

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Kateřina ze Žerotína, rozená z Valdštejna, na Třebíči
a Červené Lhotě
(1568-1637)
(edice korespondence)
Diplomová práce

Autor: Radka Tibitzlová

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ivana Ebelová, CSc.

Praha 2006

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím všech uvedených pramenů a literatury.

v Brně 4.5.2016

podpis

Tobíková

Děkuji vedoucí diplomové práce paní PhDr. Ivaně Ebelové, CSc. za odborné vedení, rady, upozornění a připomínky. Ráda bych také poděkovala ochotným pracovníkům Moravského zemského archivu v Brně, zejména panu Mgr. Tomáši Černušákovi, PhD. a zaměstnancům Státního okresního archivu v Třebíči, především paní PhDr. Jitce Padrnosové.

Obsah

I.	Osobnost Kateřiny ze Žerotína v pramenech a literatuře	4
II.	Kateřina ze Žerotína, rozená z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě (1568-1637)	6
III.	Ediční poznámka	27
IV.	Korespondence	
	1. Korespondence soukromá	34
	2. Korespondence úřední:	
	2/1 Správa panství:	
	2/1/1 Zprávy hejtmanů	67
	2/1/2 Seznamy	78
	2/2 Poddanské záležitosti	88
	2/3 Berně a posudné	166
	3. Různé	169
V.	Závěr	183
VI.	Seznam použitých zkratk	186
VII.	Malý slovník pojmů	187
VIII.	Seznam pramenů a literatury	192
IX.	Rejstříky	
	1. Osobní rejstřík	199
	2. Místní rejstřík	207
X.	Přílohy	212

I. Osobnost Kateřiny ze Žerotína v literatuře a v pramenech

První zmínka o Kateřině ze Žerotína, rozené z Valdštejna, se objevila v odborné literatuře roku 1839 v Jungmannově Slovníku česko-německém, kde Jungmann citoval slovo „vašnostiný“ a jeho použití uvedl na příkladu Kateřinina dopisu z roku 1631. Dále o Kateřině učinil poznámku archivář Markrabství moravského Vincenc Brandl, který v roce 1866 napsal, že „...22. června 1614 se Karel starší ze Žerotína počtvrté oženil a vzal si vdovu po Smilu Osovském z Doubravice a na Třebíči Kateřinu z Valdštejna.“¹ Ve druhé polovině 19. století získalo Františkovo muzeum v Brně čtyři svazky rukopisů od neznámého dárce, které pocházely z trebičského archivu. Jedním z nich byly „všelijaké listy v kopiářích nepojmenované paní.“² Později se ukázalo, že touto „nepojmenovanou paní“ je Kateřina ze Žerotína, rozená z Valdštejna. Dopisy z let 1631 a 1633-1635 byly ale pouhým zlomkem její kdysi velmi rozsáhlé korespondence. V letech 1894 a 1895 vydal edici těchto dopisů František Dvorský.³ Se jménem Kateřiny z Valdštejna se lze setkat také v edicích dopisů Karla staršího ze Žerotína od Františka Dvorského a Vincence Brandla.⁴ Další zmínky se o ní objevily v díle Petra Chlumeckého o Karlovi starším ze Žerotína,⁵ v Riegrově slovníku naučném⁶ a postupně také v publikacích zabývajících se šlechtickou genealogií – za všechny lze uvést Českomoravskou heraldiku Augusta Sedláčka.⁷ V edici moravských zemských desek od Františka Hrubého byla přetištěna Kateřinina poslední vůle z roku 1637.⁸ Několik údajů se samozřejmě nachází také v monografiích a edicích korespondence Karla staršího ze Žerotína od Otokara Odložilíka, Noemi Rejchrtové nebo nověji od Radka Fukaly a Tomáše

¹ Srv. Brandl, Vincenc (ed.), *Spisy Karla staršího z Žerotína, Listové psaní jazykem českým I*, Brno 1870, s. 20.

² Srv. Dvorský, František (ed.), *Listy paní Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna I*, Praha 1894, s. 8.

³ Srv. předchozí poznámka.

⁴ Dvorský, František (ed.), *Dopisy Karla staršího z Žerotína 1591-1610*, AČ 27, Praha 1904; Brandl, Vincenc (ed.), *Spisy Karla staršího z Žerotína. Listové psaní jazykem českým I - III*, Brno 1870-1872.

⁵ Chlumecký, Petr von, *Carl von Zierotin und seine Zeit 1564-1615*, Brno 1862.

⁶ Rieger, František Ladislav, *Slovník naučný 10*, Praha 1873, s. 489.

⁷ Sedláček, August, *Martina Koláře českomoravská heraldika*, 1. část, Praha 1902.

⁸ Hrubý, František (ed.), *Moravské zemské desky z let 1348-1642*, Brno 1931.

Knoze.⁹ O Kateřině se zmínil Josef Janáček ve svém díle *Valdštejn a jeho doba*. Zde byla ovšem dotyčná několikrát zaměněna za Kateřinu Annu z Valdštejna, sestru Albrechta z Valdštejna, která byla třetí manželkou Karla ze Žerotína a zemřela brzy po sňatku.¹⁰ Ve své další práci z tohoto období se Josef Janáček rozepsal o Kateřině už více podrobněji a bez chybných informací.¹¹

Od devadesátých let 20. století se stala velmi oblíbenou historickou metodou všestranná srovnávací analýza pramenů, a tak v dílech o každodennosti raně novověké šlechty od Marie Koldinské, Václava Bůžka nebo Pavla Krále nešlo pominout ani osobu Kateřiny z Valdštejna. V těchto publikacích vycházeli autoři téměř bez výjimky ze zmíněné Dvorského edice dopisů.¹² Pouze Tomáš Knoz ve svém díle *Državy Karla staršího ze Žerotína před Bílou horou*¹³ připomněl další Kateřininy dopisy, které se nacházejí v Moravském zemském archivu v Brně v Rodinném archivu Ditrichštejnů a dosud ještě nebyly zpracovány. Jedná se právě o dopisy, které jsou předmětem této práce.

⁹ Zejména Odložilík, Otakar, *Karel starší ze Žerotína*, Praha 1936; Rejchrtová, Noemi (ed.), *Karel starší ze Žerotína. Z korespondence*, Praha 1982 (zde v příloze 6 dopisů Kateřiny z let 1633-1635, převzatých na ukázkou z Dvorského edice, s. 389-400); Knoz, Tomáš, *Državy Karla staršího ze Žerotína po Bílé hoře*, Brno 2001; Fukala, Radek, *Karel starší ze Žerotína*, Ostrava 1996.

¹⁰ K tomu poznámka o manželkách Karla staršího ze Žerotína dále v textu.

¹¹ Janáček, Josef, *Valdštejnova pomsta*, Praha 1992.

¹² Blíže Koldinská, Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2001; Koldinská, Marie – Mařa, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997; Bůžek, Václav – Hrdlička, Josef – Král, Pavel, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002; Král, Pavel, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (zde je trochu zavádějící různé označení Kateřiny, která je v rejstřících uváděna nejen jako Kateřina ze Žerotína, ale také jako Kateřina Žerotínská z Valdštejna – zde je v jednom případě opět zaměněna za Kateřinu Annu z Valdštejna, třetí manželku Karla staršího ze Žerotína).

¹³ Knoz, T., *Državy*, s. 35.

II. Kateřina ze Žerotína, rozená z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě

(1568 – 1637)

V období na přelomu 16. a 17. století se objevila celá řada žen z urozených kruhů, které byly vzdělané, měly kulturní i politický přehled, byly schopné orientovat se v událostech své doby a zároveň dokázaly být plnohodnotnými partnerkami svých manželů, mnohdy činných ve vysoké politice. V případě potřeby se dovedly postarat nejen o sebe, ale také o celé panství a hospodářství, které jim bylo svěřeno. Mezi takové šlechtičny se řadila např. Anna Salomena Harantová z Hořovic, manželka Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdržic, Polyxena z Lobkovic, rozená z Pernštejna, Alžběta Chomutovna z Cimburka, Zuzana Černínová z Harasova a patřila k nim také Kateřina ze Žerotína, rozená z Valdštejna.¹⁴

Kateřina z Valdštejna¹⁵ se narodila roku 1568 Janovi z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou¹⁶ a jeho první manželce Elišce z Lobkovic.¹⁷ Po smrti Elišky se Jan oženil s Magdalenou z Vartenberka.¹⁸ Z obou manželství měl tři syny a sedm dcer – Jiřího (nar. 1539), Apolonii (nar. 1537), Elišku (1538-1568),

¹⁴ Obecně Janáček, Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1977. Ke konkrétním osobnostem českých a moravských šlechtičen např. Kalista, Zdeněk, *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941; Koldinská, Marie, *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic. Cesta intelektuála k popravě*, Praha-Litomyšl 2004 (nejnověji k osobě Anny Salomeny Harantové z Hořovic); Dvorský, František (ed.), *Mateř a dcera Zuzany Černínové z Harasova. Listy Alžběty Chomutovny z Cimburka a Elišky Myslíkovny z Chudenic*, Praha 1890.

¹⁵ Rod pánů z Valdštejna byl starým českým panským rodem, jehož prvním doloženým členem byl roku 1262 Jaroslav z Hruštic. Na přelomu 16. a 17. století se tento rod rozdělil do mnoha větví podle hlavních sídel – lomnické, štěpanické, brtnické, skalské, újezdské, hostinnské, poličanské, miletínské, hradištské, heřmanické (k níž náležel Albrecht z Valdštejna), duchcovské a dobrovické, ke které patřila Kateřina a Adam mladší z Valdštejna. K rodové historii blíže Mysliveček, Milan, *Erbovník*, Praha 1993, s. 69.

¹⁶ Jan z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou (Komorním Hrádku) a Lovosicích (zem. 1576) byl v letech 1554-1570 činný jako nejvyšší zemský sudí. Od roku 1570 do 1576 byl nejvyšším zemským komorníkem. Kromě toho jej v roce 1574 jmenoval císař Maxmilián do funkce místopředsedy v Čechách. Srv. Rieger, F. L., *Slovník 9*, s. 868.

¹⁷ Eliška z Lobkovic (zem. 1565) byla dcerou Jiřího Krajčře z Krajku a Apolonie z Puchheimu. Jejím prvním manželem byl Jiří Popel z Lobkovic, po jehož smrti v roce 1534 byla provdána za Jana z Valdštejna. Srv. <http://www.geocities.com/Heartland/Bluffs/2868/Rodokmeny/Lobkovicz>, vyhledáno 15. 2. 2006.

¹⁸ Magdalena z Vartenberka (zem. 1592), dcera Jaroslava z Vartenberka a Sibily, rozené Šlikové, se stala roku 1566 druhou manželkou Jana z Valdštejna. Po jeho smrti v roce 1576 se podruhé provdala za Jana z Lipé na Moravském Krumlově, nejvyššího maršálka Království českého. Srv. Rieger, F. L., *Slovník 9*, s. 918.

Adama mladšího¹⁹ (1570-1638), Karla (1571-1592), Kateřinu (1568-1637), Annu (nar. 1566), Magdalenu (nar. 1569), znovu Apolonii (nar. 1574) a Sibylu (nar. 1576).²⁰

Jan z Valdštejna zemřel roku 1576 a Magdalena z Vartenberka se znovu provdala za Jana z Lipé, s nímž měla syna Pertolda Bohobuda z Lipé.²¹ Především s Pertoldem a s Adamem si Kateřina po celý život dopisovala, stejně jako se sestrami Sibylou a Apolenou.

O Kateřinině dětství a dospívání nelze zjistit z pramenů mnoho informací. Pravděpodobně vyrůstala v rodném sídle na Hrádku nad Sázavou nebo také Komorním Hrádku.²² Dívky v této době nenavštěvovaly školy, ale vzdělání většinou získávaly spolu s dalšími mladými šlechticemi ve fraucimoru. Zde se naučily nejen psát a číst, ale byly také vzdělávány v různých dalších vědních oborech. Především si měly v prostředí fraucimoru osvojit dobré mravy – společenské chování odpovídající jejich stavu. Kromě toho se zde vyučovaly různé ruční práce a bylinkářství. Mladé šlechticny byly mnohdy rovněž připravovány na vedení šlechtické domácnosti po svatbě. Pro fraucimory mohly být najímány speciální učitelky,²³ ale častějším způsobem bylo nechat dívky vyučovat přímo preceptorem, který zpravidla pobýval na sídle a měl za úkol věnovat se zejména vzdělání chlapců.²⁴ V některých fraucimorech se vyučovala

¹⁹ Pravděpodobně nejvýznamnější syn Jana z Valdštejna Adam mladší z Valdštejna (1570-1638) působil od roku 1611 ve funkci nejvyššího zemského sudího. V letech 1611-1619 byl nejvyšším hofmistrem. Účastnil se protihabsburského povstání, během něž byl dvořanem Fridricha Falckého. Po vítězství císaře se však sám nabídl, že přijme roli kajčnicka a přestoupí ke katolické víře. V letech 1627-1638 zastával funkci nejvyššího purkrabího. Srv. Koldinská, M., *Každodennost*, s. 163.

²⁰ Tamtéž, s. 50, 51.

²¹ Pertold Bohobud z Lipé (1590-1643), syn Magdaleny z Vartenberka a Jana z Lipé, byl nevlastním bratrem Kateřiny a Adama mladšího z Valdštejna. Stejně jako jeho otec působil ve funkci nejvyššího zemského maršálka. Kvůli své účasti ve stavovském povstání byl roku 1625 nucen opustit své statky a rozhodl se emigrovat do Slezska. Jeho synem Čeňkem Hovorou vymřel roku 1683 starý rod pánů z Lipé. Srv. Rieger, F. L., *Slovník 4*, s. 1301.

²² Před sňatkem se Smilem Osovským byla někdy uváděna také jako Kateřina z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou. Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy*, s. 9. K panství Komorní Hrádek podrobněji Sedláček, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 15*, s. 97.

²³ K dospívání a způsobům výuky české a moravské šlechty např. Holý, Martin, *Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první třetině 17. století*, FHB 21, Praha 2005, s. 111-210.

²⁴ Informace o preceptorech Valdštejnů nejsou k dispozici, ale o jejich přítomnosti na rodových sídlech si lze utvořit obrázek podle podobné situace na dvoře Karla staršího ze Žerotína. Podrobněji Knoz, Tomáš, *Rezidence a dvůr Karla staršího ze Žerotína*, in: OH 7, s. 417. O jednotlivých preceptorech působících u Žerotínů zejména Hrubý, František, *Etudiants tchèque*

také náboženská nauka a četly se církevní texty. Dá se předpokládat, že právě takový obsah měla z větší části výuka Kateřiny, která pocházela z rodiny s dlouhou evangelickou tradicí, na níž si Valdštejnové velmi zakládali. Fraucimor tvořil zázemí pro mladou šlechtičnu, která v něm zpravidla pobývala až do doby svého sňatku. Jednalo se o specifickou společnost neprovdaných dívek žijících u dvora po boku šlechtičny. U bohatých a významných rodin tvořil fraucimor obdobu okruhu královniných dvorních dam – dívky byly společnicemi paní a tvořily její doprovod při slavnostních příležitostech. Děvčata žila s paní na zámcích i v palácích, stravovala se s ní u jednoho stolu, stýkala se s jejími hosty a doprovázela ji tam, kam nemohla jít sama, čímž si mladé šlechtičny své teoreticky nabyté znalosti pravidel chování ověřovaly v praxi. Paní dívkám také často hradily a organizovaly sňatky. Pro děvčata byla služba u šlechtičny školou vkusu, dobrého chování a vybraných způsobů.²⁵ K ubytování jim byly vyhrazeny zvláštní světnice oddělené od ostatních pokojů, které bývaly označovány jako „fracimor“ nebo „Frauenzimmer.“²⁶

Kateřina opustila fraucimor i rodové sídlo ve věku 21 let, kdy byla roku 1589 provdána za Smila Osovského z Doubravice a na Třebíči, císařského radu a zemského sudího.²⁷ Václav Březan o tom poznamenal: „*Smil Osovský z Doubravice pojímal k manželství pannu Kateřinu z Valdštejna; 29. octobris Mandaléna na Hrádku nad Sázavou a Moravském Krumlově, zamluvivši dcerku svú, pannu Kateřinu z Valdštejna, k stavu manželskýmu za pana Smila Osovského z Doubravice a na Třebíči, Jeho Milosti císaře radu, k neděli po svatém Šimoniši a Judovi k večeri k sjezdu na Krumlov Moravský, pánů přátel dle vykonání nazejtří, tj. v pondělí 30. octobris, přínosu též panny nevěsty panu ženichovi na Třebíč pozvala.*“²⁸

aux écoles protestantes de l'Europe occidentale à la fin du 16e et au début du 17e siècle, Brno 1970.

²⁵ Srv. Janáček, J., *Ženy*, s. 99-110.

²⁶ Konfiskační inventář zámku Pecka z 14. dubna 1622 uvádí pokoje vyhrazené fraucimoru jako: „...světnice, v které fracimor obejval, i s těmi dvouma komorami, do kterýchž se z té světnice chodí...“ Srv. Francek, Jindřich, *Kryštof Harant z Polžic a Bezdrůžic*, Pecka 1994, s. 32.

²⁷ Smil Osovský (před 1563-1612), syn Buriana Osovského z Doubravice a Elišky Bítovské z Lichtenberka, působil v letech 1591-1595 ve funkci nejvyššího komořího. Od roku 1593 byl nejvyšším moravským zemským sudím. Jeho první manželkou byla Bohunka ze Žerotína, která v roce 1588 zemřela bez potomků. Srv. Sedláček, August, *Martina Koláře českomoravská heraldika*, 1. část, Praha 1902, s. 276.

²⁸ Srv. Pánek, Jaroslav (ed.), *Václav Březan: Životy posledních Rožmberků I.*, Praha 1985, s. 356.

Smil byl vlastníkem jednoho z největších moravských panství – dominia Třebíč.²⁹ Dva roky po sňatku Kateřině vložil „ku právu věnnému“ 17,5 tisíce zlatých a k tomu 4 tisíce zlatých na svém statku. Manželku později učinil spoluvlastníkem zámku a města Třebíče spolu se všemi předměstími, městečka Kamenice a Vladislavi a toto vše nechal zanést do zemských desek.³⁰

V roce 1593 napsal Bartoloměj Paprocký z Hlohol, že „*druhou Smilovou manželkou je Kateřina, s níž toho času, když sem s touto knihou pracoval, ještě žádných dětí neměl.*“³¹ Žádné dítě se jim nenarodilo až do roku 1613, kdy Smil zemřel. Byl posledním mužským členem rodu, a tak jím rod Osovských z Doubravice vymřel.³²

²⁹ Panství kláštera třebíčského se dostalo na konci 15. století královskými zápisy panskému rodu Pernštejnů. Od nich jej roku 1556 nebo 1557 odkoupili páni Osovští z Doubravice. Dominium tehdy tvořilo 31 vesnic. Roku 1573 bylo vydáno „*Zřízení selské, kteréž pan Smil Osovský z Doubravice vydal vesnicím na panství třebíčském na Moravě.*“ Zřízení určovalo povinnosti rychtářů a poddaných a obsahovalo instrukce, jak se mají chovat a čeho se mají varovat. Srv. Kalousek, Josef (ed.), *Řády selské a instrukce hospodářské 1350-1626*, AČ 22, Praha 1905, s. 259. Na třebíčském panství se nacházely vsi a městečka: Kracovice, Petrůvky, Ptáčov, Kamenice, Vladislav, Betenice, Budíkovice, Čechtín, Číčov, Čihalín, Číměř, Hostákov, Chlum, Kamenička, Kouty, Kožichovice, Červená Lhota, Okrašovice, Okřešice, Pocoucov, Podklášteří, Pozďátky, Račerovice, Radošov, Řípv, Slavičky, Horní Smrčné, Sokolí, Sřítež, Sřízov, Svatoslav, Trnava, Týn, Valdíkov, Nová Ves, Věstoňovice a Vržanov. Samotné město Třebíč prodělalo rychlý nárůst počtu obyvatel. V roce 1555 je zde zaznamenáno 380 domů, roku 1573 již 407. Město se dělilo na vnitřní staré město, ulici Masařskou a čtvrtě Stařečka, Jejkov, Nové Město, Nové Dvory a Podklášteří, které si dlouho udržovalo samostatnost. Třebíč byla v této době největším poddanským městem na západní Moravě a obchodním střediskem dalekého okolí. Srv. Matějka, František, *Osídlení Moravy před třicetiletou válkou*, SH 33, Praha 1986, s. 70, 83.

³⁰ Srv. Dvorský, František, *Vlastivěda moravská II., Místopis. Třebický okres*, Brno 1906, s. 92, 93. Vklad do moravských zemských desek byl učiněn v roce 1612 pod číslem zápisu 68 a 69, f. 46, kde zapsal Smil Osovský pro „...*manželku svou milou na své vlastní a dědičné zboží...na zámek a město Třebíč i se všemi předměstími při téměř městě, se dvorem poplužním, s vovčírnu při téměř zámku, mlejnem...na městečkách, totiž Kamenici a Vladislavi, čechtínský dvůr, rybníky, lesy, háji, lidmi osedlými i neosedlými, s platy...přijímám na pravej a jednostejný spolek a činím ji svou pravou společnicí a po smrti mé téhož všeho zboží...dokonalou nápadnicí.*“ Srv. Rohlík, Miloslav (ed.), *Moravské zemské desky III., 1567-1641, Kraj brněnský*, Praha 1957, s. 414-415.

³¹ Paprocký z Hlohol, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného markrabství moravského*, Ostrava 1993 (reprint), s. 114.

³² Rod Osovských z Doubravice se tak zařadil k mnoha dalším předním aristokratickým rodům, které tvořily základ panského stavu v předbělohorském státě a v této době pomalu vymíraly. Jednalo se např. o rod Rožmberků (Petr Vok), Hasištejnských z Lobkovic, Smiřických ze Smiřic (Albrecht), pánů z Boskovic, Pernštejnů (Vratislav Eusebius), pánů z Hradce (Lucie Otýlie Slavatová z Hradce), pánů z Landštejna, ze Švamberka a Trčků z Lípy. Srv. Koldinská M. – Maťa, P. (edd.), *Deník*, s. 378. Jako nejčastější důvod vymírání velkého množství starých rodů na přelomu 16. a 17. století se uvádí hlavně biologická vyčerpanost, kterou zapříčinily opakované sňatky v úzkém aristokratickém prostředí. K tomu se přidalo genetické zatížení a choroby získané nepřilíhivým způsobem života. Srv. Král, Pavel, *Pohřby posledních pánů z Hradce*, in: OH 6, 1998, s. 436.

Brzy po Smilově smrti bylo rozhodnuto o novém sňatku Kateřiny, které byl za manžela vybrán ovdovělý Karel starší ze Žerotína.³³ Svědkem utváření jejich vztahu byl od samého začátku Kateřinin bratr Adam mladší z Valdštejna. Dne 28. května 1614 si do deníku poznamenal: „...dnes pan hejtman moravský přijel na Třebíč...“ Den poté zapsal: „...dnes jest zamluvena sestra má panu hejtmanovi za manželku.“³⁴ Postupný vznik vztahu sledoval zejména díky tomu, že svazek mezi Karlem starším ze Žerotína a svou sestrou dohadoval s Karlem osobně ve spolupráci s nevlastním bratrem Pertoldem Bohobudem z Lipé.³⁵ Sňatek byl nepochybně velmi výhodný pro obě strany – Valdštejnové byli jedním z nejváženějších rodů v království a Žerotínové zase patřili k nejbohatším panským rodům na Moravě. Majetkové poměry Valdštejnů nijak dobré v této době nebyly, tudíž byl jimi tento svazek velmi vítán. Karel s Kateřinou se navíc znali. Lze to doložit především korespondencí Karla, mezi jejíž adresáty patřil mezi jinými také Smil Osovský z Doubravice.³⁶ Dá se předpokládat, že se rodiny rovněž scházely, minimálně se potkávaly na nejrůznějších slavnostech české a moravské šlechty. Smil s Kateřinou přijeli např. na pohřeb a následující pohřební slavnost Karlovy třetí manželky Kateřiny Anny v roce 1605.³⁷

Rod Valdštejnů a Žerotínů byl ale v této době provázán ještě víc: zmíněná Karlova třetí manželka byla sestra Albrechta z Valdštejna a tedy vzdálená příbuzná Kateřiny a Karlovým přítelem byl Adam z Valdštejna, bratr jeho nastávající. Rok po jejich sňatku si navíc ovdovělý Adam z Valdštejna vzal za ženu Johanku Emilii ze Žerotína,³⁸ jejímž poručníkem byl Karel. Adam ji během námluv navštěvoval na jeho sídle v Rosicích, kde byla Emilie vychovávána. Po

³³ Karel ze Žerotína (1564-1636), syn Jana staršího ze Žerotína a Mariany Černoorské z Boskovic, se začal psát „starší“ až v roce 1600 k rozlišení od svého synovce. Od roku 1608 působil ve funkci moravského zemského hejtmana a to až do svého dobrovolného odchodu z politické scény v roce 1615. Srv. Fukala, R., *Karel starší*, s. 20-22.

³⁴ Srv. Koldinská, M. – Mařa, P. (edd.), *Deník*, s. 213.

³⁵ Srv. Chlumecký, P. von, *Carl von Zierotin*, s. 835.

³⁶ Např. dopis Karla Smilovi datovaný z Rosic, 21. 11. 1596 a 3. 5. 1596. Srv. Brandl, V. (ed.), *Spisy*, s. 138, 179-180. Dále dopis z Rosic, 16. 4. 1612, v němž Karel žádá Smila Osovského, aby se zeptal manželky na jednu ze svých poddaných, která mu byla doporučena kvůli schopnostem v porodnickém umění. V případě doporučení by ji povolal ke své dceři Bohunce, která očekává narození dítěte. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 285.

³⁷ Srv. Knoz, T., *Rezidence a dvůr*, s. 437.

³⁸ Johana Emilie ze Žerotína (1600-1633), byla dcerou Viktorina ze Žerotína. Po smrti Viktorina byl spolu se dvěma dalšími pány ustaven jejím poručníkem vzdálenější příbuzný Karel starší ze Žerotína, u něhož žila na zámku v Rosicích. Roku 1615 se stala druhou manželkou Adama mladšího z Valdštejna. Srv. Koldinská, M. – Mařa, P. (edd.), *Deník*, s. 432.

proběhlých zasnubách byla Kateřina provdána podruhé dne 22. června 1614. Tento sňatek bývá považován za relativně skromný, respektující věk i momentální společenskou situaci ženicha a nevěsty.³⁹ Pro Karla nebyla Kateřina první manželkou, ale ženou dokonce čtvrtou. Poprvé se Žerotín oženil v roce 1589 s Barborou Krajířovou z Krajku, s níž měl dceru Bohunku.⁴⁰ Barbora zemřela po prodělaném potratu 21. července 1591. V únoru 1596 si Karel vzal za ženu patnáctiletou Elišku Krajířovou z Krajku, příbuznou své první ženy. Eliška porodila Karlovi dceru Alenu⁴¹ a syna Bedřicha.⁴² Po předčasné smrti své další manželky se Karel v srpnu roku 1604 oženil s Kateřinou Annou z Valdštejna, sestru Albrechta z Valdštejna. Ta byla sice mladá, ale už od dětství trpěla různými nemocemi. Po necelém roce manželství zemřela na plicní tuberkulózu.⁴³ Karlova čtvrtá manželka Kateřina z Valdštejna neměla vlastní děti a vzhledem k vysokému věku se jí žádné dítě nenarodilo ani v manželském svazku s Karlem, ale udržovala velmi dobré vztahy s Karlovými dcerami, které pomáhala vychovat a s nimiž po celý život zůstávala v kontaktu. Vzájemná náklonnost vysvítá z dopisů, v nichž ji Bohunka nazývala „paní mamičko“.⁴⁴ Pokud naopak nepsala Kateřina Bohunce osobně, nechávala ji alespoň pozdravovat přes jejího otce. Karel píše své dceři na závěr dopisu z Brandýsa 9. července 1632 „*Mateř Tě velice pozdraviti dává, a jakž pánu Tvému své modlitby, tak paní švagrové Tvé i paní své služby vzkazuje.*“⁴⁵ Nejen podle Kateřinina vztahu ke Karlovým dcerám lze soudit, že Žerotínův poslední manželský svazek byl velice vřelý. Kateřina jej ve svých dopisech nazývala (i po jeho smrti) „*klenot*“ a „*můj nejmilejší pán*“ a Karel ji

³⁹ Tamtéž, s.435.

⁴⁰ Bohunka ze Žerotína (1590-1636) se roku 1609 provdala za Hynka Bruntálského z Vrba, opavského zemského soudce. Z tohoto manželství se roku 1612 narodil syn Karel. Hynek Bruntálský zemřel roku 1614 a Bohunka se znovu provdala o dva roky později za Zikmunda z Tiefenbachu na Drnholci, který pocházel ze staré rakouské evangelické rodiny. Z jejich dětí se plnoletosti dožil pouze Karel, dcerka z prvního manželství a dvě děti z druhého svazku zemřely v dětském věku. Bohunka zemřela na těžkou srdeční vadu v dubnu 1636. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 12-28.

⁴¹ Alena (1597-1617) se měla původně stát manželkou Albrechta Smiřického ze Smiřic, ale Karel ji nechtěl provdat dřív, než jí bude 17 let. Nakonec byla v říjnu 1613 zasnoubena Jiřímu z Náchoda a v únoru 1614 se konala jejich svatba. Alena měla od dětství plicní chorobu, na kterou již roku 1617 zemřela, aniž by po sobě zanechala potomky. Srv. Odložilík, O., *Karel*, s. 32-34.

⁴² Syn Bedřich se narodil roku 1599 a zemřel několik týdnů po své matce roku 1600. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 13.

⁴³ Srv. Janáček, Josef, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978, s. 52.

⁴⁴ Srv. dopis z 20. 8. 1621 – Hrubý, František (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620-1636 I.*, s. 14.

⁴⁵ Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 362-365.

v dopisech z cest oslovoval „*mé nejmilejší srdce*.“ Toto Karlovo poslední manželství se skoro stejně starou Kateřinou (Karel byl o čtyři roky starší) bylo nejdelší a nejpevnější.

V životě Karla staršího hrála velkou roli víra a měl tudíž štěstí, že si za manželku vyvolil hluboce věřící evangeličku. Kateřina nebyla členkou jednoty bratrské jako její manžel,⁴⁶ ale patřila k luteránům.⁴⁷ Sama byla přesto lidmi pokládána za ochránkyni jednoty bratrské.⁴⁸ Snažila se o sblížení jednoty s dalšími evangelickými církvemi. Otázka víry byla v té době na denním pořádku. Na Moravě byla situace velmi rozmanitá. Nadneseně by se dalo říci, že Morava byla oázou náboženské tolerance a útočištěm neortodoxních náboženských skupin a myslitelů a prostředím výměny radikálních náboženských myšlenek. Velmi populární zde bylo tehdy známé přísloví: „*Kolik mlynářů, tolik měr, kolik farářů, tolik věr.*“⁴⁹ Kromě již zmíněné jednoty bratrské a luteránů zde měli dobré podmínky k životu také novokřtenci. Nejpříznivější pro ně byla panství evangelické šlechty, konkrétně pánů z Lipé, Kounic a Žerotína.⁵⁰ Součástí života hluboce věřící evangelické šlechty byla neustálá přítomnost kněží, kterých si aristokracie velmi vážila a často je zvala k politickým poradám.⁵¹ Šlechta duchovní podporovala a o jejich vzájemných vztazích se dá hovořit jako o přátelských. Karel s Kateřinou takto podporovali především třebičského kněze

⁴⁶ Žerotínové patřili spolu s pány z Kounic, z Hodic a z Lipé k nejvýznamnějším rodům, jejichž příslušníci byli členy jednoty bratrské. K roku 1619 bylo na Moravě pouze 20 katolických z celkem 84 panských rodin. Proto měla i jednota bratrská větší zastoupení mezi pány na Moravě než v Čechách. Pod její patronací byly zřizovány tiskárny a vykonávány překladatelské a vydavatelské práce, především v Ivančicích a Kralicích. Své největší sbory, školy a tiskárnu tak měla jednota opět na panství Žerotínů. K tomu Srv. Winkelbauer, Thomas, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, ČČH 98/3, 2000, s. 476-540. Podrobněji k jednotě bratrské a jejím vnitřním pravidlům Císařová-Kolářová, Anna, *Žena v Jednotě bratrské. Zásady, postavy a dědictví*, Praha 1942, s. 332.

⁴⁷ Podobně jako členové rodu Althanů nebo Tiefenbachů. Srv. Hrubý, František, *Moravská šlechta roku 1619, její jmění a náboženské vyznání*, Časopis Matice moravské 46, Brno 1922, s. 133-145.

⁴⁸ Srv. Chlumecký, P. von, *Carl von Zierotin*, s. 835.

⁴⁹ Srv. Thomas Winkelbauer, *Příliv náboženských exulantů na Moravu od husitství až po třicetiletou válku*, in: Komlosyová Andrea – Bůžek, Václav – Svátek, František (edd.), *Kultury na hranici*, Vídeň 1995, s. 275-283.

⁵⁰ Srv. Pánek, Jaroslav, *Moravští novokřtenci. (Společenské a politické postavení předbělohorských heretiků, sociálních reformátorů a pacifistů)*, ČČH 92/2, 1994, s.242-252.

⁵¹ K tomu podrobněji Válka, Josef, *Dějiny Moravy. Díl 2. Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1996, s. 55-57.

podobojí Jakuba Petrozelina.⁵² Kateřina se i později z Vratislavi zajímala o jeho zdraví a posílala mu „pokroutky.“⁵³ S Karlovou pomocí mohl Petrozelinus vydat roku 1628 své dílo *Pranostika duchovní*, které bylo součástí Karlovy knihovny.⁵⁴ Přízeň manželského páru neztratil ani v těžších časech, o čemž svědčí dopis z 24. listopadu 1620, v němž píše Kateřině, že jí děkuje za poskytnutí ochrany.⁵⁵ Dalším knězem, s nímž oba udržovali styky, byl Rosacius Jan Hořovský, který roku 1620 vydal *Kázání pohřební nad mrtvým tělem paní Polyxeny Šternberkové, rozené z Valdštejna*, které věnoval Kateřině.⁵⁶ Na panstvích manželského páru panovala velká tolerance kvěře poddaných. Mohli se zde usadit katolíci i evangelíci. Ještě roku 1613 potvrdila Kateřina obyvatelům v Kamenici, Vladislavi, Červené Lhotě, Chlumu, Benedici a Střížově privilegia, podle nichž směli své fary osazovat duchovními augšpurské konfese a na školy si mohli brát učitele stejného vyznání.⁵⁷

Karel přinesl do manželského svazku velmi rozsáhlá panství Náměšť nad Oslavou⁵⁸ s 909 poddanými a 10,5 zbrojnými koni, Rosice⁵⁹ s 325 poddanými, Přerov⁶⁰ s 368 poddanými, Dřevohostice⁶¹ s 412 poddanými, Troubsko s 65

⁵² Jakub Petrozelin byl dvorním kazatelem Kateřiny. Patřil ke směru lutersko-melanchtonskému, blízkému jednotě bratrské. Srv. Hrejsa, Ferdinand, *Luterství, kalvinismus a podobojí na Moravě před Bílou horou*, ČČH 44/1938, s. 296-326.

⁵³ Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 250.

⁵⁴ Žerotínova slavná knihovna spolu s jeho galerií obrazů byla při odchodu do Slezska přemístěna z Náměště nad Oslavou do Vratislavi. Jedna její část byla přesunuta na Velké Losiny. Srv. Mžuková, Marie, *The Collection of Chateau Velké Losiny*, Cour d'honneur 1, 1998, s. 24. Ke knihovně podrobněji Tobolka, Zdeněk, *Žerotínská knihovna*, Praha 1926.

⁵⁵ Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské korespondence a akta II*, s. 14.

⁵⁶ Srv. Rosacius Hořovský, Jan, *Kázání pohřební nad tělem mrtvým urozené a poctivé paní, paní Polyxeny Šternberkové, rozené z Valdštejna a na Pátku*, Praha 1620.

⁵⁷ Kameníček, František, *Zemské sněmy a sjezdy moravské, jejich složení, obor působnosti a význam*, 3. díl, Brno 1905, s. 508.

⁵⁸ Náměšť nad Oslavou – městečko na V od Třebíče s čtyřkřídlym renesančním zámkem, který nechal v letech 1572-1578 postavit Jan starší ze Žerotína. Žerotínové město se stejnojmenným panství vlastnili od roku 1563, kdy jej odkoupili od Meziříčských z Lomnice. Srv. Svoboda, Jan, *On the trial of the Lion*, Cour d'honneur 1, 1998, s. 51.

⁵⁹ Rosice – město na Z od Brna. Roku 1562 odkoupil zemský soudce Jan starší ze Žerotína toto panství od Pertolda z Lipé a na Krumlově. Nechal zde vybudovat renesanční zámek. Pod ochranou jeho a později pod i jeho syna Karla staršího ze Žerotína se Rosice staly významným střediskem jednoty bratrské, jejíž členové se zde skrývali i po bitvě na Bílé hoře. Zároveň se zde usadila silná obec novokřtěnců. Karel si Rosice zvolil za své sídlo a zřídil na zámku bohatou knihovnu. Srv. Bahlcke, Joachim – Eberhard, Winfried – Polívka, Miloslav, *Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2001, s. 481.

⁶⁰ Přerov – město v Olomouckém kraji, které patřilo od roku 1598 Karlovi staršímu ze Žerotína. Nachází se zde renesanční zámek, v němž Karel přebýval při občasných pobytech na Moravě v letech 1633-1636. Srv. Svoboda, J., *On the trial*, s. 51.

a Jinošov s 36 poddanými. V Čechách vlastnil panství Brandýs nad Orlicí.⁶² Karel starší a jeho bratranec Ladislav Velen ze Žerotína byli největšími nekatolickými magnáty v zemi.⁶³ Patřilo jim společně také největší moravské panství Židlochovice⁶⁴ s 1092 poddanými, které od nich roku 1616 odkoupil Adam mladší z Valdštejna.⁶⁵ K majetku manželů náleželo ještě třebíčské dominium, jehož jedinou právoplatnou majitelkou se po smrti Smila Osovského z Doubravice stala Kateřina. Panství Třebíč mělo v té době 637 poddaných a 5 zbrojných koní.⁶⁶ Manželé nejčastěji sídlili na zámcích v Náměšti nad Oslavou, Třebíči, Rosicích a Přerově. Mezi jednotlivými sídly často cestovali a zároveň vykonávali návštěvy u svých nejbližších příbuzných. Židlochovice, kde měl své hlavní mimopražské sídlo Adam mladší z Valdštejna, ležely v bezprostřední blízkosti Karlových Rosic a rovněž Moravského Krumlova, jenž náležel Kateřininu nevlastnímu bratrovi Pertoldu Bohobudovi z Lipé.⁶⁷ Společná setkávání neprobíhala pouze na rodových sídlech, ale i mimo ně. Dne 30. dubna 1616 si Adam na pobytu v Karlových Varech zapsal do svého deníku: „*Paní Karlová z Žerotína do Varů přijela.*“⁶⁸ Zajímavá je jedna jeho poznámka, z níž vysvítá, že se scházeli i vzdálenější příbuzní. Dne 28. srpna 1631 tak uvedl: „...*dnes pan Karel ze Žerotína, sestra má*

⁶¹ Dřevohostice – městečko na V od Přerova, které patřilo Žerotínům již od konce 15. století. Okolo roku 1590 nechal Karel starší přestavět zdejší hrad na renesanční zámek. Tamtéž.

⁶² Brandýs nad Orlicí – město v okrese Vysoké Mýto. Roku 1564 se zde narodil Karel starší ze Žerotína a později zde byl pohřben do rodinné hrobky. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 11.

⁶³ Karlovi staršímu patřilo souvislé panství na západní Moravě: po Fridrichovi ze Žerotína zděděné panství přerovské, dřevohostické panství na úrodné Hané, Náměšť nad Oslavou, Rosice, Troubsko a Jinošov, dohromady s 1744 poddanými. V roce 1616 zemřel bezdětný Karlův bratr Jan Diviš a tak bylo možno spojit obě panství rozdělená po otcově smrti. S Kateřinou navíc Karel vyženil třebíčské panství a stal se tak magnátem, jemuž mohl konkurovat pouze jeho vlastní bratranec Ladislav Velen a olomoucký biskup František z Ditrichštejna. Tamtéž, s. 19, 20. K osobě Karlova příbuzného podrobněji Hrubý, František, *Ladislav Velen ze Žerotína*, Praha 1930.

⁶⁴ Židlochovice – město na J od Brna. Panství patřilo na přelomu 16. a 17. století k nejvýnosnějším moravským velkostatkům. Usazovali se tu příslušníci nejrůznějších náboženských vyznání. Zdejší renesanční zámek nechal roku 1570 vybudovat Bedřich ze Žerotína. Srv. Svoboda, J., *On the trial*, s. 51.

⁶⁵ Koupě židlochovického panství znamenala pro Adama asi vůbec nejvýznamnější a nejnákladnější investici, kterou podnikl při budování svých držav v předbělohorské době. Díky výnosnosti panství byl o jeho koupi velký zájem. Adam je získal patrně díky přimluvě Karla staršího. Valdštejn neměl peníze v hotovosti, a tak musel celou sumu splácet. Ještě v roce 1624 dlužil za tuto koupi. Srv. Koldinská, M. – Maťa, P. (edd.), *Deník*, s. 210.

⁶⁶ Srv. Odložilík, O., *Karel*, s. 22.

⁶⁷ K pobytům šlechty na venkovských i městských sídlech: Maťa, Petr, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in: OH 7, České Budějovice 1999, s. 145, 146.

⁶⁸ Srv. Koldinská, M. – Maťa, P. (edd.), *Deník*, s. 246.

a paní z Tifenpachu⁶⁹ ke mně přijeli...,“ 29. srpna: „...dnes kníže z Fridlandu⁷⁰ taky tam přijel...“ a 30. srpna: „Dnes sme zůstali spolu, kníže s námi jedl.“⁷¹

Charakteristickým rysem žerotínského dvora bývalo vždy prolnutí s dvorem jeho manželky. Nejvíce k takovému prolínání došlo v případě Karlovy poslední manželky. Žerotín se společensky i hospodářsky angažoval na třebičském dominiu a Kateřina naopak zase často zasahovala do řízení jeho panství a zadávala úkoly Karlovým podřízeným.⁷² V obdobích manželova upoutání na lůžko se potom starala o celý dvůr, o chod domácnosti i o správu všech statků a poddaných. K propojení obou „domácností“ docházelo také v případě personálu – ve službách Kateřiny působily manželky Karlových úředníků a naopak. V tomto případě se jednalo zejména o rodiny Olbramských ze Štěgře a Kynastů z Kynastu.⁷³ Kromě svého dvora se Kateřina starala o některé společné záležitosti obou manželů. Od roku 1614 Kateřina osobně dohlížela na pestrost jídelníčku na žerotínském dvoře.⁷⁴ Dbala na to, aby šafářky a zahradníci dodávali zeleninu, různé druhy másla, sýrů, čerstvé i sušené ovoce. Svě zastoupení v panských pokrmech mělo i cizokrajnější ovoce. Adam z Valdštejna nechával Kateřině posílat fíky a melouny a mezi pochutiny běžně objednávané a dovážené z trhů patřily také pomeranče a citrony.⁷⁵ O něco skromnější byla

⁶⁹ Bohunka z Tiefenbachu, rozená ze Žerotína, Karlova dcera.

⁷⁰ Albrecht z Valdštejna, bratranec Adama mladšího a Kateřiny. Karel starší ze Žerotína byl Albrechtovým celoživotním přítelem. Kromě Adama mladšího z Valdštejna byl údajně jedinou osobou, které Albrecht plně důvěřoval. Srv. Janáček, Josef, *Valdštejn a jeho doba*, s. 54.

⁷¹ Srv. Koldinská, M. - Mařa, P. (edd.), *Deník*, s. 316.

⁷² K tomu např. dopis od třebičského poddaného adresovaný Karlovi staršímu, týkající se sporu, který v té době řešila s poddanými Kateřina. Tento list byl zařazen do její agendy. Srv. dopis č. 49.

⁷³ Karlovým správcem byl Vilém Kynast z Kynastu a ve službách Kateřiny působila jeho manželka Barbora, rozená Hejdová z Poříče, kterou Kateřina ve svých dopisech oslovovala jako „Barušku.“ Srv. Knoz, T., *Rezidence a dvůr*, s. 412, 420.

⁷⁴ O zásobování sídla se naopak staral sám Karel ze Žerotína. Ten pravidelně navštěvoval vyhlášené výroční trhy v Linci, kam ostatně jezdila řada šlechticů. Na těchto trzích, které se konaly o Velikonocích a o svatém Bartoloměji, se dalo pořídit téměř vše, na co šlechtic mohl pomyslet. Byly zde k dostání vybrané kuchařské lahůdky, široký sortiment textilního a oděvního zboží a luxusní zboží italské – látky, parfémy, mýdla, šperky, klobouky, vína, koření, olivy, mandle, marcipán, sladké bonbony, tropické ovoce jako pomeranče, citrony, granátová jablka, melouny a pistácie nebo chuťově vítaný doplněk parmazán a špagety. Šlechtici platili za zboží buď hotově nebo častěji spláceli formou bezúročné prolongace do doby konání dalšího trhu (což byl moderní a poměrně bezpečný způsob provádění větších peněžních transakcí). Stejně jako do Lince zajížděl Karel pravidelně na trhy do Vídně. Nakupoval osobně nebo prostřednictvím obchodních agentů. Většina zboží zakoupeného na takovém trhu byla samozřejmě určena především pro tabuli pána a jeho rodiny. Podrobněji Bůžek, Václav, *Zahraniční trhy a kultura šlechtických dvorů v předbělohorských českých zemích*, ČČH, 89/1991, č.5-6, s. 692-713.

⁷⁵ Srv. Seznam koření, ovoce a jiných potravin, dopisy č. 39, 40.

žerotínská tabule v obdobích půstu, kdy se podávala hlavně drůbež a ryby. Na zámku také musely být zásoby pití. Karel nadměrné požívání alkoholu odsuzoval, např. o saském kurfiřtovi Kristiánovi I. se po jeho smrti vyjádřil: „...*sám svým ožíráním o hrdlo se připravil, plíce a játra v sobě popálil a pohnojil tak, že ještě zaživa od něho šly.*“⁷⁶ Přesto na svém sídle vyžadoval zásoby piva a především vína. Jeho vína měl v oblibě i Rudolf z Valdštejna,⁷⁷ který často za večer stačil propít víc, než přijel Kateřině splatit.⁷⁸ Mezi zásobami se nacházely také různé pálenky ze švestek nebo kdoulí.⁷⁹

Daleko více času než správa žerotínského dvora vyžadovala péče o celé třebečské panství, která spadala pod pravomoci Kateřiny jako jediné majitelky tohoto velkostatku. Nejdůležitější osobou ve styku s poddanými byl panský úředník (hejtman, správce), tedy nejvyšší představený vrchnostenského aparátu, který dohlížel na vedení pozemkových a sirotčích knih, přijímal nové poddané a při sporných záležitostech stál v soudní hierarchii mezi vesnickou samosprávou (rychtářem) a majitelem panství.⁸⁰ Také proto se správci velmi často objevují mezi pisateli dopisů určených pro Kateřinu. Listy od hejtmanů jí byly zaslány zejména v době, kdy přebývala na jiném sídle a chtěla mít přehled, co se aktuálně odehrávalo na ostatních panstvích. V této korespondenci lze najít nejrozličnější zprávy – od informací o posledních důležitých událostech, rozličných koupích, prodejkách, o jednotlivých členech dvora a jiném služebnictvu až ke zprávám o poddanských záležitostech. Ideální případ pak nastal, když byl dopis správce podobného znění jako zpráva třebečského hejtmana Zachariáše Kamenického,

⁷⁶ Srv. Knoz, T., *Državy*, s. 409-439.

⁷⁷ Rudolf z Valdštejna (kolem 1596-1640) byl nejstarším synem Adama mladšího z Valdštejna a Alžběty z Valdštejna. Od mládí působil ve službách arciknížete Maxmiliána Habsburského. Od roku 1638 byl dvorským maršálkem. V roce 1629 převedla Kateřina správu třebečského panství na svého bratra Adama mladšího, který ji přenechal svému nejstaršímu synovi Rudolfovi. Ten také převzal povinnost odvádět Kateřině do emigrace pravidelné dávky potravin a peněžní poplatky. Srv. Koldinská, M. – Mat'a, P. (edd.), *Deník*, s. 237.

⁷⁸ Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy II*, s. 119.

⁷⁹ Srv. Knoz, T., *Državy*, s. 409-439. O pálení „vod“ dopis Anny Marie Žerotínské Kateřině z 9. 8. 1632, dopis č. 23.

⁸⁰ Hejtmani jednotlivých panství řídili chod těchto hospodářských jednotek do značné míry samostatně a se souhlasem vrchnosti realizovali opatření ke zlepšení hospodaření a k zvýšení výnosnosti dominií. Podrobněji Chocholáč, Bronislav, *Poddaní na Moravě v 16. a 17. století*, in: Knoz, T. (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 33-44.

který 23. srpna 1617 mj. napsal: „*Všeckny věci při hospodárství Vaší Milosti v dobré míře postaveny jsou.*“⁸¹

V případě poddanských záležitostí oslovovali Kateřinu písemně přímo poddaní, kterých se daná věc týkala. Ve většině záležitostí šlo o domněle nespravedlivé potrestání, popřípadě uvěznění. Poddaní tak víceméně využívali možnosti odvolání se přímo k vrchnosti jakožto vyšší nadřízené instanci, která měla právo a moc zrušit nebo alespoň příznivě ovlivnit rozsudek městské rady. Další podstatnou částí agendy, kterou musela Žerotínka vyřizovat, byly žádosti poddaných o odklad nebo odpuštění pravidelné peněžní dávky. Důvodem takové žádosti byly ve většině případů nedostatky a nouze způsobená neklidnými časy. Takto argumentovali zástupci třebičské židovské obce, když žádali o odpuštění nebo alespoň snížení povinných poplatků: „*Ale že pak toho času, když se to uvolení stalo, platil dukát půldruhého tolaru, ale nyní již o 3 zlaté až 5 krejcarů více platí, tou příčinou jest nám ten plat dosti těžkej a téměř nemožnej k vykonání, poněvadž mnozí z nás téměř chleba sobě vydělati nemohou, nebo žádných živností nemáme...*“⁸² V podobném duchu psal pekař Jan Kratochvíle, když prosil o zvýšení platu: „*...nyní tak těžká a potížná léta jsou, takže co se prve za jeden peníz dostati mohlo, nyní se za to dva dáti musejí.*“⁸³ Dost často se na vrchnost obraceli zástupci měst a městeček z celého panství, když si nevěděli rady s tím, jak se vypořádat s nastalou situací nebo v té době velmi aktuálním vojenským vpádem. Vladislavští konšelé napsali při výčtu škod způsobených vojskem, že vojáci „*...rychtáře za uši po světnici vodíc, vzavši pilku, chtěli mu uši uřezati a jej utloukši, 3 r[enský] dáti musil.*“⁸⁴ Kromě toho, že každé město muselo odvádět určité poplatky určené na „výchovu“ vojska, byli místní obyvatelé nuceni snášet různé útrapy a násilí. Poddaní ze Staré Kamenice si tak stěžovali: „*Takto o tom usvědčujem, že sou jim šenkujícím z haltýru takové ryby a do džberů, pytlů nákladní odnesli, nad to vejš rybník Tomáše Prajknara opustili a ryby z něho též podle jiných sousedův je [h]o usazené i jiné vylapali.*“⁸⁵

⁸¹ Srv. dopis č. 24.

⁸² Srv. dopis č. 85.

⁸³ Srv. dopis č. 90.

⁸⁴ Srv. dopis č. 99.

⁸⁵ Srv. dopis č. 87. Podobné záznamy Polišenský, Josef (ed.), *Kniha o bolesti a smutku. Výbor z moravských kronik XVII. století*, Praha 1940.

V menším procentu případů pak šlo o žádosti o zapůjčení peněz. Jednalo se zejména o suppliky městské rady, případně zástupců malých vesniček, kdy měly být peníze použity na veřejnou záležitost.⁸⁶ Purkmistr, městští radní i zástupci cechů chodili Kateřinu žádat o půjčky. V letech 1621-1623 půjčila Kateřina např. třebíčské obci celkem 20 000 zlatých, cechům pak o něco méně. Peníze ovšem nepůjčovala pouze potřebným na svém vlastním panství, ale jak lze vyčíst z korespondence, také poddaným svého manžela. Dne 6. července 1637 tak sepsala s přerovskou městskou radou dlužní úpis na částku 1100 zlatých, které měly být použity „...na vyplacení malého mlejna...“⁸⁷ Splátky tohoto dluhu se Kateřina již nedočkala, o čemž svědčí dorzální poznámka: „*Vejpis zápisu ouřadu přerovského nebožce Její Milosti paní Kateřině Žerotínské...*“⁸⁸

Kromě starostí se správou panství se začaly objevovat problémy se samotným životem v zemi, která byla zmítána bouřlivými událostmi. Díky postoji Karla staršího ze Žerotína ke stavovskému povstání nebyly pro manželský pár zpočátku důsledky porážky stavů tak tragické, ale poměry se pozvolna měnily. Po bitvě na Bílé hoře se Kateřina sice neocitla přímo ve víru událostí, nicméně jejich dozvuky k ní beztak doléhaly a to především ve zprávách od její rodiny. Dne 9. listopadu 1620 došlo po kapitulaci k drancování Prahy a šlechtické rodiny ujížděly z města tak rychle, jak to jen šlo. Mezi prchajícími byl také Pertold Bohobud z Lipé s manželkou Evou z Hohenlohe, který se v dopise pro Kateřinu rozčiloval, že byl při útěku na Moravu v Pardubicích vojáky okraden. Šlechta se masově přesouvala ze zámků do městských paláců pod ochranu hradeb. Eliška ze Žerotína napsala Kateřině, své sestřenici,⁸⁹ dne 15. listopadu 1620 z Hradce Králové, kam se uchýlila, o útěku šlechty a o rabování. Zároveň podala Kateřině zprávu o událostech v Praze a v české zemi po bitvě na Bílé hoře, o úprku české a moravské šlechty z města a o útěku krále Fridricha Falckého a jeho věrných.⁹⁰

Dne 9. prosince 1620 získal Karel od císaře Ferdinanda II. ochranný list „salva guardia“ pro svá dominia a pro panství Třebíč, který měl zabezpečit

⁸⁶ Zde např. žádost obyvatel obce Chlum o poskytnutí prostředků na výstavbu nového kostela po požáru vesnice. Srv. dopis č. 74.

⁸⁷ Srv. dopis č. 107.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Otec Kateřiny a otec Elišky byli bratři. Eliška ze Žerotína, rozená z Valdštejna, byla ženou Kašpara Melichara ze Žerotína. Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 10.

⁹⁰ Dopis z 15. 11. 1620. Srv. Václavek, Bedřich (ed.), *Český listář*, Praha 1949, s. 55.

všechny tyto statky.⁹¹ Kateřina zároveň věnovala velké sumy na udržování vojáků a dokonce najala a povolala posádku mušketýrů, kteří se usadili na zámku v Třebíči a měli jej chránit proti případným pokusům o dobývání. Tyto oddíly zároveň doprovázely poddané na práci a staraly se o jejich bezpečí.⁹² Nicméně ani takové privilegium nebylo nikde plně respektováno a do země přicházela velice nepokojná doba. Adam mladší z Valdštejna si 3. dubna 1623 v dopise Kateřině povzdechl: „*Pán Bůh rač dáti, abychme zase jednou řád a právo zde měli a lidi aby v svých spravedlnost[ech] fedruňků bez dalšího útisku dostati mohli... kurfirst saský i taky brandeburskej chtějí k Jeho Milosti do Prahy přijeti, jest naděje, když se shledají, že bohdá všechno dobrý působiti budou, tak abychme všude ten vinšovaný pokoj dosáhnouti mohli.*“⁹³

V roce 1625 proběhla další velká vlna emigrace, která souvisela s vydáním císařských nařízení o zákazu vedení jiných bohoslužeb než katolických. Kromě samotných duchovních se rozhodli odejít také příslušníci evangelické aristokracie. Už v této době jich hodně směřovalo do Polska a na Slovensko, tedy do míst s větší náboženskou svobodou. Kateřina dostávala zprávy od emigrantů celkem pravidelně. Veronika ze Šternberka jí 25. června 1627 napsala z Freibergu v Sasku: „*Zde se hrubé rozpravy vo velikým nebezpečenství tyto země a my nebozí ekzulanti zde velikým strachu zůstáváme, soldáti kurfiřtský českou zem zase všecknu vopustili a zde v kurfiřtský zemi všudy leží. Jeho Milost kníže z Frejdlandu jakožto pan generál ráčí velikou armádu pospolu míti a v Čechách tu ležeti, jak se praví, že do sta tisíc má všeho toho lidu bejti, nevím, co z toho dále bude...*“⁹⁴

⁹¹ Srv. Knoz, T., *Državy*, s. 118. Mnozí šlechtici požadovali za peníze od císařských vojevůdců listy „salva guardia“, které je měly ochránit před napadením panství vojskem. Takové právo získal např. Vilém Slavata z Chlumu pro dominium Telč a Slavonice nebo Karel starší ze Žerotína pro Náměšť nad Oslavou a Rosice. Ani tyto listy ovšem stoprocentně nepomáhaly a nezabránily nájezdům a plenění. Srv. Matějek, František, *Škody způsobené na Moravě řáděním vojáků za třicetileté války*, Časopis Matice moravské CXIII, 1994, s. 83-94.

⁹² Podrobněji Knoz, T., *Državy*, s. 309.

⁹³ Srv. dopis č. 13.

⁹⁴ Veronika Šternberková, rozená z Weitmile (1581-1637), dcera Jana Lorence Krabice z Weitmile, byla provdána za Štěpána Jiřího ze Šternberka, prezidenta české komory, hejtmana německých lén, hejtmana žateckého kraje a bratra nejvyššího purkrabího Adama ze Šternberka. Jako silně věřící evangelička na rozdíl od manžela odmítla konvertovat a zvolila si raději emigraci. Od roku 1628 žila se svými dcerami v Sasku, kde také zemřela. Blíže Koldinská, M. – Mařa, P. (edd.), *Deník*, s. 377, 429. Srv. dopis č. 6.

Ke zhoršení celkové situace došlo po vydání Obnoveného zřízení zemského pro Moravu v roce 1628, které nařídilo srovnat se ve víře s panovníkem nebo opustit zemi. Pozoruhodné bylo, že Žerotín byl původně přizván ke spolupráci na Obnoveném zřízení zemském samotným kardinálem Františkem Ditrichštejnem.⁹⁵ Odmítl však s tím, že mu zdravotní stav nedovoluje dlouhodobý pracovní výkon.⁹⁶ Po vydání Zřízení se Karel vypravil do Prahy požádat císaře Ferdinanda II. o povolení, aby mohl zůstat ve vlasti bez změny vyznání. Je nutné vzít v potaz, že v té době se k němu upíraly oči všech evangelíků – kdyby on konvertoval, řada dalších by udělala totéž. Karel ovšem odmítl přestoupit ke katolicismu.⁹⁷ Mohl si takové odmítnutí dovolit i díky své spřízněnosti s Albrechtem z Valdštejna, věrnosti císaři a dobrým stykům s kardinálem Ditrichštejnem. Rozhodl se raději dobrovolně emigrovat. O něco později, roku 1634, mohl kardinál Ditrichštejn napsat do Říma, že „ze 150 tisíc rodin je jich katolických 110 tisíc a zůstává jen 5 - 6 panských nekatolických rodin.“⁹⁸

Prostřednictvím Albrechta z Valdštejna Karel prodal panství Náměšť, Rosice a Troubky za 350 000 zlatých⁹⁹ Janu Křtiteli z Verdenberga a ponechal si pouze přerovské dominium na Moravě¹⁰⁰ a svůj jediný statek v Čechách Brandýs nad Orlicí, který mu byl úředně povolen jako ekonomická základna budoucího exilového domu ve Vratislavi. Obě tato panství spravoval (respektive Káteřina) z exilu, stejně jako domy v Brně¹⁰¹ a Olomouci.¹⁰² Káteřina svůj třebíčský statek

⁹⁵ Kardinál František z Ditrichštejna (1576-1636) působil v letech 1621-1624 jako moravský zemský gubernátor a zároveň jako zemský hejtman (do roku 1626), čímž se stal bezprostředním vykonavatelem konfiskací v zemi. Srv. Knoz, Tomáš, *Pobělohorské konfiskace na Moravě jako komunikace na ose císař-zemský gubernátor*, Časopis Matice moravské, roč. CXIII, 1994, s. 101-114.

⁹⁶ K tomu blíže Knoz, Tomáš, *Pobělohorské konfiskace na Moravě*, in: Knoz, Tomáš (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, s. 88-92.

⁹⁷ Šlechtic měl výhodu v tom, že o svém vyznání mohl rozhodnout sám, zatímco poddaní se museli ve víře sjednotit se svou vrchností. Podrobněji Válka, Josef, *Česká společnost v 15. – 18. století. Bělohorská doba*, Praha 1982, s. 81.

⁹⁸ Srv. Válka, J., *Dějiny Moravy*, 2. díl, s. 106.

⁹⁹ Srv. Knoz, Tomáš, *Správní a hospodářská reforma na náměšťském panství po roce 1628*, Časopis Matice moravské, roč. 116/1, Brno 1997, s. 137.

¹⁰⁰ Karlova panství byla navíc v této době již hodně zadlužená. Když roku 1616 Žerotín převzal po zemřelém bratru Janu Divišovi panství Náměšť nad Oslavou, byly na něm velké dluhy, které se s léty ještě zvyšovaly. Karel si půjčoval nejen od známých, ale i od své manželky. Vše si pečlivě zapisoval a tak lze dnes vidět, že roku 1628 dlužil Káteřině celých 50 000 zlatých. Srv. Reichert, Josef, *Poznamenání dluhů pana Karla staršího z Žerotína za léta 1616-1628*, Časopis Matice moravské, roč. 33, Brno 1909, s. 284-293.

¹⁰¹ Dům nebo palác ve městě byl v případě Karla staršího a jeho ženy využíván k přechodnému ubytování a spojen zejména s úkoly politické a společenské reprezentace. Zpravidla k takovému

postoupila Adamovi z Valdštejna, který se zavázal, že bude třebíčské poddané chránit i za časů válečného nebezpečí.¹⁰³ V původní smlouvě Kateřina požadovala roční poplatky ze statku ve výši 7 000 zlatých a vymínila si, že „*kdyby prudká protireformace ustala, byl by statek navrácen zpět.*“ Po dalších poradách od toho ovšem upustila a nadále žádala roční důchod 6000 zlatých moravských.¹⁰⁴ K tomu si ještě prosadila, že panství má vždy přecházet na nejstaršího syna z rodu jejího bratra. Namísto Adama užíval a spravoval panství jeho syn Rudolf,¹⁰⁵ který Kateřině odváděl pravidelně nejen peněžité dávky, ale také platy v naturáliích.¹⁰⁶

Ještě v průběhu roku 1628 odevzdali manželé svá prodaná či postoupená panství novým majitelům a žili na zámku v Třebíči u Rudolfa z Valdštejna. Karel mezitím požádal radu města Vratislav ve Slezsku o udělení práva pobytu, zařídil své záležitosti a roku 1629 se tam s Kateřinou přestěhovali.

Ve Vratislavi požívali náboženské svobody a stýkali se se svými přáteli z Lešna a okolí, především s emigranty – členy jednoty bratrské. Kateřina v té době hodně psala, udržovala styky s rodinou a přáteli v Čechách a na Moravě a k tomu ještě řídila „na dálku“ správu Karlových statků a nepřestala dohlížet i na poměry na třebíčském panství. Po odchodu do exilu udržovala korespondenci s úředníky a zajímala se nadále o správu panství. Kvůli Karlově zhoršujícímu se zdravotním stavu ho navíc zastupovala při správě brandýského panství. Úředníci statku se proto v různých záležitostech obraceli právě na ni, stejně jako se v její nepřítomnosti na třebíčském panství dříve poddaní obraceli na jejího manžela.

Jednou měsíčně tak psala brandýskému hejtmanovi Danielu Slatinskému a žádala ho o dodávky potravin, nabádala jej k dohledu nad činností na sídle i panství, organizovala prodej přebytků ze zahrad, předení pláten, setí obilí i pěči

domu náleželo příměstské sídlo, které mělo za úkol jej zásobovat. Podrobněji Pánek, Jaroslav, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*, in: Bobková, Lenka (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16. – 18. století*, Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem, 1991, s. 12, 13. Žerotínův dům stál na dnešním Nám. Svobody v Brně, stejně jako dům kardinála Ditrichštejna. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 416.

¹⁰² Možnost osobního spravování obou panství i domů bez přenosu tohoto práva na jinou osobu mu byla povolena speciálně samotným císařem díky přímluvě Albrechta z Valdštejna. Srv. Odložilík, O., *Karel*, s. 173.

¹⁰³ Srv. Rypáček, František Josef, *Paní Kateřina Žerotínová z Waldštejna a Třebičtí*, *Časopis Matice moravské* 19, Brno 1895, s. 172-174.

¹⁰⁴ Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské korespondence II*, s. 127.

¹⁰⁵ Podrobněji Dvorský, F., *Vlastivěda moravská*, s. 95-97.

¹⁰⁶ Srv. např. smlouvy o prodeji obilí z 9. srpna 1629 nebo zápisy o odvodu dávek z 17. srpna 1637, listy č. 15, 16, 20.

o dobytek. Vyřizovala po něm poručení a nařízení některým služebníkům – písařům, ovčákům, myslivcům a šafářkám v poplužních dvorech.¹⁰⁷ Ne vždy ale byla s činností úředníka spokojená, jak ukazuje dopis ze srpna 1635, ve kterém napsala brandýskému písaři Janu Sládkovi: „Dostala sem psaní od tebe, avšak jen trochu zmatlaniny, a to ještě sotva, co sem tak na tobě vymohla a více nic, a i to tak pořádný jest, že to rukou ani nohou nemá.“¹⁰⁸ Na přelomu dvacátých a třicátých let 17. století tak fungovala mezi vratislavským domem a statky Přerov, Třebíč a Brandýs doslova nepřetržitá korespondence, ale také doprava. Ke komunikaci byli využíváni i další žerotínští zaměstnanci a poddaní, kteří z nejrůznějších důvodů právě konali cestu mezi jednotlivými rezidencemi.¹⁰⁹ Vozy se zemědělskými produkty a hotovými penězi pokračovaly často až do Olavy a Lešna, kde je pro své náboženské obce přebírali Vavřinec Justýn¹¹⁰ a Jan Amos Komenský, což znovu dokazuje, že Karel nepřestal chránit bratrské duchovní i během pobytu v exilu.¹¹¹

Po odjezdu ze země se začaly u Žerotína opět objevovat příznaky jeho starých chorob.¹¹² Kateřina ho v časech nemoci samozřejmě podporovala, ačkoli na tom zdravotně také nebyla nejlépe. Poznámkami a stesky o momentálním zdravotním stavu se proto velmi často plnila její i manželova korespondence. Karel starší ze Žerotína v dopise z 6. června 1619 napsal v dopise příteli Hartvíkovi ze Stitten: „Zároveň Vám, pane, sděluji, že na mou milou ženu dotřela silně tříidenní zimnice a opustila ji po devátém záchvatu. Zanechala však

¹⁰⁷ Šafáři měli na šlechtickém dvoře na starosti mužskou čeleď, šafářky byly nadřizenými ženské části služebnictva. Srv. Bůžek, V. a kol., *Věk urozených*, s. 239-241.

¹⁰⁸ Tamtéž.

¹⁰⁹ Srv. Knoz, T., *Rezidence a dvůr*, s. 422.

¹¹⁰ Vavřinec Justýn byl bratrským knězem působícím v Třebíči, který po vydání Obnoveného zřízení zemského emigroval do Olavy. Tamtéž, s. 424.

¹¹¹ K tomu blíže Knoz, Tomáš, *Brandýs nad Orlicí kolem roku 1625. Komenský a Balbín, reformace a protireformace*, *ĎaS* 3/2000, s. 6-9. Komenský pobýval na Žerotínových panstvích dlouhá léta před emigrací. Již koncem 16. století zadal Karel starší mladému Janu Amosovi úkol, aby zpracoval počátky Moravanů a především genealogii Žerotínů. V té době zároveň biskup Stanislav Pavlovský pověřil polského katolického emigranta a zkušeného genealoga Bartoloměje Paprockého z Hlohol prací na dějinách země, jejích institucí a na genealogii šlechtických rodů. Zatímco Komenského práce zůstaly v rukopise, který se nedochoval a víme o něm jen z poznámek barokních historiků, vyšla kniha Paprockého *Zrcadlo slavného markrabství Moravského roku 1593* tiskem. Srv. Válka, Josef, *Věrnosti a zrady Moravanů*, *ĎaS* 3/2003, s. 5.

¹¹² Příznaky různých chorob se u Karla objevovaly již o několik let dříve. Např. 12. 7. 1621 napsal Adam mladší z Valdštejna Kateřině o Karlovi, který tou dobou pobýval v Praze: „...nyní zase na dna leží...ale to jest tím, že tak střídmej život vede.“ Srv. Hrubý, František, *Ladislav Velen ze Žerotína*, Praha 1930, s. 48.

nadměrnou únavu a všemožné nesnáze, zvláště žaludeční, s nimiž má co dělat dodnes. Když se zimnice zbavila ona, postihla mne a dnes očekávám a částečně už pociťuji pátý záchvat.¹¹³ Kateřina s manželem stejně jako řada dalších aristokratů navštěvovali lázně a to nejen ty, které se nacházely na Moravě, ale často zajížděli také do Karlových Varů.¹¹⁴ Adam mladší z Valdštejna sestře popsal zdravotní stav příbuzného: „...nežertuje a těžkou zimici má, již mu doktoři krev pouštěli, ale nechce lípěji bejti a žaludek nechce zažívat, až posavad jest toho oumyslu taky do Varů jeti...“¹¹⁵ Karel starší ze Žerotína se ve svých dopisech zmínil o jedné cestě roku 1628, kdy s nemocnou Kateřinou odjel do Prahy na poradu k věhlasnému lékaři. Lékařovy rady měly ovšem na Kateřinu velmi neblahý účinek. Její zdraví se po léčích zhoršilo tak, že museli dva týdny zůstat v Praze a pak se mohli teprve odebrat do lázní v Karlových Varech, kde se léčili koupelemi v tamních léčivých vodách.¹¹⁶ Karel o záležitosti dále poznamenal: „...potom sem ji v peřinách sem dovezl a když vody zdejší užívati počala, přišla na ni dna, která jí posavad trvá...nemoha po schodech dolů do lázně.“¹¹⁷ K tomuto pobytu v lázních se Karel vrátil ještě v dopise z 2. června 1628, adresovaném Pavlovi Hronovskému,¹¹⁸ kde napsal: „...s ženou mou polepšuje se něco v té nemoci, kterou v Praze dostala, než kterou s sebou z domu vyvezla, ta v jednostejném způsobu zůstává, avšak důvěřujeme se Pánu Bohu, že když bude pořád užívati této vody, že jí nějak prospěje, nebo po druhé nemoci více téměř učinila než doktoři a barvíři.“¹¹⁹ O něco později, 21. srpna 1630, se v dopise svěřil příteli Vilémovi Dobříkovskému.¹²⁰ „...sem se minulého měsíce máje na svůj zedraný Brandejs z Vratislavě dostal a tu ne tak pro odpočinutí jako příčinou nemoci manželky své asi za tejdén se zdržel. Potom, když se s ní polepšilo, cestu svou k Varům vzal a tam málo méně než šest nedělí zůstával. Shledal sem se mezi jiným s knížetem

¹¹³ Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 333.

¹¹⁴ Srv. Knoz, Tomáš, „...s pomocí boží dosti mírně se mám...“ *Zdraví a nemoci Karla staršího ze Žerotína*, AMM 82, 1997, 1/2, s. 183-199.

¹¹⁵ Srv. dopis č. 8.

¹¹⁶ Srv. Odložilík, O., *Karel*, s. 171.

¹¹⁷ Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské korespondence a akta II*, s. 121.

¹¹⁸ Pavel Hronovský byl bratrským kazatelem na Žerotínově panství a správcem jeho knihovny. Srv. Tobolka, Z., *Žerotínská knihovna*, s. 25.

¹¹⁹ Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 342, 343.

¹²⁰ Vilém Dobříkovský z Malejova, hejtman chrudimského kraje, byl Karlovým přítelem. Po roce 1629 emigroval do Lešna. Tamtéž, s. 425.

z *Fridlantu*.¹²¹ Stejně četné jsou poznámky o Karlově zdraví v dopisech Kateřiny. Karel trpěl od mládí různými menšími chorobami, střevními a žaludečními problémy (píše o své „*obvyklé povětrnosti a běhavce*“) a od roku 1596 se u něj navíc začaly objevovat bolesti v noze, ze kterých se zanedlouho vyvinula dna, což byla nemoc u příslušníků šlechty v raném novověku poměrně častá (dnešním termínem by se dala označit jako civilizační choroba). Trpěla jí Kateřina i její bratr Adam mladší z Valdštejna, jehož dceři Kateřina 4. července 1617 napsala: „...*tvůj pantáta na dna nemocen leží, maje v rukách i v nohách*...“¹²² Sám Adam si Kateřině v dopise stěžoval: „*Já, děkuje Pánu Bohu, dosti mírného zdraví požívám, kromě dnes začínám trochu kulhati, ale bohdá bude zase lípěji*...“¹²³ V roce 1634 už měl Karel celkem třináct otevřených děr na rukou i na nohou, ze kterých vytékala bělavá materie.¹²⁴ Kateřina pro něj sháněla léky prostřednictvím svého bratra Adama z Valdštejna až v Drážďanech. Ten jí 10. března 1623 léky nejen zaslal, ale i popsal, jak se mají užívat a dále se zmínil: „...*protož mý srdce, již budete vědět, jak v tom kráčet, nebo jistě mi věřte, kdybych mohl dílem své krve panu švakru sloužiti, že bych tak rád učiniti chtěl*...“¹²⁵ Průběh Karlova onemocnění lze více vysledovat v několika posledních letech jeho života. Dne 2. září 1634 se Kateřina svěřila Rudolfovi z Valdštejna: „...*pán můj, s kterýmž se chvála Pánu Bohu zase něco polepšilo, ač nevím, jak na dlouze, poněvač se s ním tak často mění*...“¹²⁶ O půl roku později napsala Adamovi mladšímu z Valdštejna: „...*hned potom od jedny hodiny zase se všecek proměnil, tak smutnej byl, že s žádným nic nemluvil, nic nejedl a sám o sobě nevěděl, jen tak jako zabitej tiše ležel...mnohem bídnejší a mďlejší byl nežli před včerejškem...dnes při řeči a dobrý paměti zůstává...ta růže, kterou v levý noze má, zase se mu nahoru dává a téměř po všem těle rozlívá...pro doktora Vadeborna sme poslali, ještě nepřijíždí...sama s svou starostí a bídou jistě sotva se taky lůži bráním a již se ve všem na boží ruce pouštím...i taky mne tou mastí, kterou ste mi ráčili proti podagre dáti, poněvadž mi již vychází a poznávám, že mi ji Pán Bůh požehnává,*

¹²¹ Tamtéž, s. 357-359.

¹²² Srv. Bakalářská práce, s. 25.

¹²³ Srv. dopis č. 13.

¹²⁴ Srv. Horáčková, Ladislava – Vargová, Lenka, *Nejnovější lékařsko-antropologický výzkum kosterních pozůstatků z žerotínské hrobky v Bludově*, AMM 82/1, 2, 1997, s. 205.

¹²⁵ Srv. Knoz, Tomáš, *Karel starší ze Žerotína – subjektivní anamnéza*, tamtéž, s. 229.

¹²⁶ Srv. Bakalářská práce, s. 37, 38.

*mne ještě fedrovati, neb hned jak ji kde cejtím, flastry přikládám...*¹²⁷ Několik měsíců poté popsala stále se zhoršující Karlův stav bratrskému knězi Vavřinci Justýnovi¹²⁸ těmito slovy: „...*pán až dosavad se z lůže mnoho nehejbá a na žádnou nohu se ani postaviti nemůže, krom že se dá někdy, když s ním lépe jest, z lůže zdvihnouti...tak za hodinu neb dvě posedí a se mnou poobědvá, ale hned zatím zase do lůže se navrátiti musí...k tomu kašel těžkej ho trápí...*“¹²⁹ Dne 3. srpna 1636, tedy dva měsíce před Karlovou smrtí, Rudolfovi oznámila: „...*kdybych měla říci, že by s námi lépe bylo, nemohu, než spíše že vždycky hůře a čím dále tížeji a protivněji se pánem mejm i se mnou se ukazuje...*“¹³⁰

Již v červenci roku 1632 sepsal Karel v předtuše smrti svůj kapitál a dluhy a odkázal: „...*manželce své věna i nad věno i jináče 50 000 tolarů, učíní na rejnský 58 333 zlatých rejnských 20 krejcarů.*“ Karel rovněž zamýšlel přenechat Kateřině dva obrazy, které nechal roku 1625 namalovat. Patrně se jednalo o portréty jeho a Kateřiny, které se do dnešních dnů bohužel nedochovaly.¹³¹ Karel starší ze Žerotína zemřel 9. října 1636 před polednem ve věku 72 let a 15 dnů v náruči své manželky na hradě Přerově. U úmrtního lože Karla byl přítomen kromě Kateřiny ještě Zikmund z Tiefenbachu, druhý manžel již zemřelé Karlovy dcery Bohunky, a univerzální Karlův dědic, čtyřiadvacetiletý Karel Bruntálský¹³² z Vrbna, Bohunčin syn. Karel starší ze Žerotína měl být pohřben do rodinné hrobky v Brandýse, ale vyskytly se problémy, protože nebylo možné získat povolení k pohřbení evangelíka do katolické půdy. Kateřina nakonec povolení získala díky pomoci kardinála Arnošta Vojtěcha z Harrachu a Karel mohl být 22. listopadu 1636 uložen do brandýské hrobky. Kateřina se vrátila do Vratislavi, ale pouze k vyzvednutí zde uložených a městskou radu zpečetěných manželových svršků a spisů.¹³³ Po návratu z Vratislavi se přestěhovala do domu v Brně, který jí měl podle Karlova testamentu Karel Bruntálský z Vrbna poskytnout „...*k bytu*

¹²⁷ Dopis z 26. 1. 1635. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 391-392.

¹²⁸ Vavřinec Justýn byl bratrským knězem působícím v Třebíči, který po vydání Obnoveného zřízení zemského emigroval do Olavy. Tamtéž, s. 424.

¹²⁹ Dopis z 12. 5. 1635. Tamtéž, s. 398, 399.

¹³⁰ Srv. Bakalářská práce, s. 40.

¹³¹ Srv. Hrubý, František (ed.), *Moravské korespondence a akta II*, s. 389.

¹³² Karel Bruntálský z Vrbna (1612-1638) byl synem Hynka Bruntálského z Vrbna a Bohunky, dcery Karla staršího ze Žerotína. Srv. Haas, A., *Karel Bruntálský*, s. 10.

¹³³ K tomu podrobněji Dvorský, *O hrobce Žerotínův v Brandýse nad Orlicí*, Časopis Musea Království českého 52, 1878, s. 413-420.

a užívání jejímu...“ po dobu jejího života. Navíc byl povinen vyplácet Kateřině doživotně 4 500 zlatých ročně. Karel ale odmítl vydat jí peníze i nemovitosti. Mezi Karlem a Kateřinou, která se o něj často starala, vychovávala ho a sponzorovala částečně jeho kavalírskou cestu do Itálie, vznikly dlouhodobé spory, které ukončila až její brzká smrt.¹³⁴ Dne 6. února 1637 sepsala své poslední pořízení,¹³⁵ v němž odkázala Třebíč synovi svého bratra Adama z Valdštejna Rudolfovi z Valdštejna a peníze a klenoty přátelům, známým i čeledi.¹³⁶ Krátce poté Kateřina ve věku 69 let zemřela v Třebíči, kam přijela dožít. Pohřbena byla podle vlastního přání vyjádřeného v testamentu: „*Těž mrtvé tělo mé v místě k tomu v Třebíči od dávna ode mě obraném, kdež také mrtvé tělo nebožtíka dobré paměti pana manžela mého předešlého, pana Smila Osovského z Doubravice odpočívá, beze všelijakých nádherných prachtů a ceremonií zbytečných toliko prostým, však počestným způsobem (co nejdřív možné) složití a pohřbiti dali...*“¹³⁷ Toto přání jí pozůstalí vyplnili a Kateřina byla pohřbena v mauzoleu Osovských z Doubravice v pohřební zahradě bratrského sboru (pozdější zahradě kláštera Kapucínů na Jejkově).¹³⁸ V období protireformace jí jakožto nekatoličce nesměl být pořízen náhrobek. Kostel byl později rozbořen a přestavěn v klášterní pivní sklep. Veškeré kosti byly zakopány v klášterní zahradě.¹³⁹

¹³⁴ Ke Karlově osobě podrobněji Haas, Antonín, *Karel Bruntálský z Vrbna*, Praha 1947.

¹³⁵ Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 60-66.

¹³⁶ V listě z 28. 3. 1638 úředníci a poddaní přijímají věci, které jim Kateřina odkázala. Srv. dopis č. 108.

¹³⁷ Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 60.

¹³⁸ Dnes je na tomto místě postaven zimní stadion. Ostatky českých bratrů byly roku 1952 přeneseny do hrobky na starém městském hřbitově. Po Kateřině pojmenovaná ulice se nachází v městské části Horka – Domky v Jejkově. Srv. Třebíč – názvy ulic, <http://gis.trebic.cz/ost/male/ulice/index.php?frame>, vyhledáno 20. 3. 2006.

¹³⁹ Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 11.

III. Ediční poznámka

Korespondence Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna, která je předmětem této práce, je uložena v Moravském zemském archivu v Brně, ve fondu Rodinný archiv Ditrichštejnů Mikulov G 140. Pod inv. č. 3007, sign. 147 se zde nachází konvolut, který obsahuje 212 nevázaných papírových folií a dva pergameny. Jedná se celkem o 36 dopisů, z nichž jsou dva napsány německy a ostatní česky. Některé jsou datovány do roku 1614, ale větší část korespondence je bez datace. Dále se v tomto fondu nalézají pod inv. č. 3015, sign. 154/b Kateřininy mladší písemnosti z let 1616-1638. Tyto dokumenty se týkají především správy třebíčského panství a vyřizování soukromých a rodinných záležitostí. Zde je uložen konvolut 237 nevázaných papírových folií a jeden pergamen. Z tohoto množství je jeden dopis v německém jazyce, zbytek v českém. Kateřina ze Žerotína je autorkou celkem 16 dopisů z celého souboru korespondence, zbylé jí byly adresovány. Všechny dopisy psané osobně Kateřinou byly edičně zpracovány v rámci předchozí bakalářské práce,¹⁴⁰ s výjimkou dvou listů, které byly kvůli zachování kontextu uvedeny v této práci v oddílu *Korespondence úřední – poddaní*, pod čísly 3, 4. Dopisy z tohoto fondu nebyly nikdy zveřejněny, pouze jeden Kateřinin list a dva dopisy od Adama z Valdštejna zařadil František Hrubý do Moravské korespondence a akt.¹⁴¹

V souvislosti s výskytem opisů listů a nejrůznějších poznámek na dopisech se objevuje otázka existence Kateřininy kanceláře. Přímá zmínka o takové kanceláři se nikde nenachází. Antonín Haas se domníval, že Žerotínka měla vlastní kancelář i archiv, které byly zcela samostatné a nezávislé na úřadě Karla staršího.¹⁴² Tomu by podle něj nasvědčovalo i to, že Kateřininy dopisy se nikdy

¹⁴⁰ Srv. Tibitanzlová, Radka, *Korespondence Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna*, bakalářská práce Univerzity Hradec Králové z roku 2003. V této diplomové práci se kromě dopisů, které obsahuje práce bakalářská, dále nenachází několik dopisů, které se zabývají sporem mezi třebíčskou městskou radou a poddaným Nathanaelem Khynykem, v němž se angažovala i Kateřina. Dopisy byly zpracovány v rámci školního předmětu týkajícího se ediční praxe.

¹⁴¹ Jedná se o dodatek k pozůstalosti, který Kateřina sepsala 6. 5. 1652 a který byl uveřejněn v bakalářské práci. Dále je u Hrubého otištěn Adamův dopis z 3. 4. 1623 (zde pod č. 12) a psaní z 10. 3. 1623, u něhož je uvedeno, že pochází z tohoto fondu, ale dnes se v něm fyzicky nenalézá. Srv. Hrubý, František (ed.), *Moravské korespondence a akta II*, str. 5-8, 319-320, 321-322.

¹⁴² Srv. Haas, A., *Archiv žerotínsko-vrbenský*, s. 10-15.

nedostaly do pozůstalosti jejího manžela. O působení kanceláře by mohlo svědčit jednak to, že materiály byly patrně ukládány podle přesně daného schématu (jak lze doložit na poznámce u inventárního seznamu písemností převzatých po Meziříčských z Lomnice, kde je dopsáno: „*poznámenání, co v tý železný truhličce od všelijakých listů a smlouv zůstává.*“) ¹⁴³ a pak také fakt, že se zde používaly různé kancelářské pomůcky a knihy. Nejlepším důkazem existence těchto knih jsou kopíáře, z nichž při své edici vycházel František Dvorský. ¹⁴⁴ Ovšem dnes už lze jen těžko určit, zda se jednalo o kancelář v moderním smyslu slova nebo jestli si šlechtična pouze pronajímala vyškolené osoby – písaře – k vedení korespondence. Jisté je, že Kateřina opravdu měla k dispozici vlastní písaře, jimž často, hlavně v pozdějších letech, kdy trpěla dnou a tak silnými bolestmi, že nemohla sama psát, diktovala celé dopisy a pak je pouze podepisovala. ¹⁴⁵ Podle různých druhů rukopisů zaměstnávala v průběhu let několik písařů, jejichž bližší identifikaci už není možné provést. ¹⁴⁶ Jednotliví písaři se pravděpodobně stěhovali spolu s Žerotínkou. Na to poukazuje i fakt, že dopisy pocházející z její „kanceláře“ jsou datovány z míst, kde zrovna šlechtična pobývala.

Jednotlivé dopisy nebyly na počátku práce ve fondu očíslovány a proto bylo přistoupeno k číslování vlastním, které odpovídá tematické a chronologické posloupnosti. ¹⁴⁷ Pod těmito čísly jsou dopisy uvedeny i v odkazech v úvodním textu. Dopisy jsou originály, psané na ručním papíře. Železitoduběnkový inkoust místy bledne nebo propíjí. Korespondence je psána českou novogotickou kurzívou a velmi ojediněle se v ní objevují slova (většinou latinského původu) napsaná humanistickou kurzívou. Dopisy od Žerotínů, příslušníků jiných šlechtických rodů a členů městských rad byly ve většině případů opatřeny příslušnými pečeti. Na rubu dopisů se téměř pravidelně nacházejí adresy. Na řadě listů adresovaných

¹⁴³ Srv. dopis č. 106.

¹⁴⁴ Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I, II*.

¹⁴⁵ Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy*, s. 6.

¹⁴⁶ Z pramenů jsou známá např. jména Pavla Hlavatého, o němž v jemu uděleném vejhostu Kateřina píše: „...*byl v práci písařské zaveden a v to při mně a pánu mým zůstává*“ (dopis č. 66) nebo Pavla Vladislavského, jemuž jako „*písaři mému*“ Kateřina odkázala 200 zlatých. Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 64.

¹⁴⁷ Při převozu písemností v rámci meziarchivní výpůjční služby byly dopisy zaměstnanci MZA očíslovány, ovšem pouze provizorně a bez souvislosti s obsahem listů. Z těchto důvodů nebyl na pozdější očíslování brán ohled.

Kateřině jsou často Kateřininou rukou vepsány poznámky, které pravděpodobně plnily funkci instrukce pro její služebníky, jak měli danou záležitost vyřídít.

Dopisy byly tematicky rozděleny na korespondenci „soukromou“ a „úřední.“ Třetí skupinu pak tvoří dopisy, které nebylo možné zařadit ani do jedné z předchozích skupin a které byly tudíž uveřejněny pod názvem „různé.“

Korespondence soukromá v sobě zahrnuje zejména dopisy od příbuzných blízkých i vzdálenějších, případně od přátel z aristokratických kruhů. Objevují se zde nejen zmínky o událostech ze soukromí šlechticů, ale také jejich pocity ze života v době těsně před Bílou horou a po ní, případně z pobytu v emigraci. Většina dopisů tak víceméně reflektuje důležité události doby, v níž byly listy psány. Dopisy jsou seřazeny abecedně podle pisatelů a v rámci jednoho autora chronologicky.

Úřední korespondence byla dále tematicky rozdělena do dalších podskupin: na písemnosti vztahující se k poddanským záležitostem, správě panství a berním.

Poddanské záležitosti a jejich vyřizování, o které se Kateřina osobně zajímala, tvoří největší část celého souboru korespondence. Jedná se zde o případy nejrůznějšího charakteru, v nichž se poddaní třebíčského panství obraceli přímo na Kateřinu jako na poslední a nejvyšší instanci při dovolání se vlastního práva. Žádali o možnosti pozdějšího splácení pravidelných dávek, o propuštění z vězení, ale také např. o povolení prodat dům a koupit si nový.¹⁴⁸ Občas se poddaní obraceli na svou vrchnost v případě, že bylo nutné sehnat finance např. na nová stavení po požáru nebo i na výstavbu takového zařízení, které má sloužit pro všechny.¹⁴⁹ Charakteristickým rysem těchto dopisů je podobnost písařských rukou, kdy je např. hned několik listů psáno jednou osobou. Nejedná se zde o kancelářské opisy, ale největší roli zde patrně sehrál fakt, že většina obyvatel nebyla gramotných a při vypracování písemných žádostí a stížností se musela obracet na někoho, kdo ovládal čtení a psaní, což mohl být místní farář, městský radní nebo písař.

¹⁴⁸ Zde např. žádost sklenáře Heského o povolení ke koupi domu pro svého syna, kterou Kateřina povolila (dopis č. 73). Mohly se ale také vyskytnout důvody, kvůli kterým nebyl prodej povolen. Kateřina tak na žádost jednoho poddaného píše: „*Dána odpověď na toto, že nemohu k tomu dovoliti, aby se mi tu měl kerej řezník vosaditi za příčinou, že by tu nemohlo bez neřáda a smradu v tý ulici bejti, poněvač já tady často jezdvám.*“ Srv. dopis č. 83.

¹⁴⁹ Srv. žádost poddaných z obce Chlum o poskytnutí dřeva na opravu tamějšího kostela, dopis č. 74, tamtéž.

Do správy panství pak spadají především dopisy, které průběžně zasílali hejtmani jednotlivých sídel Kateřině, pokud se právě nacházela v jiném městě nebo když později pobývala většinu roku v emigraci. Vedle toho sem patří jako další podsložka nejrůznější seznamy nakupovaného zboží, přehledy výdajů, dávek apod.

Poslední složku úřední korespondence tvoří záležitosti týkající se berní. K tomuto tématu jsou zde dochovány zápisy od Václava Kolumbana z Hochdamu, který ve funkci moravského zemského výběrčího přijímal od Kateřiny berně a posudné k termínům za léta 1614-1619. Vzhledem k veliké podobnosti struktury a textu tohoto materiálu bylo upuštěno od jeho publikování in extenso ve všech případech a tímto způsobem jsou zde zveřejněny čtyři zápisy na ukázkou. Z ostatních listů byly vyjmuty všechny informace a zařazeny do srovnávací tabulky, z níž lze vysledovat, jak se za dobu dvou let měnil počet obyvatel na daném panství nebo jaké bylo jeho složení z hlediska příslušnosti k víře. Posudné bylo vybíráno jednou za půl roku, daně u osob častěji – přibližně každé tři měsíce. Obvykle platby vycházely na termíny Nového roku, sv. Pavla na víru obrácení (25. leden), sv. Jiří (24. duben), sv. Filipa a Jakuba (1. květen), sv. Jana Křtitele (24. červen), sv. Jakuba (25. červenec), sv. Bartoloměje (24. srpen), sv. Václava (28. září), sv. Šimona a Judy (28. říjen) a sv. Ondřeje (30. listopad). Při výběru posudného se zároveň vybíraly také daně za poddané. Za jednoho poddaného se platilo po 15 groších, u židů tento poplatek mírně kolísal. Kromě osob a posudného se vybíralo z koní zbrojných - na třebíčském panství bylo stanoveno 5 koní zbrojných, za každého se platilo 15 zlatých, čili celkem 125 zlatých. Výjimkou byl výběr k 3. srpnu 1618, kdy je za běžným výběrem dopsána poznámka: „*Item podle patentu z týchž ko[ni] ...192 zlatých, 25 grošů, 5 denárů.*“ Patrně však šlo pouze o jednorázový poplatek.¹⁵⁰ Kvitance se tedy vztahují jen k rozmezí let 1614-1619, z pozdější doby se v tomto fondu již žádné další dokumenty tohoto charakteru o výběru daní nenacházejí.

Do třetího okruhu dopisů – korespondence různá – byly začleněny dopisy, které nesouvisejí přímo s osobou Kateřiny ze Žerotína, ale vztahují se např.

¹⁵⁰ Analýza těchto zápisů by si jistě zasloužila samostatnou studii, na níž v rámci této práce není dost prostoru.

k předchozím majitelům některých panství. Jedná se zejména o písemnosti náležející rodu Meziříčských z Lomnice.¹⁵¹

Korespondence byla zveřejněna následujícím způsobem: v záhlaví se nachází číslo dopisu, místo odeslání, den v týdnu, měsíc a rok. Následuje stručný regist, adresa a poté samotný dopis, který je zpřístupněn in extenso. V případě, že se na rubu dopisu nalézá poznámka psaná Kateřininou rukou, je v edici připojena kurzívou za textem samotného dopisu. Kvůli větší přehlednosti byl za každý dopis zařazen poznámkový aparát s textovými, edičními a faktografickými poznámkami, psaný petitem. Textové a ediční poznámky označují písmena abecedy a poznámky faktografické nesou číselné označení. Kalendářní data uvedená v textu byla v záhlaví převedena do numerické podoby, stejně jako datace podle církevního kalendáře. Nedatované dopisy byly umístěny na konec příslušného oddílu.

U edice korespondence Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna byla dodržena pravidla popsaná v Zásadách vydávání novověkých historických pramenů od Ivana Šťovíčka¹⁵² a zároveň bylo přihlédnuto k edicím, které se zabývají šlechtickou korespondencí nebo deníkovými zápisy z téže doby. V tomto případě šlo zejména o Deník rudolfinského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602-1633, který zpracovala Marie Koldinská a Petr Mařa,¹⁵³ o práci Josefa Hrdličky Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova¹⁵⁴ a také o publikaci Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století od Petra Vorla,¹⁵⁵ která se však zabývá o něco starším materiálem.

Vzhledem k tomu, že se v případě této práce nejedná o literární pramen a edice nemá sloužit lingvistickým účelům ani nemá být podkladem pro

¹⁵¹ Meziříčtí z Lomnice byli příbuznými a právními předchůdci Žerotínů na několika moravských panstvích (Libuše z Lomnice byla manželkou Bedřicha ze Žerotína, Karlova praotce). Na nové majitele panství přecházel nejen hmotný majetek, ale i písemná pozůstalost předešlého držitele. Podstatná část písemností Mezeříčských se tak dostala do fondů Karla staršího ze Žerotína, zlomek se nachází také zde u Kateřiny. Srv. Haas, Antonín, *Archiv žerotínsko-vrbenský. Listiny a listy z let 1497-1624*, Praha 1948, s. 16, 17.

¹⁵² Šťovíček, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.

¹⁵³ Koldinská, Marie – Mařa, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.

¹⁵⁴ Hrdlička, Josef (ed.), *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003.

¹⁵⁵ Vorel, Petr (ed.), *Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století. Edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551*, Pardubice 1997.

paleografickou výuku, bylo přistoupeno k transkripci textu. Transliterace byla použita pouze u přípisů v německém jazyce a u jednoho dopisu, který je celý napsán německy.¹⁵⁶ Důraz byl kladen především na snahu o zachování fonetické podoby jazyka dané doby, jak ji text odráží (např. dodržování tvarů: *líkařství* – *lékařství*, *nejlípe* – *nejlépe*). Nevyslovené hlásky byly redukovány dle dnešního pravopisu (*rada* – *radda*, *datum* – *dattum*). Protetické *v* na začátku slova (např. *vosm*, *vobilí*, *vosoby*, *vovčák*, *vochrana*) a protetické *j* (*jmít*, *jminulý*) bylo ponecháno v původní podobě stejně jako časté kolísání při časování slovesa být: *jsme* – *sme*, *jste* – *ste*. Dodrženo bylo také vkládání písmen *t*, *d*, *k* (*nesnesitedlný*, *potěšitedlný*, *zaměstknání*, *nětco i nědco*, *vzáctný*, *předce*, *handlivý*, *smrtedlný*), kolísání používání *š* a *č* (*větčí* – *větši*) a *d*, *t* (*kderý* – *který*, *otevřený* – *odevřený*). Zachováno zůstalo podle původního textu také velmi rozkolísané psaní slova šťastný (*ščasný*, *šťasny*) a paralelní používání tvarů *vzláště* i *zvláště*. Ponecháno bylo i střídání spisovných a nespisovných koncovek přídavných jmen a zájmen (*tej*, *milej*).

V textu bylo použito několik druhů závorek. Kulaté závorky se nacházejí tam, kde jsou umístěny v originále. Hranaté závorky obsahují zásahy editora, rozpisy méně známých nebo zaměnitelných zkratek a upozornění na nejednoznačné slovo nebo chybný pravopis – [!] nebo nepřečtený text – [?]. Lomené závorky obsahují přeškrtnutý text. V případě, že škrt nebylo možné přečíst, je v lomených závorkách umístěn otazník. Často používané zkratky (tj. *JM* – *Jeho Milost*, *JMC* – *Jeho Milost císařská*, *s^o* – *svatého*, *datt.* – *datum*, *act.* – *actum*, *LP* – *Léta Páně*) jsou v celé edici rozepsány bez dalšího upozornění nebo umístění v hranatých závorkách. Stejným způsobem byly rozepsány také často se opakující měnové jednotky (*groše*, *zlaté*, *groše albi* jsou přepisovány jako *groše bílé*). Naopak v původní podobě byla ponechána zkratka *mp* – *manu propria a L. S.* – *locus sigilli*).

Pro vysvětlení některých dnes již nepoužívaných slov byl za edici zařazen abecedně sestavený malý slovník pojmů,¹⁵⁷ který by měl dopomoci lepšímu porozumění textů dopisů.

¹⁵⁶ Srv. dopis č. 60.

¹⁵⁷ Při vypracování tohoto slovníku byla použita následující literatura: Bartošíková, Jarmila, *Krevní kniha městečka Morkovic*, in: Studie muzea Kroměřížska 1991, Kroměříž 1992, s. 115-148;

Nedílnou součástí edice tvoří na závěr připojené osobní a místní rejstříky, do nichž byly zpracovány všechny kapitoly včetně poznámek pod čarou, s výjimkou uvedené literatury a pramenů a jejich seznamu. Ve jmenném rejstříku byl u příslušníků šlechty zdůrazněn bližší vztah ke Kateřině a Karlovi staršímu ze Žerotína a u neurozených osob byla umístěna poznámka, zda se jedná o poddaného nebo úředníka. V místním rejstříku byly k jednotlivým heslům zařazeny doplňující údaje (zda se jedná o město nebo ves) a místa byla teritoriálně určena příslušností k bývalým okresům. Bližší vysvětlení ke všem zde uvedeným jménům a místům je zařazeno v textu samotné práce.

Na úplný závěr byly k této diplomové práci připojeny přílohy, které tvoří ukázky editovaných dopisů z jednotlivých oddílů korespondence.

Bělič, Jaromír – Kamiš, Adolf – Kučera, Karel, *Malý staročeský slovník*, Praha 1978; Burdová, Pavla, *Vývoj intabulací svobodnického majetku v knihách svobodnických*, SAP 26/1976, s. 261 – 189; Dvorský, František, *Selské a panské inventáře v době předbělohorské*, ČČH 33, Praha 1927, str. 21-59; Friedrich, Gustav, *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha-Litomyšl 1997; Gebauer, Jan, *Slovník staročeský 1, 2*, Praha 1903-1904; Hrdlička, Josef (ed.), *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003; Kol. autorů, *Staročeský slovník 15*, Praha 1985; Koldinská, Marie – Mařa, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997; Kumprecht, Karel, *Malý unikum německo-český slovník*, Praha 1942; Machek, Václav, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1971; Neudertová, Milena, „*Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...*“ (Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách), in OH 7, 1999; Pánek, Jaroslav (ed.), *Václav Březan: Životy posledních Rožmberků I*, Praha 1985; Ratajová, Jana (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova. Rodinné paměti*, Praha 2002; Rejchrtová, Noemi (ed.), *Karel starší ze Žerotína. Z korespondence*, Praha 1982; Rejman, Ladislav, *Slovník cizích slov*, Praha 1966; Šůla, Jaroslav, *Hospodářská korespondence Václava Králíka, komendátora novoměstského panství, s Walterem hrabětem z Leslie v letech 1635-1643*, s. 177-210, in: Stopami dějin Náchodska 4, 1998; Václavek, Bedřich (ed.), *Český listář*, Praha 1949; Válka, Josef, *Hospodářská politika feudálního velkostatku*, Brno 1962; Winter, Zikmund, *Šat, strava a lékař v XV. a XVI. věku*, Praha 1913.

IV. Korespondence

1. Korespondence soukromá

1.

Žamberk, 30. srpen 1626

Anna z Bubna, rozená Bořkovna Dohalská z Dohalic¹ žádá o možnost nechat svého syna učit u preceptora Žerotínů v Brandýse nad Orlicí.

Urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Náměšti a Třebíči etc., Její Milosti paní ke mně laskavě příznivé k dodání.

Službu svou vždycky poslušnou a povolnou až do smrti Vaší Milosti vzkazuji urozená paní paní ke mně laskavě příznivá, šťastné a potěšitelné zdraví, při něm jiné všecko nejlepší dobré v těchto nynějších nepokojných časech žádající, přeji Vaší Milosti od Pána Boha věrně, srdečně a upřímně ráda. S velikou radostí na Vaší Milost sem až posavad, majíc toho zprávu, že na Brandejse i s Jeho Milostí pánem Vaší Milosti přijeti ráčíte, sem očekávala a nemohši již dočkati, naschválního posla k Vaší Milosti odsílám, abych mohla přezvědět, kterak se na svém zdraví i s Jeho Milostí pánem Vaší Milosti míti ráčíte, neb sem se za Vaše Milosti, mý přenejmilejší srdíčko panský, i s dítkami svejmi srdečně modlila, slyšíce o nemocech Vašich Milostí, aby Pán Bůh Vaši Milost na tom bídným světě ještě ponechati do vůle svý svatý ráčil. Neb já k žádnému jinému po Pánu Bohu žádného útočiště nemám, než k Vaší Milosti a Vaši Milost pro Boha prosím, že ráčíte na zámlovu mně od Vaší Milosti učiněnou pamatovati. Co se dotýče Jiříka Šťastného,² syna mého, jak sem Vaší Milosti sama oustně i s Jeho Milostí pánem Vaší Milosti i také skrze psaní žádala, abyšte se ráčili k Jeho Milosti pánu Vaší Milosti přimluviti, aby Jeho Milost pán ráčil buď k mladému panu Karlíčkov³ anebo k tomuto pánu Karlovi,⁴ panu strejci Jeho Milosti, pána Vaší Milosti, který nyní tu na Brandejse zůstává, k nim přijíti, tak aby mohl, majíce čistý za částky učení svého, se při pánu preceptorovi jejich učiti a se něčemu přicvičiti, však já ho chci stravou i jinými potřebami všemi opatřiti a panu preceptorovi ráda za práci jeho zaplatiti. V čemž se Vaší Milosti cele důvěřuji

a Vaší Milosti poručena činím, že ráčíte při Jeho Milosti pánu a při Vaší Milosti to jednati a mně zase po tomto poslu oznámí, stížiti sobě poručiti ráčíte, nebo bych ho nemeškala do Brandejsa dodati, neb je již velikej čas k jeho cvičení a nerada bych byla, aby měl z něho nějakej povaleč bejti, však vždycky Jeho Milosti pán Vaší Milosti ráčil k tomu rodu pánů z Bubna laskavě nakloněn bejti, věřím že mě také oslyšeti neráčí. Čehož já se Vaší Milosti i svejm nejmilejším pánem a dítkami svejmi do smrti jakožto stará služebnice Vaší Milosti odsluhovati chceme. A tak s tou milostí do věrnosti Vaší Milosti Pánu Bohu poručena činím. Pán Bůh rač dáti, abych se s Vaší Milostí v dobrém zdraví shledati a Vaší Milosti na službu hleděti mohla, toho sobě na milém Pánu Bohu vinšuji. Datum na Žamberce v pátek po svatém Bartoloměji A[nno] 1626.

Vaší Milosti každého času k službě povolná až do smrti zůstávám, Anna z Bubnova, rozená Bořkovna Dohalská z Dohalic a na Žamberce.

¹ Anna z Bubna, rozená Bořkovna Dohalská z Dohalic, byla manželkou Jana mladšího z Bubna (1608-1636), s nímž sídlila v městě Žamberk. Srv. Sedláček, A., *Hrady 2*, s. 85.

² Blíže neurčený člen rodu pánů z Bubna, syn Anny z Bubna, rozené Bořkovny Dohalské z Dohalic.

³ Karel Bruntálský z Vrbna, vnuk Karla staršího ze Žerotína.

⁴ Karel mladší ze Žerotína (zem. 1610) byl synem Kašpara Melichara ze Žerotína, po jehož smrti se ho Karel starší jako sirotka ujal a poslal na protestantské školy do zahraničí. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), Karel starší, s. 408-409.

2.

Prštice,¹ 3. červenec 1632

Kateřina Kocová z Dobrše² žádá o podporu a přimluvu u knížete Ditrichštejna³ pro svou dceru,⁴ která se po smrti svého manžela⁵ nachází v nepříznivé situaci.

Její Milosti vysoce urozený paní paní Kateřině [z] Žerotína, rozené z Valštejna, na Brandejsa a Přerově, Její Milosti paní mý na mě vždyckny laskavý, 20. juli 1632.

Službu svú poslušnú a do mý smrti nezměnitelnú Vaší Milosti vzkazují vysoce urozená paní paní má vždyckny laskavá, Pán Bůh všemohúci rač Vaší Milosti dáti dlúhé a dobré zdraví, v něm jiný všeckno nejlepší dobrý potěšitedlný, toho bych Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu věrně upřímně ráda přála. Má laskavá paní

nemohu před Vaší Milostí svý veliký žalosti a hoře tajiti, kterak Pán Bůh všemohúcí prostředkem smrti časný mýho nejmilejšího pana syna, pana Franc Mikuláše, hrabě z Turnu v neděli po Božím těle⁶ pojíti ráčil a dceru mou nejmilejší veliký[mu] zármutku a veliký sirobě pozůstavil. Přijevši já k ní, vidouc ji tak zarmoucenou, mohu hrdlo při ní dáti a nad to má nejmilejší paní, jaký utiskování a protivenství od pána Fajt Hendrycha⁷ se jí dějí, chce se v Cvrčovice⁸ uvozovati, co v Brně má, to jí zapovídá, pišící též, že se uvoře, neb zdravá neleží, jí vzkazuje a jiný uštípačný řeči mluví i druhýho pana hrabě potahuje podle sebe, [?] se mohu zblázniti, má dcera zde přítele nemá, kdybyste ráčili zde býti, k Jeho Milosti pánu bych veliké naděje měla a přece mám a Vaši Milost, má milostivá a na nás vždyckny laskavá paní, pro vodplatu boží prosím, račte jí sobě poručenou míti a k Jeho Milosti pánu se přimluviti, aby jí ráčil sobě míti poručenou a ráčíte-li v Brně o soudu bejti, aby jí Jeho Milost pán, jak radou, tak i za ní při Jeho Milosti knížetci přimlouvou [!] ráčil jí milostivě sobě poručenou míti. Má nejmilejší paní, prodavši ona pánu svýmu k vůli svý dědictví a jistě čistej statek, aby měla zde vo to přijíti, však by musilo proti Pánu Bohu to bejti a budou-li ji tak sužovati, já za to jistě hrdlo dáti mu, Vaši Milost vždy prosím, poníženě račte ji sobě i s Jeho Milostí pánem poručenou míti. Právěť sme zde vopuštěný, Jeho Milost pán purkrabě ráčí se znamenitě k Jeho vysoce osvícený milosti knížetci za mou dceru přimlouvati, má milostivá paní Vaši Milost poslušně prosím, račte mi tu milost učiniti, Jeho Milosti pánu pánu naše služby oznámiti a nás poroučeti a pana Ertmana⁹ na stokrát pozdraviti. Dán z Pršice v Markrabství moravským v sobotu po svatých Petru a Pavlu léta [1]632.

Poslušná a ponížená služebnice Kateřina Kocová.

¹ Pršice (dnes Prštice) – obec na JZ od Brna, která byla součástí židlochovického panství. Poprvé je zmíněna k roku 1289 v souvislosti s osobou zdejšího pána Nižaty z Prštic (Pirschicz). Roku 1574 byla prodána Janem Šemberou Černoohorským z Boskovic Františkovi z Thurnu, jehož příbuzný Martin z Thurnu ji prodal roku 1609 své švagrové Mandaleně ze Serynu. Od roku 1619 zde sídlil evangelík František Mikuláš z Thurnu. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 243.

² Kateřina Kocová z Dobrše, manželka Václava Adama z Dobrše, matka Anny Veroniky, provdané Thurnové. Srv. Koc z Dobrše, <http://genealogy.euweb.cz/bohemia/kotz1.html>, vyhledáno 20. 3. 2006.

³ Kardinál František z Ditrichštejna.

⁴ Anna Veronika z Thurnu, rozená Kocová z Dobrše byla dcerou Václava z Dobrše a Kateřiny Kocové. Vlastnila rodinné panství Dražovice, které v roce 1641 prodala. Srv. *Ottův slovník naučný* 7, s. 482.

⁵ František Mikuláš z Thurnu (zem. 1632) byl synem Jana Jakuba z Thurnu a Magdaleny Zrinské ze Serynu. Jeho manželkou se stala Anna Veronika, rozená Kocová z Dobrše, s níž měl dceru Polyxenu Františku. Srv. <http://www.geocities.com/Heartland/Bluffs/2868/Rodokmeny>, vyhledáno 21. 3. 2006.

⁶ 13. červen 1632.

⁷ Vít Jindřich z Thurnu na Vlasaticích (Vlasatickej) byl synem Jeronýma Václava z Thurnu. Jeho manželkou byla Zuzana z Tiefenbachu. Působil na dvoře Fridricha Falckého. Za aktivní účast ve stavovském povstání mu byl roku 1622 zabaven majetek a jeho panství Vlasatice bylo věnováno kardinálu Ditrichštejnovi a přičleněno k Dolním Kounicím. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 232.

⁸ Cvrčovice – ves na S od Dolních Kounic, kterou od 14. století drželi vladykové z Cvrčovic u Prštic. Roku 1590 zapsal vesnici Jeroným Václav Thurn za 550 zlatých moravských svému bratrovi Martinovi z Thurnu a poté obec sdílela stejný osud jako Prštice. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 232.

⁹ Pravděpodobně se jedná o Ertmana Jana z Lobkovic, syna paní Sibylly z Valdštejna, sestry Kateřiny ze Žerotína. Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 60-66.

3.

Plaveč, 23. duben 1635

Zápis půjčky 5 000 zlatých pro Karla Václava hraběte z Hodic a Olbramic¹ od Kateřiny z Valdštejna.

Já Karel Václav hrabě a svobodný pán z Hodic a Volbramic, na Plavči a Horních Dunajovicích i s erby a budoucími potomky svými pravý jistec dluhu dále psaného známý činím tímto listem vůbec přede všemi a zvláště tu, kdež by náleželo, že jsem dlužen dluhu pravého a spravedlivého mně vděk a pilnou potřebu půjčeného, jmenovitě pět tisíc zlatejch počtu moravského, za jeden zlatej sedumdesáte krejcarů a za jeden krejcar tři peněz bílejch, počítajíc na minci dobré stříbrné a v tomto Mark[rabství] moravském obecně berné, Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené paní z Valdštejna etc., erbům a budoucím potomkům Její Milosti paní i tomu každému, kdož by sobě tento list náš a s jich, věřitelův našich svrchu psaných, dobrou a svobodnou vůli daný a odvedený jměl, ten má a jmíti bude tu plnou moc a též plné právo ke všem věcem v tomto listu položeným a zapsaným jako oni sami svrchu psaní věřitelové naši beze všeho umenšení. Kteroužto sumu pět tisíc zlatejch já z počátku psaný Karel Václav hrabě z Hodic etc. i s erby a budoucími potomky svými máme a slibujeme svou dobrou a jistou vírou beze vší zlé lsti, zmatku a fortelů všelijakejch vymyšlenejch svrchu psanejm věřitelům našim ouplně a docela hotovejmi penězi zaplatiti a v moc do rukou jejich, kdež by koli oni věřitelové

naši anebo zmocněný jejich v zemi tehdaž byli, uvésti, a to konečně na den svatého Jiří od datum listu tohoto v jednom roce pořád zběhlém, když se psáti bude léta tisícího šestistého třicátého šestého i s ourokem na touž sumu vzešlým. Pakli bychom tomu všemu neb na díle, což se v tomto listu píše, zadosti neučinili a sumy listinný i s ourokem na jmenovaný čas nezaplatili (čehož Pane Bože nedej), tehdy dáváme věřitelům našim často psaným jako také i zmocněnejm jejich tu plnou moc a právo, aby se mohli právem markrabství tohoto moravského v statky naše, kteréž nyní máme aneb budoucně jmíti moci budeme, se vším k tomu příslušenstvím vejš psané Její Milosti paní věřitelové naši i s erby a potomky svými osobou právní buď sami aneb skrze zmocněné své uvázati a takovejch statků se všemi důchody, povinnostmi, platy stálejmi i běžnejmi k týmž statkům spravedlivě náležitými bez počtu v činění užívati, sobě odhádati i také v času vyměřeném po odhadu, co by tak odhááno bylo, podle obnoveného zřízení přiděliti dáti aneb z těch statkův a nábytkův, obilí, dobytka a což by se koliv při týchž statcích nacházelo a jakejmi by ty jmény jmenovaný bejti mohly, tak mnoho uprodati a ke všemu tomu, kdež by se co našeho doptati mohli, tak dalece, což by vejš jmenovanou sumu i s ourokem a škodami na to vzešlými vyvésti mohlo, sáhnouti, až by sobě touž sumu i s ourokem a se všemi těmi škodami i outratami, pojezdy a obmeškání, kteréž by pro nečasné od nás jistcův i s erby a potomky našimi položený a zaplacený vzali, ješto by je hodnými svědomími bez přísah a věrování prokázati mohli, zouplna a docela zaplatiti. A pokudž by se v tomto zápisu jaký nedostatek našel, buď že by jistec zemřel anebo že by jinší notule v tom čase na ujištění sum peněžitých vydána byla, připovídáme my, svrchu psaný jistec i s erby a potomky našimi, jej obnoviti dáti tolikrát, kolikrát by toho potřeba nastala. Také se nemáme a nechceme, buď že by pro časy válečné práva v zemi této zastavená byla, ničím zastírati a sobě za obranu bráti aneb tím, že jedni druhejm platiti nemáme, se vymlouvati, nýbrž kdy čas záplaty následovati bude, Jejich Milostem pánům věřitelům našim napředpsaným, erbům a potomkům neb zmocněnejm jejich, tolikéž komuž by tento list náš od nich skrze pořádnou dobrou vůli, jakž napřed doloženo, postoupen aneb poručenstvím odkázán a dán byl, sumu s ourokem též škody zouplna položití a zaplatiti. Jakž také bylo-li by v tomto našem zapsání buď

klauzulí neb slovem jakým pochybeno a nětco nedoloženo, přidáno, neb na pergameně a pečeti co porušeno, ješto by Jich Milostem pánům věřitelům našim ke škodě, nám pak k jakékoli pomoci a obraně bejti mohlo, to my, již častopsaný jistec i s erby a budoucími potomky svými, slibujeme k žádné pomoci sobě nebrati a Jich Milostem pánům věřitelům našim ke škodě neobraceti, nežli ctně a řádně dluh zaplatiti. Pro lepší toho jistotu a pevnost já, často psanej Karel Václav hrabě z Hodic etc., k tomuto listu pečeť svou vlastní sem přitiskl a v něm se vlastní rukou podepsal a k tomu také se i dožádal urozenejch a statečnejch rytířův pana Ondřeje z Ostešova a na Tavíkovících,² Jeho Milosti císaře římského, též Jeho Milosti O[svícené] k[nížecí] m[ilosti] pana kardinála a knížete z Ditrichštejna,³ rady a hejtmana krajského v kraji znojenském a pana Jindřicha Václava Jankovského z Vlašimě a na Rešicích,⁴ aby podle mě a pečeti mé na svědomí sobě a erbům svejm beze škody přitiskli a rukama vlastníma podepsali. Čehož datum na Plavči⁵ v pondělí den památný svatého Jiří léta Páně 1635 počítajíc.

Karel Václav L.S. hrabě z Hodic mp.

L.S. Ondřej z Ostešova

Jindřich Jankovskej z Vlašimě mp. L. S.

Přijala sem proti recogniti odvedené na zápis tento od vysoce urozeného pana pana Karla Václava hraběte z Hodic a Volbramic (titul) pod týmž datum jakož tato, což se v týž recogniti najde, dva tisíce zlatejch počtu moravského, kteréž mají na porážku k doplacení a vyvážení zápisu tohoto bejti. Stalo se na hradě Přerově dne 12. mai léta 1637. Kateřina z Valdštejna.^a

Vejpis zápisu pana Karla Václava hraběte z Hodic nebošce Její Milosti paní Kateřině Žerotínské z Valdštejna na 5000 zlatých moravských vykonaného.

¹ Karel Václav hrabě z Hodic a Olbramic byl synem Marie Anny z Náchoda a Jiřího z Hodic. Jeho manželkou byla Marie z Kounic. Vlastnil želeťavské panství, které mu bylo za účast ve stavovském povstání zkonfiskováno. Srv. Kol. aut., *Hrady 3*, s. 278, 301.

² Ondřej z Ostešova a na Tavíkovících (zem. po 1642) působil do roku 1616 ve funkci křivoklátského hejtmana. V roce 1629 zakoupil statek Tavíkovice a stal se znojenským hejtmanem. Roku 1642 byl povýšen do panského stavu. Srv. *Ottův slovník 18*, s. 933.

³ František z Ditrichštejna.

⁴ Jindřich Václav Jankovský z Vlašimě a na Rešicích (nar. před 1616), byl synem Hynka Jankovského a Anny, rozené Koňasové z Vydří. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 102.

⁵ Plaveč – obec se zámek a románskou rotundou na S od Znojma. Od poloviny 16. století vlastnil ves rod Jankovských z Vlašimě, jehož příslušníci ji v roce 1568 prodali Hodickým z Hodic. Tamtéž.

^a Poznámka i podpis jsou napsány písařem.

4.

Lysice,¹ 7. srpen 1632

Renata Maria hraběnka z Náchoda² posílá pozdravy a zprávu o svém zdravotním stavu.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Brandejse nad Orlicí a hradě Přerově, paní mateři mé nejmilejší, Její Milosti.

Službu svou povolnou vzkazuji vysoce urozená paní paní mateř má nejmilejší, zdraví i jiného všeho nejlepšího dobrého vinšujíc přeji Vaší Milosti od Pána Boha věrně ráda. Poněvadž jsem porozuměla od pána mého, že jest příležitost, nemoha jináče, aspoň skrze psaní toto Vaší Milost služebně navštívit, nerada slyšíce, že při nedostatku zdraví svého bejti ráčíte. Pán Bůh ráčiž Vaší Milosti zase zdraví dáti a v potěšitedlném způsobu s Vaší Milostí se shledati. O sobě Vaší Milosti oznamuji, že více mdlá a jakási nečerstvá jsem, takže sotva ve čtyrech dnech a to ještě v nůších sem na Lysice se dostatí mohla, Pán Bůh rač dále pomáhati. Můj Ferdinand³ taky byl hrubě na Miroslavi⁴ nemocnej, ale zase okřívá. S tím lásce Vaší Milosti se poručena čině, prosím, že v ní mně, své volné služebnici, ráčíte setrvati, nebo ačkoliv osobně vzdálená Vaší Milosti bejti musím, však srdcem nikoli, vždy v té naději zůstávám, že se s Vaší Milostí ve zdraví dobrém shledám.

Datum na Lysicích 7. dne měsíce augusti léta 1632.

Vašnosti cera volná a služebnice, Renata Maria hraběnka z Náchoda.

¹ Lysice – obec ležící na S v okrese Blansko, poprvé připomínaná roku 1308. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 202.

² Renata Maria byla druhou manželkou Jiřího Březnického z Náchoda, jehož první ženou byla Alena, dcera Karla staršího ze Žerotína. S Jiřím a s Renatou Marií zůstávala Kateřina s Karlem v kontaktu i během pobytu v emigraci. Jiří zemřel 29. října 1634. Srv. Král, P., *Smrt a pohřby*, s. 178.

³ Ferdinand Leopold Březnický z Náchoda (zem. 1677) byl synem Renaty Marie a Jiřího Březnického z Náchoda. Srv. Kol. aut., *Hraď 3*, s. 299.

⁴ Miroslav – městečko se zámkem na SV od Znojma. Již v roce 1222 zde byly vinice. Od roku 1569 byl majitelem města Václav Hodický z Hodic, kterému bylo panství roku 1623 zkonfiskováno a věnováno Jiřimu z Náchoda. Srv. Hosák, L., *Historický místopis Moravy a Slezska*, s. 152.

5.

Hostinné,¹ 3. září 1613

Ladislav Šlejnic² posílá Kateřině Osovské z Valdštejna zpět kuchaře Skřivánka.³

Urozené paní paní Kateřině Osovské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní švagrové mé zvláště milé, Její Milosti.

Službu svú Vaší Milosti vzkazují urozená paní paní švagrová má zvláště milá, zdraví i jiného všeho dobrého přeji Vaší Milosti věrně rád. Teď zase kuchaře Vaší Milosti Skřivánka domů posílám a že ste mi ho propůjčiti ráčili, Vaší Milosti přátelsky děkuji. Nepominu se toho Vaší Milosti zase všelijakým dobrým přátelstvím odměniti i odsloužiti, však že sem jej u sebe tak dlouho zdržel, žádám, že se na něj zhoršovati neráčíte. S tím Vaší Milosti dobře a šťastně jmíti vinšuji. Datum na Hostinné 3. septem[bri], léta 1613. Vaší Milosti vdycky [!] služebný švagr Ladislav Šlejnic mp.

S Jeho Milostí panem hejtmanem strany vypravování koní z statku třebíčského jsem mluvil, který Vaší Milosti svých povolných služeb vzkazovati ráčí a abyšte se o to nic starati neráčili, že pán to opatřiti ráčí.

¹ Hostinné – město ležící na Z od Trutnova, poprvé zmiňované v pramenech roku 1270. V letech 1521-1634 jej vlastnili Valdštejnové. Srv. Sedláček, A., *Hrady 5*, s. 209-222.

² Ladislav byl synem Jana Šlejnice ze Šlejnic. Roku 1590 se oženil s Kateřinou z Řičan, ovdovělou Valeckou. Srv. *Ottův slovník naučný 24*, s. 669.

³ Kuchař Skřivan je zmiňován v návrhu posledního poručení Kateřiny ze Žerotína z 6. 5. 1625. Srv. *Bakalářská práce*, s. 59.

6.

Freiberg,¹ 25. červen [kolem 1632]

Veronika ze Šternberka² popisuje situaci v exilu v Sasku a omlouvá se za předchozí žádost o půjčku.

Její Milosti urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valštejna, na Brandejse, Přerově a Třebíči, mý nejmilejší paní tetě k d[odání] Její Milosti.

Službu svou vzkazuji urozená a má nejmilejší paní paní teta, od Pána Boha Tobě dobrého zdraví, při něm všeckno nejlepší dobré upřímně vinšuji a jako sama sobě přeji. Nemohla sem pominouti, nežli Tobě se skrze toto psaní ohlásiti, předně žádajíc vo dobrém zdraví, jak tvým, tak tolikéž Jeho Milosti pána tvého a mého laskavého pána a ujce slyšeti, prosím má nejmilejší paní teta, že sobě neztížíš mě poručiti oznámiti, nebo když vo dobrým zdraví Vašich Milostí vobouch slyším, jistě se z toho těším. Vo sobě také oznamuji, že na zdraví svým se jistě zle vynacházím, za častý mnoho dní v loži zůstávati musím, ale poznávám to, že ty mý veliký nepřiležitosti mému zdraví mně hrubě ubližují, Pán Bůh ráčiž jen trpělivosti popřítí a vedlí svý svatý vůle se mnou dále činiti. Zde se hrubé rozpravy vo velikým nebezpečnství týto země a my nebozí ekzulanti zde [ve] velikým strachu zůstáváme, soldáti kurfiřtský českou zem zase všecknu vopustili a zde v kurfiřtský zemi všudy leží.³ Jeho Milost kníže z Frejdlandu jakožto pan generál ráčí velikou armádu pospolu míti a v Čechách tu ležeti, jak se praví, že do sta tisíc má všeho toho lidu bejti,⁴ nevím, co z toho dále bude, Pán Bůh ráčiž nám ten svatej pokoj dáti. Zde na pomezí českým sou všeckny pasy zasekaný, nemůže se z Čech sem nic dodávati. Mý cery⁵ všeckny se Tobě poslušně poroučejí a svý ponížený služby vzkazují. A tak nechci Tebe, má nejmilejší paní teta, svejm psaním více nepřiležitost činiti, nežli tobě se všeckna poroučím, prosím zachovej mě v svý milosti. S tím milost boží rač s námi býti. Datum v Frejberce, 25. dne juni.

Tvá upřímná teta a služebnice do smrti zůstávám Veronika Štemberková mp.

PS: Co se pak dotýče, má nejmilejší paní teta, žádosti mý strany půčky [!] peněz, porozuměla sem, co mi za odpověď dáváš, že se Tobě zdá, že s tebou žertuji anebo tě zkúšuji. Pán Bůh mě toho zachovej, abych já s Tebou, tak vzácnou a mou nejmilejší paní tetou, měla co šprýmovati a žertovati a vobzvláštne v takovejch věcech. Pán Bůh nejlípe ví, že sem to z tý veliký důvěrnosti, kterou sem k Tobě

měla a druhý z veliký potřeby učinila, nevědouce ani vo jednom příteli, kterýmu bych se měla utéci. Z mejh předešlých psaní, v kterýchž sem Tobě svou všecknu nepřiležitost oznámila, mohla si porozuměti, že žádných žertů užívati nemohu, nebo kurfiřt⁶ mně prve všeckny mý věci vzal a statek svejm lidem v nic uvedl, z toho se může souditi, nač mám živa bejti. Protož Tě, má nejmilejší paní teta, hrubě prosím, že mě sobě v tom vomluvenou míti budeš, že sem se tak mnoho směla pokusiti a Tebe tím obtížit, Boha se dokládám, že to hrubě nerada činím a k smrti se mi to přirovnává, rozpomenouce se na to, že sem prve všeho hojnost měla, že lidi ode mě púčky [!] žádali a já nenčko od lidí žádati musím, nad čímž mi jistě srdce pláče. Já Tebe, má nejmilejší paní teta, dobře při sobě vomluvenou mám, že si žádosti mý nenaplnila, nebo sem z tvýho psaní porozuměla, že pro jedny příčiny toho si učiniti nemohla.^a

¹ Město v Sasku, kam odcházeli čeští exulanti zejména po roce 1625. Vedle mnoha měšťanských a sedláckých rodin se sem uchýlilo také 86 rodin šlechtických. Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 2. Podrobněji k emigrantům v Sasku Bobková, Lenka, *Česká exulantská šlechta v Pírně v roce 1629*, FHB 19, Praha 1998, s. 83-116. Zde je uveřejněn také soupis českých exulantů podle seznamu emigrantů žijících ve městě, který nařídil vypracovat saský kurfiřt Jan Jiří.

² Veronika Šternberková, rozená z Weitmile byla dcerou Jana Lorence Krabice z Weitmile a Alžběty ze Žerotína. V roce 1593 byla provdána za Štěpána Jiřího ze Šternberka (1570-1625), prezidenta české komory, hejtmana německých lén a hejtmana žateckého kraje. Jako silně věřící evangelička odmítla na rozdíl od manžela konvertovat a zvolila emigraci. Od roku 1628 žila v Sasku, kde také v roce 1637 zemřela. Srv. Koldinská, M. – Maťa, P. (edd.), *Deník*, s. 377, 429.

³ Saská armáda pod velením Jana Jiřího Arnima vpadla do Čech v listopadu 1631 a obsadila Prahu, kterou opustila až v květnu 1632. O měsíc později císařské oddíly vedené generálem Gallasem vytlačily saské vojsko z Čech. Srv. Denis, Ernst, *Čechy po Bílé hoře I*, Praha 1904, s. 131-138.

⁴ Albrecht z Valdštejna se vydal s přibližně čtyřicetitisícovým vojskem přes Náchod do Slezska, které mělo být osvobozeno od Sasů a Švédů. Dne 6. června 1632 před očekávanou bitvou uzavřel se saským velitelem Arnimem příměří. Tamtéž, s. 139.

⁵ S Veronikou ze Šternberka se do emigrace uchýlily její dcery Marie Alžběta, provdaná Zárubová z Hustířan (zem. 1674) a Františka Maxmiliána, která se později stala manželkou Bohumila z Jungen (zem. kolem roku 1650). Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 1.

⁶ Zde je míněn saský kurfiřt Jan Jiří (1585-1656), jehož vojsko během třicetileté války často pobývalo v Čechách i na Moravě. Roku 1635 se mu Pražským mírem podařilo získat Horní i Dolní Lužici v dědičné léno. Srv. *Ottův slovník 15*, s. 392-393.

^a Dodatek je napsán na přiloženém papíru.

7.

Prštice, 17. červenec 1632

Anna Veronika hraběnka z Thurnu, rozená z Dobrše si stěžuje na svou situaci po úmrtí manžela a děkuje za podporu a pomoc.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské z Valdštejna, na Brandejse a hradě Přerově, Její Milosti paní mateři mé laskavé a nejmilejší k dodání. 20. juli 1632.

Službu svú poslušnú Vaší Milosti vzkazují vysoce urozená paní paní mateř má laskavá a nejmilejší. Téhož zdraví i jiného sumou zase všeho nejlepšího dobrého od Pána Boha Vaší Milosti věrně a upřímně žádám. Má laskavá a nejmilejší paní mateř, že na mě, služebnici svou, v tomto mém nynějším velikém zármutku a sirobě nezapomínáte a mě psaním svým navštěvovati ráčíte, Vaší Milosti z té lásky a milosti na stotisícekrát služebně a poníženě děkuji, Pán Bůh rač to Vaší Milosti sám odplatiti. A jistě že mě to v mém zármutku ne nejméně těší, že z psaní Vaší Milosti porozumívám, že na mně sirou, opuštěnou a zarmoucenou vždy předce pamatovati ráčíte. Co se zdraví mého dotýče, Vaší Milosti oznámiti mohu, že tak v prostředním způsobu, ale však v té veliké lamentaci pro mého nejmilejšího pána, kteréhož mi Pán Bůh, nepochybně věříc, k své věčné slávě a radosti 13. dne měsíce juni o dvouh hodinách s poledne z tohoto světa povolati ráčil, zůstávám. O čemž to ihned Vaší Milosti, paní mateř má nejmilejší, Vaší Milosti o tom psáti a to psaní panu Tanfeldovi¹ na Židlochovice, aby Vaší Milosti po příležitosti odesláno bylo, dáti ráčila. Ale z psaní Vaší Milosti porozumívám, že jest ještě Vaší Milosti dojíti nemuselo. Má laskavá a nejmilejší paní mateř za velikou milost a štěstí bych to sobě vinšovala, abyste zde v zemi býti ráčili, tak abych Vaší Milosti jako poslušná dcera a služebnice v této mé žalosti na službu hleděti mohla, ale však tu naději ku Pánu Bohu mám, že Bůh dá, v Brně o příštím svatokunhutským soudu² býti ráčíte a že se tu budu moci s Vaší Milostí shledati a Vaší Milosti na službu hleděti. A pokudž se tam bejti strojiti ráčíte, Vaší Milost služebně prosím, račte mě po příležitosti do Brna dáti napsati. Má laskavá a nejmilejší paní mateř, poníženě Vaší Milost prosím, račte mě tu milost prokázati, Jeho Milosti pánu^a ode mě, od mé nejmilejší paní mateře i od mé dcery naše ponížené a poslušné služby s mnohým vinšem od Pána Boha všech dobrých věcí oznámiti, sobě stížití neráčíte a že Jeho Milosti pánu žalují, že mě v této mé sirobě a zármutku pan hrabě Vít Jindřich z Turnu⁵ všelijaké příkoří a nepřležitosti činí a mě i mý dítě o všeckno připraviti chce a praví, že tu našeho nic nejní, nežli všeckno jeho, ale však Pánu Bohu věřím, že spravedlivého nikdá opustiti neráčí.

S tím se Vaší Milosti od Pána Boha při všem dobře a šťastně jmíti vinšuji. Datum na Prštících 17. juli léta 1632.

Vašnosti ponížená a poslušná cera a služebnice až do mé smrti zůstávám, Anna Veronika hrabinka z Turnu, rozená z Dobrše.

¹ Podoba jména tohoto původně německého rodu byla uváděna také jako Tamfeld. Jan starší Tanfeld z Tanfeldu byl v letech 1628-1629 hejtmanem židlochovického panství. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 291.

² Moravský zemský soud zahajoval jednání na svátek sv. Kunhuty 9. září. Srv. Koldinská, M. – Mařa, P. (edd.), *Deník*, s. 212.

^a Zde je umístěna marginální poznámka: *i sobě samý*.

8.

Praha, 1. duben 1616

Adam z Valdštejna¹ podává zprávu o zdravotním stavu členů své rodiny a píše o věcech, které nechá dodat Kateřině ze Žerotína.

Urozené paní paní Kateřině Žerotínský, rozené z Valdštejna a na Třebíči, paní sestře méj nejmilejší tento list dán bud'.

Službu svou bratrskou Vaší Milosti vzkazují urozená a má nejmilejší paní paní sestra, od Pána Boha Vaší Milosti všechno dobrý upřímně vinšují a vedlí toho oznamují, že nyní, děkuje Pánu Bohu, s Vaší poslušnou cerou, mou nejmilejší Jozičkou,² při mírným způsobu zdraví postaven sem a jistě žeť jest nám toho dosti líto, že tak nešťasní sme, že ku Praze nejedete, neb sme se těšili, že Vám jak v Praze, tak i na cestě budeme moci sloužiti, ale naděje nás zklamala a na tejně [?] hora nás předešla, Pán Bůh ráčiž dáti, abychme se [?] s potěšením v dobrým zdraví shledati mohli. Mý srdce ještě Vám oznamují, že pán Vilím³ nežertuje a těžkou zimici má, již mu doktoři krev pouštěli, ale nechce lípěji bejtí a žaludek nechce zažívati, až posavad jest toho oumyslu taky do Varů⁴ jeti. Co se toho vína dotejče, poručím taky pro Vás, mý dítě, přivézti, nežlí o voves, tu nevím jak, neb ho jedno nemám a za druhý jest velikejch jedenácte mil a to co budu mítí, rád se s vámi sdělím. A tak na ten čas nic jinýho, lásce Vaší, mý dítě, i s mou Jozičkou a všemi svejmi se poručena činím. Datum v Praze v veliký pátek [léta] 1616.

Bratr Váš do smrti volný a upřímný, Adam z Valdštejna.

Mý srdce, já nyní mám Polexinu⁵ u sebe, ale chce zejtra zase domů jeti. Jest dobrá naděje, že brzy budu dědkem, Pán Bůh rač dáti šťastně. Pacholata taky přes tejdén do Vlach ve jméno boží pojedou.⁶

¹ Adam mladší z Valdštejna

² Johanna Emílie z Valdštejna, rozená ze Žerotína.

³ Blíže neurčený šlechtic z rodu pánů z Valdštejna.

⁴ Do lázní v Karlových Varech odjel Adam na léčení dny 17. 4. 1616. Podrobněji Koldinská, M. – Mařa, P. (edd.), *Deník*, s. 245, 373.

⁵ Polyxena Šternberská z Valdštejna (kolem 1590-1620) byla dcerou Alžběty a Adama mladšího z Valdštejna a první manželkou Adama mladšího ze Šternberka. Tamtéž, s. 428.

⁶ Adamovi synové Rudolf a Maxmilián odjeli do Vlach na kavalírskou cestu 12. 4. 1616. Tamtéž, s. 245, 373.

9.

Praha, 16. duben 1617

Adam z Valdštejna píše o svých synech Rudolfovi a Maxmiliánovi,¹ o jejich cestách a budoucí službě.

Urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna a na Třebíči, paní sestře mý nejmilejší tento list dán bud'.

Službu svou každýho času povolně hotovou Vám vzkazuji urozená a má nejmilejší paní paní sestra, byste s těmi zdraví byli a na všem se dobře měli, toho bych Vám, mý srdce, z upřímného srdce věrně rád přál. Vedlí toho, mý dítě, Vám oznamuji, že já i Vaše poslušná cera, má nejmilejší Jozička, nyní při mírným způsobu zdraví postavení sme a má Jozička až posavad v naději zůstává,² Pán Bůh rač dáti šťastně. A mně k velikýmu potěšení o vaší Sobince³ slyším, že se taky, děkuje Pánu Bohu, s jejím zdraví[m] lepší, nad čímž nemálo potěšen sem. O mejch pacholatech Vám oznamuji, že mi píší, že, děkuje Pánu Bohu, zdraví sou a již sem je oba, paní, opatřil, když domů přijedou, aby věděli, komu sloužiti. Rudolf jest komorníkem arciknížete Maximiliana⁴ a Maximilian arciknížete Ferdinand[a],⁵ takže již jich od tohoto času žádnéj předjíti nebude. Mý nejmilejší srdce, prosím Vás, udělejte mi to k vůli a promluvte s vaším stařečkem, mým

nejmilejším pánem švakrem, a proste ho pána ode mě, pokudž jest možná, aby mi ráčil tu horníš komoru se vším i s tou střelbou, kderou na Židlochovicích⁶ míti ráčí, prodati a tam nechati, poněvadž pánu na ní tak mnoho nezáleží a nejlepší, co tam jest, to sou ty muškety a ty malý kousky, jiný věci týměř za práci nestojí, kromě deset párů pistol, ty taky nový sou a tak kdyby se muškety po třech zlatých, ty pistoli pán po šesti a ten každej kousek střelby po dvatceti zlatých počítalo, tehdy za to nepřijde dvou tisíc a já bych chtěl Jeho Milosti pánu švakru tak, aby tam to v celosti zůstalo, půl třetího tisíce dáti a to tak předně jistotu na tisíc kop od pána Pětipeskýho⁷ odvésti a patnácte set těch, kderý pán ráčí míti, strany špitálu židlochovskýho odvésti, však pak mý srdce víte, že sem tam dokonce nic nedostal a Jeho Milosti pánu švakru na tom nic neschází a bez toho ráčí takovejmi věcmi opatřen bejti. Co tu pro mě učiníte, má nejmilejší sestřičko, Vám i Jeho Milosti pánu Vašemu v jinejch příčinách hotov soudce [?], se odsloužím neb o tom vím, že jak v tom tak i v jiným při starečkovi mnoho můžete a tak s tím se lásce Vaší Milosti spolu se všemi svejmi poroučím, datum v Praze 17. aprili l[éta] 1617.

Bratr váš upřímný až do smrti zůstávám, Adam z Valdštejna.

¹ Maxmilián z Valdštejna (kolem 1600-1654), Rudolfův bratr, byl od mládí ve službách arciknížete Ferdinanda Habsburského a od roku 1638 zastával úřad tajného rady. Byl zakladatelem mnichovohradištské větve rodu. Tamtéž, s. 432.

² Johana Emílie v říjnu předchozího roku potratila. Potrat nepatřil v kruzích šlechty v této době k výjimečným událostem. Adamově 16leté choti ale přivodil vleklé zdravotní potíže, jak naznačují záznamy z následujících měsíců, kdy si Adam mladší mimo jiné v květnu 1617 do deníku zapisuje: „*dnes se mý nejmilejší ženě zle vedlo, takže jest potratila mezi desátou a jedenáctou hodinou o polednách.*“ Tamtéž, s. 347.

³ Jméno Sobiny z Valdštejna nebylo dohledáno v žádné literatuře, ale Kateřina jí adresovala několik dopisů. Dne 7. 3. 1616 nechala Žerotínka sepsat inventář šperků a oděvu, které odkazuje „*urozené panně panně Sobince, šlechtičně z Valdštejna, dceři urozeného pana pana Adama z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou.*“ Pod textem je pozdější nedatovaný přípis: „*inventář jest již zkažen, nežli přípis tento sem zanechala pro paměť, co sem byla nebožce svý přemilý Sobince dala.*“ Srv. *Bakalářská práce*, s. 55-58.

⁴ Míňen je pravděpodobně Maxmilián III. Habsburský (1558-1618), bratr císařů Rudolfa II. a Matyáše. Srv. *Ottův slovník* 10, s. 699-700.

⁵ Patrně se jedná o budoucího císaře Ferdinanda II. (1578-1637). Tamtéž.

⁶ Židlochovice - město na J od Brna, podle něž bylo nazváno v této době největší moravské panství s 1092 poddanými, které od roku 1567 patřilo rodu Žerotínů. Jejich vlády se Židlochovice staly jedním z center českých bratří a novokřtěnců. Roku 1616 přešlo panství na Adama mladšího z Valdštejna. Srv. *Lexikon*, s. 655. K zisku panství Adamem mladším z Valdštejna podrobněji zápis z 13. 10. 1616 o uzavření smlouvy na prodej panství za 400 000 kop. Srv. Koldinská, M. - Mařa, P. (edd.), *Deník*, s. 253.

⁷ Blíže neurčený člen rodu Pětipeských.

10.

Židlochovice, 6. listopad 1617

Adam z Valdštejna píše o nemoci své manželky Johany Emílie a o hostech, kteří tou dobou pobývají v Židlochovicích.

Má nejmilejší paní sestřičko, vidíte, oznamuji Vám, že když sem v sobotu domů přijel, tu sem mou nejmilejší Jozičku dosti nemocnou našel. Přišla nám zima a z toho veliká horkost lehla, vybolení, ale na ráno bylo jí zase lípěji. Potom po poledni zase poznovu se tak roznemohla a týměř celou noc horkost cejtila, což sem ihned nepominul v noci do Znojma pro doktora Šuberta¹ s vozem odeslati, tak abysme mohli tomu předjíti, jistě se o ni velmi starám. Jest nyní u nás paní z Vartemberka stará² a pan Karel Tejvel³ a dnes má přijeti pan maršálek,⁴ čehož sem Vám mý srdce nemohl tajiti, jak se nám vede. Prosím poručit mě Jeho Milosti pánu švakru stařečkovi Vašemu do konce se znamením mých služeb. A tak s tím sem do konce Váš. Datum na Židlochovicích v pondělí 6. novembris léta 1617.

Adam z Valdštejna

¹ Blíže neurčený lékař ze Znojma.

² Pravděpodobně se jedná o Magdalenu z Vartemberka, druhou manželku Jana staršího z Valdštejna, nevlastní matku Kateřiny a Adama.

³ Zde je patrně míněn Karel Teufel z Guntersdorfu na Enzersdorfu, pocházející ze starého rakouského panského rodu. Srv. Koldinská, M. – Maťa, P. (edd.), *Deník*, s. 276, 429.

⁴ Pertold Bohobud z Lipé, nevlastní bratr Kateřiny.

11.

Židlochovice, 8. prosinec 1617

Adam z Valdštejna píše o očekávání návštěvy císaře a prosí o zaslání ryb a drůbeže.

Její Milosti paní paní Kateřině z Žerotína na Náměšť k dodá[ní].

Má nejmilejší sestřičko, mý dítě, byste dlouho zdraví byli a dobře se měli, toho Vám na Pánu Bohu upřímně žádám. Vedlí toho Vám oznamuji, že sem včera z Kroměříže domů přijel a svou věc tam vyřídil,¹ ale má Jozička ta teprvá v osm hodin v noci, když sem již ležel, od Vás, děkuje Pánu Bohu, zdravá přijela.² Od

Vašeho stařečka sem taky psaní dostal, ale z něho nic nevím, kdy domů přijede. Já k sobě císaře okolo pondělka aneb outerka čekám.³ Mý srdce, máte-li asi tři dobrý tlustý kapouny dýleji zabítý a nětco od ptactva, zdělte se se mnou, odplatím Vám zase hotovejmi. A tak tím se Vám i s mou Jozičkou do konce poroučím. Datum na Židlochovicích v pátek den početí Panny Marie léta 1617.

Váš do smrti služebný bratr Adam z Valdštejna mp.

¹ Adam odjel do Kroměříže 4. 12. 1617 na zasedání manského soudu, kde místo své ženy vložil do zemských desek statek Hustopeče Vilému Fridrichu ze Žerotína. Srv. Koldinská, M. – Maťa, P. (edd.), *Deník*, s. 277.

² Johana Emílie měla být tou dobou v Kroměříži u manského soudu, ale bylo jí Františkem z Ditrichštejna mimořádně povoleno nechat se zastoupit manželem kvůli „nedostatku zdraví jejího“; touto dobou byla tedy na návštěvě u Kateřiny ze Žerotína. Tamtéž, s. 277.

³ Tj. 12. nebo 13. 12. 1617. Císař Matyáš a jeho manželka Anna Tyrolská nakonec přijeli do Židlochovic spolu s celým dvorem až 20. 12. a o dva dny později zase odjeli. Tamtéž, s. 278.

12.

s. l., (kolem 1617)

Adam z Valdštejna píše o krátké návštěvě Karla staršího ze Žerotína a prosí sestru o přímluvu u manžela ohledně prodeje horní komory.¹

Má nejmilejší paní sestřičko, mý srdce, od Pána Boha Vám dobrou a šťastnou noc vinšuji. Byl sem toho celýho oumyslu dnes s Vámi, mý dítě, se shledati, neb sem celej den sám doma jako vězeň byl, ale nebyli ste doma. Nyní pak se u mne Váš stařeček zastavil, ale znal se[m] to na pánu, že jest byl neveselaj [!], nechtěl sem s ním než o tu horníšš [!] komoru mluvití, prosím Vás, má paní sestra, zeptejte se pána při dobrý příležitosti, abych mohl věděti, chce-li mi ji za to, co sem pravil nechatí, tak abych věděl se čím spraviti, s tím sem Váš do konce, neb bych já stařečka nerad v ničem urazil.

Adam z Valdštejna

¹ Patrně se jedná o prodej související s Adamovou koupí žerotínských Židlochovic.

13.

Praha, 3. duben 1623

Adam z Valdštejna píše o svém zdravotním stavu a o plánovaném příjezdu císaře do Prahy.

Urozené paní paní Kateřině Žerotínský, rozené z Valdštejna a na Třebíči, paní sestře mé nejmilejší k dodání Její Milosti. 7. april 1623.

Má nejmilejší paní paní sestra, všeho božského požehnání Vám i s Vaším nejmilejším stařečkem upřímně vinšuji. A vedlí toho dosti se vydiviti nemohu, že mi zase nic nepíšete. Dostali ste to líkařství z Drážďan, kderý sem pro Jeho Milost pana švakra poslal a kderak se míváte. Já, děkuje Pánu Bohu, dosti mírnýho zdraví požívám, kromě dnes počínám trochu kulhati, ale bohdá bude zase lípěji. Taky Vám, mý srdce, oznamuji, že Jeho Milost ráčí konečně před svátky velikonočnými do Prahy přijeti,¹ nežli Její Milost císařová² ta po vodě do Vídně jede. Pán Bůh rač dáti, abychme zase jednou řád a právo zde měli a lidi aby v svých [záležitostech] spravedlnost, fedruňků bez dalšího útisku dostati mohli. Taky, mý srdce, můžete mýmu nejmilejšímu panu švakru mý služby s pozdravením oznámiti a že Jeho Milosti vzkazuji, že kurfirst saský i taky brandeburskej chtějí k Jeho Milosti do Prahy přijeti. Jest naděje, když se shledají, že bohdá všechno dobrý působiti budou, tak abychme všude ten vinšovaný pokoj dosáhnouti mohli. Kdyby byl Jeho Milost před svátky sem nepřijel, já sem se hned strojil do Moravy pro Rudolfa jeti, ale tím způsobem se obávám, že mnohý uvažování budou, že s těžkou odpuštění dosáhnou. Žena má ta se Vám i Jeho Milosti pánu švakru do konce poroučí. Datum v Praze 3. marcii l[éta] 1623.

Váš, mý srdce, do smrti upřímný a služebný bratr Adam z Valdštejna.

¹ Císař Ferdinand II. přijel na krátký pobyt do Čech 11. 4. a odjížděl 15. 5. 1623. Srv. Denis, E., *Čechy I*, s. 88.

² Eleonora de Gonzaga (1598-1655), druhá manželka císaře Ferdinanda II. Jeho první ženou byla Marie Anna Bavorská (1574-1616). Srv. *Ottův slovník* 10, s. 699-701.

14.

Praha, 21. březen 1621

Johanna Emílie z Valdštejna, rozená ze Žerotína píše o zdravotním stavu svého manžela v dopise, který posílá po svém synovi, jenž zrovna odjíždí na Moravu.

Urozené paní paní Kateřině [z] Žerotína, rozené z Valdštejna a na Sřebíči [!], paní mateři mý nejmilejší, k dodání Její Milosti.

Službu svou vašnosti vzkazují urozená a má nejmilejší paní paní máti, od všemohoucího a věčného Pána Boha vašnosti všecko nejlepší dobré vřinšují a žádám. Má nejmilejší paní máti nemohla sem toho nechati, poněvadž můj pán syn do Moravy jede, abych neměla tímto psaním svým vašnosti navštívit, poněvadž se sama nemohu na službu postavit, má nejmilejší paní mate[ř], poslušně vašnosti prosím, že mě zase rašte [!] poručiti napsati, kterak se rašte jmiti. O sobě vašnosti oznamuji, že chvála Pánu Bohu sem zdravá, ale můj nejmilejší pán nehrubě jest zdrav, nebo tak hrubě kašle. Má nejmilejší paní mamičko, vašnosti prosím, že mě rašte tak mnoho lásky a milosti prokázati a ode mě Jeho Milosti pána stredce [!] mý služby pověditi a muže a mě do konce poručiti. S tím se vašnosti do konce povolena činím. Pán Bůh všemohúcí rač dáti, abych se mohla s vašností v dobrým a šťastným zdravím shledati. Dátím [!] v Praze 21. martii A[nno] 1621.

Vašnostina věrná a poslušná cera a služebnice do smrti [!] Johanna Emílie z Valdštejský [!] mp.

15.

Třebíč, 9. srpen 1629

Smlouva mezi Kateřinou a Rudolfem z Valdštejna týkající se prodeje obilí a sladu.

Léta Páně 1629 dne 9. augusti na zámku Třebíči mezi Její Milostí urozenou paní paní Kateřinou Žerotínskou z Valdštejna a na hradě Přerově jakožto prodávající z jedné a Jeho Milostí vysoce urozeným panem panem Rudolfem hrabětem z Valdštejna, na Rožďalovicích, Třebíči a Novém Ronově, Jeho Milosti císaře radou, též Jeho Milosti arciknížete Leopolda Rakouského¹ komorníkem a hejtmanem kraje boleslavského jakožto kupujícím z strany druhé stala se smlouva přátelská, dobrovolná, celá a dokonalá. A to taková, že jest nadepsaná paní Kateřina Žerotínská etc. prodala témuž panu Rudolfovi hraběti z Valdštejna toto níže poznamenané obilí své.

Předně sladu pšeničného 20 mtů jednu každou měřici po 1 zlatém, 15 groších bílých. Za něž přijde peněz ... 900 zlatých.

Pšenice k semenu půjčený 11 mtů 1 měřic 3 čtvrti jednu každou měřici po 1 zlatém, 15 groších bílých, za níž přijde ... 523 zlatých, 3 groše, 3 denáry bílé.

Více pšenice 13 mtů, 10 měřic, každou měřici po 1 zlatém, 15 groších, za níž přijde ... 604 zlatých, 15 grošů bílých.

Žita k semenu zapůjčeného 13 mtů, 23 měřice, každou měřici po rejnským zlatým, přijde za ně na moravský počet ... 354 zlatých.

A tak za to všechno obilí i s sladem zběhne se peněz v jedné sumě dva tisíce tři sta osmdesáte jeden zlatý, osmnácte groší, tři peníze, vše počtu a čísla moravského. Kteroužto sumu týž Jeho Milost pan Rudolf hrabě z Valdštejna připověděti ráčil svrchu psané Její Milosti paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, konečně při tomto nastávajícím svatým Václavě léta tohoto 1629 zaplatiti a v moci Její Milosti paní bez všelijakého zdržování a odporu odvésti. Čehož pro větší jistotu jest tato smlouva dvakrát v jednostejná slova napsaná, pečeti nahoře jmenovaných stran stvrzená, rukama jich podepsaná a každé straně jedna odvedená. Stalo se léta a dne svrchu psaného.

Tento šuldprýf jest zcela a zúplna zaplacen.

Kateřina z Valdštejna, R[udolf] hrabě z Valštejna mp.

Léta Páně 1629 na tuto smlouvu odvedeno od Jeho Milosti pána pana Rudolfa hraběte z Valdštejna 24. dne septembri tisíc kop míšeňských. Kateřina z Valdštejna.

¹ Patrně se jedná o Leopolda Viléma (1614-1662), syna Ferdinanda II. a Marie Anny Bavorské, rakouského arciknížete a biskupa pasovského. Srv. *Ottův slovník* 10, s. 699-701.

16.

Třebíč, 9. srpen 1629

Smlouva mezi Kateřinou a Rudolfem z Valdštejna týkající se prodeje žita a chmele.

Léta Páně 1629 dne 9. měsíce srpna na zámku Třebíči mezi Jeho Milostí [!] urozenou paní paní Kateřinou Žerotínskou, rozenou z Valdštejna a na hradě

Přerově z jedné a Jeho Milostí vysoce urozeným panem, panem Rudolfem hrabětem z Valdštejna, na Rožďalovicích, Tře-bíči a Novém Ronově, Jeho Milosti císaře radou, též Jeho Milosti arciknížete Leopolda rakouského komorníkem a hejtmanem kraje boleslavského strany druhé stala se smlouva přátelská, dobrovolná, celá a dokonalá a to taková, že jest táž Její Milost paní Kateřina Žerotínská, rozená z Valdštejna, všechno žito své, což ho koli při svém statku tře-bickým na sejkách i také v slámě míti ráčí, podle oučtu s týmž Jeho Milostí panem hrabětem [!] o to učiněného a jakž vše níže zejména poznamenáno jest, prodati ráčila.

Předně žita na zrně na sejkách mtů dvaceti jednu měřici, dvě čtvrti, za kteréžto žito počítajíc každou měřici po jednom zlatým rejnským, učiní v sumě ... 302 zlatých, 30 krejcarů.

Mimo to týž Jeho Milost pan hrabě vzíti jest ráčil od Její Milosti paní žita na zrně dvaceti šest mtů, za něž počítajíc každou měřici po jednom zlatým rejnským, učiní ... 780 zlatých.

Co se pak žita v slámě dotejče, to se všechno šmahem prodalo a pokládá se ho v jedné sumě 709 kop, 44 snopy: kteréžto jedna každá kopa podle snešení mezi Její Milostí paní a Jeho Milostí panem hrabětem nadepsaným učiněného, počítá se po pěti měřicích a každá měřice po jednom zlatým rejnským, tak jakž to vše nížeji při každým dvoru obzvlášť poznamenáno jest. Totíž při dvoře zámeckým nachází se téhož žita v slámě dva stohy, v nichž pokládá se jedno sto padesáte pět kop, štyrycteti štyry snopy a z té každé kopy počítajíc zrna po pěti měřicích a každou měřici po jednom zlatým rejnským, činí za ně ... 778 zlatých, 30 krejcarů. Při dvoře střítezkým v stodole pokládá se žita v slámě dvě stě padesáte devět kop, padesáte snopů, počítajíc každou kopy po pěti měřicích a každou měřici po rejnským zlatým, přijde za ně ... 1299 zlatých, 35 krejcarů.

Při dvoře slavickým v stodole i v stohu pokládá se žita v slámě dvě stě devadesáte štyry kopy, šest snopů, počítajíc jednu každou kopy za pět měřic a každou měřici za jeden zlatý rejnský, přijde za ně ... 1470 zlatých.

A tak za též obilí v slámě prodané učiní pospolu v jedné sumě 3548 rejnských, 5 krejcarů. Tolikéž Jeho Milost nadepsaný pan hrabě koupiti jest ráčil od Její Milosti paní chmele šest mtů, štrnácte měřic, jednu každou měřici po jednom

zlatým rejnským. Za kterýžto chmel (srazíce ho patnáct měřic, co na šest varů přišlo Její Milosti paniných) učiní ... 179 zlatých.

A tak za to všechno obilí, jakž na sejkách, tak i v slámě i s chmelem, zběhne se v jedné sumě ... 7528 zlatých rejnských, 35 krejcarů.

Kteroužto sumu 7528 zlatých rejnských, 35 krejcarů Jeho Milost pan Rudolf hrabě z Valdštejna ráčil jest připověděti zaplatiti Její Milosti Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna konečně o svatým Václavě¹ léta následujícího 1630 bez všelijakých odporností. Čehož pro větší jistotu a zdržení jest tato smlouva dvakráte v jednostejná slova napsaná, pečeti svrchu psaných stran stvrzená, vlastníma rukama jich podepsaná a každé straně jedna odvedená.

Stalo se léta a dne svrchu psaného.

Kateřina z Valdštejna, R[udolf] hrabě z Valštejna mp.

¹ 28. září 1630.

17.

Rožďalovice,¹ 24. červenec 1631

Rudolf z Valdštejna píše o zdravotním stavu své rodiny a omlouvá se za zpoždění při placení pravidelných dávek, které má odvádět z třebíčského panství.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské z Valdštejna a na hradě Přerově a Brandejse nad Orlicí, paní tetě a mateři mé nejmilejší, k dodání Její Milosti.

Službu svou poslušnou Vaší Milosti vzkazují vysoce urozená paní paní teta a mateř má nejmilejší, téhož na zdraví od Pána Boha i jiného všeho dobrého Vaší Milosti vinšují a žádám. Psaní od Vaší Milosti, jehož datum v Olomouci 19. dne juli, mně na Rožďalovicích 25. dne téhož měsíce dodáno, kderěž jsem s vděčností [!] přijal a z přečtení, nač se vztahuje, všemu porozuměl tak, jakž toho žádostivi býti ráčíte, abych o zdraví svém, ženy i dcery mé Vaší Milosti oznámil. Z toho velice a služebně Vaší Milosti děkuji a oznamuji, že z milosti věčného Pána Boha mírného zdraví požíváme. O tom jsem zarmouceně uslyšel, že račte těžké bolesti snášeti a nemalého trápení na zdraví Vaší Milosti okoušeti, Pán

Bůh ráčíš [!] Vaší Milost zase pozdraviti a šťastného příjezdu na Brandejs popříti. Porozuměl jsem z téhož psaní Vaší Milosti, že račte toho oumyslu bejti na Brandejsi až do soudu příštího brněnského s[vat]okunhutského zůstávati, mně podle toho ku paměti psaním, kderé jsem Vaší Milosti z Prahy 29. dne maji učinil, přivozovati a omlouvati, že jste mi neráčili až dosavad žádné odpovědi na něj dáti. Čehož jistě nic milejšího nebylo jako to, abych Vaší Milosti ve všech příjemných věcech mohl sloužiti, ale poněvadž se to mezi jinejmi věcmi dosavad státi nemohlo, abych ty peníze, kderéž Vaší Milosti povinen jsem, mohl odvésti. Žádám při Vaší Milosti služebně omluven býti. Ačkoliv se o to jistě dnem i nocí starám, abych je mohl dostatí a v pravdě žádné chuti těm pánům, na kderých mně takové peníze vykázané jsou, nedávám, komorníky i listy obranné vyžádal a s exekucí na to nastupuji a již 2000 [zlatých] jsem na hotově dostal, nepochybují, nežli že v brzkých dnech opět někderý tisíc dostanu a mám naději, že je všecky dá Pán Bůh před svatou Kunhutou na hotově jmíti budu, nicméně co jich koliv nejdřívěji dostanu, nebudu meškati bud' sám osobně aneb po vyslaných svých na Brandejs Vaší Milosti odeslati. Služebně Vaší Milost žádám, že račte se mnou milostivé strpení míti a mou laskavou paní tetou^a zůstávati. Při tom Vaší Milost poslušně žádám, že Jeho Milosti pánu Vaší Milosti ode mě služby a od ženy i dcery mé modlitby s vinšováním od Pána Boha všech nejlepších věcí oznámiti sobě ztíziti neráčíte. Při čemž se také Vaší Milosti služebně poroučeje, od Pána Boha na všem dobře a šťastně jmíti vinšujeme. Datum na Rožd'alovicích 24. dne měsíce juli léta 1631.

Vaší Milosti poslušný a služebný strejc a syn zůstávám, R[udolf] h[rabě] z Valdštejna mp.

¹ Rožd'alovice - městečko se zámek ležící na SV od Nymburka, které bylo od 15. století majetkem Křineckých z Ronova. Po Bílé hoře jim bylo zkonfiskováno a roku 1622 prodáno Albrechtovi z Valdštejna. Ten jej o rok později postoupil svému příbuznému Adamovi mladšímu z Valdštejna a ten jej nechal přepsat na svého nejstaršího syna Rudolfa. Srv. *Ottův slovník* 22, s. 27.

^a Zde je umístěna marginální poznámka: *a mateři*.

18.

Rožd'alovice, 18. říjen 1631¹

Rudolf z Valdštejna podává zprávu o zdravotním stavu své rodiny a o zaslání části peněz z pravidelných dávek z třebíčského panství.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna a na hradě Přerově, paní tetě a mateři mé nejmilejší, Její Milosti k dod[ání].

Službu svou poslušnou Vaší Milosti vzkazuji, vysoce urozená paní paní teta a mateř má nejmilejší, téhož zdraví od Pána Boha a v něm jinýho všeho nejlepšího dobrého Vaší Milosti vinšuji a žádám. Že jste mi ráčili o zdraví Vaší Milosti skrze psaní Vaší Milosti oznámiti, že při mírném zdraví zůstávati ráčíte, nad čímž se srdečně těším, Pán Bůh rač toho společně Vaší Milosti i s Jeho Milostí pánem švagrem za mnohá prodloužilá léta propůjčovati. Podle toho žádostivi býti ráčíte, abych též o zdraví svém, ženy i dcery mé Vaší Milosti oznámil, což tak činím a Vaší Milosti oznamuji, že jsem chvála Pánu Bohu i s ženou svou zdráv. Toliko Kačenka,² dcerka má, dnešního dne fleky dostala, Pán Bůh rač nám dále pomáhati. Čistě v těchto nebezpečných časích, čím dáleji tím víceji starosti Pán Bůh na mě vzkládati ráčí, v čemž sem se ve všem ochraně jeho poručil, Pán Bůh rač se mnou naložiti, jak se Jeho Milosti líbí. Tak jakož sem v tom zprávy dostal, že byste ráčili v dobrém zdraví spolu s Jeho Milostí panem švagrem mým laskavým v tyto dni na Brandýs³ přijeti, tomu sem se těšil, že shledání své s Vaší Milostí budu míti, ale sama tato nynější roztržitosť k tomu přijíti zbránila, takže nemoha Vaší Milost navštívit a na službu Vaší Milosti se postaviti, Vaší Milost služebně žádám, že mě při Vaší Milosti omluvena jmíti ráčíte. Poručení Vaší Milosti předešlé, kteréž mně nyní obnoviti a mně o tom poroučeti ráčíte, abych Vaší Milosti ty peníze, s nimiž sem Vaší Milosti povinen, buď sám po sobě anebo po lidech svých Vaší Milosti odeslal, tak aby z další mé nepřiležitosti sjíti mohlo. Což bych srdečně rád vykonal a Vaší Milosti celou sumu odeslal, ale poněvadž sem jí ještě dosavad z vyupomínání a právem dohnati nemohl, na ten čas ve vši poníženosti Vaší Milost žádám služebně, že sobě to tak těžce k myslí připouštěti neráčíte, že Vaší Milosti celou sumou ode mě Vaší Milosti povinnou spokojeni býti moci neráčíte, nebo to mou vinou sumou neschází, ačkoliv již tak mnoho na zápisích v rukou svých mám, nač ta celá suma přichází, co jsem pak koliv nyní zvyupomínati mohl, totiž 3043 zlatých rejnských, ty peníze Vaší Milosti po lidech svých posílám a jak nejprveji moci budu druhou sumu dostati, tou také Vaší

Milosti nic obmeškávati nechci. Vaší Milosti služebně žádám, že ráčíte lidem mým kvitanci na takové peníze vydati a v ní toho doložiti, že na oučet sumy Vaší Milosti ode mě povinné ráčíte 3043 zlatých rejnských přijímati. Žena má milá Vaší Milosti služby své, spolu s vinšem od Pána Boha všeho nejlepšího dobrého, vzkazuje a Vaší Milosti a lásce poroučí. Při čemž milost a ochrana boží rač s námi býti. Datum na Rožďalovicích 18. octobris Léta Páně 1631.

R[udolf] h[rabě] z Valdštejna mp.

¹ Odpověď Kateřiny na tento dopis - Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, dopis z 20. 10. 1631.

² Kačenka, Kateřina z Valdštejna byla dcerou Jiřího z Valdštejna na Rohoznici a Poličanech, kterému byl po Bílé Hoře zkonfiskován majetek. Jiří odešel do Polska, kde v bídě zemřel. Jeho dcera Kateřina byla vychována u svých příbuzných Adama mladšího, poté u Rudolfa z Valdštejna. Nějaký čas také pobývala ve francimoru Kateřiny ze Žerotína. Tamtéž, s. 3.

³ Brandýs nad Orlicí, panství Karla staršího ze Žerotína.

19.

Třebíč, 22. duben 1632

Rudolf z Valdštejna navrhuje způsob předání pravidelné dávky určené k odvodu z třebíčského panství.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na hradě Přerově a Brandejse nad Orlicí, Její Milosti paní tetě a mateři mé nejmilejší, k vlastnímu dodání. Vratislav 28. aprilis 1632.

Službu svou poslušnou Vaší Milosti vzkazuji, vysoce urozená paní paní teta a mateř má nejmilejší, zdraví od Pána Boha a při něm jiného všeho nejlepšího dobrého Vaší Milosti žádajíc, věrně rád přeji. Poněvadž tak dlouhý čas žádné vědomosti jmíti nemohu, kterak se na zdraví svém vynacházeti ráčíte, za čež Vaší Milost za to služebně žádám, že mně tu milost prokázati a jak se na zdraví svém spolu s Jeho Milostí pánem Vaší Milosti a pánem švagrem a otcem mým laskavým, vynacházeti ráčíte, v známost uvéstí dáti sobě ztížití neráčíte. Čehož já velice a obzvláště nyní v těchto nebezpečných časích žádostiv jsem přezvědětí, jako i také přinechajíc sobě ku paměti své, poněvadž nyníčko ven z vlasti své zůstáváte a na hotový groš živi bejti ráčíte a jsouce já Vaší Milosti na místě Jeho Milosti pana otce mého nejmilejšího povinovat nyní o tomto svatém Jiří 3000 kop

odvésti, což mě velice těžce přijde nynější časy důchody vyupomínati a to pro příčinu těch neřestí a nepřiležitostí kontribuce, kteréž tak nebozí lidi dávati musejí a tak časté durchzujky mají, však nicméněji pamatující na lásku a dobrodiní Vaší Milosti, o to jsem se všelijak staral a starám, abych Vaší Milost na sebe v ničemž nerozhněval a takové peníze jsem shledal, kderéžto před rukami mám, však pro nynější nebezpečství je jak odeslati nevím, nežli na tom jsem s panem Tomášem Ferdinandem Teyflem,¹ kderýž regentem Jeho Milosti královské krále a pána našeho nejmilostivějšího zůstává, že takové peníze Vaší Milosti odvésti má, zůstal a jak já od Vaší Milosti kvitanci dostanu, že jste od něho ty a takové peníze dostati ráčili, tehdy že jemu je hned zase v Vídni, kam mně oznámí a komu je odvésti jmíti budu, rád odvésti chci. O čemž jemu píši, také i Vaší Milosti ten list otevřenej ku přečtení posílám, bude-li se Vaší Milosti ten prostředek líbiti a jej ujíti i chtěti ráčíte, to při libosti a vůli Vaší Milosti zůstávati bude, pakli ne a ráčíte-li mi jináče naříditi, taky se stane. S nejvyšším Wanglerem² strany tý jistoty sem mluvil, ale on nechce nic učiniti. Novýho Vaší Milosti nevím co psáti, nežli že kníže z Frýdlandu předce generálem zůstal a Jeho Milost jemu velkej [?] darovati ráčila a všechny statky v Čechách, v Moravě, v Rakousích, v Slýsku i v říši k kontentýrování lidu Jeho Milosti císařské vojenského a plnou moc má perdon⁴ [!] i v těch zemích bez další vědomosti Jeho Milosti císařské, komu se jemu viděti a zdáti bude. Což Jeho Milost císařská jest ráčila pánu synu Jeho Milosti ercikrálovské české postoupiti a odevzdati. Manželka³ má i také Kačenka Vaší Milosti i také Jeho Milosti pánu vašnosti[nému] ruce líbají a se k lásce i svejmi službami poručeně činí. A s tím Vaší Milosti od Pána Boha na všem dobře a šťastně jmíti vinšujeme. Datum na zámku třebíckém 22. dne aprilis, léta 1632. Vaší Milosti poslušný syn a strejc R[udolf] h[rabě] z Valštejna mp.

Od téhož pana Tejvle na místě pana Rudolfa sou mi takových tři tisíce zlatých moravských položený ve Vratislavě [!] v tým dni po svatém Jiří, léta jak nahoře.

¹ Tomáš Ferdinand Teufl z Zeilberku a Hellensteina (1591-1636) byl synem Ester Hebnštreitové ze Štrejtnfeldu a Jana Teufla, staršího kupeckého a kramářského cechu, který byl od roku 1599 konšelem Starého města pražského. Evangelík Tomáš Ferdinand náležel ke dvořanům Fridricha Falckého, ale počátkem roku 1627 přestoupil ke katolicismu. Za zásluhy pro habsburskou dynastii byl na korunovaci Ferdinanda II. povýšen do rytířského stavu a byl mu udělen predikát „z Hellensteina“. Srv. Peřinová, Helena, *Teuflové z Zeilperka*, PSH XXXII, Praha 2003, s. 39.

² Jedná se patrně o císařského důstojníka Jana Wanglera, jenž v roce 1624 získal císařem zabavený statek Dřínov na jižní Moravě. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 89.

³ Zdislava ze Sezimova Ústí (zemřela 1632) byla dcerou Jana Sezimy z Ústí a Sibylle Penczik von Pentzing. Byla provdána za Rudolfa z Valdštejna, s nímž měla tři dcery a jednoho syna. Srv. Kol. aut., *Hrady, zámky a tvrze 3*, s. 587.

⁴ Míněna je zde pravděpodobně možnost rozhodování o propuštění bývalých stavovských povstalců. Dne 16. 11. 1622 vydal kardinál Dietrichstein „generální pardon“ na Moravě. Podle něj se účast v povstání neměla trestat „na hrdle“ a uvěznění měli být postupně propouštěni na svobodu. Generální pardon se ovšem netýkal záboru majetku, který prováděla komise v letech 1622-1624. Konfiskace se zde dotkly 234 šlechtických osob a propadlo jim téměř 150 panství a statků; ušetřeny nezůstaly ani majetky 129 chudších šlechticů (odhad hovoří o 6 milionech zlatých). Srv. Denis, E., *Čechy I*, s. 113.

20.

s. l., 17. srpen 1637

Zápis odvodu pravidelných dávek od Rudolfa pro Kateřinu Žerotínovou z Valdštejna.

Poznamenání námluvy aneb porovnání mezi Jich Milostmi ve dvě učiněné, z nichž jedno za Její Milostí paní Kateřinou Žerotínskou, rozenou z Valdštejna a druhé za Jeho Milostí panem Rudolfem, svatě říše římské hrabětem z Valdštejna pozůstává. Totiž jak by se mnoho a kterejmi časy co od viktuálií z statku třebického do Brna pro Její Milost paní, začnouce ode dne svatého Václava, to jest 28. septembris léta přítomného 1637 až do téhož dne léta budoucího 1638 (pokudž by Pán Bůh tak dlouhého života Její Milosti paní popříti ráčil) dávati a dostavovati mělo.

pšenice ... 5 mtů

žita ... 7 mtů

ovsa ... 25 mtů

hrachu ... 10 měř

kroup ječmennejch ... 6 měř

kaše pohanský ... 6 měř

jáhel ... 6 měř

Tyto věci svrchu psané každého čtvrt léta napřed, čtvrtěj díl časně, aby Jeho Milost pan hrabě Její Milosti paní dodávati povinen bejti ráčil.

kaprův hodnejch ... 6 kop

štik týmž způsobem ... 6 kop

Kde by sobě Její Milost paní štiky i kapry podle libosti své vybrati a koupiti dáti ráčila, tu je zaplatiti a do Brna dáti dostaviti, aby Jeho Milost povinen bejti ráčil.

husí ... 1 kopa

slepíc ... 6 kop

kuřat ... 12 kop

vajec ... 60 kop

Z těchto věcí každéj měsíce totiž husí 5, slepíc 30, kuřat 1 kopa, vajec 5 kop do Brna dodávati se má.

Skopcův ... 2 kopy

Za ty skopce peníze dáti každého čtvrt léta, co by na čtvrtéj díl přišlo, totiž každého skopce po 1 zlatém moravském, 35 krejcarů počítaje.

telat ... 75 kusův

Těž peníze za ně dáti každého čtvrt léta, za čtvrtéj díl za každéj kus po 2 zlatých moravských počítaje.

másla přepouštěného ... 260 mázů

másla patrového ... 20 liber

Podle příležitosti každého půl léta téhož másla polovici dodávati.

vepře krmný ... 2

Těž vepře na živě dodati, jeden při Vánocích a druhéj při Velikonoci.

solí ... 100 špišků

Při svatým Václavě polovici a při svatým Jiří polovici též solí dostavovati.

Volů uherskejch dobrejch na živě anebo 10 kusův anebo za ně 5 beček vína dobrého dáti. Z toho dvýho má sobě Jeho Milost pán hrabě vybrati, co ráčí chtíti. Stala se tato smlouva v městě Brně 17. dne augusti léta Páně 1637 a pro lepší toho paměť a stálost Jich Milosti z obojí strany rukami vlastními se v ní podepsali a každá strana, jakž zpočátku dotčeno, jednoho exempláře za sebou zanechati ráčila.

Kateřina z Valdštejna, R[udolf] h[rabě] z Valštejna mp.

Námluva neb porovnání strany vydávání některéjch věcí od viktualií z statku třebického pro Její Milost paní Kateřinu Žerotínskou, rozenou z Valdštejna, do Brna.

21.

Neuhubel,¹ 8. březen 1636

Zápis půjčky 3 000 zlatých pro Karla Zdeňka ze Žampachu² a jeho manželku Johanu Eusebii, rozenou Haugvicovou z Biskupic.³

My Karel Zdeněk Žampach, svobodný pán z Potnštejna a na Neuchubli, Jeho římské císařské milosti uherského a českého krále, též i Jeho vysoce osvícené královské milosti rada a Johanna Eusebie Žampachovna, rozená Haugvicovna z Biskupic a na Neuchubli jakožto manželé i s erby a potomky našimi vyznáváme tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude a zvláště tu, kdež náleží, že s my [!] dlužní dluhu pravého a spravedlivého nám vděk a pilnou potřebu půjčeného, jmenovitě sumy tři tisíce rejskejch, jeden každý rejský po šedesáti krejcařích počítajíc na minci dobré stříbrné v tomto Markrabství moravském obecně bernej, vysoce urozené paní paní Kateřině z Žerotína, rozené z Valdštejna a na Přerově a Brandejse, erbům a potomkům jejich i tomu každému, kdož by tento list svrchu psanejch věřitelův našich dobrou a svobodnou vůlí sobě pořádně podstoupený a oddaný měl, ten má a jměti bude tu plnou moc a právo ke všem věcem v tomto listu položeným a zapsaným jako oni samí věřitelové naši svrchu psaní i s erby a potomky našimi slibujeme a připovídáme svou dobrou a jistou víru věřitelům našim dáti a hotovejmi penězi zaplatiti a to konečně den svatého Václava léta tohoto 1636 i s úrokem obyčejným na tu sumu vzešlým a škodami, které by pro nečasné kladení sumy peněz podnikly, ješto by jich bez přísah a věrování prokázati mohli, do jejich obydlí anebo když by nám místo od nich jmenováno bylo, našim nákladem odvýzti, připovídáme, nezastírajíce se žádným způsobem na žádné acordí ani vyzdvižení komisí aneb moratorium, kteréž Jeho Milost císař, král a pán náš nejmilostivější, Markrabství tomuto v příčině zastavení exekuci dal, aneb budoucně by dáti ráčil, se neodvolávajíce, nýbrž že tuto ve všech punktách a clausulích i s jinejmi beneficiemi právními, jichž bychom sobě ku pohodlí svému a nadepsanému věřitelům našim ke škodě užítí mohli, renuncirujeme a jich žádným způsobem i s erby a potomky našimi užítí nemáme a nežádáme. Paklibychom my z počátku psaní Karel Zdeněk

Žampach, svobodný pán z Potnštejna (titul) a Johanna Eusebia Žampachovna, rozená Haugvicovna z Biskupic a na Neuchubli jakožto manželé s erby a potomky svými tomu za dosti neučiniti a věřitelům našim sumy jejich svrchu psané při nahoře doloženým termínu nedali a nezaplatili (čehož Pane Bože uchovati rač), tehdy zavozujeme a v základ dáváme často psanejm věřitelům našim všecku mohovitost [!] naši, kterouž nyní máme a budoucně jmíti budeme i na zápisích, klínotech, hotovejch penězích a jinejch svrščích, aby se v takové, kdež by se jich koliv aneb v kterékoliv Jeho Milosti císařské zemi a vzláštně zde v Markrabství moravském doptali skrze pány ouředníky práva menšího Jeho Milosti královské jak v kraji olomouckém, tak v kraji brněnském i jinde, jak by pořádek v zemi té, jenž by našeho, co se uptati mohlo, ukazoval, vyvésti a sobě z nich tak mnoho, co by sumy i souroky a škodami spravedlivými vynášelo zodhádati, přiděditi a přivlastniti dáti moc měli a mohli. Proti čemuž my i s erby a budoucími potomky našimi slibujem nebejtí žádnějm právem a nikterejm vymyšlenejm způsobem, nýbrž se zavazujeme a slibujeme tímto zápisem jednomu každému právu, při kterémž by co našeho uptáno bylo ve všech zemích beze všech exekucí, jenž by lest lidská vymysliti mohla, obedyrovati a tomu dosti činiti. Také bylo-li by v tomto zápisu našem, buď v klausuli anebo slovem jakým co pochybeno a nětco nedoloženo, přidáno neb na papíře a pečetěch co porušeno, ješto by věřitelům našim ke škodě, nám pak k jaké pomoci a obraně bejtí mohlo, to my sobě s erby a budoucími potomky našimi slibujem a připovídáme k žádně pomoci a obraně nebrati, nýbrž ctně a řádně zaplatiti a pečetí naše z tohoto listu vyvaditi. Tomu na svědomí, pevnost a zdržení toho všeho pečetí naše k tomuto listu jsme přitisknouti dali a v něm se vlastními rukami podepsali. A pro lepší jistotu toho dožádali sme se urozeného pana pana Joachyma Ludvíka, svatě římské říše hraběte z Jašina a Roznbergku a na Ořechovým,⁴ Jeho římské císařské milosti rady a urozeného a statečného rytíře pana pana Sokolovského z Sokolova,⁵ svatého hrobu rytíře a hejtmána (titul), že jsou pečetí své vedle našich toliko na svědomí (však sobě a erbům a budoucím potomkům svým beze škody) k tomuto listu přitisknouti dali a v něm se vlastními rukami podepsali. Čehož datum na Neuhubli dne 8. martii léta Páně 1636 počítajíc.

Karel Zdeněk L. S: Žampach.

Johanna Eusebie Žampachová, rozená Haugvicová z Biskupic.

Joachym Ludvík hrabě z Jašina.

Jan z Sokolova, rytíř.

Marie z Lipého, rozená Zárubka z Hustřan⁶

Vejpis zápisu pana Karla Zdeňka Žampacha a paní manželky páně nebošce Její Milosti paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna na 3000 zlatých rejnských vykonaného.^a

¹ Neuhubel (jinak také Nelhuble, Neuhübel) – dřívější název pro město Novou Horku u Příbora, které od roku 1579 vlastnili Sedlničtí z Choltic. Alžběta Kateřina Sedlnická z Choltic nechala roku 1630 město přepsat na své děti z prvního manželství pány Bruntálské z Vrbna a na svého druhého manžela Karla Zdeňka Žampacha z Potštejna. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 694.

² Karel Zdeněk Žampach (1574-kolem 1639) byl synem Karla ze Žampachu a Magdaleny Černčické z Kácova. V letech 1611-1612 působil u císařského dvora, poté se přesunul na Moravu. Účastnil se stavovského povstání, ale již v roce 1620 se omluvil, a tak vyvázl jen s pokutou a mohl vstoupit do služeb Ferdinanda II., u něhož zastával od roku 1633 funkci tajného rady. Ještě v roce 1639 je připomínán jako majitel Neuhuble. Jeho první manželkou byla Anna Kateřina Sedlnická z Choltic, podruhé se oženil roku 1637, kdy si vzal Johannu Eusebii Haugvicovou z Biskupic. Srv. *Ottův slovník* 27, s. 755.

³ Johanna Eusebie Žampachová, rozená Haugvicová z Biskupic byla druhou manželkou Karla Zdeňka ze Žampachu, který zemřel několik let po jejich svatbě. Tamtéž.

⁴ Blíže neurčený člen rodu Jašínských z Jašina (také Gassinských z Gassina). Příslušníci tohoto původně slezského rodu žili v 17. století v Čechách i na Moravě. Bratři Niklas, Karl, Melchior, Ferdinand a Hans Georg z Jašina byli roku 1632 povýšeni mezi svobodné pány. Srv. Schimon, Anton, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, Böhmisch Leippa 1859, s. 114. Kateřina byla v kontaktu s Benignou Jašínskou, rozenou Haugvicovou z Biskupic. Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 87, 313.

⁵ Blíže neurčený příslušník rodu Sokolovských. Martin Sokolovský ze Sokolova byl v roce 1563 přijat mezi vladyky. V roce 1605 byl Abraham Sokolovský ze Sokolova a Ratiboře povýšen do panského stavu. Srv. Schimon, A., *Der Adel*, s. 43 a 159.

⁶ Marie z Lipé rozená Zárubová z Hustřan (zem. před 1652), byla dcerou Hartvíka Záruby z Hustřan a Elisabeth z Oppersdorfu. Roku 1606 byla provdána za Pertolda Bohobuda z Lipé a stala se tak Kateřininou švagrovou. Srv. *Ottův slovník* 27, s. 456-457.

^a Poznámka psána stejným písařem jako text celého dopisu.

22.

Vízmburk,¹ 12. červen 1632

Anna Maria ze Žerotína, rozená Šliková² píše o narození dcerky Uršuly Sofie,³ o zdravotním stavu své rodiny a o potravinách, které spolu s dopisem odesílá.

Urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, paní na Brandejse a hradě Přerově, paní tetě a paní mateři mé nejmilejší, Její Milosti.

Vaší Milosti urozená paní paní paní teta a paní mateř má v tomto světě přenejmilejší a na mě nejlaskavější. Podle mých každého času poslušných a povolných služeb od svrchovaného Pána Boha nejzdrárnějšího zdraví i jiného dobrého, co by duši i tělu prospěšné bylo, jak Vaší Milosti, tak také i Jeho Milosti pánu i celému slavnému rodu Vaší Milosti z upřímného srdce jakožto věrná a poslušná dcera žádati nepomím. Znajíce se tím povinná býti, nemohla sem nikterakž zameškati tímto mým psaním Vaší Milosti, má roztonejmilejší paní teta a paní mateř, na službu se postaviti a o Vaší Milosti způsobu a zdraví, kteréhož bych se všemi mými domácimi srdečně ráda přála a přeji vyzvědět, obzvláště nevědouce již drahný čas, kterak by jste se jmívati ráčili. Co se pak způsobu mého a všech nejmilejších mých dotýče, buď Pánu Bohu chvála při mírném zdraví všickni zůstáváme, on rač nám dále téhož zdraví z obojí strany milostivě prodlužovati. Při tom také Vaší Milosti, má nejroztomilejší paní teta a paní mateř, služebně oznamuji, že Pán Bůh všemohoucí okem svého velikého milosrdenství na mě a nejmilejšího pana manžela mého vyhlédnouti a šťastným pomocníkem jsa, nám společně na tento svět 6. dne pominulého měsíce června mezi 9. a 10. hodinou s poledne malou dcerkou [!] milostivě dáti ráčil, za kterýžto dar buď navěky pochválen. A poněvadž velice mdlá se nacházela, ihned na druhý den dle způsobu církve svaté jménem Uršula Sophia také křtěna byla, Pán Bůh rač jí zdrárného vzrůstu popřít, tak aby mohla k službám Vaší Milosti se hoditi, s kterouž až posavad v koutě a neboližto v šesti nedělích zůstávám a dá-li Pán Bůh v neděli příští ouvod dle obyčeje držeti úmyslu toho jsem. Můj nejmilejší pán spolu se všemi dítkami malými i velkými služby své poslušné a povolné jak Vaší Milosti, tak i Jeho Milosti pánu, s vinšem pobožným ofěruje a Vaším Milostem, spolu i se mnou k milosti a favoře poslušně se poroučí a toho sobě od Pána Boha žádá, aby se mohl v brsze [!] s Vaší Milostí a Jeho Milostí pánem šťastně shledati a dle povinnosti své na službu, jako i já Vaší Milosti, hlediti. Vaší Milost také dále poslušně prositi nepomím, že se ráčíte tak milostivě ponížiti a Bůh milosti panen slečen se znamením mých povolných služeb na stokráte pozdraviti. A nemaje nyní co vzácknějšího Vaší Milosti, má přenejmilejší paní teta a paní mateř, odeslati, na ten čas při tomto poselství jeden velkej sejr a nětco od ovčích syrečkův odsílám. Od Pána Boha Vaší Milosti vinšujíc, abyšte to vše v dobrým

způsobu a zdraví i s dobrou chutí se všemi domácími Vaší Milosti strávit i milostivě za vděk přijít ráčili. S tím Vaší Milost v ochranu Pána Boha všemohoucího, sebe pak k milosti a lásce Vaší Milosti poslušně poručenu činím. Datum na Víznberce 12. juli léta Páně 1632.

Má v tomto zvětě [!] přenejmilejší paní teta a paní mateř, Vaší Milosti služebná teta a poslušná dcera až do smrti zůstávám. Anna Maria z Žerotínská [!], rozená hraběnka Šlikovna mp.

¹ Víznberk – dnešní název Loučná nad Desnou. Panství vzniklo na přelomu 16. a 17. století vyčleněním osmi vsí z dominia Velké Losiny za vlády Jana mladšího ze Žerotína, který jej přenechal synům Přemyslovi a Vilému Bedřichovi. Ti zde okolo roku 1608 nechali postavit zámek. Srv. Loučná nad Desnou – turistický informační web, <http://www.loučna-nad-desnou.cz/zamek/historie.html>, vyhledáno 21. 3. 2006.

² Anna Marie Sidonie Žerotínská z Pasounu byla dcerou Jáchyma Ondřeje Šlika (popraven 21. 6. 1621) a Anny Libštejnské z Kolovrat. Dne 29. 5. 1617 byla provdána za zemského sudího a Karlova příbuzného Přemysla ze Žerotína, syna Jana mladšího. Její manžel byl za účast ve stavovském odboji odsouzen ke konfiskaci veškerého majetku, po jehož zabavení emigroval do Slezska. Srv. Lukášek, Josef, *Jáchym Ondřej hrabě Šlik*, Praha 1913, s. 11.

³ Uršula Sophia nebo také Žofie (1632-1656) byla dcerou Anny Marie Žerotínské z Passounu a Přemysla ze Žerotína. Srv. *Ottův slovník* 27, s. 817.

23.

Víznburk, 9. srpen 1632

Anna Marie ze Žerotína, rozená Šliková žádá o zprávu o zdravotním stavu Kateřiny ze Žerotína a jejího manžela. S dopisem zasílá několik pálenek.

Urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, paní na Brandejse a hradě Přerově, paní tetě a paní mateři mé nejmilejší, Její Milosti. 11. augustii 1632.

Vaší Milosti urozená paní paní paní teta a paní mateř má na mě ze všech nejlaskavější a mně všeho dobrého přející. Sulžby [!] své poslušné a povolné předvzkazujíc, na Pánu Bohu všemohoucím prodlouženého zdraví i jiné všeckno nejlepší dobré Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu Vaší Milosti nejmilejšímu srdečně vinšovati a žádati nepřestávám. Zprávu toho majíc, že Vaší Milosti, má přenejmilejší paní teta a paní mateř, spolu s Jeho Milostí pánem Vaší Milosti nejmilejším nyní na Brandejse zůstávati ráčíte. Z povinnosti mé nechtěla sem pomínouti tímto mým psaním Vaší Milosti k službě se dáti najítí a tudy o Vaší

Milosti zdraví s velikým toužením přezvědět, za což poslušně prosím Vaší Milosti, má roztonejmilejší paní teta a paní mateř, že se k služebnici své tak milostivě skloniti a mě o témž způsobu a zdraví Vaší Milosti kratičce zase odepsati poručiti ráčíte. Já s nejmilejším pánem mým a celou rodinou (kteříž Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu jich poslušné a povolné služby dle vinše pobožného ofěrují), buď Bohu chvála, při prostředním způsobu zůstávám. Pán Bůh rač nám z obojí strany dále milostí svou vždycky přítomen býti. Při tom, poněvadž dle obyčeje mého letos sem některých vod (ač dosti sprostějch) sobě napáliti dala, nemohla sem zanechati Vaší Milosti také částku jich odeslati a s Vaší Milostí, má roztonejmilejší paní teta a paní mateř, se zděliti, služebně žádajíc, abyste je ráčili milostivě a laskavě přijíti a když je ráčíte užívati, Pán Bůh všemohoucí (jehož moc v takových bylinách, z nichž ty vody pálené jsou, se nachází) rač jich požehnavati a tudy na zdraví Vaší Milosti posilňovati. A tak nemaje co víceji psáti, Vaší Milost k ochraně Pána Boha a sebe se všemi mými k milosti a lásce Vaší Milosti poroučím. Datum na Vizemberce 9. augusti léta Páně 1632.

Má v tomto zvětě [!] nejmilejší paní teta a paní mateř, Vaší Milosti služebná teta a poslušná cera až do smrti zůstávám. Anna Marie Žerotínská, hrabinka mp.

2/1. Korespondence úřední – správa panství

2/1/1 Zprávy hejtmanů

24.

Třebíč, 23. srpen 1617

Zachariáš Kamenický,¹ hejtman třebíčského panství, podává zprávu o návštěvě Adama mladšího z Valdštejna a jeho manželky a o uložení obilí a slámy, svezonych z panství.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní paní mé milostivé a laskavé, Její Milosti k do[dání].

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně milostivá a laskavá, službu svou poddanou a poslušnou Vaší Milosti vzkazují. Zdraví dobrého stálého, za mnohá prodloužená léta šťastného panování od Pána Boha na modlitbách svých Vaší Milosti upřímně vinšovati a žádati nepřestávám. Vaší Milosti milostivá paní oznamují, že včerejšího dne v hodinu na noc Jeho Milost nejvyšší pan hofmistr Království českého² i s Její Milostí paní³ na Třebíč k večeri přijeti a zde dnes u snídání zůstati ráčil a na noc na Krumlov a dá-li Pán Bůh dne zítřejšího za pilnou příčinou na Rosice jeti, strojíc ráčí. Přitom Jeho Milost ráčil oznamovati, že v pátek jminulý ráčil z Drážd'an vyjeti a Jeho Milost královská,⁴ že v tým dni na Polný býti, však že Jeho Milost neráčí věděti, k Třebíči anebo k Mézeříčí⁵ cestu svou obrátiti ráčí a že Jeho Milost starý pán hrabě z Firstmburku⁶ majíc k stolu sedati, náhlou smrtí umřel. O způsobu svým Vaší Milosti zprávu činím, že díka [!] Pánu Bohu, již mírnějšího zdraví požívám a povinnosti svý s pomocí boží vykonávám. Ke dvoru při zámku ze všech vesnic tvrdý obilí vytčeno a dva stohy žita narovnaného máme, hned se taky při jiných dvořích pořád vytejkati bude. Jiného Vaší Milosti na ten čas nevím, co oznámiti. Všeckny věci při hospodářství Vaší Milosti v dobré míře postaveny jsou. Pán Bůh rač dále pomocníkem ochrannejm a opatrovníkem býti. S tím Vaší Milost v ochranu všemohoucího

Pána Boha, sebe pak po Pánu Bohu lásce a milosti Vaší Milosti poručena činím.
Datum na Třebíči ve středu 23. dne augusti, léta 1617.

Vaší Milosti poslušný a věrný služebník [Zachariáš].

¹ Zachariáš Kamenický (Camenitzer), třebíčský purkrabí, byl majitelem domu a zahrady na Novém Městě a pole u obory a později také domu v Podklášteří, který zakoupil v roce 1606. Srv. SOkA Třebíč, Archiv obce Podklášteří 1553-1945 (1951), inv. č. 5, *Knihna purkrechtní 1590-1810*, f. 16.

² Adam mladší z Valdštejna.

³ Johana Emílie z Valdštejna, rozená ze Žerotína.

⁴ Matyáš II. Habsburský (1557-1619), římský císař 1612-1619, český král 1611-1619 a rakouský arcivévoda 1608-1619. Srv. *Ottův slovník 10*, s. 699-701.

⁵ Jedná se o Velké Meziříčí, které v této době patřilo Ladislavu Berkovi z Dubé. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 59.

⁶ Blíže neurčený příslušník šlechtického rodu Fürstenberků.

25.

Třebíč, 6. leden 1618

Zachariáš Kamenický podává Kateřině z Valdštejna zprávu o odeslání různých peněžních dávek.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá a laskavá, službu svou poddanou vždycky každého času ve všem poslušnou Vaší Milosti vzkazují, zdraví dobrého stálého, za mnohá prodloužená léta a šťastného panování od Pána Boha na modlitbách svých Vaší Milosti upřímně vinšovati a žádati nepřestávám. Vaší Milosti milostivá paní, jakož mi psáti ráčíte, což by toho v příčině bylo, že tak dlouho Vaší Milosti těch věcí, kterýž mi od Vaší Milosti odvedeny byly (jež sem po Cupkovi poslu k zpečetění panu Janovi Zahrádeckýmu¹ odeslati měl), neodsílám, abych Vaší Milosti oznámil. Vaší Milosti milostivá paní oznamuji, že sem hned neprodlívajíc ty věci po Cupkovi poslu ku panu Janovi Zahrádeckýmu odeslati chtěl, i nemohouce nikdež ještě až posavad se téhož posla Cupka doptati, takové věci sem po Tomáškově z Podklášteří k jmenovanému panu Janovi Zahrádeckýmu odeslati musil, kterýžto věci zpravený po témž Tomáškově Vaší Milosti příležitostě na Náměšť posílám. Již sem dnešního dne sám osobně k Vaší Milosti na vzkázání mně od Vaší Milosti po Černý židovce na Náměšť jel. Mezitím, potkajíc Jana lokaje u Vadislavě a on dávajíc mi psaní od Jeho Milosti pána, tak také i od Vaší Milosti, zase sem se domů navrátil. A oč mi Jeho Milost pán ráčí psáti, to všecko z bedlivosti, nedajíc sebou nic sjíti, vykonati chci.

Strany těch peněz, totiž 50 zlatých, který paní hrabince Hodický² náleží od rukojmí, kteří za touž židovku byly, k sobě sem je přijal a kdykoli paní hrabinka pro ně pošle, nepominu jich vydati. Co se dotejče soudův držený Vaší Milostí, pamatujíc na milostivé napomenutí, jak předešle, tak i nyní mně od Vaší Milosti učiněného? [!]. Chci je více bedlivé paměti jmíti a hned, dá-li Pán Bůh ve středu příští, v městě Pocnaně³ s pomocí boží to tak spravovati, abych od Jeho Milosti pána, tak i od Vaší Milosti sobě poděkovati mohl, zejskati. Sápis [!], který mi Jeho Milost pán k zpečetění poslati ráčil? jak jen zhotovený bude, neomeškám ho ihned na poručení Vaší Milosti odeslati. Ječmen, co ho do Jihlavy prodáno bylo, tento týden již všecken sem odeslal, za kterež peněz Nikodým⁴ písař od Honze Vlacha⁵ přijetí neobmešká. Na ten čas Vaší Milosti nevím, co jinšího oznámiti. Všeckny věci, chvála Pánu Bohu, jak po odjezdu Vaší Milosti tak až posavad v dobré míře postavený jsou. Pán Bůh rač dále pomocníkem ve všem ochrannejm a opatrovníkem býti. S tím Vaší Milost v ochranu všemohoucího Pána Boha, sebe pak po Pánu Bohu lásce a milosti Vaší Milosti poručena činím. Datum na Třebíči, v pátek 6. dne januarii, léta 1618.

Vaší Milosti ve všem poslušný a věrný Zachariáš purkrabí.

¹ Jan Zahraděcký ze Zahradek (zem. po 1607) byl císařským radou a zároveň zasedal po dobu 35 let na zemském soudu. Jeho manželkou byla Polyxena z Thurnu. Srv. *Riegrův slovník 10*, s. 214.

² Jedná se pravděpodobně o Marii Annu z Náchoda, manželku Jiřího z Hodic. Srv. dopis č. 3.

³ Pocnaň – Poznaň, jedno z největších a nejstarších polských měst ležící na řece Wartě.

⁴ Nikodému Špalkovi, třebíčskému důchodnímu písaři, odkázala Kateřina sto zlatých. Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské zemské desky*, s. 64.

⁵ Jan Krašovský z Vlacha vlastnil od roku 1593 dům v Podklášteří. Již v této době je zapsán jako „ty časy ouředník panství třebického.“ Srv. *Knihy purkrechtní 1590-1810*, f. 30.

26.

Okrašovice,¹ 9. únor 1618

Vilém Khynost z Khynostu,² třebíčský správce, píše o koupi laviček, se kterou Kateřina z Valdštejna nesouhlasí a která se tudíž neuskuteční.

Urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna a na Třebíči, Její Milosti paní ke mně laskavě příznivý k dodání

Službu svou vždycky povolná Vaší Milosti vzkazují urozená paní paní ke mně laskavě příznivá, téhož zdraví od Pána Boha a jiné všecko nejlepší dobré přeji

Vaší Milosti věrně upřímně rád. Že ste ráčili včerejšího dne v dobrém zdraví na Třebíč přijeti, Vaší Milosti toho věně [!] přeji. Kdež se pak račte zase ihned na cestu do Království českýho strojiti spolu i s Jeho Milostí pánem vašnost[in]ém, vinšuji od Pána Boha dobrou a šťastnou cestu, Pán Bůh rač dáti, abyšte se ráčili v dobrém a šťastném zdraví domů navrátiti. Vedle toho, kdež mi račte psáti, že ste ráčili tomu porozuměti, že bych chtěl lavičky koupiti a tudy nějakou překážku v tom vašnosti činiti, téhož sem se já nikdy nenadál, abyšte nyní ráčili toho oumyslu bejti, poněvadž sem několikráte od Vaší Milosti oustně slyšel, že jich neračte chtíti více kupovati, v čemž jest mi se pan Tunkl³ zamluvil prodati a nyní jistej den k jednání tomu jest mi jmenoval, což sme se i z obojí strany dobrejch pánů a přátel dožádali, za čež Vaší Milost velice a služebně spolu i s manželkou svou,⁴ kteráž Vaší Milosti mnoství [!] svejch povolnejch služeb vzkazuje, prosíme, že se nám neračte v tý příčině za zlý jmíti, nýbrž nám toho laskavě příti, poněvadž již k tomu tak daleko přišlo, kdybych byl předtím co o tom věděl, než sem co takovýho začal, že jest Vaší Milosti v tom oumysl, aniž bych jistě, račte mi toho v pravdě věřiti, na to chtěl pomysliti. Jsem té celé a důvěrné naděje k Vaší Milosti, že neračte v těch příčinách proti služebníkům Vaší Milosti bejti. S tím Pán Bůh rač s námi bejti. Dán na Vokrašovicích, v pátek 9. februarii, léta 1618. Vaší Milosti vždycky povolnej služebník Vilím Khynost z Khynostu a na Vokrašovicích mp.

¹ Ves u Třebíče. Od roku 1619 zde sídlil Jan Kynast z Okrašovic, třebíčský úředník, který ji roku 1632 prodal Třebíči. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 54.

² Vilém Kynost (Khynost, Kynast i Kinast) z Kynostu působil ve funkci třebíčského správce. Tamtéž.

³ Mikuláš Tunkl z Drahanovic, Eichholze, Brníčka a Zábřeha působil od roku 1595 ve funkci vyššího vrchnostenského úředníka v Židlochovicích. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 325.

⁴ Barbora Kynostová, rozená Hejdová z Poříče. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 54.

27.

Třebíč, 2. prosinec 1618

Správce panství Zachariáš podává zprávu o posledních událostech a koupích uskutečněných na třebíčském panství.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní paní mé milostivé a laskavé, Její Milosti k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá a laskavá, službu svou poddanou a poslušnou Vaší Milosti vzkazují, zdraví dobrého stálého za mnohá a prodloužená léta i šťastného panování od Pána Boha na modlitbách svých Vaší Milosti upřímně vinšovati a žádati nepřestávám. Vaší Milosti milostivá paní psaní od Vaší Milosti dnešního dne na Třebíči jest mi dodáno a což mi v něm milostivě poroučeti ráčíte, podle něho tak se chci zachovati. Co se dotejče Jiříka Tesaře, kdež se doptávati račte, již-li jest mi jakou odpověď podle poručení Vaší Milosti strany pronájmu mlejna od Vaší Milosti jemu puštěného, dal. I Vaší Milosti oznamuji, že teprv v sobotu jminulou mně oznámil, že proti tomu nejní, aby mlejna ujíti neměl, ale však z něho dokonce nežli 1 kopu, 15 zlatých a 6 vepřů vykrmiti, víceji že dáti nemůže a pokudž by na něm z štvrtý míry do svatého Jiří zůstávati chtěl, s ním o to mluvíti. I taky co při něm víceji dodělávati má, aby to hned pořád dodělal, jeho k tomu jmíti budu a dá-li Pán Bůh od zejťka hned k ruce Vaší Milosti mletí a k tomu pilně dohlídati bude. V pátek jminulý v městě Jihlavě sem byl a ječmen met po 20 zlatých zaprodal, kteréhož dokonce ani peníze draze vzíti nechtějí, nebo že tam pěknýho ječmene po těch penězích dostávají a jeho tam dostatek dovážejí a tak jej taky od Vaší Milosti po těch penězích (ač ho jen 20 mtů a nic více vzíti nechtěli, ale tak sem s nimi dlouho mluvil, že pro potom, poněvadž jim jej každého roku pouštěti ráčíte), že jej předce všechn od Vaší Milosti vezmou. Kotel, co se v něm pálený [vody] pálí, jest spraven a od něho dáno 2 zlaté. Postav sukna od Vaší Milosti od Tomáše Flýdlovýho,¹ kterýž Vaší Milosti za 25 zlatých pustil, laciněji že ho dáti nemůže, Vaší Milosti příležitostě posílám, druhý pak postav že taky v outerý příští hotový bude, pokudž jej taky od něho vzíti račte, že jemu při příležitosti oznámiti poručiti račte, žádá. Panna Sobinka šlechtična i Karlíček,² chvála Pánu Bohu, při témž způsobu zdraví, jakž ste jich odjeti ráčili, zůstávají a Karlíček Vaší Milosti svý poslušný služby a dobrou noc vzkazuje. Jiného, což by Vaší Milosti oznámiti potřebí bylo, nemajíce. S tím Vaší Milost v ochranu věčného Pána Boha, sebe pak po Pánu

Bohu lásce a milosti Vaší Milosti poručena činím. Datum na Třebíči v neděli adventní první, léta 1618.

Vaší Milosti poslušný a věrný Zachariáš Kamenickej mp.

¹ Soukeník Tomáš Flydl působil zároveň jako jeden z radních Nového Města. Sr. SOkA Třebíč, Archiv obce Nové Město, inv. č. 2, *Pamětní kniha Nového Města 1609-1846*, f' 2.

² Karel Bruntálský z Vrbna.

28.

Třebíč, 4. říjen 1622

Vilém Khynost z Khynostu, píše Karlovi staršímu ze Žerotína o čekání na příjezd vojska, které má být ubytováno v Třebíči.

Urozenému panu Karlovi staršímu z Žerotína, na Náměšti a Rosicích, Jeho Milosti císaře římského radě a komorníku, pánu ke mně laskavě příznivému, Jeho Milosti.

Službu svou povolnou Vaší Milosti urozený pane pane ke mně laskavě příznivý, od Pána Boha zdraví a v něm jiné všecko nejlepší dobré přeji Vaší Milosti věrně upřímně rád. Co se odjezdu toho rejtářstva dotějče, Vaší Milosti oznamuji, že se mi místně kdy a kterýho dne hejbatí budou, věděti nemůžu. Vaší Milosti příležitostě prepis poručení Jeho Milosti pána kardinála¹ pánům komisařům učiněného odsílám, jak jest jich dešlo [!]. Hned včera s tím nejvyšším leitenantem o to mluvili a jemu poručení to oznámili, v čemž se ohlásil, že on nemůžu dříve se hejbatí, pokud ta kompanie jeho nepřitáhne a dokud ordinancí od svýho nejvyššího nedostane, mezitím pak že každěj den i tolikýž každou hodinu na [?] Martina očekává. Jak on přijede, tehdy že nechce obmeškávati, a tak se tomu, jakož návštějí dávají, rozumí, že středa přichází, aby ještě za jeden. tejděn kontribuci mohli dostati, jak pak nejmíně slyším, načěž bedlivej pozor chci dáti, nepominu ihned stízně Vaší Milosti oznámiti. S tím Vaší Milost v božskou ochranu poručena činím. Datum na Třebíči 4. dne octobris A[nno] 1622.

Vaší Milosti povolnej služebník Vilím Khynost z Khynostu mp.

¹ František z Ditrichštejna.

29.

Brno, 7. březen 1630

Zikmund Sokolský,¹ třebičský purkrabí, podává zprávu o prodeji plodin, potravin a zvěře z třebičského panství a o problémech s obsazením místa zahradníka na zámku.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Brandejse a hradě Přerově, paní paní mé milostivé a dědičné, Její Milosti k dodání.

Vaší Milostí vysoce urozená paní paní má milostivá a dědičná, od Pána Boha všemohoucího zdraví výborného stálého za mnohá léta i jiných všech dobrých a spasitelných věcí Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu poníženými modlitbami svými vinšovati a žádati nepřestávám. Milostivá paní byl sem žádostiv s Vaší Milostí zde v Brně shledati se a oustně s Vaší Milostí mluvití, kdež sem se s fůrami se třema mty ovsa, dvouma kopami vajec, šesti koroptvemi, jedním teletem a pěti libry másla dostavil a to v domě Jeho Milosti páně i odvedl, ale poněvadž sem Vaší Milosti zde nenalezl, tímto psaním Vaší Milosti o tom činím zprávu. Že sem pak tak málo Vaší Milosti toho přivezl, prosím poníženě, že račte přijíti, i to sem sotva na ouředníkovi vyprosil. Másla sem musil od Krajíčkovy vypůjčiti, nebo ho ten tejden žádná šafářka nic nevěděla, vajec taky nic víc před rukama nebylo, koroptví aneb dva bažaty [!] aby odeslaný byly, obdržeti sem při ouředníkovi nic nemohl, má ještě 7 bažantů koroptví do 2 kop. Zapověděl mi, abych Vaší Milosti oznámil, že toho nic nejní (doloživše), že ví, že byste pro to ještě poslati ráčili. Prosím, že mě v tom před ním zachovati račte. Hrachu, co zde zůstávalo, každou míru po 2 zlatých a 5 groších bílých sem předce prodal a peníze kdykoli račte chtítí, račte moci dostati. Ovsu Vaší Milosti něho zde ještě 1 met, 23 mě[řic] zůstává, jakž z příležitího rejstříku porozumětí račte. Nevím, co s ním dále račte poručiti činiti. Nětco se ho ještě pro koně Jeho Milosti páně, kterýž se sotvý [!] za 10 neb 15 nedělí vyhojí, zanechati musí, ale jakkoliv račte poručiti, zachovati se chci. Milostivá paní Vaší Milosti poníženě prosím, že když račte jaký fůry nebo co potřebovati, že o tom ouředníku taky račte psátí, nebo vždy mi tím

vycházeti chce a se mnou v nemalý nepřiležitosti vchází, pravíc, že ničímž tím kromě vín, co se obrodí, Vaší Milosti povinen nejni. K tomu taky i tu příčinu vzdyckny klade, že bude-li to míti býti a Vaší Milosti jich tak často potřebovati, že ti nebozí poddaní o všeckno přijdou, tu příčinu Vaší Milosti přičítá a co jich nebohý sám jak do Rakous, do Čech potřebuje, o tom sobě nic praviti nedá. Byl bych velice rád oustně s Vaší Milostí mluvil a i o jiných věcech Vaší Milost v známost uvedl, což na papíře velmi mnoho psáti by bylo a zítřejšího dne dle uložení ouředníkovy doma býti musím. Hospodyně, děvečky Krajíčková a Vroubková Vaší Milosti svý ponížený služby s vinšováním od Pána Boha všech dobrých a spasitedlných věcí vzkazují. Jan Zahradník,² kterýž při zámku jest, taky sem se mnou přišel, chtějíc Vaší Milosti prositi, poněvadž ho ouředník odpraviti a na jeho místo zase Bartoně zahradníka, kteréhož jste k ženění propustiti ráčili, přijeti a zahrady jemu sumou projednati chce, že se račte vedle něho skrze psaní přimluviti, aby ho tu dole zanechal, že jakkoli se s ním, totiž ouředníkem, bude moci smluviti, že z toho práv bejti chce, že by se již k starosti nerad po světě tloukl. Ouředník k němu žádný příčiny nemá, nežli že Bartoň, aby přijat byl, jest ho žádal a že sumou z zahrad plat dáti chce, se uvoloval, tou příčinou tohoto Jana odpraviti chce. Toho sem pospěšně po právu Vaší Milosti tejná učiniti napomínal. S tím se Vaší Milosti od Pána Boha na všem dobře a šťastně jmíti vinšuji a sebe po Pánu Bohu lásce a milosti Vaší Milosti poručena činím. Datum v městě Brně 7. dne martii léta 1630.

Vaší Milosti milostivá paní ponížený, poslušný a věrný poddaný Zikmund Sokolský, purkrabě na Třebíči mp.

PS: Před Vaší Milostí milostivou paní netajím, že sem včerejšího dne po poslu z Náměště psaní^a Vaší Milosti učinil strany toho Matěje Nešklebse z města Třebíče, kterýž pro svou lehkomyšlnost v vězení v měst[ě] Brtnici³ zůstává, že jest sem do Třebíče od pana Zdeňka⁴ po poddaných jeho odeslán a odpověď Jeho Milosti pánu od pana Zdeňka ani mě cedulka žádná od ouředníka učiněná nejní? I nic nevím jestli takové psaní Jeho Milosti pánu neb Vaší Milosti dodáno.^b

¹ Třebíčský purkrabí. Reakce Kateřiny ze Žerotína na jeho zprávy: Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 358-370 (dopisy z let 1634 a 1635).

² Jan Zahradník vlastnil v letech 1631-1638 dům ve Stařečce, který koupil od Mikuláše Orla. Srv. SOKA Třebíč, Archiv města Třebíč, *Purkrechtní kniha předměstí Stařečka 1604-1823*, p. 528.

³ Brtnice – město na JV od Jihlavy, ležící v údolí říčky Brtnice, je poprvé zmiňováno k roku 1234. Od roku 1410 ji vlastnil rod Brtnických z Valdštejna, jimž byl majetek zkonfiskován a v roce 1623 předán rodu Collaltů et San Salvatore. Srv. *Ottův slovník naučný* 22, s. 336.

⁴ Zdeněk Brtnický z Valdštejna (1581-1623) byl synem Jindřicha z Valdštejna a Zuzany Heltové z Kementu. V roce 1619 zastával funkci stavovského direktora a komorníka Fridricha Falckého. Po Bílé hoře byl odsouzen ke ztrátě hrdla a všech statků, ale po udělení pardonu byl pouze uvězněn na Špilberku, kde také zemřel. Tamtéž.

^a Zde je umístěna marginální poznámka – *Jeho Milosti pánu*.

^b Text je umístěn na přiloženém lístku.

30.

Vratislav, 13. červenec 1632¹

Martin Novoveselský,² vratislavský správce, píše o koupi a odeslání kůží, o pálení různých vod, o návštěvách a o některých obyvatelích vratislavského domu.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině z Žerotína, rozené z Valdštejna, na hradě Přerově a Brandejse nad Orlicí, paní paní mé milostivé, Její Milosti k dodání. 16. juli 1632.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá. Milostivá paní poníženě Vaší Milosti oznamuji, že jsem psaní od Vaší Milosti, datum na Brandejse 7. juli, dne 13. juli dostal a z něho, co v sobě obsahuje, poníženě vyrozuměl. Jeho Milosti páně kůží pražských červených žádných nemám, koupil sem dvě v krámích od kupce po 1 zlatém za 2 zlaté, kteréž Vaší Milosti příležitostě odsílám, než nevím, budou-li se Vaší Milosti hoditi, poněvadž mi nebylo psáno, nač jich račte chtítí potřebovati, abych byl věděl, jaký by se mohly nejlépe hoditi k tej věci. Kněz Jakub³ jezdil minulou sobotu [se] svou p[aní] manželkou do Břehu⁴ na kočárku se 2 klisnami, včera zase sem přijel asi dvě hodiny před večerem. Jest zdrav z milosti boží i se všechněmi svejmi domácimi. S Barvirem⁵ se taky trochu polepšilo, avšak předce leží nahoře v kanceláři, pravil sem jemu, že ste ráčili milostivě poručiti, chce-li ležet dole ve světnici anebo v služebnický komoře, prosil, že raději zůstane nahoře, že tam lepšího pohodlí může užítí nežli dole. Říha Zenftár jest již zase zdrav, i také lépe slyše než prve. Příležitostě Vaší Milosti odsílám z vašnostiný zahrady bílý višně, co jich ještě bylo, a salátu koupennyho za 12 krejcarů. Moruše

ještě nejsou zralý, teprve se zapalují, lusků taky ještě nejní žádných v zahradě. Při tom Vaší Milosti poníženě oznamuji, že umřela dnešního dne paní paní mateř páně Malcounová.⁶ To víno, které ste jí ráčili poručiti dáti při odjezdu vašnostiným, že jest je s velikou žádostí očekávala a když ho dostala, že se ho napila se vši chutí a že jest je chválila, že je hrubě dobrý, od toho času že potom ani nejedla, ani nepila, až umřela. Jeho Milost pán Zdeněk z Roupova⁷ ráčil sem přijeti dnes se pánem Škrétou.⁸ Ráčil přijíti [ze] svýho lozumentu po obědích k Jich Milostem pána pannám šlechticnám, byl asi dvě hodiny [ve] fraucimoře, potom zase odešel do svýho lozumentu k večeri. Má žena vzkazuje Vašnosti svý ponížený poslušenství a Vaší Milosti poníženě děkuje, že jí račte v své milostivé a laskavé paměti míti. Při tom že Vaší Milosti poníženě oznamuje, že se [ve] fraucimoře všeckno tak řídí a spravuje tak, jak ste ráčili milostivě poručiti a naříditi. A že Manda⁹ pálí vody liliovou a balšánkovou, nědcu lilie že se taky suší, co jí zbejvá mimo pálený vody. S tím Vaší Milost Pánu Bohu všemohoucímu v jeho svatou stráž a ochranu poníženě a poddaně poručena činím. Datum v Vratislavi, 13. juli 1632.

Vaší Milosti ponížený poddaný Martin Novoveselský mp.

¹ Kateřina s manželem touto dobou pobývala v Čechách v Brandýse nad Orlicí a nechávala si podávat zprávy o situaci ve vratislavském domě. Kateřininy dopisy z této doby se nedochovaly. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 362-365 (zde dopis Karla staršího datovaný na Brandýse 9. 7. 1632).

² Komorník domu ve Vratislavi. Jemu určené dopisy od Kateřiny - Dvorský, F. (ed.), *Listy II*, s. 357 (psaní z roku 1634 a 1635).

³ Bratrský kněz Jakub Petrozelinus nebo Petrželka ze Zeleného stromu (1571-1633) byl synem Tomáše Petrozelina, bratrského kazatele. Narodil se v Kunštátu, pobýval v Rožně a v Troubsku na třebíčském panství, kde jej dlouhá léta podporovala Kateřina ze Žerotína. Vydal různé duchovní spisy. Zemřel v emigraci ve Vratislavi. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 490.

⁴ Břeh (něm. Brieg) – město v pruském Slezsku na J od Vratislavi. Srv. *Ottův slovník 4*, s. 623.

⁵ Patrně Daniel Barvíř, který před odchodem do emigrace vlastnil dům v Jejkově. Srv. *Urbář 1629*, p. 96.

⁶ Anna Voršila Malcanová, rozená z Hohenzollernu, manželka Jana Bernarta Malcana, žerotínského úředníka. Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 170-171.

⁷ Zdeněk z Roupova (zem. po 1649) byl synem nejvyššího sudího a komorníka Moravského markrabství Viléma z Roupova. Roku 1625 mu byl za účast ve stavovském povstání zabaven majetek. Jeho manželkou byla Kateřina z Valdštejna, dcera Jiřího z Valdštejna, kterou vychovával Adam mladší a která před sňatkem často pobývala ve fraucimoru u Kateřiny ze Žerotína. Srv. *Ottův slovník naučný 21*, s. 1034.

⁸ Pavel Škréta Šotnovský ze Závořic (zem. po 1632) měl od roku 1604 titul písař mince v Kutné Hoře a od roku 1614 byl mincmistrem. Roku 1628 mu byl za účast v povstání zabaven majetek. Škréta odešel do emigrace, v níž pracoval pro Karla staršího ze Žerotína. Srv. *Ottův slovník naučný 24*, s. 652. Zmínka o něm je také v dopise Kateřiny z Vratislavi z 18. 6. 1631. Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy I*, s. 74.

⁹ Jedná se pravděpodobně o služebnici ve vratislavském domě, která měla na starosti výrobu pálenek. Srv. dopis Kateřiny pro Martina Novoveselského, datovaný z Olomouce 10. 7. 1631: „...aby jej Mandě, děvčeti, odvedl a ji napomenul, aby vody předce pilně pálila...“ Tamtéž, s. 82, 83.

31.

Vratislav, 27. červenec 1632

Martin Novoveselský píše o posledních událostech a o zdravotním stavu jednotlivých obyvatel domu ve Vratislavi.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině z Žetína [!], rozené z Valdštejna, na hradě Přerově a Brandejse nad Orlicí, paní paní mé milostivé, Její Milosti k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá. Milostivá paní poníženě Vaší Milosti oznamuji: psaní od Vaší Milosti, datum na Brandejse 23. juli, dne 26. juli sem dostal a z něho, co v sobě obsahuje, poníženě vyrozuměl. Na milostivé poručení Vaší Milosti psaní Jeho Milosti pánu Zdeňkovi z Roupova náležející nepominu při nejprvnější příležitosti do Břehu odeslati. Ryby uzený, totiž pstruhy, lipany a štiky a k nim podle poznamenání od posla jsem všecko přijal, do dalšího milostivého poručení Vaší Milosti opatřil tak, jak nejlépe mohlo bejtí. Jich Milosti p[anny] panny šlechtičny, Jeho Milost pá[n] z Lobkovic,¹ Jeho Milost pán Karel z Vrba,² kněz Jakub,³ p[án] Hons Jakub a má žena vzkazují Vaší Milosti svý ponížený, povinný, poslušný a poddaný služby, s žádostí na Pánu Bohu všech dobrých a potěšitelných věcí a že Vaší Milosti poníženě a poslušně děkují, z tý milosti a lásky, že neračte na ně na své ponížené služebnice a služebníky zapomínati. Vašnosti poníženě prosí, že jich račte dále své milosti a lásce poručené míti. A nad tím se všeckny radují a těší, že račte z milosti boží mírného zdraví užívati, Pána Boha za to prosí, aby ráčil Vaší Milost dále chrániti a opatrovati, aby se mohli s vašností tehda šťastně v dobrém zdraví a v potěšeném způsobu shledati. O sobě Vaší Milosti všeckni oznamují, že jsou z milosti boží zdraví a dobře se mají, kromě kněz Jakub sobě na nohy stěžuje, že nemůže hrubě chodit, že ho v koleních nejvíce bolí. Barvíř taky zase trochu pochází. Zenftář jest již také zase zdráv a jinší všickni v domě zůstávající. 16. juli Její Milost paní

Přemislavová z Žerotína⁴ ráčila Vaší Milosti poslati 4 kopy maldříků a 1 sejr, asi 6 liber ve 2 putnách po 2 polích, po přijetí těch věcí od nich dán jim kudnšaft a 30 krejcarů na spropitný. Příležitostě má žena Vaší Milosti odsíla 4 z týchž maldříků na koštování, jak se budou Vaší Milosti líbit. S tím Vaší Milost Pánu Bohu všemohoucímu v jeho svatou stráž a ochranu poníženě a poddaně poručena činím. Datum [v] Vratislavi, 27. juli A[nno] 1632.

Vaší Milosti ponížený poddaný Martin Novoveselský mp.

¹ Blíže neurčený příslušník rodu Lobkoviců.

² Karel Bruntálský z Vrbna.

³ Jakub Petrozelinus.

⁴ Anna Marie Žerotínská z Pasounu, dcera Jáchyma Ondřeje Šlika, manželka Přemyslava ze Žerotína.

2/1/2 Seznamy

32.

s. l., 1616, 1618

Seznam plátna poslaného na bělidlo.

Cedule řezaná s Zuzanou pradlí, co se jí plátna všelijakého a ručníků na bílidlo odvedlo léta Páně 1620.

Toto jest plátno lněný dělaný léta 1616.^a

Cedule řezaný

it[em] plátna pačesného, 1 kus drží ... 20 loket

plátna konopného 16 kusů, drží každý kus ... 30 loket

it[em] plátna konopného, 1 kus drží ... 30 loket

it[em] plátna konopného, 1 kus drží ... 27 loket

ubrusů ... 6 kusů, drží každý kus ... 30 loket

suma kusů plátna na bílidlo, dáno 44 kusy

příjem plátna od Zuzany z bílidla

12. dne měsíce maji vzato plátna lněného z bílidla – 2 kusy, drží každý kus 30

loket, ite[m] vzato plátna konopného z bílidla 7 kusů, drží každý kus 30 loket.

Toto plátno vejš poznamenany sem všecko již přijala a do sklepů schovala ten týden po svatým Bartoloměji 1620.¹ Kateřina z Valštejna

¹ Týden po 24. srpnu 1620.

^a Přes to špendlíkem připíchnut lístek: *Plátno lněný léta 1618.*

33.

Třebíč, 1621

Přehled výdajů pro příslušníky vojska, které se usadilo v Třebíči.

Poznamenání ordinací, co se každotýhodně peněz na jeden praporec kņechtův vedle níže poznamenání vydávati má, totiž:

jednomu kapitánovi ... 80 zlatých rejnských

fendrychu ... 25 zlatých

lejtinamtu [!] ... 15 zlatých

feldvábloví ... 10 zlatých

feldšrajberovi ... 6 zlatých

fýrerovi ... 6 zlatých

forýrerovi ... 6 zlatých

feldšerovi ... 6 zlatých

pěti kerporálům po 3 zlatých, 30 krejcarech ... 17 zlatých, 30 krejcarů

čtyrem landposatům p[o] 3 zlatých ... 12

šestnácti gefrajtům p[o] 2 zlatých, 38 krejcarech ... 42 zlatých, 8 krejcarů

čtyrem bubeníkům p[o] 2 zlatých, 38 krejcarech ... 10 zlatých, 22 krejcarů

175 obecním kņechtům p[o] 2 zlatých, 20 krejcarech ... 408 zlatých, 20 krejcarů

Jeden každej kapitán, bephelikshabr, obecní soldát má sobě všelijaký potřeby a vikuálie za hotové peníze v té ceně a koupi, jak se obecně prodává, kupovati (kromě hovězí maso, funt po 7 krejcarech, půldruhýho funtu chleba za 3 krejcare, dle této taxy platiti) také se má dávatí na každou kompagnie tři vozy sena, dva vozy slámy a jeden met ovsa, k tomu obzvláštñě pánu hejtmanovi Šalovi každotýhodne o čtyry měřice ovsa víceji se má dávatí. Fortele panu hejtmanu, kterýž komendu má, každotýhodně dávatí se má – 15 zlatých rejnských.

Suma 659 zlatých rejnských, 20 krejcarů.

1621 to jest poznamenání, co se pěším vojákům vydávati v Třebíči má.

34.

s. l., (po 8. září) 1623

Záznam dohody ze znojemského zemského sjezdu, konaného po 8. září 1623, v níž je stanovena dávka, která má být odvedena na vydržování vojska ve městech.

Poznamenání svolení na sjezdu znojemském léta 1623 po narození Blahoslavené Panny Marie¹ stalého.

Předně každý obyvatel z stavů z jednoho koně zbrojného, na statek jeho vloženého, po 5 měřících sladu, učiní 3850 koní na 1 měsíc 4250 měř[řic], na 4 měsíce 17000 měř[řic]. Každá měřice nejmíně po 10 zlatých učiní na penězích ... 170 000 zlatých.

Týmž způsobem každý z dotčených pánů obyvatelů z jednoho koně zbrojného po 50 zlatých na měsíc učiní 42500 zlatých a na 4 měsíce ... 170 000 zlatých.

Poddaných počítaje toliko 40 000 a na každého za měsíc po 2 zlatých, učiní na 1 měsíc 50 000 a na 4 měsíce ... 320 000 zlatých.

Od týchž poddaných po 1 míře žita, na 4 měsíce učiní 40 000 měř[řic]. Každá měř[řice] nejmíně po 10 zlatých učiní na penězích ... 400 000 zlatých.

Tolikéž od týchž poddaných po 1 míře ovsa, na 4 měsíce učiní 40 000 měř[řic], každá měř[řice] po 5 zlatých učiní na penězích ... 200 000 zlatých.

Města Jeho Milosti císařské stavu užívající v jedné sumě za 4 měsíce ... 150 000 zlatých.

Židé v zemi usedlí za týž čas v jedné sumě ... 200 000 zlatých.

Suma peněz svolených 1 610 000 zlatých.

Mimo to svoleno na dvořáky a mlynáře svobodné, na každého po 20 zlatých na měsíc, učiní za 4 měsíce 80 zlatých, ale poněvadž nevím počtu těch svobodníků, nemohu věděti, jak mnoho ta suma vynese.

To jest př ípis toho znojenského svolení na pány i poddaný, co by měli dávat i za 4 měsíce na vychování 10 tisíc vojenského lidu.

¹ Po 8. září 1623.

35.

(Třebíč), 1623

Přehled peněžitých a naturálních dávek určených ovčákům z třebíčského panství na rok 1623.

Poznámání, co ovčákům ve dvořích Jeho Milosti páně příměnků se dává 1623, totiž do roka:

Velkopolskýmu¹

žita ... 24 měřic

pšenice ... 2 měřice

hrachu ... 2 měřice

ječmena ... 2 měřice

soli ... 6 špišků

Vokareckýmu²

žita ... 1 měřice

pšenice ... 2 měřice

hrachu ... 2 měřice

ječmena ... 2 měřice

soli ... 6 špišků

Koněšínskýmu³

žita ... 6 měřic

Vohelskýmu⁴

žita ... 24 měřic

pšenice ... 2 měřice

hrachu ... 2 měřice

ječmena ... 2 měřice

soli ... 6 špišků

Jinošovskýmu⁵

žita ... 1 met 4 měřice
pšenice ... 2 ½ měřice
hrachu ... 2 měřice
ječmena ... 2 měřice
Služby peněžité za rok
Velkopolskýmu ... 17 zlatých
Vokareckýmu ... 20 zlatých, 12 grošů
Konešinskému ... 11 zlatých
Vohelskýmu ... 20 zlatých
Kralickým⁶ ... 11 zlatých
Jinošovskému ... 20 zlatých

¹ Blíže neurčený statek na třebíčském panství.

² Okarec – ves na V od Třebíče, která byla roku 1107 přičleněna k benediktinskému klášteru Panny Marie v Třebíči. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 146.

³ Koněšín – ves na V od Třebíče, která tvořila od roku 1107 jeden ze statků třebíčského kláštera. Tamtéž, s. 145.

⁴ Blíže neurčený statek na třebíčském panství.

⁵ Jinošov – v pramenech uváděn také jako Ninošov. Městečko na SV od Náměště nad Oslavou patřilo od roku 1562 Jiřímu z Náchoda, který jej roku 1615 prodal Náměšti. Tamtéž, s. 145.

⁶ Kralice nad Oslavou – městečko s tvrzí na V od Třebíče. Od roku 1547 zde sídlil bratrský sbor, roku 1576 sem byla přenesena z Ivančic bratrská tiskárna, která byla v provozu až do roku 1621. Tamtéž.

36.

s. l., 1634

Přehled vyšenkovaného vína za rok 1634.

Cedule na spravení platu Jeho Milosti císařské náležejícího z vyšenkovaných vín k ruce Její Milosti paní Kateřiny Žerotínské, rozené z Valdštejna, léta 1634.

Léta Páně 1634 zdělaný sou tyto cedule se pánem Mauricem Krabatem na vyšenkování vín k ruce Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na panství třebíčském vydaných a spravení z nich platů Jeho Milosti císaře náležejících a to od počátku měsíce januarii až do posledního decembris léta nahoře položeného.

	v*	krejcarů**		zlatých	krejcarů
in aprili vyšenkováno	9	6	...	5	24
in junio vyšenkováno	9	6	...	5	24
in julio vyšenkováno	9	6	...	5	24
in augusto vyšenkováno	9	6	...	5	24
in septemb[ri] vyšenkováno	9	6	...	5	24

* To pole znamená vědra.

** To pole znamená po čem bylo vína máz.

Mauric Krabat Cainemer mp.

37.

Třebíč, s. d.

Přehled peněžních dávek, které se mají vybrat na vydržování vojska usazeného v Třebíči.

Poznamenání, co by se na lid pěší Jeho Milosti pana z Lichtnštejna¹ na dva praporce, kterýž tu v Třebíči ležeti má, každého téhodne sbíratí mělo.

Z panství náměšťského z 1000 poddaných usedlých po 48 krejcarech, činí ... 800 zlatých rejnských.

Z panství třebíčského z 800 poddaných usedlých po 48 krejcarech, činí ... 640 zlatých rejnských.

Pans[kých] usedlých poddaných 1800 po 48 krejcarech, činí 1440 zlatých rejnských.

¹ Karel z Lichtnštejna (1569-1627) působil v letech 1599-1601 jako nejvyšší zemský sudí, od roku 1604 do 1607 byl zemským hejtmanem Moravského markrabství. Roku 1618 byl za zásluhy povýšen do knížecího stavu. Srv. Rieger, F. L., *Slovník 4*, Praha 1860, s. 1277.

38.

s. l., s. d.

Přehled naturálních dávek, které mají být Kateřině z Valdštejna každoročně odváděny z třebíčského panství.

Poznamenání těch věcí, kterých Její Milost paní k vychování svému žádati ráčí z Třebíče.

Poznamenání, jak bych mnoho z třebického statku od všelijakejch viktualií do roka dosti skrovně živá bejti chtěje potřebovala.

pšenice na mouku a na pivo ... 5 mtů

žita na chléb ... 7 mtů

ovsa pro koně ... 33 mty

hrachu ... 10 měřic

kroup ... 6 měřic

kaše pohanský ... 6 měřic

jáhel ... 6 měřic

kaprů hodnejch ... 6 kop

štik týmž způsobem ... 6 kop

slepíc ... 6 kop

kuřat ... 12 kop

vajec ... 60 kop

skopcův ... 3 kopy

telat ... 100 kusů

másla přepouštěného ... 260 mázů

másla patrového ... 20 liber

vepře krmný ... 2

solí ... 120 špišků

kapounů ... 2 kopy

husy ... 60 husí

volů uherskejch dobrejch na živě ... 20 volů

39.

(Třebíč), s. d.

Seznam koření, ovoce a jiných potravin a jejich ceny.

sprostějšího pepře ... á ... grošů 39

pepře kauru ... á ...grošů 42
šafránu aregan ... á ... kop 19
hřebíčku ... á ... kopy 4, grošů 10
květů ... á ... kopy 4, grošů 10
zázvoru ... á ... grošů 22 ½
skořice ... á ... kopy 2 ¼
anýzu ... á ... grošů 18
mandlí ... á ... grošů 26
bobky ... á ... grošů 9
řeckýho vína ... á ... grošů 10
pěknýho zukru ... á ... kopa 1
zase prostějšího ... á ... grošů 24
konfekty všelijaký ... á ... grošů 28
Lemony čerstvý ... á ... grošů 6
Pomerančí ... <á krejcarů 5> á ... grošů 2
Slaný lemony ... á krejcarey 3
Woltelynský víno máz ... á ... grošů 13
Olej čerstvej dřevěnej ... á ... grošů 20
[?] loket po 2 kopách, á po 9 groších
Malendyskýho mezelánu po 21 groších
Rascha ... á ... kopy 4
Černý jiný rasche, loket za pět rzejskejch [!]
Niderlanskej barchan, loket jeden za 24 grošů

Poznamenání koření, po čím jaký Dominik dává.

40.

(Třebíč), s. d.

Seznam koření a jeho ceny.

pepře kauru lot za ... 1 zlatý, 7 grošů, 3 denáry

šefránu zemskýho lot za ... 32 zlatých

sprostějšího šefránu lot za ... to[h]o nemám
závoru lot za ... 16 grošů
skořici lot za ... 2 zlaté rýnské
hřebíčky lot za ... 4 zlaté rýnské, 30 krejcarů
květu muškátový[h]o lot za ... těch peněz 4 zlaté, 30 krejcarů
řeckýho víno [!] lot za ... 17 ½ krejcarů
cuker <ve> v omoli [!] lot za ... 22 ½ grošů
Hons Monk

Poznámání toto jest po čem Honz jaký koření dává.

¹ Honza Monk byl povoláním kupec, zemřel v roce 1629, kdy dům přešel na jeho manželku Mandalenu. Lukrécie Monková (dcera?) je uvedena jako majitelka ½ domu v Třebíči. Srv. *Urbář 1629*, p. 2, 256.

41.

Třebíč, (kolem 1625)

Vejtah spravedlnosti na gruntech v městě Třebíči, Janovi Jankovi Strážnickému¹ náležející, učiněný 29. januarii léta 1625.

Na domě Dominika Bizaty² v rynku ... 60 kop, jdou po ... 5 kopách ročně. Vyložený tři vejruňky za rok 1621, 22 a 23 po 5 kopách ... činí 15 kop; přijímal je Matěj Košeranda³ dle zmocnění Jana Janky.

Na domě Pavla Bočka na Stařečce ... 112 kop, 15 grošů. Počnou jíti po ... 12 kopách, 15 groších počna léta 1625 při středopostí až do vyjití sumy.

Na domě Ondřeje Měchury na Horce 30 kop, jdou po 5 kopách. Za rok 1621 a 22 položeno 10 kop, jsou na právě rychtářském.

Na mlejně, jenž slove liskotovský na gruntech loučských blíž Jihlavě od nebo[žtíka] Řehoře Bližkovského⁴ za dluh vykázanych ... 200 kop.

Na gruntě Samuele žida na Podklášteří ... 20 kop, 17 grošů, 1 denár.

¹ Jan Janko, původem ze Slovenska, byl od roku 1613 majitelem domu na náměstí v Třebíči, který získal po smrti Františka Calligardy. V roce 1619 tento jemu zabavený dům prodala městská rada. Srv. SOKA Třebíč, Archiv města Třebíč, inv. č. 206, *Purkrechtní kniha města Třebíč (1600) 1604-1760*, p. 239.

² Dominik Bizata byl jedním z radních, jako rukojmě asistoval několikrát při prodeji domů. Tamtéž, p. 68. Jehož rodina vlastnila tzv. Malovaný dům na náměstí v Třebíči. Dominikův příbuzný Mikuláš Bizata byl v 60. a 70. letech 17. století městským radním a písařem. Sepsal „Paměti o válce s Turky“ a jeho rukou je napsaná městská kniha z roku 1662. Srv. *Prozatímní inventář Římskokatolický farní úřad v Třebíči – vnitřní město “U sv. Martina“ (1621) 1636 – 1947, Třebíč 1973.*

³ Matěj Košeranda byl majitelem domu, louky a zahrady na předměstí Satřečka. Srv. *Urbář 1629, p. 87.*

⁴ Řehoř Bližkovský vlastnil v Třebíči dům, který prodal v roce 1612 a o 3 roky později prodal jiný dům Pavlu Chudobovi. Srv. *Purkrechtní kniha města Třebíč (1600) 1604-1760, p. 107-109.*

2/2 Korespondence úřední – poddanské záležitosti

42.

(Třebíč), (1617)

Radní Pavel Petrovský¹ podává stížnost na kněze Jakuba Petrozelina,² který obvinil městskou radu z neplnění povinností a z toho, že mu klade různé překážky. Popisuje spor, který vznikl mezi městskou radou a Petrozelinem.

Z jistého poručení Vaší Milosti jakožto paní paní mé milostivé a dědičné tuto paměť a poznamenání činím: tuto středu pominulou byl sem od primasa povolán, abych s jinými staršími i také s konšely obecními k spatření některých míst při rolích farářských i také jiných rolí práci vážil, když pak již v poli shledání ouředních vosob a konšelů obecních s dvojčíhodným knězem Jakubem se stalo, tu jest primas na místě jiných tu přítomných osob k dvojčíhodnému knězi Jakubovi promluvil slovy pokojnými oznamujíc, za jakou příčinou ten východ se stal a žádal jest za to dvojčíhodného kněze Jakuba, aby také práci vážil k shlídnutí takových míst. Hned jest tu dvojčíhodný kněz Jakub jakúsi řečí tvrdou a duchem horlivým promluvil, že tomu srozumívá, že se proti němu puntujete a radíte a nazduru co můžete, činíte, i zápisy falešný činíte. Proti těm řečem já sem se ozval: „Dvojčíhodný kněze Jakube, pamatujte se, na to sme sem nevyšli, abychom se s Vámi vaditi měli, abychom se proti Vám puntovati a raditi měli, o všem zápisy proti Vám jaký činiti měli. Já vo tom nevím, toho mi věřte, že žádnýho zápisu sem neslyšel a o něm nevím.“ Potom jest primas promluvil: „Dvojčíhodný kněze Jakube, nehoršte se o to, že Vám není oznámeno, včerejšího dne byla překážka příjezdem té počty turecké, že sme tak byli zaměstknání mnohou prací, až se také i zapomenulo oznámiti Vám.“ Tu opět dvojčíhodný kněz Jakub řečí dvrdou [!] promluvil, řka: „Mně ste nemohli oznámiti a chvíle že ste k tomu neměli, ale zatím a k tomu šelmovství měli ste čas a chvíli choditi a takovýho klínotu, totiž rathauzu, propůjčiti k strojení té komedie.“ Tu sem já se ozval k té řeči, jsa jaksí myslí zkormoucený nad takovými řečmi od dvojčíhodného kněze Jakuba, kteréž tu mluvil, řekl sem: „Kněze Jakube, hrubě ste sobě odpustili a nasbírali mnoho na nás, jak vo tom nic nevím, stalo-li jest se co takovýho nenáležitýho, já sem nebyl z domu svýho od neděle,

nezahrnujtež nás všech, já vo ničemž nevím, již mi toho věřte.“ Opět jest dvojíctihodný kněz Jakub ke mně řekl: „Však si taky závazek činil, jaké i nyní jak spravuješ a jak na svůj závazek pamatuješ.“ Opět sem řekl: „Dvojíctihodný kněze Jakube, mnoho mluvíte a špatně, mohli byste se za některý řeči v hrdlo stydět.“ Již sem pak více se neozýval, ale co jest tu kněz Jakub více mluvil a sobě počínal, toho se pomíjí, nyní při tom Vaši Milost sníženě prosím, že tuto zprávu mou mějte povážiti a mě, byl-li bych v čem křiv, dvojíctihodnému knězi Jakubovi to vše milostivě vážiti jakožto vrchnost má milostivá a dědičná, ráčíte.

Pavel Petrovský, jináč Jezbera.

¹ Pavel Petrovský, člen městské rady, vlastnil na předměstí Stařečka dům se zahradou za zámkem a zahradu za městem. Srv. *Urbár Třebíč 1629*, p. 87. ještě v roce 1636 je uveden mezi plátcí desátek knězi. Srv. SOKA Třebíč, Římskokatolický farní úřad v Třebíči – vnitřní město u sv. Martina, inv. č. 1, *Pamětní kniha (1621) 1636-1708*, nefol.

43.

(Třebíč), 1617 (po 25. červnu)

Zápis třebíčské městské rady, týkající se sporu mezi Jakubem Petrozelinem a radními.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní milostivá a dědičná. Jakož ste poručiti ráčili purkrabímu vašnostinýmu Zachariášovi,¹ abychom skrze spis Vaší Milosti oznámili, co bychom proti dvojíctihodnému knězi Jakubovi měli. Vaší Milosti milostivá paní s dobrým svědomím, tak jakž samo v sobě jest, oznamuji tímto spisem, jakž počátek toho se stal tu středu před svatým Janem.² Starší Matěj Šamikovský³ obeslal své spoluradní některé jako Šťastného Špalka,⁴ na ten čas purkmistra, Jana Hladíka, Václava Konváře a obecní konšely, také Daniele Koželuha,⁵ Pavla Chudobu⁶ i některé víc a to za příčinou nějakých kopanin, kteréž se dělaly k stísnění výhonu dobytku a nevěda, od koho by jim to dovoleno bylo kopati i byli sme z ouřadu vysláni dvě osoby k dvojí ctihodnému knězi Jakubovi, abychom jeho v tom požádali, aby s ouřadem do pole vyšel. Avšak doma nebyl, ale byl v tom poli, na kteréž se ten vejchod stal a tím oumyslem takový vejchod starší učinili, aby na knězi Jakubovi vyzvěděli, bylo li by jeho dovolení toho kopání a písar k zvědění té věci na knězi Jakubovi, aby s ním o to přátelsky promluvili a to, což by k stísnění bylo, aby to[h]o nedopouštěl. Jakož starší Matěj

Šamikovský takový začátek na tom poli učinil dvojčtihodnému knězi Jakubovi a k němu uctivě, vážně a přátelsky promluvil, tak jakž v ten čas toho potřeba byla, ale kněz Jakub tak, jakž starší mluví přestal, s hněvem velikým a nepřijemně odpověď dával a to takovou: „Co jste tu na mě přišli, snad hledáte ke mně příčin, abyste mě vypudili, však já třeba o vaši službu nestojím a vy se tam na rathauzu proti mně puntujete, zápisy falešné proti mně děláte, svého povolání a závazku nevykonáváte.“ K tomu sem se ozval: „Pane švagře, to pravda nejni, abychom měli p[ro]ti Vám falešné zápisy činiti a proti Vám se puntovati, nesluší to na nás na pokojné lidi, abychom se tak měli zlehčovati. Kdyby Vám někteří toho nedonášeli, což nepravého jest, byla by mezi námi lepší láska.“ Při tom mluvení i to bylo, že kněz Jakub mluvil, že jsme jej doma měli a že jsme k němu nepřišli a na tu, račte odpustiti, šelmovskou komedii, že sme se měli kdy dívati, kterážto komedie s povolením p[ana] ouředníka se konala. I na tuto řeč kněze Jakuba sem se ohlásil: „Pane švagře, což nás za šelmy míti budete, když sme se dívali a jakž pravíte i tomu šelmovství povolovati, tak bychom i my šelmy býti musili.“ To, což paměť jest, odevřeně Vaší Milosti v známost uvozují, abychom proti ctihodnému knězi Jakubovi a švagru svému míti žádného nepřátelství a nelibky, ale lásku a dobrou vůli, než že to se mezi námi poznati z příčin oznámených stalo. Tému nevím, co říci, než to vinšují sobě zase, abychom spolu v lásce a svornosti, jak na křesťany náleží, zůstávali.

¹ Purkrabí Zachariáš Kamenický.

² 21. červen 1617.

³ Matěj Šamikovský, jeden z radních, byl majitelem domu v Třebíči, který byl po jeho smrti v roce 1630 prodán. Srv. *Purkrechtní kniha města Třebíč (1600) 1604-1760*, p. 123.

⁴ Šťastný Špalek, který byl jedním z radních, vlastnil v Třebíči ¼ domu. Srv. *Urbář 1629*, p. 57. zemřel roku 1634, kdy jeho dům přechází na nového majitele. Srv. *Purkrechtní kniha města Třebíč (1600) 1604-1760*, p. 10.

⁵ Daniel Koželuh působil ve funkci radního písaře. Byl vlastníkem ¼ domu v Třebíči a ½ domu s pozemkem na Dubině (panském lese při cestě do vsi Týn u Třebíče). Srv. *Urbář 1629*, p. 68.

⁶ Pavel Chudoba byl majitelem pozemku na předměstí Podklášteří, který před rokem 1670 odkoupil Martin Kopeček. Srv. *Urbář 1670*, f. 23.

44.

Rosice, 25. červen 1617

Kateřina ze Žerotína reaguje na zprávy, které jí byly zaslány Bartošem Hranickým, Pavlem Petrovským a knězem Jakubem Petrozelinem, a snaží se urovnat jejich vzájemný spor.

Pavlovi Petrovskému a Bartošovi Hranickému, věrnej mejm milejm, do města mého Třebíče společně neb rozdílně k dod[ání].

Kateřina Žerotínka, rozená z Valdštejna a na Třebíči.¹

Pavle Petrovskej a Bartoši Hranickej, věrní poddaní moji, byste zdraví byli a dobře se měli, toho vám přeji. Jaké psaný zprávy, však v některejch sloveh sobě rozdílný a v jednom smyslu se nesrovnávající, na stížnost kněze Jakuba od osob vašich na poručení mé, skrze purkrabího vám oznámené, dáváte, jednu i druhou s bedlivostí přečtouce, nacházím v nich obzvláštní zášti a nelibost, kterouž snad proti těmuž knězi Jakubovi máte. Protož to míti chci a o tom vám oběma i tomu každému, kdož jest tak více v tom zlém smyslu nedorozumění proti němu zahrnut a postaven, poroučím, poněvadž já ho taky vždy za dobrého, poctivého, pokojného a příkladného člověka mám jakožto vrchnost vaše, tedy abyšte i vy jeho za téhož a nejiného měli, jsouce vy poddaní moji, proti němu bez obzvláštních sobě příčin slušnejch od něho podanejch nepovstávali, řečí, skutkem činěným, zlejm utrhaním, odmlouváním zlejm přestali. I nad to pak výše, jakož vás toto poručení mé dojde, hned k němu^a do domu farního došli a náležitě se tam, v čem jste mu ublížili, tu věc mezi vámi vyzdvihujíc a do konce mořic a v nic obracujíc spokojili. Neb sic jináče, nestane-li se toho do příjezdu mého, bohdá šťastného, na Třebíč, ač bych jistě nerada, aby se to více na mě vzneslo, vás o touž věc jednu i druhou stranu slyšeti, o všem pak rozsuzovati a vejповěď činiti měla, nemohlať bych, než na to pomysliti, kterak bych takový nepokojný a proti správci církevnímu se postavující lidi a poddaný svý jak dále jinejm ku příkladu dáti ztrestati. Nenadějice se toho o vás, abyšte měli dáti k tomu pro další ujiti nelásky mé k vám, kteráž by časem svejm na vás dokročiti mohla, přijíti. Vědouc o poručení mém, tak se a nejináče zachovejte. S tím Pán Bůh s námi. Datum na Rosicích 25. juni léta 1617.

Přípisy psaní knězi Jakubovi a Pavlovi Petrovskému, též Bartošovi Hranickému.
Z Rosic 26. juni A[nno] 1617.^b

¹ Následující dva dopisy pocházejí přímo od Kateřiny ze Žerotína. Spolu s několika dalšími patří k řešení jedné záležitosti a proto nebyly publikovány v bakalářské práci, ale ponechány u souvisejících textů pro tuto diplomovou práci.

^a Zde je umístěna marginální poznámka: *společně neb rozdílně*.

^b Tato poznámka nepochází přímo od Kateřiny, ale od písaře celého textu.

45.

Náměšť n. Oslavou, 25. červen 1617

Kateřina adresuje knězi Jakubovi Petrozelinovi dopis podobný předchozímu a žádá jej o rychlé vyřízení tohoto sporu.

Dvojčtihodnému muži knězi Jakubovi Petrolínsovi, [?] správci církve Páně v městě mém Třebíči, panu příteli mně v Kristu Pánu obzvláště milému k dod[ání].

Dvojí ctihodnej muži kněze Jakube, pane příteli náš v Kristu Pánu obzvláště milý, téhož zdraví a jiné všecko dobré Vám na Pánu Bohu žádám. Jistě nerada sem tomu z cedulky Vaší, mně učiněný, porozuměla, že jest se mezi osobou Vaší a Pavlem Jezberou a Bartošem Hranickým, poddanejmi mejmi z města Třebíče, dne outerního pominulého¹ v řečích sobě podávanejch nějaká nevole a tudy mě zaměstknávání povstalo, avšak mi méně porozumějíc tomu dobře zprávy poddanejch mejch učiněný, že se to vše záští a nelibostí některejch osob k Vám stalo, o tom Pavlovi Jezberovému a Bartošovi Hranickému psaním svým tu věc mezi Vámi dokonce vyzdvihujíc [?] a v nic obracejíc dostatečně poroučím, aby k Vám oba do domu farního došli a Vám v tom, v čemž jinačí a slušnou a náležitou oustní nápravu učinili tak, až bych já ani žádnéj jinej tou věci zaměstknáván a zanášín nebyl. Jak by pak tíž poddaní moji o touž věc Vás spokojili, dále toho neodkladně a sobě Vy z obou stran na rozmyšlenou neberouc, žádám, že mě skrze psaní o všem o tom na Náměšť zpraviti učiníte a v nepřítomnosti mé ode mě obě psaní písaři mému týž tam odeslati. Té naděje k Vám jsem, že pro uvyročení dalších rozepří, ouřední tu věc mezi sebou^a spokojíte a nás více tomu přijíti nedopustíte. V tom Pán Bůh s námi. Datum na Náměšti 25. juni léta 1617.

¹ 20. červen 1617.

^a Zde je umístěna marginální poznámka: *křesťanským způsobem*.

46.

s. l., 1617

Nikodým Řehořovský, čechtínský¹ písař, žádá Kateřinu o možnost spláct dluh z pravidelných poplatků, které měl odvést v předchozím roce.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínský, rozený z Valdštejna a na Třebíči, paní paní mý milostivý a dědičný, Její Milosti ponížená žádost k dod[ání].

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní mně milostivá a dědičná, Vaší Milosti od všemohoucího Pána Boha zdraví potěšitelného a šťastného panování i Jeho Milosti pánu, pánu Vaší Milosti mému milostivému a dědičnému, sumou všemu slavnému rodu Vaší Milosti za mnohá a prodloužená léta na svých nehodných a nestatečných modlitbách věrně žádati nepřestávám. Vaší Milost se vši náležitou uctivostí poníženě prosím, že toto mé sprostné přednášení a Vaší Milosti zaneprazdňování milostivě přijíti i v dobrý obrátiti ráčíte. Že Vaší Milosti milostivá paní až posavad, čímž sem Vaší Milosti povinen, totiž na rest svatojiřského počtu léta pomínulého 1616 nespokojil a Vaší Milosti neodvedl, poníženě prosím, jakž může prošeno býti, že milostivě v dobrý obrátiti ráčíte. Nebo hříšný padlý a nešťastný člověk, nemaje odkud vzíti, ani se jak mezi přáteli svými, tak i mezi dobrými lidmi, o takovou sumu obejítí nemoha, abych Vaší Milost spokojil a zaplatil, Vaší Milost se vši náležitou uctivostí a poníženou poddaností prosím, poněvadž již nevěda, jak sobě jinší rady dáti a co činiti, i kam se utéci, jedině ku Pánu Bohu a Vaší Milosti, že se mnou padlým a nešťastným milostivě naložiti ráčíte a to co spravedlnosti mě na dvoře řehořovským nápadem po n[ebožce] matce mý a po n[ebožtíku] bratru mým náležitého jest, totiž 38 zlatých, Vaší Milosti rád odvýsti chci a ostatek pak, totiž jedno sto padesáte sedm zlatých a dvaceti dva groše nevím kde vzíti, ani ubohý dá-li utržiti, Vaší Milost se vši náležitou uctivostí poníženě prosím, pokudž jest věc možná, abych Vaší Milosti pomalí rok po roku platil. Prosím tak, abych mohl s manželkou a dětmi

svejmi se podle vůle Pána Boha všemohoucího pod Vaší Milostí na gruntech Vaší Milosti mezi dobrými lidmi živiti a Vaší Milosti podle toho taky s pomocí Pána Boha doplatiti. Vaší Milost vždy se vši náležitou uctivostí a poníženou poddaností i za to, že toto mé sprostné, mdlé a nestatečné přednášení a při Vaší Milosti laskavé milosti vyhledávání v dobrý obrátiti a mě s manželkou a dětkami: mejmi milostivě litovati ráčíte, prositi nepřestávám, neb nebude-li Pána Boha a jeho svaté pomoci a nade mnou padlým a potřebným od Vaší Milosti lítosti, nevím hříšnej člověk, jak se živiti, nebo do [!] přátel svejch žádný pomoci kromě od všemohoucího Pána Boha a od Vaší Milosti očekávám, Vaší Milost, jakž mírně prošeno býti, poníženě prosím. Což pro mě chudého poddaného, manželku a děti mý milostivé lásky učiniti ráčíte, Pán Bůh všemohoucí, jak zde v tomto časi opatrováním, potěšitedlnejm zdravím a svatejm požehnáním za léta prodloužená, potom i v věčné slávě Vaší Milosti hojná odplata býti ráčí. Za čež na svých sníženejch modlitbách jeho božské milosti Vaší Milost žádati nepřestávám. V tom odpovědi milostivé a laskavé očekávajíce, Vaší Milost v milostivou ochranu boží poručena činím.

Vaší Milosti chudý poddaný a nehodný Nikodým Řehořovský, ty časy písař čechtínský nestatečný.

¹ Čechtín – vesnice ležící na SZ od Třebíče, poprvé zmiňovaná roku 1406. Původně byla tato obec osadou Červené Lhoty, k níž byla přifařena a před rokem 1888 i přiškolená. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s.54.

47.

Třebíč, 3. září 1618

Žádost Jana Janky o propuštění z vězení, kam byl vsazen kvůli sporu, který byl podle jeho slov již vyřešen a tudíž není důvod ho nadále držet uvězněného.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní p[aní] mně milostivý a dědičný ponížená suplikací ode mě Jana Janky.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní mně milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha zdraví, božského požehnání jak na duši, tak i na těle jakožto věrný poddaný Vaší Milosti věrně a upřímně rád přeji. Podlí toho před Vaší Milostí milostivá paní toho tajiti nemohu, kterak že sou mě pan purkmistr a páni města Třebíče bez všelikého vobvinění pro příčinu svády, která jest se mnou a krumpířem [!] zdejším ve středu před svatým Bartolomějem posla, do vobecního trestání a to na poutko dali, v kterýmžto trestání mně obtížným již na sedmý den zůstávám a od pánův starších nižádným způsobem vně a na rukojmě bejti dán, toho užiti nemohu, ješto co se tu koliv mezi námi původem nepřítel křesťanského ďábla z velikého vopilství a nepaměti stalo, to sme sobě zase křesťansky u přítomnosti dobrejch poctivejch lidí bez zaměstknávání práva dobrovolně odpustili a na časy budoucí věčný ničím zlým sobě připomínati rukou dáním potvrdili. Já pak milostivá paní jsouc potřebný, abych v svý živnuťce meškán nebyl, nemajíc taky žádného, kdož by mou milou, slepou a těžce nemocnou ženu vopatřil, k Vaší Milosti se utíkám a podlí toho Vaší Milost, jakž nejvíc prošeno bejti může, pro Boha žádám, že mě z takového těžkého vězení propustiti milostivě poručiti ráčíte na dostavení, nemůže-li jináče bejti, na rukojmě. Nebo se mě z nějakého záští a nepravdivých ani důvodných zpráv před Bohem a lidmi v některých příčinách křivda děje, v čemž že tato má ponížená žádost při Vaší Milosti oslyšená nebude. Ku Pánu Bohu a Vaší Milosti jakožto vrchnosti svý milostivý a dědičný naději mám a s vykonáním žádosti odpovědi laskavý očekávám. A s tím Vaší Milost v ochranu všemohoucího Pána Boha poručena činím. Datum v šatlavě v městě Třebíči 3. dne měsíce septembris léta 1618.

Vaší Milosti věrný poddaný Jan Janko mp.

48.

Třebíč, 8. září 1618

Krumplíř Andres Dionisius¹ žádá o propuštění z vězení a popisuje spor, který vznikl v opilosti mezi ním a Janem Jankem. Tento spor byl však před svědky vyřešen a on je tedy držen ve vězení bezdůvodně.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní paní ke mně milostivé a dědičné ku přečtení ponížená žádost ode mě Andresa krumplíře mp.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá a dědičná, od Pána Boha zdraví dobrého, požehnání božího, šťastného panování za mnohá prodloužená léta, toho Vaší Milosti na Pánu Bohu žádám rád. Vaší Milosti milostivá paní v nepochybné naději jsem, že již prvotně příčina mého vězení od ouřadu třebíčického před Vaší Milostí přednešena jest. I se pak neštěstí nejvíceji na tom světě mezi lidmi prochází a mnozí lidé vzláště hříšní rozličným způsobem padají. I mně se toho nyní jest nětco dostalo, takže mimo nadálost při truňku^a s Janem Jankou jsem vešel a sebe z veliké nepaměti, velikého nerozumu a nejvíce z vopilství tak, jakž nás v tom jiní obšírněji zpravují, některými handlivými a na sebe nedůvodnými slovy sme dotkli, čehož nám z vobou stran srdečně lítost veliká a opravdová jest. A nevěda, co jiného činiti, nechtěje vzláště z věcí nedůvodných sebe právně viniti, dožádali sme se poctivých lidí z vobojí strany, aby ty nevole mezi námi vzešlé k srovnání nápomocní byli. A když Pán Bůh požehnal, že sme jeden druhému provinění odpustíc, za dobrého a poctivého [?] vyhlásili, spolu se smířili, srdcem křesťanským sobě toho nepřipomínat ani sebe z toho viniti na věčné budoucí časy před Pánem Bohem lidmi přítomnými to osvědčujíc, rukou dáním sme připověděli. Nicméně pak ouřad třebíčkej, předvolavší mě před sebe samotného, že bych příčinou nějakého nesrozumění mezi nimi a panem Chroustenským² býti měl (v čemž mi před Bohem křivda jest) mně oznámili, ano i tuž vejš oznámenou svádu mně připomínajíc, do vězení obecního mně jíti poručili, v němž až posavad ostávám a na suplikování mé, kteréž jsem jim činil, až posavad odpovědi žádné dostati nemoha, k Vaší Milosti vrchnosti mé milostivé se utíkám. Jak sebe, manželku, dítky mé Pánu Bohu a Vaší Milosti v ochranu milosrdnou poručím. A poněvadž v tom půl třináctém létě nikdyž Vaší Milost podobnou příčinou sem nezaneprazdňoval, vždycky milostivou a laskavou vrchnost ochrannou ke mně sem býti uznával, i ještě pro Boha prosím, že neráčíte té milostivé ochrany nade mnou proměňovati a v této příčině milostivě odpověď stranou na mě žalující,

spravedlivou milostí vyslyšíc, ochraňovati. A mě déleji v takovém vězení ostávati, že dopustiti neráčíte, pro milosrdenství a spravedlnost boží žádám, poněvadž sem se nikdyž, sloužíc mnohým okolním staropanským i rytířským lidem, zle nezachoval, nýbrž skrze mé věrné práce všelikou lásku a počestnost sobě získavše od Jich Milostí, dvý pacholat na učení řemeslu mému sem z jistého platu dostal, od města pak v tom času žádněj rok přes 3 zlatý nevydělavše, až posavad <až posavad> závisti, nepřizni, nelásky, nevím pak proč dosti sem zakoušel, až naposledy teď v tu nepřiležitost, kteréž splacení oplakávám, sem hříšný člověk upadl. Pamatujíce pak já na vzláštní milostivé dávný od Vaší Milosti zaslíbení, že milostivou ochrannou vrchností mou bejti chtíti ráčíte, v té naději v poddanost s manželkou a dítkami sem se Vaší Milosti, jsa prve svobodným, uvedl. Nic se na to neohlédajíc, že od města živnosti žádné nemám, ani toho dbajíc, že mnozí z Jich Milostí na kruntky své mě žádali. Vaší Milosti poslušnou s dobrým chováním dědičnou poddanost sem přislíbil, ano i v spravedlivém od Vaší Milosti uznání mě trestání podstoupiti a poslušným býti se přiznávám. Pročež že mou milostivou, dědičnou a ochrannou vrchností ostávati ráčíte, Pánu Bohu a Vaší Milosti se těším a Vaši Milost v milostivou svatou jeho ochranu poručena činím. Datum v vězení v městě Třebíči dne 8. septembri A[nno] 1618.

Vaší Milosti věrný poddaný, zarmúcený vězeň Andres Dionisius krumplíř mp.

¹ Krumplíř Andres Dionisius byl majitelem ½ domu s pozemkem na Dubině, který od něj odkoupil Daniel Koželuh. Srv. *Urbář 1629*, p. 68.

² Jan Rafael Chroustenský (nebo také Chroustevský) z Malovar, pán na Myslibořicích, Černé a Rudovu vlastnil kromě renesančního zámku v Černé dům č. p. 102 v Třebíči nad radnicí. Za městem mu patřily chmelnice a vinice, z nichž část daroval Třebíči. Chroustenský v této době patřil k nejzámožnějším šlechticům západní Moravy. Po Bílé hoře byl za svou účast v povstání potrestán konfiskací statků a byl donucen odejít do emigrace, kde také zemřel. Srv. Třebíč – názvy ulic, <http://gis.trebic.cz/ost/male/ulice/index.php?frame>, vyhledáno 20. 3. 2006.

³ Zde je umístěna marginální poznámka: *v nějakou svádu.*

49.

Třebíč, 10. září 1618

Jan Janko píše Karlovi staršímu ze Žerotína ve věci sporu s Honzou Monkem, kdy v opilosti urazil jeho manželku. Celá věc byla již vyřešena, ale Janko byl přesto uvržen do vězení, a tak žádá o spravedlivé posouzení případu a propuštění.

Jeho Milosti vysoce urozenému panu panu Karlovi staršímu z Žerotína, na Náměšti, Rosicích, Brandejsi a hradě Přerově, Jeho Milosti císaře římského radě a komorníku, pánu pánu mému milostivému, Jeho Milosti ponížená suplikací.

Vaší Milosti vysoce urozený pane pane mně potřebnému poddanému milostivej, od všemohoucího Pána Boha Vaší Milosti i Její Milosti paní paní mý milostivý a dědičný dobrého zdraví, božského požehnání a ve všem dobrém podle duše i těla rozmnožení i všemu slavnému rodu Vaší Milosti modlitbami svatými sníženež žádati nepřestávám. Že Vaší Milost touto mou suplikací zaměstknávám, poníženě prosím, že mi to milostivě v dobrý obrátiti ráčíte, nebo to z veliký mý přinucený potřeby jakožto vězeň činiti musím a to v té příčině. Netajíc před Vaší Milostí vysoce urozenej a milostivej pane pane ve vsí poníženosti, že já ubohej člověk pomínulejch dnů nešťastně z vopilství zdejšího krumpířem v nějakou svádu sem přišel, že sme se na poctivosti zhaněli a ve zlou pověst uvedli, čehož hrdlem ani statkem jeden k druhému přivesti bychom nemohli, však o tu věc, cožkoli mezi námi se sběhlo, sme se porovnali a sobě to odpustili u přítomnosti dobřejch lidí bez zaměstknávání práva, při kterězto svádě, že bych měl manželku Honze Monka, kupce a měštěnána zdejšího, na její dobrý poctivosti ublížiti a dotejkati, což když Honz o té věci zvěděl, majíc návštějí od ouřadu sobě daný, mě jest před právem obvinil, avšak po vyslyšení nás stran ku přátelskému porovnání sme napomenuti byli. Já pak neobmeškávajíce při Honzovi skrze dobrý lidi toho náležitě sem pohledával, takže týž Honz Monc, cokoliv sem z vopilství jeho manželce ublížil, mně to všecko odpustil a přede vším ouřadem v plné radě se ohlásil, že mně to všecko odpouští a se mnou rád v dobrým přátelství jako kdy prve bejti chce. Ouřad pak, porozumějíce tomu, že mně Honz na těžkosti nestojí, nicméně tu věc na Její Milosti paní paní jakožto vrchnost mou milostivou a dědičnou vznesli a mě vězení toho, v kterémž již přes dvě neděle zůstávám, prázdna abych mohl bejti (k mé žádosti), až posavad toho užítí nemohu, i nevědouc já na ten čas jinam po Pánu Bohu chudej poddaný než k Vaší Milosti ve vsí poníženosti se utíkám a Vaší Milost pro Pána Boha a odplatu jeho božskou žádám, že se ráčíte nade mnou smilovati a mě z toho vězení na dostatečný rukojmě poručiti vydati. Nad stavení pak abych před Vaší Milostí jakožto

vrchností svou milostivou slyšán bejtí mohl, na to se vodvolávám, taky se Vaší Milosti milostivej pane pane můj dědičnej v tom upřímně otvírám, že za příčinou manželky my milý slepý živnůstky mé, nemajíc taky žádného, kdož by mi v domě co spravoval, k tomu jsa i lidskej dlužník velikej pro neodbyt statkův cizích mně od kreditorův mejch svěřených, ano i pro ten kříž domácí, kterýž nemalý při mně se v domě mým nachází, častokráte ani při smyslu zdravém nejsem. Od čtvrti líta dokonce nic spátí nemohu, Pána Boha sobě za svědka беру, když sem u ní byl, kde sem koliv chodil, na koni jezdil, sám mnohokráte sem nevěděl ani až posavad, co časem činím, ne vždyckny vím, což mnohým lidem povědomo jest, co sem pak tu koliv před sebe vzal, zle sem učinil, k tomu se znám s pláčem, dosti i s velikou těžkostí toho želím a Vaší Milosti milostivej pane pane pro Boha a milosrdenství jeho za milost a laskavou odpověď skrze vyslaný můj poníženě prosím, cožkoliv tu pro mě chudého na ten čas padlého člověka učiniti ráčíte, Pán Bůh Vaší Milosti toho hojná odplata v království nebeským bejtí ráčí a tak v ochranu boží a Vaší Milosti s manželkou mou milou slepou poručena se činím. Datum v městě Třebíči z šatlavy dne 10. septembris léta Páně 1618.

Vaší Milosti jakožto vrchnosti svý milostivý a dědičný, poslušnej a věrný poddaný Jan Janko mp.

50.

Třebíč, 25. září 1618

Martin Janko¹ z města Strážnice² se přimlouvá za svého bratra Jana Janka. Do Třebíče s sebou přivedl svědky, kteří se za něj mají zaručit.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní paní ke mně milostivé a laskavé, Její Milosti ponížená suplikací.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá, od všemohoucího Pána Boha zdraví, hojného požehnání božího, dlúhého a šťastného panování, za mnohá prodloužená léta, toho Vaší Milosti na Pánu Bohu upřímně žádáme. Vaší Milosti vysoce urozená paní paní mně milostivá před Vaší Milostí netajím, dostavše toho jistou zprávu, kterak Jan Janko, bratr můj vlastní a poddaný Vaší Milosti,

potkavše se s nějakým vzláštním neštěstím, z té příčiny v vězení tu v městě Třebíči již přes čtyry neděle zůstává. I chtěje já jakožto z povinnosti a lásky bratrské, jak o témž jeho neštěstí přezvědět, i jemu dle možnosti mé z toho pomáhati, naschvále sem se z té příčiny spolu s přáteli dožadanejmi do města Třebíče vypravil, ano i psaní přímluvné od ouřadu města Strážnice k ouřadu třebíčskému přinesše, též oustně žádost mou přednesše, aby týž bratr můj z té těžkosti vysvobozen bejti mohl, se vši náležitou uctivostí (nemůže-li jináče bejti, ale na rukojmě do příjezdu Jeho Milosti pána, pána Vaší Milosti) sem žádal, tak aby když by koliv toho potřeba kázala se dostaviti a při slyšení toho odpovídati mohl, poněvadž pak nic toho při nich užiti sem nemohl, nýbrž že to v moci vrchnosti jich milostivé ostává, tou odpovědí mě zpravili? [!] Já pak vždy z přinucení lásky bratrské, kterouž k bratru mému mám, vzavše tak dalekou cestu před sebe, nepomím snažnou a poníženou žádostí mou před Vaší Milost předcházeti a Vaší Milost se vši poníženou žádostí žádám, že této mé ponížené žádosti při Vaší Milosti užiti dáti ráčíte a téhož Jana Janka, bratra mého, na dostatečné rukojměství do příjezdu Jeho Milosti pána pána Vaší Milosti z téhož vězení propustiti milostivě dovoliti ráčíte? [!] Cožkoliv pro mě, bratra vlastního a přátel jeho učiniti ráčíte, Pán Bůh hojná odplata Vaší Milosti v nebeském království bejti ráčí. Vaší Milost za milostivou a laskavou odpověď žádajíc, milosti Pána Boha v jeho svatou ochranu Vaší Milost poručena činím. Datum v Třebíči 25. dne septembris A[nno] 1618.

Za Vaší Milost na modlitbách trvajících, v službách hotový Martin Janko, měštěnin města Strážnice mp.

¹ Bratr třebíčského poddaného Jana Janky, který byl usazen v městě Strážnici.

² Strážnice – město v okrese Hodonín, které patřilo do roku 1628 Janu Jetřichovi ze Žerotína. Na počátku 17. století se Strážnice řadila k nejvýznamnějším moravským městům. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 54.

51.

s. l., (1618)

Krumplř Andres Dionisius prosí za sebe i za svou manželku o propuštění z vězení.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní mně milostivá, na Pánu Bohu všemohoucímu žádám Vaší Milosti dlouhého v dobrém zdraví panování i jinejch všech prospěšnejch spasitedlných duši i tělu věcí věrně a poddaně rád. I poněvadž na tomto světě po Pánu Bohu Vaší Milost paní paní mně milostivá vrchnost od všemohoucího Pána Boha milosrdnou a křesťanskou mám, za to milosti jeho děkujíc, ochraně v příčinách nastalých milostivě od Vaší Milosti se těším. Vždy nepřestávám k Vaší Milosti se utíkati. Poněvadž již po čtvrté již pak nyní v nejtěžším vězení i manželka má ostáváme, takže již přes dvě neděle žádnému, ani mejm milejm vlastním dítkám, ke mně pro navštívení přijítí dopuštěno není. Vaší Milost pro Boha poníženě žádám, že nade mnou a manželkou mou jakožto vrchnost má milostivá, ochrannou a laskavou ruku držeti ráčíte a k Jeho Milosti pánu pánu mému mně milostivému o vysvobození nás z takového vězení, jsa prve chudobným, o živnuštku mou přijda, dokonce žebrákem učiněn nebyl a pod Vaší Milostí na další čas vrchností mou milostivou se živiti mohl. Což tu pro mě chudého učiniti ráčíte, Pán Bůh hojná odplata v nebeském království Vaší Milosti bejti ráčí. Za odpověď laskavou a milostivou poníženě Vaší Milost žádám. Vaší Milosti věrnej poddanej Andres krumplíř s manželkou svou, oba dva v vězení.

52.

(Třebíč), 16. únor 1619

Jan Janko prosí o přimluvu a propuštění z vězení, kde se nachází již více než 12 týdnů.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Červený Lhotě a Slavičkách etc., paní paní mé milostivé a dědičné, Její Milosti k dod[ání] ponížená suplikací od Jana Janky.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá a dědičná, od Pána Boha všemohoucího zdraví, hojného božího požehnání, dlouhého a šťastného panování, za mnohá prodloužená léta toho Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu pánu mému milostivému na Pánu Bohu žádám. Že Vaší Milost paní paní má dědičná touto

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta (2)
Katedra pomocných věd historických a archivního studia
Praha 1, nám. J. Palacha 2, 116 38

suplikací mou zaneprazdňuji, pro milosrdenství boží žádám, že ji milostivě přijítí a mně i manželce mý nemožný v tom za zlý míti neráčíte, nebo to z veliký mý nouze a těžkosti jakožto vězeň činiti musím, čehož sem se přenešťastnej člověk, abych tak dlouho v vězení zůstávati a pro příčinu tou Vaší Milost zaneprazdňovati měl, nikoliv nenadál. Nevědouc tehdy, jak sobě z tej těžkosti pomáhati, k Vaší Milosti jakožto k svý milostivý, dědičný a milosrdný vrchnosti, se vši ponížeností se utíkám, pro nejvyššího Pána Boha prosím, že se ráčíte nade mnou padlejm člověkem smilovati. To provinění mý, kteréhož sem se z nerozumu a z vopilství svého dopustil, milostivě vážiti, k Jeho Milosti pánu pánu Vaší Milosti laskavou přimluvu za mě učiniti tak, aby již to provinění mý nepřikladné k popuzení mně danému, jakož i pravda jest k opilství a nerozumu mému přičítajíc, je srdcem otcovským jakožto milosrdnej pán, lítostivě z mysli spustiti, odpustiti, mě pak z vězení toho, v kterýmž podruhý již přes dvanácte nedělí zůstávám, milostivě propustiti ráčili, nechtíc se takovejch věcí do svý nejdelší smrti víceji dopustiti, nýbrž na sobě dobrej příklad dávati, z téhož přečinění mého opravdové pokání činiti, Pánu Bohu při mě sloužiti, své věřitele, jichž to statky na větším díle za sebou mám, spokojiti, obzvláště pak svou milou, věrnou a upřímnou manželku, v nejzarmoucenější slepotě postavenou do vůle boží, živiti připovídám. Což se Vaší Milosti pro přirozenou nad padlými spolu outrpnost pro příklad Boha milosrdného (na jehož místě postaveni bejtí ráčíte) pro lásku křesťanskou, ano i pro přáteli mý vzdálený, pro mou slepou a nemožnú manželku, ovšem pak pro odplatu boží učiniti ráčíte, tou důvěrnou naději k Vaší Milosti mám a tak od Vaší Milosti brzké laskavé a potěšitedlné odpovědi očekávati budu. Zatím sebe po Pánu Bohu Vaší Milosti v ochranu milostivou poručena činím, datum z šatlavy 16. februari léta 1619. Za Vaší Milost každého času na modlitbách ponížených zůstávám Jan Janko poddaný Vaší Milosti mp.

53.

(Třebíč), 25. únor 1619

Jan Janko znovu prosí o propuštění z vězení i s ohledem na svou slepou manželku, o kterou se nyní nemůže starat.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Červené Lhotě a Slavičkách, paní paní mé milostivé a dědičné Její Milosti k dod[ání] ponížena suplikací od Jana Janky.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní mně potřebnému poddanému milosrdná, od všemohoucího Pána Boha zdraví, v zármutku potěšení, v štěstí utvrzení, v pracech všelijakých posilnění, pokoje a bohatého božského požehnání Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu pánu jakožto vrchnosti milostivý a dědičný, za mnohá prodloužená léta na svých ponížených modlitbách upřímně vinšuji a žádám. Vaší Milosti k poníženým a zarmouceným poddaným nejmilostivější paní paní má nejkřesťanštější a dědičná, než to vopravdově a poníženě poznávám, že nejsem hoden jako nedělní za Kristem Pánem jdoucí a volající pohanka, abyšte mou častou potřebnou prosbu slyšeti ráčili a mě ne za ovci a syna lidu Vaší Milosti od dobrotivého Pána Boha k správě svěřeného, ale za smrduté a zavržené štěně pokládati ráčili, však Vaší Milost na místě Jezu Krista všech oblažených volajícího a smrti hřešících nežádajícího postavenou býti vece a vyznávaje s doufáním hlubokým, slzavým a neustálým ještě netoliko k Vaší Milosti přimluv vzáctných a milých lidí a pánův, jako žena kananejská¹ učedníkův Páně pokorně a s pláčem vyhledávala, ale i sám k Vaší Milosti volati slzavě a bolestně nepřestávám, pro milosrdenství a bohatou odplatu Boží pro jméno nejsvětější a nejdostatečnější zásluhy Pána našeho Ježíše Krista Vaší Milost poníženě žádajíce, aby Vaší Milosti srdce lítostivé a milosrdné často mnohým podobně hříšným lidem neodepřená střeva svá laskavě ke mně bídnému, nešťastné[m]u a zarmoucenému člověku obrátíte nad duši mou až k smrti hořce truchlící a tesklící lítostivost míti, mně mou velikou a těžkou vinu okem milosrdným přehlédnouti a ji, ne vedle zasloužení a spravedlnosti, ale milosti a slitování trestati a pokutovati. Přitom pak i k Jeho Milosti pánu pánu mému nejmilostivějšímu a dědičnému mnoho a velice sobě přimlavy Vaší Milosti za mě nehodného a sniženého člověka milostivě se přimluviti ráčíte, aby Jeho Milost pán spolu s Vaší Milostí mé dočinění, čehož se sám hrozím a jež s mnohými slzami, ač pozdě, oplakávám, v zapomenutí otcovské přivedouce, je mně z milosrdenství přirozeného dobrotivě prominouti a mě z tohoto těžkého a dlouhého vězení

propustíc, při životu zachovati, jako i týž výstupek můj při mně jakýmkoliv způsobem Vaší Milosti a Jeho Milosti nic v tom nepředpisující trestati a vymstívati ráčil, tak abych já nešťastnej a nabádáním d'ábelským svedený člověk, jak z pádu tohoto mého velikýho opravdové pokání činiti a na vostatku živobyťi mého svátosti na křtu svatým Pánu Bohu mému zaslíbeně obcovati, tak manželku mou, netoliko v nejzarmoucenější slepotě, ale i v každodenních a rozličných nemocech postavenou, dle závazku jí učiněného věrně opatrovati a živiti, při tom i své laskavé pány věřitele na mě a manželku mou nestatečnou již nastoupající spokojiti mohl. Já milosti této a milosrdenství Vaší Milosti dosáhna, chci a připovídám na modlitbách nehodných a ponížených svých Vaší Milosti upřímně připomínati a Vaší Milost s Jeho Milostí pánem mým milostivým a dědičným zdravím dlouhého, pokojného nad poddanými Vaší Milosti v tyto nebezpečné časy panování a jiných milostí štědrých božských žádati, jako za sebe samého i za jiné věrné křesťany často k ochraně nejsvrchovanějšího Pána Boha, aby mě i jiné věřící v sebe od podobného i jiného dočinění mě i je duchem svým svatým osvěžující vystříhati ráčil. Aby mi to můj nejmilostivější Pán Bůh k mým nynějším častým vroucným a plačtivým prosbám dáti ráčil, abych to prohlášení Vaší Milosti mé nejlítostivější a dědičné vrchnosti v srdci mém truchlém a smutném ozejavati, se s nedělní ženou cizozemskou cejtíl „O člověče, velikát' jest k milostivosti mé víra a důvěrnost tvá, staniž se tobě, jakž ty chceš,“ abych to od srdce nejkřesťanštějšího Vaší Milosti slyšeti mohl. „O hříšníče, nechci a nežádám smrti tvé, ale aby obrátě se životem živ byl, uzdraven jsi, nechtějž víc hřešiti.“ Což že mi můj předobrotivý Spasitel v milosrdných střevách Vaší Milosti užítí a dosáhnouti dáti ráčí silnou důvěrnost mám. S tím se vším křesťanskému a laskavému soudu a vůli Vaší Milosti se poručena činím. Datum z šatlavy dne 25. měsíce februarii léta Páně 1619.

Vaší Milosti až do smrti poníženéj poddaný Jan Janko strážnickej mp.

¹ Žena kananejská byla podle Matoušova evangelia původně nežidovka, pohanka z Fénicie, která poprosila Ježíše Krista o uzdravení své dcery, posedlé d'áblem. Ježíš ji uzdravil poté, co se přesvědčil o velikosti její víry. Srv. Mt 15,21-27, *Nový zákon, Bible svatá*, Praha 1950, s. 19.

54.

s. l., 4. březen 1619

Zápis vyšetřování sporu mezi Janem Jankem na jedné straně a krumplířem Andresem Dionisiem a jeho manželkou na straně druhé, týkající se vzájemných pomluv a urážek.

Na jisté poručení a nařízení pánův znojemských jakožto práva vyššího: při navrácení vyslaných osob z města Znojma Andres krumplíř, jako i Dorota, manželka jeho, do vězení daní a z téhož rozdílne 4. martii před ouřad představení a jaké doptání, jakož na Jana Janko, tak i Andresa a manželku jeho se stalo a co všickni tři za odpovědi dali, níže následuje.

Léta Páně 1619 4. martii Dorota krumplířka byvše před obojí radou a doptávaná, proč by na onen čas při té svádě Jana Janko zlodějem nazývati a že jest viseti měl, mluvití měla. Item když Jan Janko ji proti tomu svodnicí a svou (páni ráčí odpustiti) kurvou jmenoval, proč jest se slovy těmi, že jeho svodnice a od toho času, jak s ním ležela, jeho kurvou jest, mluvití směla. Zdali tomu tak aneb jináč jest, aby věrnou pravdu oznámila, pěknými slovy jest k tomu namlouvaná, ano, i přísnými spohrůžkami napomenutá. Odpověď takovou dala, že jest hněvem jsouce vzbuzená, když manžela jejího bili, zlodějem Janka nazývala vedle příčin těchto. Když před některým časem v městě Strážnici s mužem svým byla, že jest to tam od tehdejšího purkmistra slyšela, kterýž Martinovi, bratru Jankovému tato slova mluvil. Snad chceš nastupovati na šlak bratra svýho Jana Janky, pro něhož sme starost měli v Olomouci, že pobral nějaké věci, podle týchž slov že jest to učinila. Za druhé aby od Janky svodnicí a kurvou nazvána byla, že ona toho v tom hněvu neslyšela a že nižádný toho k ní přivésti moci nebude. Andres Krumplíř též jsa dotazován, proč jest a vedle čeho přijde za Janem Jankem do domu Pavla Chudoby příčin k němu hledal a jeho zlodějem nazýval a zdali jest koho kdy jemu svozoval a má-li jakou vědomost o jeho zlodějství. Odpověděl, že byvše toho času opilý jako i jiní, že se v tom nepamatuje, ani aby on Janka, ani Janko jeho naříkati měl. Však druhého dne jsouc oba do vězení daní, že jsou sobě to vše, cokoliv mezi nimi mluveno bylo jeden druhému v přítomnosti šesti osob z sousedův u vězení hned odpustili a o žádném zlodějství Jankovém že vědomosti nemá

a ničehož toho, aby Janko komu co krásti měl, nevěděl, ani aby jakým svodníkem jeho kdy bejti měl, tomu že odpírá. Však chtěl-li by ho Janko mimo předešlé o to s ním srovnání z toho nářku právně obviniti, že by povinen byl o to se starati.

1. Jan pak Janko slyšice na sebe doptání, předně kde ta psaní a za kým, kterýmiž se na onen čas pochloval a je od Mandaleny Monkový odeslané přijal, i sám odpovědi na ně dával, zůstávají, aby se z toho spravil anebo je složil.

2. proč a z které příčiny Pavla Měřinskýho,¹ že by i on dotčené Mandaleny zle a neřádně užívati měl, naříká.

3. jakým způsobem a podle jaké příčiny s touž Mandalenou jest se seznámil a zdali sou se kde společně kdy scházeli více.

4. zdali jest jí jaké věci na čemkoliv z statku svého daroval a pro ní utratil.

5. poněvadž z zlodějství naříkán byl, jaké by pak přečinění jeho bylo, aby se z toho spravil.

Tyto odpovědi zjevně od sebe dal.

1. psaní že žádných nemá a o nich neví, toliko že jedno jest svou rukou učinil a to Pavlovi Chudobovi ukázal, na kterémž komu by náleželo, že nápisu žádného nepoložil, však že mezi jinými slovy že se v témž nacházelo (páni ráčí odpustiti) kurvo vlaská tuplovaná, item psíš se s Měřinským od půl druhého léta a některé jiné věci. Takové pak psaní že maje Janko Mandalenu Monkovou s Měřinským v podezření, myslíc je společně s mužem jejím svoditi chtěl, neb sám dodati aneb do domu Honze Monka uvrci tak, aby Honzovi manželu jejímu známé učiněné bejti mohlo, kteréžto psaní, když takové hanění naše se rozhlásilo, z rady svých přátel sem roztrhal a zkazil a kdyby před rukama ještě bylo, poznává, že by jemu k dobrému prospěti mohlo.

2. Pavla Měřinskýho proč by naříkati a dotejkati měl, oznámil příčiny tyto: jedno, když jest byl některého času od syna Monkovýho do domu otcového (však v nepřítomnosti jeho) k večeři pozván na čtyry hodiny, tam sedíce ona, totiž Mandalena, s týmž synem aneb pastorkem svým jakýmkoliv návštěvím proti předešlému způsobu (což že jemu s zvláštním podivením bylo) k odjiti z domu příčinu podávali, on dosti nerad odtud vyjde, co by tím nutkáním rozuměti mohl, při sobě že jest přemejšlel a to vyšetřiti chtěje, co dáleji následovati bude, blízko téhož domu na nějaký vůz prázdný tu stojící se ukryl, kdež po malé chvíli,

že by Pavel Měřínský přijda k témuž domu Monkovému na okenici zatlouci měl a tu že ihned jemu otevřeno bylo. On pak Měřínský, jakž tam brzo vešel, že Janko ke dveřím k tomu odevření pospíšil a dveře ještě nezavřené zastoupil a k otvírající kuchařce též Mandaleny, že se s mnohým láním, proč jeho z domu vybyli, ohlásil a při tom na téhož Měřínskýho, co tu činiti má, se doptával, kterýž maje jemu odpovídati, že padna na zem, do spaní se jest dal a v tom že Janko odtud odešel. Druhé že jednoho času jedouce na koni Jan Janko na zahrady mimo dům Mandaleny, kterýž na předměstí jest, nenadále krumplíře s kuchařkou v domě na schodech sedící spatřil, kteříž že jemu jako na vzdoru bez pozdravení poděkovali, čímž že jeho k hněvu pohnuli a jemu těžkou mysl způsobili. Po malé chvíli, když se zase vracoval, týmž způsobem vždy ještě tu sedíce, že jemu učinili a opět bez pozdravení děkovali, mezi nimiž hlav Pavla Měřínskýho, kterýž že po straně stál, však jeho nevidouc, že jest slyšel, o čemž ihned té chvíle Honzovi, manželu Mandaleny, že ona s Měřínským a jinými na domě svém jest, oznámil a z těch příčin že Pavla Měřínskýho v domnění vzal, však aby co kdy v jistotě spatřiti při nich měl, že neví.

3. s Mandalenou Monkovou jak by se seznámil, zprávu tuto učinil, že s Honzem manželem jejím v dobrém srozumění vždy zuostávaje často dům jeho vedle příčiny i v nepřítomnosti Honze navštěvoval. I toho že netají, jakož že některým lidem vědomé jest, mnohdykrát s ní se shledával a od ní náchylnost zvláštní znamenal až i do pole, když mezi dělníky bejvala, jezdil, však že tím nic zlého jest neobmejšlel.

4. statku svého příčinou její že jest neutrácel, aniž jí co daroval aneb jakých věcí kupoval, že ona bez statku jeho dosti peněz má.

5. o nižádném přečinění svém v příčině zlodějstva že neví, toliko když jest na onen čas v městě Olomouci sloužil a za puchaltera při věcech pána svého představen byl, že jest bez vědomí a povolení pána svého nějakému preceptoru u téhož pána zuostávajícímu něco z krámu uvěřil a jinak peněz půjčil, čehož 140 zlatých učinilo a toho do lejster sobě svěřených jest nepoložil, ani pánu svému o tom neoznámil, až v poslední chvíli, když dotčený preceptor služby své zhoštěn byl, že to sám témuž pánu svému v známost uvedl, začež že rukojmové za něho z siroby jeho takové peníze navrátiti museli. Actum léta ad ne ut supra.

¹ Pavel Měřínský vlastnil až do své smrti v roce 1648 dům na předměstí Stařečka. Srv. *Purkrechtní kniha předměstí Stařečka 1604-1823*, p. 265. V registru poplatků k sv. Václavu za rok 1664 je zapsán Šimon Měřínský jako majitel louky a pole v Podklášteří. Srv. MZA F 200, Velkostatek Třebíč 300, karton II, VII. 2 – Úředníci a služebnictvo třebíčského magistrátu 1620-1782. .

55.

(Třebíč), 26. březen 1619

Jan Janko znovu prosí o propuštění z vězení a slibuje, že se bude chovat co nejlépe.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Červené Lhotě a Slavičkách, paní paní mé nejmilostivější, nejkřesťanštější a dědičný, Její Milosti ponížená žádost a suplikací od Jana Jankyho.

Služby své nehodné Vaší Milosti vysoce urozená paní paní nad mou bídou a neštěstí lítost křesťanskou nesoucí, předvzkazující z toho, že Pán Bůh všemohoucí ráčil Jeho Milosti pána pána nejkřesťanštějšího v dobrém pokoji a zdraví k Vaší Milosti doprovoditi, poníženě oslavuji, srdečně při tom jeho milosrdenství žádající, aby jak na další časy Vaší Milosti s Jeho Milostí pánem laskavým výborným a stálým zdravím jako i panováním pokojným a šťastným za dlouhá a prodloužená léta dařiti, tak obzvláště s veselou myslí hodou slavného vzkříšení Spasitele lidu věrného dočekati dáti ráčil. Nejlítostivější Vaší Milosti paní paní mně zarmoucenému a poníženému poddanému Vaší Milosti dobrotivá a křesťanská, že Vaše Milost ráčila se ke mně nehodnému poddanému svému vroucně a neustále k milosrdenství Vaší Milosti volajícimu a drobty dobrotivosti Vaší Milosti nasycení žádající skrze psaní pominulejch dnův milostivě ohlásiti a lítost Vaší Milosti nad pádem mým opravdivou osvědčiti, mně se laskavou a hotovou přímluvou k Jeho Milosti pánu pánu mému nejkřesťanštějšímu hotově zamluviti a mě k modlitbám svatým k nápravě a k pokání svatému opravdivému srdcem právě mateřským napomenouti ráčili. Předně že Pán Bůh mě, člověku již již zahynouti majícimu, Vaší Milosti nejinouc, než jako onomu lidu israhelskému k zamordování oddanému pobožnou královnu Ester¹ vzbuditi ráčil, rád a poníženě

poznávám za to jeho božské velebnosti myslí vděčnou a s plesáním nyní i po všecken čas živobytí mého chval a dík činění vzdávající. Vedle toho i Vaší Milosti za též nejmilostivější se ke mně bídnému a zarmoucenému poddanému ohlášení s pláčem a s radostí, spolu i manželku mou milou nevidomou dosti naděkovati se nemůžeme, v řeči i v myšlení našem Vaší Milosti v tomto putování vezdejším truchlivých a žalostivých nemocí, vpádův nepřátelských zbavení a v dobrém i dlouhém zdraví šťastného nad věrnými poddanými Vaší Milosti panování vinšující, po pracech pak časných odplaty věčné v nebesích od Krista Ježíše se všemi volenými Vaší Milost žádáme. A poněvadž poníženě skrze suplikaci mou k Jeho Milosti pánu pánu mému nejmilostivějšímu se opět o milost utíkám, Vaší Milost pro jméno nejsvětější a pro soud boží milosrdný jehož <z>, kteréhož ten kterýž soud milosrdenstvím činí uděliti se zamlouvá, s pláčem a slzami poníženě žádám, že dle zakázání mně nehodnému poddanému Vaší Milosti učiněného již naposledy k Jeho Milosti pánu pánu mému nejdobrotivějšímu se přimluviti ráčíte, aby mě mé nepravdivé, zlobivé a nesmyslné mluvení milostivě ráčiti a řeči postranní mě při Jeho Milosti více a více oškřiviti k srdci křesťanskému svému nepřipouštěti, ale vinou mou při mně jakýmkoliv způsobem nic v tom soudu milosrdnému Jeho Milosti nepředpisující zpokutovati a mě z tohoto dlouhého odporného vězení, v němž ani s myslí pokojnou pro nezbednost lidí, časem do téhož vězení se dostávajících, opilých, Pánu Bohu křesťanstvo v nebezpečenství postavené, svou milostivou vrchnost a sebe sám poroučeti nemohu, propustiti poručiti ráčil, tak abych já s jinými věřícími z hodu slavného beránka velikonočního se těšiti a jej v shromáždění vyvolených božích rytířujících myslí pokojnou a radostnou slaviti a připomínati, ovšem pak na vostatku živobytí mého kvas starý vyčistíc a Adama pokaženého z sebe složíc, pokání svaté a opravdové činiti mohl, jak protože tento pád a těžkost mou za vejstrahu na potom míti budu, tak a obzvláště že Vaší Milosti mně srdcem křesťanským a právě mateřským k polepšení života mého napomínati v ohlášení svém milostivém ráčí a já že sem se ním Vaší Milosti již nejednou zamluvil a zakázal tuto slzavou a neustálou poníženou žádost mou, že Vaší Milosti myslí křesťanskou a srdcem massitým [!] vyslyšeti a naplniti ráčí, pro nejdokonalejší a nejohavnější za mé i všeho světa hříchy dosti učiněný, syna

božího s pláčem a nejhlubočejší ponížeností žádám a s tím se vždy po Pánu Bohu Vaší Milosti k vochrane poručena činím. Datum z vězení 26. martii léta Páně 1619.

Vaší Milosti poníženej a dědičnej poddaný Jan Janko strážnickej mp.

¹ Ester byla neteří židovského exulanta Mordechaje. Stala se manželkou perského krále Achašveroše. Využila svého vlivu na něj a odvrátila od Židů zkázu vyhlazením. Na památku toho se dodnes slaví židovský svátek purim. Podrobněji *Knih Ester, Starý zákon, Bible svatá*, Praha 1950, s. 470-478.

56.

Strážnice, 11. listopad 1619

Jan Janko se po svém propuštění z vězení uchýlil do města Strážnice ke svému bratrovi a žádá, aby malý statek, který mu zbyl po zaplacení dluhů, mohl přejít na jeho manželku Dorotu.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Červené Lhotě a Slavičkách etc., paní paní mé milostivé Její Milosti k dod[ání] ponížená suplikací.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má nejkřesťanštější a nejmilosrdnější, od všemohoucího Pána Boha zdraví, v zármutku potěšení, pokoje a bohatého božského požehnání podle duše i těla Vaší Milosti na svejch ponížených modlitbách vinšuji a žádám. Na svůj velikej pád a snížení se rozpomínaje, o všem poznávám, že týměř hodnej nejsem, abych právem Vaší Milosti touto svou poníženou suplikací zaneprazdňovati měl, ale svou nevyhnutedlnou potřebu poznávaje, býti jak neustále a každodenně milosti boží sobě žádati, tak i dobroty Vaší Milosti jakožto vrchnost nejmilostivější, poníženě, slzavě a snažně vyhledávati, na srdce milosrdné Vaší Milosti s velikou žalostí mou tlouci nepřestávám, žádajíce v mém převelikém nedostatku drobtův milosti od Vaší Milosti v příčině toho užítí. Co se dotejče statečku mého, kterýž tam na gruntech Vaší Milosti v Třebíči za ouřadem mám, a což mi jeho po splacení dluhův ještě pozůstalo, aby takovej stateček Dorotě, manželce mé nemožný, na čemž by se kolivěk vyhledati mohl, od ouřadu třebíčského pasírován a vydán bejti mohl, že

k tomu svý dovolení milostivé též i poručení laskavé dáti ráčíte. Za to Vaši Milost pro Pána Boha prosím, tak abych mohl sebe, obzvláště svou přebídnou, v nejzarmoucenější slepotě postavenou manželku, aspoň již tím, nemajíc nikde víceji do vůle boží, živiti. Já milosti <této> od Vaší Milosti k prosbě tyto mý ponížený dosáhna, chci Pána Boha za to žádati, aby Vaši Milost tou [!] milost časnejmi a věčnejmi milostmi vynahrazovati ráčil, s tím sebe po Pánu Bohu Vaší Milosti k vochrane laskavé poručena činím. Datum v městě Strážnici na den s[vatého]o Martina léta 1619.

Za Vaši Milost na modlitbách hotovej Jan Janko mp.

57.

Strážnice, 12. listopad 1619

Dorota, manželka Jana Janky, která se za ním přestěhovala do Strážnice, žádá o převedení statku v Třebíči do jejího vlastnictví.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Červené Lhotě a Slavičkách etc., paní paní mé milostivé k dod[ání] ponížená suplikací.

Modlitby své nehodné Vaší Milosti vysoce urozená paní paní nad mou bídou a neštěstí lítost křesťanskou nesoucí předvzkazující z toho, že Pán Bůh všemohoucí ráčil až posavad Vaši Milost v dobrým pokoji a zdraví chovati, jméno boží poníženě oslavuji, srdečně při tom jeho milosrdenství žádající, aby pak na další časy Vaši Milost s Jeho Milostí pánem laskavým, výborným a stálým zdravím jako i panováním pokojným a šťastným za dlouhá a prodloužená léta dařiti ráčil. Nejlítostivější paní paní mně zarmoucené ženě dobrotivá, že Vaší Milosti touto poníženou suplikací mou zaneprázdnění činím, pro Boha žádám, že mně v tom za zlý míti neráčíte, nebo to z přinucený potřeby svý vlastní činiti musím, předně však Vaši Milost v známost uvozuji, že sem se za manželem svým milým, zvědouc o něm kde jest, do města Strážnice vypravila, litujíc vodjiti jeho ode mě s práznejmi rukama podle manželské lásky i to, což mně na poručení Vaší Milosti od ouřadu bylo dáno na vyživení, za ním sem přivezla a tu spolu dle

závazku jemu před Pánem Bohem učiněného majíc tou důvěrnost k němu po Pánu Bohu, že mě opatrovati bude, s ním bejtí sem sobě zvolila, nebo neměla sem v Třebíči žádného, kdo by mně co dobrého učinil, aby mně to od Vaší Milosti milostivá paní za dobré obráceno bylo, pokorně prosím. Též nepochybuji, než že Vaší Milosti v dobrý paměti zůstává díl statečku našeho, kterýž tam na poručení Vaší Milosti za ouřadem města Třebíče do vyplacení dluhův našich zůstávati měl a až posavad zůstává, majíc já tehdy jistou zprávu sobě danou, že naši věřitelové všickni od ouřadu třebického již spokojeni sou a vo ten statek, což jest zbylo jakožto milosrdná vrchnost, že neráčíte státi, ouřad pak též dáleji bez Vaší Milosti poručení nechtějí se těch věcí dotejkati, ani mně jich vydati. Souc já tehdy žena potřebná a nedostatečná, z té příčiny schválně tohoto naschválného posla mého za Vaší Milostí posílám, podlí toho Vaší Milost jakž nejvíc prošeno bejtí může, pro milosrdenství boží prosím, že se ráčíte nad nemožnosti a nad slepotu mou smilovati a ouřadu třebickému poručení dáti, aby mně ten stateček náš od nich, což by se koliv našlo, pořádně propustili a vydali, což tu kolivěk pro mě nedostatečnou ženu učiniti ráčíte, Pán Bůh nebeskej ráčí zase to Vaší Milosti vším dobrým v nebeském království připomenuti a odměniti. Za milostivou, potěšitelnou a laskavou odpověď žádajíc, Vaší Milosti na všem dobře a statečně jmíti se vinšuji, datum v městě Strážnici 12. novembris léta Páně 1619.

Dorota manželka Jana Janky, nyní v městě Strážnici.

58.

s. l., 1619

Členové pekařského a perníkářského cechu žádají o snížení povinného odběru vrchnostenského obilí.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Náměšti, paní naší dědičné a milostivé ponížená suplikací.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní naše milostivá a dědičná, od Pána Boha všemohoucího dlouhověkého zdraví, šťastného panování nad námi chudými poddanými Vaší Milosti, v nynějším pak zarmouceném losu potěšení božího, jakž

na věrné poddané sluší, Vaší Milosti upřímně vinšujeme a žádáme. Při tom ačkoliv znamenáme jinými mnohými věcmi a zvláště přítomné chvíle Vaší Milost zanešenou býti, však že Vaší Milost z přinucené potřeby tímto spisem zaneprazdňujeme, nám to milostivě a laskavě, že Vaší Milosti ráčíte vážiti, se vši sníženou poddaností poníženě prosíme, netajíce před Vaší Milostí, že poručení Vaší Milosti dnův pominulých skrze ouředníka Vaší Milosti v příčině brání obilí nám v známost uvedeno jest, kteréhož, poněvadž suma tak veliká jest a nám, pokavadž bychom ní obtížení byli nesnesitedlná by býti musila, k Vaší Milosti jakožto k laskavé a milostivé vrchnosti naší ohlašující se utíkáme, žádaje se vši poddaností, prohlédnouce jak na velikou chudobu a potřebnost naši, tak i na nynější nebezpečné, bouřlivé a bíd plné časy, v kterýchž přílišnými a nesnesitedlnými berněmi a daněmi sklíčení sme, nás milostivě poručené maje litovati a takovou sumou i pro samou krátkost termínu, kterýž přede dveřmi jest (v kterémž ani polovice jí odbýti by nám nebylo možné), abychom obtížení nebyli, že naříditi ráčíte, poddaně žádáme. A pakli by vždy vůle Vaší Milosti ta, abychom takové obilí bráti býti ráčila, v tom že nás chudé a potřebné Vaší Milosti poddaně ušetřiti a mimo předešlý obyčej, totiž deset mtů, kterýž dosti těžký a odporný jest, nenutiti, nýbrž láskou křesťanskou a milostivou otcovskou tváří (v mírnosti nám takové obilí, poněvadž v trhu přes 28 grošů se dráž nebere, pustiti) a k nám chudým poddaným Vaší Milosti nakloniti ráčíte, ve vši šetrné a snížené poddanosti žádáme a Vaší Milost ochraně milostivé Pána Boha poručena činíme.

Vaší Milosti chudí poddaní z cechu pekařského a perníkářského.

Poručeno jim dáti jen deset mtů žita po 1 zlatém a 4 groších, sečkáni do svatého Jiří¹ příštího léta 1620.

¹ 3. duben 1620.

59.

Jihlava, 30. červen 1621

Jihlavský měšťan Tobiáš Seydenmelzer ze Seidenberku¹ vyřizuje poděkování tamních pekařů za půjčku peněz.

Vaší Milosti urozená paní paní mně milostivě příznivá, službu svou Vaší Milosti s vinšováním od Pána Boha dlouhého zdraví a při tom jiného všeho dobrého vzkazují. Psaní Vaší Milosti přijavši, jemu sem po přečtení vyrozuměl a že ste se Vaší Milosti na žádost pánův jihlavských tak laskavě nakloniti a jim tu sumu, kteráž za pekaři zdejšími zůstávala, zapůjčiti ráčili, z toho oni Vaší Milosti služebně děkují. A poněvadž podle toho příležitího poznamenání pekaři toliko 1477 kop, 37 grošů, 3 ½ odvedli, já sem za tím k doplnění sumy 3500 kop grošů svých peněz 22 kop, 22 grošů, 3 ½ denárů přidal, kteréž že mně zase co nejdřív možné odvedeny budou, žádám. Jistotu pak na řečenou sumu 3500 kop grošů Vaší Milosti příležitě po tomto poslu, jehož sem až do třetího dne za příčinu, že pekaři ode mě nebyli, zdržoval, odsílaje, Vaší Milosti se na všem dobře a šťastně jmíti vinšují. Datum v městě Jihlavě 30. juni léta Páně 1621.

Vaší Milosti k službám volný Tobiáš Seydemelzer z Seidenberku, měštěnin města Jihlavy.

¹ Tobiáš Seidemelzer ze Seidenberku pocházel z novoštitné vladycké rodiny z Jihlavy. Roku 1622 se stal právoplatným jihlavským měšťanem. Srv. Pilnáček, *Staromoravští rodové*, s. 437.

60.

Jihlava, s. d.

Přehled jednotlivých jihlavských pekařů a jejich splátek dluhu Kateřině ze Žerotína.^a

Gründtlichen Bericht an die fraw ihre genaden von uns Mästern der Beckhen in Iglaw.

Wir wünschen der frauen ihr genaden alle gelickhsellige wolfahrt, dem nach wir muster in Iglaw vor ihrer gnaden haubtman khaufft haben per 50 Muht khorn, welches uns auf iglaw zu uberliffern und zu zumessen geredt werden ist, aber ausstendig verblieben 22 Metzen, 1 ½ Mautfas, die weil aber die fraw ihre genaden von dem schreiber mit unwahrheit ist bericht worden, wie der dan selbst woll weis, wie viel kharn er bey einen den Mäster hat abgemessen, da wirdt er die fraw ihr genaden woll berichten, was dem Pauern an der mas ist abgangen, wie

dan der schreiber uns mästern hatt zu gesagt den uberingen rest zu zustellen ist, aber von ihm nicht geschehen, so berichten wir die frau mit Warheit was ein idlicher endpfangen hatt wie volgett:

Tama Schütlich hatt endpfangen 11 Micht 23 Metzen 2 ½ Maufas

Davidt Zlawinger endpfangen 12 Micht 24 Metzen –

Hans Würlich endpfangen 12 Micht 25 Metzen –

Mätheus Tinckl endpfangen 12 Micht 5 Metzen –

Suma haben wier endpfangen des Korn pro 49 Muht 7 Metzen 2 ½ maufas

Thue die Suma in Gelt per 1477 Floren, 37 Groschen, 3 ½ Denaren.

Ir genaden der frauen dinstwillige Mästre und Beckhen in Iglaw.

^a Přiloženo k předchozímu dopisu.

61.

Nové Dvory (Třebíč), 1621

Adam Trautnar,¹ soukeník z třebíčského předměstí Nové Dvory,² si stěžuje, že byl už několikrát uvězněn za nesplacení dluhu Honzovi Monkovi, se kterým není možné se dohodnout. Uvádí, že chce dluh splatit.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Náměšti, paní milostivé, k chudým poddaným nakloněné potřebná žádost ode mě Adama Trautnara, souseda na Nových Dvořích při městě Třebíči, Její Milosti.

Vaší milosti vysoce urozená paní paní milostivá, k chudým lidem poddaným náklonná, od všemohoucího Pána Boha jak Vaší Milosti, tak též i Jeho Milosti pánu, pánu Vaší Milosti, zdraví dobrého, požehnání božského, panování šťastného za mnohá prodloužená léta modlitbami svými žádám. Se vši náležitou poddaností, že Vaší Milosti tímto mým sprostým spisem zaměstknání činím, za dobré že mně to položiti ráčíte, prosím. Netajím před Vaší Milostí, že jsem pominulého času od Honze Monka vlny na téže k řemeslu svému na ouvěrek vzal a jemu na ní ještě 100 zlatých dlužen sem pozůstal příčinou tou, že jest mě Pán Bůh všemohoucí metlou svou navštívití a manželku mou víceji nežli rok nemocí trestati ráčil a čeledi žádné tímto časem nebezpečným dostati se mi mohlo, tak než sem jeden

postav udělal, to prveji projedl a utratil, pro kterýžto dluh od Honze se[m] obviněn, do vězení sem se dostal, z kteréhožto vězení na přimluvu dobrých lidí sem vyjednán a tu ihned při právě podklášterském s Honzem sem o takový dluh porovnal, takže sem jemu ročně po 20 zlatých takový dluh pokládati měl a jemu na takový dluh 17 zlatých, 17 ½ grošů bílých tu hned při právě sem odvedl, na čemž Honz přestál jenom toliko, abych jemu to rukojmě zaopatřil. Nemoha já pak tento čas nebezpečný rukojmí dostati, domek ten, na kterýmž zůstávám a víceji na něm nežli ten dluh jest mám, zastaviti sem chtěl a v něho toho dosti^a [?] toliko bratr sem pohledával, na tom on přestati ani na Jeho Milosti pánu ouředníku Vaší Milosti podle mého suplikování nic dáti nechťice, vyzdvihnouc peníze z práva, takovou smlouvu mezi námi učiněnou zrušil a mě zase do vězení dáti poručil a se mnou v žádnou smlouvu jíti nechce, než abych já jemu hotová dal. I nevěda sobě v tom jaké rady dáti a komu se k Pánu Bohu o obranu utéci, k Vaší Milosti jakožto k milostivé své vrchnosti se utíkám a Vaší Milost pro Boha žádám, že mě v té věci jakožto poddaného svého chrániti a zastávati ráčíte, tak abych takového vězení ubohý člověk, v kterémž sobě nic nevydělám, zproštěn býti mohl, nebo nyní na místě mém v takovém vězení pozůstává manželka. Což tu pro mě ubohého řemeslníka a poddaného Vaší Milosti učiniti ráčíte, Pán Bůh Vaší Milosti hojná odplata bejti rač. Kdyby byl Pán Bůh na mě té nemoci nedopouštěl, nikoliv bych byl Honzovi nic dlužen nepozůstal, s tím Vaší Milost Pánu Bohu, sebe pak k milostivému zastání Vaší Milosti činím.

Potřebný řemeslník a poddaný Vaší Milosti Adam Trautnar, soused na Nových Dvořích při městě Třebíči.

To sem u Honze Vlacha způsobila [!], že tomuto soukeníku takový pohodlí učinil, aby tento dluh po 20 zlatých platil, počnouce hned od tohoto svatého Václava³ příštího léta tohoto 1621 a poněvač nemůže za sebe rukojmív dostati, má Honzovi na svůj dům zápis učiniti, což panu Kynusovi⁴ o to sem poručila opatřiti.

¹ Blíže neurčený třebíčský soukeník. Zdejší soukenický cech byl založen již v 70. letech 15. století. Látky třebíčských soukeníků byly v 16. – 18. století vysoce ceněny zejména na trzích v Lipsku, Řezně a Norimberku pro svou jemnost a krásné barvy. Hedbávný, M., *Třebíčské pověsti*, s. 25.

² Jádrem tohoto třebíčského předměstí se zemědělskou převahou tvořilo sedm dvorců, ke kterým se po Bílé hoře přidaly další domy a vznikl tak základ k dnešní městské části Nové Město. Tamtéž, s. 69.

³ 28. září 1621.

⁴ Vilém Kynost z Kynostu.

^a Zde je umístěna interlineární poznámka: *s dobrými lidmi*.

62.

Třebíč, 1623

Třebíčský ovčák Václav si stěžuje, že nedostal peníze, které mu měly být navraceny po předchozím odvodu pravidelných poplatků.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Náměšti, paní milostivé a dědičné ponížená žádost ode mě sniženého poddaného Václava, ovčáka při dvoře třebíčském, Vaší Milosti.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha zdraví dobrého, panování šťastného nad námi chudými poddanými, za mnohá prodloužená léta Vaší Milosti modlitbami svými sniženými žádáme. Jakož ste poručiti ráčili, aby mě zaše [!] těch 18 zlatých, kteréž sem byl složil, navraceno bylo, až posavad nic mi navraceno nejni. Vaší Milost ve vši poníženosti prosím, že jsa člověk potřebnej, že poručiti ráčíte, aby mně navracené byly, já Vaší Milosti spolu s manželkou a dětmi jakožto vrchnosti své milostivé, modlitbami svými sniženými se odsluhovati připovídám. S tím Vaší Milost Pánu Bohu v ochranu jeho svatou poručena činím.

Snižený poddaný Václav, ovčák při dvoře třebíčském.

63.

Stará Kamenice, 1. červen 1625

Eliáš Ličík¹ z města Stará Kamenice² se táže Kateřiny ze Žerotína, zda by mohl odkoupit zpustlý grunt, který je v panském majetku a který by chtěl připojit ke svému hostinci, u něhož nemá žádný větší pozemek.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínové, rozené z Valdštejna, na Náměšti a Třebíči, paní kmotře mé milostivé a dědičné, Její Milosti ponížená žádost ode mě věrného poddaného Eliáše Ličíka, souseda v městě Staré Kamenici.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní kmotra mně milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha vejborného zdraví, života prodlouženého, panování šťastného za mnohá a prodloužená léta i s Jeho Milostí pánem pánem kmotrem, manželem Milosti Vaší, i sumou všemu rodu slavnému z obojí strany Milosti Vaší na svých ponížených modlitbách věrně a poddaně žádám i žádati nepřestávám. Za přečtení této mé ponížené žádosti Vaší Milost snažně žádám, že jse zhoršovati neráčíte. Netajím před Vaší Milostí, jakož v dobré vědomosti jmíti ráčíte, maje hospodu v městě Kamenici, že pak při též hospodě žádného dvorce pro chování dobytečka nejni, také když lid vojenský i jiní pocestní lidé a formani tu se obrátí, dosti špatné prostranství míti mohou. I učinil jsem milostivá paní paní kmotra mě laskavá grunt, jenž slove Čapkovský, kterýž od dávných časův pustý, rozbořený zůstává, na kterémž Vaše Milost taky drahný nápad (jakožto vrchnost) jmíti ráčí, ujítí a od Vaší Milosti koupiti pro příčiny tyto: jedno že roli, lúky [?] jsou, druhé pro zvolnějši opatření dobytečka mého tak, aby jak lidu vojenskému i jiným k obtížnosti na oku nebyl, nebo k hospodě mé velmi daleko roli i lúky obmezené jsou, že ani voráče i jiných dělníkův pro nebezpečnost lidu vojenského nelze dostati, i tak bych snázeji opatření lidem pocestným sobě zásobiti mohl a grunt by docela na mizinu nepřišel, nýbrž jak Milosti Vaší tak i sirotkům by k lepšímu sloužití mohlo, poněvač sice ledakdos toho na porůzno užívati hledí, lépe by bylo, aby v držení někomu jse dostati mohl. Vcházím k Vaší Milosti v tu naději, že žádost má při Milosti Vaší své místo jmíti bude. A s tím laskavé a učinlivé odpovědi očekávati budu. Datum v městě Staré Kamenici v neděli po svaté Trojici léta 1625.

V[áší] V[ysoce urozené] M[ilosti] věrný poddaný a kmotr Eliáš Ličík, soused kamenický.

Odloženo mu, až by něký lepší a případnějši časy byly.

¹ Eliáš Ličík je ještě roku 1629 uveden jako vlastník „půl lánu pustýho sirotčího.“ Srv. *Urbář 1629*, p. 302.

² Stará Kamenice – ves poprvé písemně zmiňovaná roku 1358, patřila k majetku třebičského kláštera. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 55.

64.

Kouty,¹ 21. listopad 1625

Jakub Krčal² prosí o darování dříví na dům na zpustlém gruntě a zároveň žádá o odpuštění berní povinnosti.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínové, rozené z Valdštejna, na Náměšti a Třebíči, paní ke mně potřebnému člověku a poddanému milostivě náklonné a dědičné, Její Milosti ponížená žádost ode mě Jana Krčala [!] z dědiny Koutův.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně potřebnému poddanému milostivě náklonná a dědičná, od věčného Pána Boha jak předně zdraví výborného, požehnání šťastného za mnohá prodloužená léta Vaší Milosti věrně vinšuji, na modlitbách svých nehodných upřímně žádám. Za přečtení tohoto mého poníženého suplikování Vaší Milost pro Boha žádám. Netajím před Vaší Milostí milostivá paní paní maje grunt zpustlý v dědině Koutech, kterýžto grunt v těchto necestách a bídách k spravení přijíti nemohl, nyní pak dokonce padl, v kterémžto ani téměř hlavy kde skloniti nemohu, nevěda pak kterak hospodářství začítí, jedno pro veliké daně, druhé že o všecko jsem i o hovádka přišel, jak k stavení přistoupiti. Byl bych se ale k někomu přihrnul, sousedé moji k tomu mě nanínali [!], abych k Vaší Milosti jse o pomoc jakožto k milostivé vrchnosti své utekl, což tak činím a Vaší Milost sníženě pro Boha žádám, že mi částku dříví k stavení darovati i také ty daně, které nyní uloženy jsou, jako i platy z sečí, jichž námále dáti mám, milostivě pasírovati ráčíte, tak abych jakožto mladý hospodář, dostavši se na zpustlý grunt jse vedle Boha a Milosti Vaší na gruntech živiti mohl. Cožkoliv tu pro mě sníženého člověka a poddaného učiniti ráčíte, P[án] B[ůh] milostivý ráčí odplatou zde časnou a potom v nebi věčnou bejti. Odpovědi milostivé a učinlivé s potěšením očekávati od Vaší Milosti budu. A s tím se [v] milostivou ochranu Milosti Vaší z obojí strany Pána Boha věčného poručena činím. Datum v dědině Koutech, v pátek den památný obětování Panny Marie, léta 1625.

V[aší] V[ysoce urozené] M[ilosti] věrný poddaný Jakub Krčal z dědiny Koutův.

Tak poručím, aby se tomuto člověku, poněvadž chce rád stavěti a tu živiti, aby se mu pomoc dříví k tý chalupě na nějakou komoru a světnici polovicí darovalo a polovicí aby zaplatil, tak aby měl kde se schrániti, však někde vejvratí nebo souše a pokudž by tak bylo, jak on praví, že jest ta jeho chalupa všecka pustá a zbořená, tedy od něho nejni potřebí žádný berně vybírati <od něho> než rovně ho tak, jak i jiný za pustého položiti. To tak naříd'te. Z těch sečí, čím jest povinen, poněvadž oužitek bral, aby zaplatil.

Kateřina z Valdštejna^a

¹ Kouty – vesnice patřící k benediktinskému klášteru v Třebíči, poprvé zmiňovaná roku 1416. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 55.

² Poddaný Krčal dlužil vrchnosti za půjčku ještě v roce 1629. Srv. SOKA Třebíč, Archiv obce Podklášteří, inv. č. 2, *Kniha zápisů podklášterských soudů se soupisy příjmů a vydání 1587-1640*, nefol.

^a Z celé poznámky je Kateřininou rukou pouze podpis, zbytek psal písař.

65.

Třebíč, 1625

Členové řeznického cechu žádají o umožnění pozdějšího splacení peněz za dobytek, který odkoupili od panského úředníka.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině z Žerotínské [!], rozené z Valdštejna a na Třebíči, Její Milosti paní naší milostivý a dědičný, Její Milosti ponížená suplikací k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní naše milostivá a dědičná, Vaší Milosti od věčného Pána Boha zdraví stálého, dlouhého a šťastného nad námi chudými poddanými Vaší Milosti panování při svých modlitbách dnem nocí vždy žádati nepřestáváme. Vaší Milosti milostivá paní ve vši ponížené poddanosti k milostivé paměti Vaší Milosti přivozujeme, kterak léta pominulého 1624 po svatém Václ[avu] z jistého milostivého poručení Vaší Milosti od pana Vilíma Khynosta, pána ouředníka třebíčského, dobytek ovčí po střiži podzimní vedle jisté smlouvy na cech náš řeznický jest prodán, za kterýžto dobytek ovčí peníze sme při času vánočním na minci tý, kteráž toho času šla, do důchodů Vaší Milosti složiti a odvésti, tak jak dokonalá smlouva prošla, povinni sme byli. I pamatujíce všickni

ze spolka, aby takový smlouvě dosti státi mohlo, všelijak sme dle nejvyšší možnosti a potřeby to obmějšleli, abychom při témž čase vánočním Vaší Milosti peněz odvedli. Což pak i tak se od nás stalo a přicházejíce s penězi k Nikodýmovi, písaři důchodnímu, jich od nás přijímati se vzdoroval, až teď nyní opěty po pádu mince,¹ skrze kterouž sme k veliký a nenabytí v tomto nynějším s lidem vojenským soužení škodě přivedení a od pána ouředníka dostatečně napomínání sme, abychom za nadepsanej dobytek beze všeho odkladu na minci tý, kteráž nyní přítomně obecně jde, do důchodů Vaší Milosti složili. My pak chudí poddaní Vaší Milosti a již na nejvyšší zničení a obraní, nevědouce kde a komu po Pánu Bohu a Vaší Milosti k ochraně a pomoci i retuňku se obrátiti, Vaší Milosti svý milostivý a dědičný paní všickni z plného cechu našeho řeznického poměrně poddaně pro Boha prosíme, že se ráčíte k nám milostí, milosrdenstvím i láskou nakloniti a takových dluhův za týž dobytek do jinšího a jistého času poručiti sečkání učiniti. Připovídajíce Vaší Milosti se chceme všelijak vedle své nejvyšší věrnosti a chudoby přičiňovati a k tomu vésti, abyšte v tom věrným a od Vaší Milosti uloženým jinším čase ráčili náležitě a do konce spokojeni bejti, neb jináče před Pánem Bohem se osvěčujeme, že takových dluhův nyní pro veliké ubrání a soužení nás nevíme, odkud a kde vzíti, bychme pak i své chudé statečky chtěli odpolu darmo zprodati, nejni toho, kdož by je chtěl zkupovati, ale sme k Vaší Milosti svý milostivý a dědičný paní tý celý a nepochybný důvěrnosti, že neráčíte dopustiti k tomu přijíti. Nýbrž že nás ráčíte milostivou a laskavou odpovědí zpraviti. Vždy ve vši poníženy poddanosti prositi nepřestáváme. S tím Vaší Milost [v] milostivou ochranu boží poručena činíme. Vaší Milosti věrní poddaní cechmistři a mistři řemesla řeznického města Třebíče.

Není jim nic učiněno, nežli poručeno, čím sou povinni, obspraviti.

¹ Po Bílé hoře byl pronajat královský mincovní regál finančnímu konsorciu, v jehož čele stál Karel z Liechtensteina. Byla zahájena ražba tzv. dlouhé mince (1621-1623), která se projevila v soustavném zlehčování ražených mincí až o 90%. Činnost tohoto konsorcia skončila státním bankrotem, tzv. kaládou, 23. prosince 1623. Srv. Hlaváček, Ivan – Kašpar, Jaroslav – Nový, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1993, s. 387-388.

Přerov, 25. září 1635

Propouštěcí list pro Pavla Hlavatého,¹ třebíčského poddaného.

Já Kateřina Žerotínská, rozená z Valdštejna, na hradě Přerově a Brandejse nad Orlicí známo činím tímto listem obecně přede všechněmi, kdežkoli čten anebo čtoucí slyšán bude a zvláště tu, kdež náleží, že jest mě s poníženou a náležitou uctivostí snažně za to žádal Pavel Hlavatej Vladislavskéj, syn nebo[žtíka] Vavřince Hlavatýho z městečka Vladislavě,² poddanej můj, jehož^a sobě na onen čas při postoupení a k držení odvedení statku mého dědičného třebíčského, kteréž se na jistej způsob s povolením Jeho Milosti císaře vysoce urozenému pánu panu Adamovi z Valdštejna na Hrádku nad Sázavou, Lovosicích, Židlochovicích, Dobrovici, Třebíči a Novém Valdštejně, Jeho Milosti císaře římského, uherského a českého krále tajné radě, komorníku a nejvyššímu purkrabí pražskému, panu bratru mému nejmilejšímu, podle smlouvy mezi námi léta Páně 1628 vykonané stalo, mezi jinými sirotky a čeládku svou vymínila. Poněvadž jest drahně let pořád hned z pacholatství svýho při mně a pánu mým nejmilejším panu Karlovi z Žerotína zůstával a jistě posavad v službě naší zůstává, abych jemu ku všelijaké jeho budoucí nastalé potřebě a pro snadnější, kdyby dnes neb zejtra z služby té, kterouž tak mně a pánu mému zavázán jest, propuštěn jsa, jinam se odebrati a jakéhokoli poctivého obchodu neb živnosti vyhledávati měl, v předsevzetích jeho fedruňk hodnověrné vysvědčení listovní, jak jest se po všecken čas při nás choval, pod pečetí svou s podpisem ruky vlastní vydala. Kteréžto poddané a šetrné žádosti jeho oslyšati nemoha, tak činím a jemu toto vysvědčení dávám, že jsouce ke mně hned léta Páně 1620 vzat a ode mě do kanceláře mezi písaře pána mého na cvičení dán a potom pak po některém roce i ku povinnosti a práci písařské zaveden a v to při mně a pánu mým až dodnes zůstáváje po všecken čas jak při nás, tak i před tím také před dvě latej pořád na statku mém třebíčském při ouředníku a jinejch správciích vedle vyměření mého pozdržujíc a nám v potřebách našich služby vykonávajíc dobře, věrně a chvalitebně se choval, v opatrování listu psaní přípisu i jinejch věcí ode mě a pána mýho jemu poručenejch a svěřenejch pilen byl a posavad to činiti a v tom ve všem věrnosti dokazovati hledí (i na další

čas, že se také v tom tak a nejinak chovati chce, připovídá), takže s ním a službú jeho dobře spokojeni jsme a o něm nic zlého a nenáležitého, což by na újmu dobré pověsti vztahovati se mohlo, pověděti nemoha, všecko dobré mluviti a vysvědčiti o něm musím. Dále pak pečujíc já o to, aby ode mě toliko nyní, pokud mi Pán Bůh ještě života, rozumu a smyslu dobrého na světě tomto příti ráčí, ale i potom, po mé smrti náležitě opatřen bejti mohl, protože jsouc k němu jakožto k věrnému poddanému a čeledínu svému a pána mého milostí nakloněná a chtějíce jemu jakožto paní a vrchnost jeho za týž poddané a poslušné služby nám věrně činěné některým se odměniti a odplatiti (zvlášť poněvadž svrchu připomenutá vejminka v smlouvě mezi mnou a panem bratrem mým o nadepsanej statek můj třebíčkej vykonané to v sobě obsahuje a zavírá). Jestliže bych kterou osobu zlehčela, kdy která by jak tehdáž, tak i budoucně v službě mé neb pána manžela mého z sirotků a poddanejch z téhož statku třebíčkého buď mužského neb ženského pohlaví zůstávala, z poddanosti propustiti a ji od sebe a erbův svých osvoboditi i s spravedlností jejich chtěla, abych toho moc měla s dobrem rozmyslem a celou vůlí mou nadepsanému Pavlu Hlavatému, písaři a čeledínu svému a pána mého mimo to, co sem mu již prve kšaftem svejm na pargameně učiněnejm odkázala i tuto milost a dobrodiní ještě činím, že jej z obzvláštní milosti a lásky hned od tohoto dne z poddanosti té, kterouž mně jakožto paní své dědičné a vrchnosti své přirozené povinen a zavázán jest, tímto listem od sebe předně, potom i na místě erbův a budoucích potomkův mejch, pánův a držitelův panství třebíčkého nynějších i budoucích propouštím a mocně svobodná činím, žádného o práva poddanosti ani člověčenství sobě, týmž erbům a budoucím potomkům svejm na něm nižádnejch věcech jeho a sumou na všem tom, což by mu kdekoli náleželo a což buď nyní má, neb ještě by budoucně jakejmkoli právem kde míti mohl, nepozůstavujíc. Však pod těmito znamenitejmi a vejslovnejmi vejminkami se takové propuštění jemu ode mě děje. Předně aby týž Pavel Hlavatej Vladislavskej svrchu psanej té svobody a propuštění z poddanosti nadepsané držívá, skutkem užívati a jím sobě jakejmkoli způsobem a v jakékoli potřebě ku pomoci bráti nemohl, dokud by mě Pán Bůh skrze smrt časnou z tohoto světa z života propustiti a povolati neráčil. Zadruhé aby se té služby, k níž ode mě a pána manžela mého na ten čas jest obrácen ani jiné poctivé a naň

náležitě, do kteréž by ode mě neb pána mého na potom potažen bejti mohl, do téhož času odebrání samého z této smrtedlnosti nestrhoval a jí se o své újmě nezbavoval, nýbrž v ní věrně a poslušně jako až posavad se choval. Kterýmžto vejmkám kdykoli se zadosti stane a on již nadřečenej Pavel Hlavatej Vladislavskej by mě živobytím přečkal, bude moci po smrti mé netoliko sám se všechněmi věcmi svejmi, ale také jestliže by mu Pán Bůh za živobytí mého aneb po smrti mé s osobou tou, kterouž by sobě v živobytí mém s mejm dovolením k tomu oblíbil, ku proměnění stavu svobodnýho a v stav manželský vstoupení přejíti dáti ráčil, i s manželkou, jako také obdařil-li by ho Pán Bůh v témž stavu dítkami, i s dítkami svejmi této svobody užívati kdekoli a v kterémkoli místě by se jemu podle dobré příležitosti vidělo a líbilo se osaditi, zůstávati neb kamkoli se obrátiti a poctivého obchodu a živnosti své vyhledávati. V čemž jemu od připomenutejch erbův a budoucích potomkův mejch, pánův a držitelův panství třebíčského nynějších i budoucích žádné překážky nižádnejm způsobem činěno bejti nemá nyní i na časy budoucí a věčné. Nýbrž jestliže by on toho potřeboval a za to žádal, mají jemu podle této mé k nim co té důvěrnosti tak, jakž-by jim o tom povědomé bylo, tak vysvědčení těch věrnejch služeb, kteréž mně činil, dáti ochrany i tolikéž vedle něho se přimlouvati, kdež by se kdy často jmenovanej Pavel Hlavatej buď mezi které z nich neb jiné poctivé pány a rytířské lidi neb do měst Jeho Milosti císaře neb panskejch a rytířskejch zachodil a obrátil, byť sobě oblíbil a buď služby neb fedruňku nějakého při nich vyhledával, buď v jakékoli nahodilé potřebě k nim se o pomoc a ochranu utekl, aby jej jakožto člověka dobře zachovalýho ve všem tom laskavě a dobrotivě určiti, u potřebích jeho fedrovati a tak ve všem slušném a náležitém sobě poručeného míti ráčiti a měti. Čehož všeho, což se kdy svrchu píše, pro větší jistotu a pevnost pečet svou s mejm jistejm vědomím a vůlí k tomuto listu přitisknouti sem poručila a v něm [se] vlastní rukou podepsala. Kteréhož jest datum na hradě Přerově v outerý po památce svatého Matouše, evangelisty Páně, jenž bylo dvacátého pátého dne měsíce septembris, jinak září, léta Páně tisícího šestistého třicátého pátého počítajíc.

¹ Pavel Hlavatý byl úředníkem ve vrchnostenské kanceláři. Podle registru z roku 1664 byl povinen Lukáš Hlavatý jako majitel pole vedle silnice do vsi Račerovice odvést poplatek. Srv. *Registru poplatků k sv. Václavu*.

² Vladislav – městečko na východ od Třebíče, poprvé písemně zmíněno roku 1104. V roce 1624 skoro celé vyhořelo. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 53.

^aZde je umístěna marginální poznámka: *sem*.

67.

s. l., s. d.

Lída,¹ vdova po Markovi Častotickém,² prosí o přimluvu ve věci peněz od poručníka jejích dětí.

Vysoce urozené paní paní Kateřině ze Žerotína, rozené z Valdštejna.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá a dědičná od všemohoucího Pána Boha Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu na svých nehodných modlitbách i s sirotky svejmi zdraví ostatního za mnohá léta panování žádati nepřestávám. Se vši ponížeností Vaší Milosti v paměť se uvozují, že já bídna vdova, poddaná Vaší Milosti, od smrti manžela svého Marka Častotického, kteréhož před dvacíti a dvouma lety dřevo v lese, když je na oule Vaší Milosti sekal, zabilo, velmi pracně se živím, nicméně přece chci domu svého dítkám svým dohovati, jej sem platila a doplatila, i kontribuci v tyto tejká léta, s pomocí tejhž dětí svejch spravovala, maje pak k tomu pomoc míti z domu Urbana Šandery v Častoticích na gruntech Jeho Milosti pána, na němž sme prve bejvali a kterež on každoročně nám po 6 zlatých platiti povinen jest, již čtvrtěj rok nám nic mnohá dobře s to bejti pokládati nechce, v čemž nevěda sobě jaké rady dáti, k Vaší Milosti, své milostivé vrchnosti, se utíkám a jsa žena již sešlá, zpracovaná a mnohejmí nedostatky soužená, Vaší Milosti pro Boha a odplatu jeho prosím, abyste se ráčili k Jeho Milosti pánu pánu mému milostivému přimluviti, aby témuž Urbanovi takové zadrželé veruňky mně a sirotkům mejm složiti poručil, poněvadž dobře s to býti může, nebo ještě pšenice u nás složení několik mír má a bez té má odkud nás spokojiti, což tu dobrého pro mě chudou a sešlou vdovu poddanou Vaší Milosti a Jeho milosti pánu hojná odplata býti ráčí zde i v budoucím životě. S tím Vaší Milost ochraně boží poručím.

Vaší Milosti chudá poddaná Lída, vdova po neb[ožtíkovi] Markovi Častotickém.

¹ Lída Častotická byla majitelkou domu na předměstí Nové Město. Srv. *Urbář 1629*, p. 102.

² Marek Častotický byl ještě v roce 1600 jedním z konšelů. Srv. SOkA Třebíč, Archiv obce Nové Město, inv. č. 1, *Kniha konšelů Nového Města 1553-1727*, nefol.

68.

(Třebíč), s. d.

Řezník Jan Ramach prosí o povolení ke koupi domu od soukeníka Jeremiáše Horáčka.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní milostivé a dědičné potřebná žádost Její Milosti ku přečtení.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní milostivá a dědičná, od Pána Boha všemohoucího zdraví dobrého, života prodlouženého, panování šťastného jak Vaší Milosti, tak též i Jeho Milosti pánu nad chudými poddanými Vaší Milosti modlitbami svými žádám. Se vši náležitou poddaností, že Vaší Milosti tímto spisem zaměstknání činím, za dobré že mně položiti ráčíte, prosím. Dům ten, kterýž v ulici svatomartinský, blíž kostela ležící, kterýž Jeremiáš Horáček, řemesla soukenického, v držení a užívání jeho má, a nyní jinému soukeníku k užívání jeho od téhož Jeremiáše projednán jest. Kterýžto dům, poněvadž na závdavek drahý není, na mě řemeslníka potřebného k živnosti mé a řemeslu mému sobě sem oblíbil a s jistým Jeremiášem, držitelem téhož gruntu, i námluvu, poněvadž on ho užívati nemíní, mám, na kterémž gruntě předešle hospodář řemesla řeznického zůstával. Vaší Milost se vši poddaností prozebně [!] žádám, že mně toho, abych takový grunt koupiti a tu živnost svou provozovati jakožto vrchnost milostivá přáti ráčíte. Já Vaší Milosti připovídám jakožto věrný poddaný takový grunt spravovati tak, aby k zlepšení svému a k nezhoršení přicházeti mohl, taktéž i na to pilný pozor dávati, aby žádného pohoršení vyléváním vody před týž dům ani žádným jinším způsobem jak Vaší Milosti vrchnosti své milostivé, tak též i sousedům nepocházelo, chci. V té naději k Vaší Milosti jakožto k vrchnosti své milostivé vcházím. Že tato má potřebná žádost při Vaší Milosti své místo míti bude, za odpověď milostivou Vaší Milost žádám. S tím Vaší Milost Pánu Bohu, sebe pak lásce Vaší Milosti poddaně poručena činím.

Vaší Milosti chudý poddaný Jan Ramach řemesla řeznického mp.

Není mu povoleno, protože v tý ulici pro smrad a nečistoty žádnýho řezníka míti nechci.

69.

Nové Město (Třebíč), s. d.

Jan Perníkář¹ se brání proti obvinění, že zběhl z panství a vysvětluje důvody, které jej vedly k pobytu v jiném místě.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínce, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní mé milostivé a dědičné pokorná prozba [!] ode mě Jana Perníkáře z Novýho Města, Její Milosti ku přečtení.

Vysoce urozená paní paní milostivá a dědičná, od Pána Boha všemohoucího zdraví dobrého, života prodlouženého, panování šťastného za mnohá prodloužená léta Vaší Milosti, vrchnosti své milostivé, modlitbami svými žádám. Vaší Milost se vší náležitou poddaností, že Vaší Milosti tímto mým potřebným spisem zaměstknání činím, za dobré že mně to položiti ráčíte, prosím. Vaší Milosti ve vší poníženosti oznamuji, že maje bratra svého vlastního v ležení českém pod jeho milostí pánem Vchynským,² jeho sem navštívití chtěl a k němu se vypravil, přijda pak tam, jej sem víceji mrtvého nežli živého nalezl, neb postřelen jsouce, velikou bolest měl, kterýž ihned mě takto žádal, abych za některý den při jeho koních v témž ležení, aby též o ně nepřišel, zůstával. Já pak jakožto nerozumný sem k žádosti jeho tak učinil a jemu maje od něho zaslíbení, že mě chce něčím fedrovati k živnosti mé, přisluhoval, nemeškajíc toho psaním otci svému oznámiti, aby skrze to nětco u lidí utrhavých nepošlo. Dostanouce otec mý psaní a zvěděvši, kde bych zůstával, zaše^a mně psaní odeslal, abych nechajíc všeho domů se navrátil, že by takový hlas o mně, jako bych od své milé manželky a živnosti mé odjítí i nad tím, což mně od Vaší Milosti vrchnosti mé milostivé svěřeno jest, totiž ouřad konšelský na Nových Dvořích zraditi měl. Dojdouce mě takové psaní, zaše beze všeho prodlévání domů sem se k živnosti mé navrátil a skrze domnění vejš

dotčené do vězení se dostal, v němž posavad zůstávám s nemalou újmou a škodou své chudé živnůstky, neb maje manželku nemocnou, nemá kdo mi hovádek a živnůstky mé na pilný vorání opatřiti. Pročež Vaši Milost, co nejvejš může býti, pro Pána Boha prosím, abyšte se ráčili nade mnou slitovati a mně provinění mé odpustiti, i toho vězení abych, jse [!] člověk zadlužilý, dokonce o živnůstku nepřišel, v tyto pilná díla prázdna učiniti milostivě poručiti ráčíte. Já to chci k svý vejstraže míti a tak se na gruntech Vaší Milosti chovati, abych nikdá v nětco podobného neupadl. S tím se Vaší Milosti k laskavé ochraně a milosti poručena činím.

Chudý poddaný Vaší Milosti Jan Perníkář na Novém Městě.

Tento má dán bejti na rukojmě na postavení, bude-li ho kdo z čeho viniti pro bezpečnost.

¹ Jan Perníkář v roce 1611 zakoupil od Matěje Perníkáře dům v Podklášteří. Srv. *Purkrechtní kniha 1590-1810*, f' 274, 409.

² Blíže neurčené panství a příslušník rodu Vchynských z Vchynic a Tetova.

^a Takto psáno v celém textu.

70.

(Nové Dvory), s. d.

Anna, manželka Jana Perníkáře, podává vysvětlení, proč se její manžel zdržoval mimo panství a žádá o jeho propuštění z vězení.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínů, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní mé milostivé a dědičné pokorná prosba Její Milosti ode mě Anny, Jana Perníkáře manželky.

Vysoce urozená paní paní má milostivá, od všemohoucího Pána Boha Vaší Milosti jakožto své milostivé a dědičné vrchnosti zdraví dobrého, v těchto nebezpečných časech za mnohá léta nad námi chudými lidmi panování šťastného žádati nepřestávám. Před Vaší Milostí netajím své veliké bídy, že sem téměř rok v nemoci zůstávala a v tom i na ruce i na nohy ochromila, skrze což s manželem mým do nemalých dluhův sme přišli, v nichž nevěda sobě jaké rady dáti, on

k bratru svému do českého ležení se odebral, maje od něho zaslíbení, že ho nětčím fedrovati chce a v tom postřeleného jej nalezši, mimo nadálost svou u něho déleji se zdržet musel, neporučiv žádnému konšelské povinnosti, v níž roku tohoto na Nových Dvořích volen byl. Když pak se navrátil, do vězení šatlavního se dostal a v něm posavad zůstává. I majíce neničky dva voly, jichž nemoha spravovati a nemaje také čím jak sebe, tak s čeládkou i jeho v té šatlavě živiti. K Vaší Milosti, své milostivé vrchnosti, se utíkám a Vaší Milost pro Boha prosím, abyšte nade mnou, ženou bídnou, kteráž sotva chodím a rukama skoro nic vládnouti nemohu, propustiti ráčeli. Což pro mě zarmoucenou ženu to učiniti ráčíte, Bůh ráčí Vaší Milosti to vynahraditi a aby to učiniti ráčil, já Jeho Milosti božský za to prositi nepřestanu.

Chudá poddaná Vaší Milosti Anna, Perníkáře Jana manželka mp.

O touž věc strany toho Perníkáře, jak ušel.

71.

(Třebíč), s. d.

Židovka Reyna, manželka již zemřelého Jakuba Ryšavého,¹ prosí o možnost splácení povinné dávky v průběhu celého roku.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Rosicích a Náměšti, paní ke mně milostivé a dědičné ponížená žádost k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně milostivá a dědičná, Pán Bůh všemohoucí Vaší Milosti rač dáti za mnohá a prodloužená léta výborné zdraví, též také šťastné i dlouhé panování, toho i jiného mnoho dobrého jakožto paní své milostivé upřímně vinšovati a žádati nepřestávám. Vaší Milost ve vši poníženosti žádám, že v dobré obrátiti ráčíte, že touto svou poníženou žádostí Vaší Milosti zaměstknání činím, však to činím z příčiny této. Jakož jest to Vaší Milosti v dobré vědomosti, že Vaší Milosti my židé za dobrodiní to, kteréž od Vaší Milosti užíváme, jistej plat každého roku na důvod vděčnosti dáváme a na mýho

nebožtíka Jakuba taky 3 zlaté každoročně aby dal, jest uloženo, což podle možnosti sme vykonávali, dokudž byl živ. Když pak již umřel, já bídna žena příčinou dlouhé nemoci jeho i své o všecko sem přišla a nic nemám, takže toho kusu chleba sobě vydělati nemohu. Tou příčinou Vaší Milost pro Boha žádám, že se nade mnou smilovati ráčíte, tak abych já, jako i jiné chudé ženy, Vaší Milosti 3 zlaté do roka, totiž každého půl léta 15 grošů bílých dáti povinna byla. Což věřím, že to učiniti ráčíte, pro Boha a odplatu jeho, kterýž za takový milosrdný služby chce platiti, jakž zde časně, tak potom i věčně. V čemž se Pánu Bohu a Vaší Milosti v své bídě důvěřuji. Pán Bůh rač srdce Vaší Milosti k tomu nastrojiti, aby tato má žádost při Vaší Milosti své místo míti mohla a za naplnění skutečné pro Boha žádám.

Vaší Milosti chudá žena Reyna Jakuba Ryšavýho.

Odpuštěno této židovce ... 1 zlatý, toliko tento termín ale z cedule vymazávati nedám.

¹ Jakub Ryšavý prodal v roce 1615 dům v Podklášteří svému zeti Samuelovi. Srv. *Purkrechtní kniha 1590-1810*, f° 170.

72.

s. l., s. d.

Sklenář Heský¹ podává zprávu o svém přepadení sedláky ze sousedního panství a žádá o ochranu a přímluvu, protože ačkoli byl okraden, byla vina svalena na něj a má za to ještě zaplatit.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Náměšti a Rosicích, paní ke mně milostivé a dědičné ponížená žádost k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně milostivá a dědičná, Pán Bůh všemohoucí Vaší Milosti rač dáti výborné zdraví, též také šťastné i dlouhé nad námi panování, toho i jiného mnoho dobrého od všemohoucího Pána Boha upřímně žádati nepřestávám. Vaší Milost poníženě žádám, že v dobré obrátiti ráčíte, že touto svou poníženou žádostí zaměstknání činím, však to činím z příčiny

této. Oznamuji Vaší Milosti, že teď předešlého času, jda po své živnosti, navracuje se domů, potkali mě sedláci z Bounova,² poddaní pana Rechnberka³ u Stříteže.⁴ Tu sou mě obskočili a chtěli, abych jim kostky dal anebo na máz vína. Když sem já pak chtěl jim dáti, ale na půl mázu vína, vyňal sem měšec s penězi, te[h]dy jeden dal mě pohlavek, až sem se skátil a v tom mě bili, i ten měšec s těmi penězi vzali, teď pak ještě doslychám, že pan Rechnberk mě ještě k mý škodě se mnou se chce souditi a mě uviniti, protože já k Vaší Milosti se utíkám a žádám pro Boha, že mě v té příčině chrániti ráčíte, nebo já nemám nač se souditi, přijda tehdaž k veliký škodě i na zdraví svém i na živnosti, abych ještě teď měl utráceti a škodu k sobě přikládati. Protož žádám Vaší Milost, že mě tu v té příčině ráčíte přichrániti, snad kdyby nyní těm sedlákům to prošlo, udělali by to podruhý, a tak bychom my židé nemohli jakožka nikam po své živnosti vyjítí a se obživiti. S tím Vaší Milost v ochranu boží poručena činím a za laskavou a milostivou odpověď poníženě žádám.

Vaší Milosti chudý poddaný Heskej, sklenář, žid.

Ta věc srovnaná tak, že ten sedlák musel židu 3 zlaté dáti a vězením trestán bejti.

¹ Blíže neurčený poddaný. Rodina Heských bydlela v židovské části města - Zámostí. Zachariáš Heský zde vlastnil dům a louku na Dubině. Srv. *Urbář 1670*, f 49.

² Bounov, dnešní Boňov – vesnice, která patřila od roku 1361 k panství Ždár nad Sázavou, v 15. století přešla k Jaroměřicím nad Rokytnou. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 151.

³ Jedná se pravděpodobně o Jiřího Rechnberka ze Želetic a na Louce, který se od roku 1609 píše s predikátem „na Vokříškách“. Srv. *Ottův slovník 21*, s. 430-431.

⁴ Střítež – vesnice na J od Třebíče, s farním kostelem sv. Marka. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 55.

73.

s. l., s. d.

Sklenář Heský žádá o povolení ke koupi domu pro svého syna od nejmenované židovky.

Její milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Náměšti a Rosicích, paní ke mně milostivé a dědičné ponížená žádost k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně milostivá a dědičná, Pán Bůh všemohoucí Vaší Milosti rač dáti výborné zdraví i šťastné a dlouhé nad námi panování, toho i jiného mnoho dobrého na svých modlitbách ponížených upřímně žádati nepřestávám. Vaší Milost s ponížením žádám, že v dobré obrátiti ráčíte, že touto svou poníženou žádostí Vaší Milosti zaměstknání činím, však to činím z příčiny této. Oznamuji Vaší Milosti, že jeden z synů mejch, Daniel jménem, koupil od jedné vdovy židovky, kteráž nikdy nic nemá a nemůže s to být, aby platy z něho náležitě spravovala, tou příčinou takový domek synu mému jest prodala, aby již v své starosti od něho přichráněná a u něho do smrti býti mohla a já jej ten domek chci zase opravit, neb jej zpustila hrubě. Tou příčinou Vaší Milost žádám, že ráčíte tomu prodaji [!] i koupi dovoliti, aby na ten domek synu mému zápis státi se mohl, nebo již v domě mém jest nám těsno, i rád bych, dokud sem živ, abych mohl ale [!] jednoho syna bytem opatřiti. V čemž sem té celé naděje, že tato má žádost při Vaší Milosti své místo míti <mohla> bude a za laskavou odpověď poníženě žádám. S tím Vaší Milost v ochranu boží poručena činím.

Vaší Milosti chudý poddaný Heskej žid sklenář.

Že jest Pleskačovi¹ připuštěn, poněvač na něm ještě nědco peněz bere a taky, že vona každěj dům zpustí na nejvyšší a o to, že se měl pustiti, nemůže.

¹ Pravděpodobně další jméno nebo označení žida Heského.

74.

Chlum,¹ s. d.

Poddaní z obce Chlum prosí o dřevo na opravu tamějšího kostela.²

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Náměšti a Červené Lhotě, Její Milosti paní naší milostivé a dědičné, Její Milosti ponížená žádost od chudých poddaných záduší chlumského.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní naše milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha Vaší Milosti na svých nehodných modlitbách žádáme zdraví

a šťastného panování za mnohá a prodloužená léta. Před Vaší Milostí netajíme, že v dědině naší, maje chrám boží velice opuštěný a starožitný, umínili jsme jej trochu spraviti dáti, aby nám dokonce nepadl a poněvadž k tomu velice nakloněn jest, což nemoha býti tak, jak bychom chtěli, Vaší Milost poddaně a pokorně žádáme, abyšte nám na šindel dvě dřeva a na prkna šest, k tomu dva dubce darovati ráčili. Čehož my vděční jsouce, poddanejmi službami Vaší Milosti se odsluhovati, aby toho Vaší Milosti hojná odplata zde časně i potom věčně odměniti ráčil, žádati chceme. S tím Vaší Milost ochraně boží poručena činíme. Vaší Milosti poddaní chudí záduší chlumského.

Nejsem proti tomu, aby se k takový potřebě to některý dřevo dáti nemělo, může se o to poručiti purkrabímu. Kateřina z Valdštejna.

¹ Chlum u Čechtína – obec na SZ od Třebíče, která je poprvé písemně zmíněná roku 1341, kdy se uvádí jako součást třebíčského klášterního majetku. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 54.

² Zdejší kostel sv. Václava byl založen okolo roku 1300 opatem třebíčského kláštera. Kostel byl od dob husitské revoluce v rukách evangelíků, a to až do roku 1613, kdy jej Kateřina ze Žerotína předala obci Chlum. Srv. Obec Chlum, historie – kostel sv. Václava, <http://www.obecchlum.cz/sites/frames.html>, vyhledáno 22. 3. 2006.

75.

s. l., s. d.

Příslušníci tkalcovského cechu přicházejí s požadavkem na zvýšení ceny, za niž má být od nich odkupováno plátno.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, p[aní] na Třebíči a Červené Lhotě, paní paní naší milostivé a dědičné ponížena suplikací Její Milosti k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní k nám chudým poddanejm milostivá a dědičná, Vaší Milosti i s Jeho Milostí pánem, pánem Vaší Milosti, od Pána Boha všemohoucího jakož předně zdraví, požehnání a nad námi za léta prodloužila šťastného panování v těchto časích divnejm proměnám poddanejm boží ochrany svejmi poníženejmi modlitbami a pokornejmi žádati nepřestáváme. Přitom Vaší Milost milostivá paní paní se vší náležitou uctivostí Vaší Milost poddaně žádáme

a prosíme, že toto naše zaměstnání a suplikování za zlé míti nám neráčíte. Jakož jest nám poručeno, abychom se na zámek Vaší Milosti dostavili, tak sme poslušně učinili, zprávu toho majíc, abychom Vaší Milosti příze k děláni pláten a jiného díla brali. Poněvadž pak z přepuštění božího na nás chudé poddané Vaší Milosti jakož drahota ve všech věcech některých dvojnásobně, též také i trojnásobně i hrozné neslejchané dávky i jiné mnohé těžkosti, takže již při našem řemesle nám možné právu nejní zůstati. Podle toho Vaší Milost poníženě a poddaně pro Boha žádáme, že nám na taková díla jakožto milostivá a křesťanská paní paní placení od takovejch díl přilepšiti ráčíte, nebo my čeládce přidati sme musili proti předešlejch časům, chtějíce čeládky dostávati. Což tu koli učiniti ráčíte pro chudé Vaší Milosti řemeslníky, Pán Bůh všemohoucí Vaší Milosti to vynahraditi a odplatiti ráčí. Jak zde pokojnému a šťastnému prodlouženými léty, tak i v onom věčnejm životě, za to se svejmi nehodnejmi modlitbami modliti věrně chceme. Vaší Milosti chudí poddaní, cech řemesla tkadlcovského.

Tohoto sem na svobodě zanechala. [!]

76.

Třebíč, s. d.

Třebíčské poddané Anna Slezanská a Markyta Remšová žádají o radu a pomoc pro své manžele, kteří byli neprávem uvězněni v Dolních Kounicích,¹ kam se vypravili vyřídit pozůstalosti po svých zemřelých přátelích.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní naše milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha zdraví šťastného a dlouhého panování a sumou všeho dobrého vinšovati a žádati nepřestáváme. Jsouce velikou a nevyhnutelnou potřebou přinucení, k Vaší Milosti ve vší poníženosti se utíkáme a že toto naše Vaší Milosti zaměstnání nám laskavě vážiti ráčíte, žádáme. Před šesti nedělemi, Vaší Milosti milostivá paní, pání manželé naši za příčinou dosažení nápadu, nám po zemřelých přátelích našich náležejícího, do městečka Havla Břečky, souseda téhož města se vypravivše, tam původem Havla Břečky, souseda téhož města, obstavení a vězením obecním obklíčeni jsou a netoliko nápadu toho zbaveni býti, ale ještě

mnohé těžkosti příčinou nějakých dluhů, kteréž Lorenc Plucar,² bratr náš, platiti maje, na takové splacení týchž dluhův některé věci za sebou zadrževši po vpádu nepřátelském uherském³ vstoupil, chtěje to po manželích našich jmíti. I utíkajíce my se k ouřadu města Třebíče, tak mnoho jsme při nich obdržely, že troje psaní přátelské k ouřadu města Kounic, aby aspoň za 4 neděle toho vězení osvobození býti mohli, na místě našem a manželů našich učiniti sobě nestížili, i za to, že po vyjití toho času je dostaviti chtějí, připovídali. Však netoliko nic obdržeti a objednat nemohli, ale ještě o větších těžkostech na nás a manžele naše se valících v psaní druhém od ouřadu kounického za odpověď poslaném vyzvěděli. Totiž že byť i Havel Břečka manžely naše propustiti chtěl, tehdy že pan ouředník kounický toho pro nějaký nárek učiniti chtíti nebude. Pakliže by pan ouředník i tomu neodporoval, tehdy že kněz kounický pro nějaké věci zádušní (o nichž my kromě toho, co on od pohřbu čtyř zmrzlých přátel našich, jichžto ani nesprovázal, ani přítomen nebyl, 60 kop míti žádá, žádné vědomosti nemáme) jich propustiti nemíní. I nevěda my již, kde jinam po Pánu Bohu o ochranu mimo Vaší Milost, vrchnost naši milostivou a dědičnou, se utéci a pomoci v žádném jiném neočekáváje. Ve vsí hluboké poníženosti Vaší Milost žádáme, že se k nám laskavě skloniti, ruku ochrannou nad námi držeti a jak by manželé naši i vězení i těžkostí těch velikých zproštění býti mohli, rady i pomoci uděliti ráčíte. My na svých nehodných modlitbách Pána Boha, aby Vaší Milosti toho hojnou odměnou býti ráčil, žádati i Vaší Milosti toho ve vsí poddanosti se odsluhovati rádi zamlouváme. S tím Vaší Milost ochraně Pána Boha všemohoucího poníženě poručena činíme.

Vaší Milosti ve vsí poníženosti hotové Anna Slezanská a Markyta Remšová, sousedy města Třebíče.

¹ Dolní Kounice – městečko na JZ od Brna, poprvé zmiňované roku 1183. Nachází se zde premonstrátský klášter (Rosa coeli a hrad, přebudovaný v 16. století na renesanční zámek. Od roku 1622 byl majitelem města a panství kardinál František z Dietrichsteina. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 975.

² Blíže neurčený kounický měšťan, pravděpodobně člen jednoty bratrské. Patrně jeho příbuznému Jarolímu Plucarovi byl Ditrichštejnem zabaven dům, který kardinál daroval římskokatolické církvi za účelem zřízení fary, která je zde pod č. p. 129 dosud. Srv. Dolní Kounice – historie v datech, <http://www.dolnikounice.cz/historie.html>, vyhledáno 20. 3. 2006.

³ Dne 1. 5. 1605 vpadla na jihovýchodní Moravu vojska sedmihradského knížete Štěpána Bočkaje, který vyzýval moravské stavy, aby se k němu přidaly v boji za náboženskou svobodu. Moravané se ale s uherským povstáním odmítli spojit. Obrana země byla na zemském sněmu v Uherském Hradišti svěřena zemskému hejtmanu Karlu z Lichtenštejna. Nebyla však příliš dokonalá, a tak

Bočkajovci pronikali na Moravu až do července. Jejich postup byl zastaven s přispěním pomoci z Čech a Slezska. Bočkajovo vojsko bylo donuceno k ústupu až k Trnavě, kde začalo jednání o příměří, které bylo uzavřeno v říjnu 1605. Dne 23. 6. 1606 došlo k mírové dohodě mezi Štěpánem Bočkajem a Habsburky ve Vídni. Bočkaj podle ní získal vládu nad Sedmíhradskem a třemi východouherskými stolicemi. Srv. Čapka, František, *Dějiny země Koruny české v datech*, Praha 2000, online verze, <http://www.libri.cz/databaze/dejiny/text/t37.html#16050000>, vyhledáno 20. 3. 2006.

77.

s. l., s. d.

Posel Martin Cihlář prosí o zvýšení platu a přilepšení v naturáliích k výkonu práce.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní od Pána Boha zdraví a v něm jiného všeho dobrého na modlitbách svých ponížených Vaší Milosti poníženě vinšovati nepřestávám. Psaním tímto poníženým Vaší Milost zanášejíc a obtěžujíc, poddaně omluven býti žádám, příčinou zajisté důležitou k tomu veden jsem a to takovou, že mezi jinými všemi posly Vaší Milosti já nejčastěji Vaší Milosti posluhujíc, mzdy za krutou práci svou žádné jiné v tento čas obtížný nedosahuji, jedině jako prve jeden groš český od míle, na kterýžto groš nelze mi se vychovati, na to vejše (rače odpustiti) nejchatrnější obuv sobě zjednati. V příčině tehdy té, že se ke mně láskou skloniti a aby mi platu od míle přivětčeno bylo a chléb jako prve shůry dáván byl, o tom milostivě naříditi ráčíte, poníženě pro Boha a jeho odplatu stou žádám. Neb mi nelze při této práci obstáti a dávky i roboty, jimiž jako i jiní povinen jsem, vykonávati. Dále i jako Vaší Milosti ve vší poníženosti žádám, abyste mě chudého a poníženého poddaného svého též jednou měřičkou žita do nového založiti ráčili, já zase s poděkováním takové žito odplatiti v nové se zamlouvám. Co tuto pro mě poníženého poddaného svého Vaší Milosti učiniti ráčíte, Pán Bůh Vaší Milosti hojným odplátcem toho dobrodiní býti ráčí. S tím odpověď učinlivě očekávajíc, na všem dobře a šťastně Vaší Milosti se míti vinšuji.

Vaší Milosti ponížený poddaný Martin Cihlář, posel Vaší Milosti.

78.

(Třebíč), s. d.

Zedník Baltazar Liš si stěžuje, že začal s přípravnými pracemi na stavbě pro vrchnost, ale nyní jsou ke stavbě samotné přizváni jiní řemeslníci.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské z Valdštejna, na Náměšti, Třebíči a Červené Lhotě, Její Milosti paní žádost ponížena.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní od všemohoucího Pána Boha ochrany, božského požehnání a sumou všeho nejlepšího dobrého upřímně Vaší Milosti vinšující žádati nepřestávám. Před Vaší Milostí netajím, že jakož na onen čas za ouřednictví pana Khynosta nejednou sem v tom pohledáván byl, ano i za správy již nynějšího ouředníka Vaší Milosti Nikodéma¹ o to se mnou domluveno bylo, abych stavení nějaké Vaší Milosti tohoto léta nastávajícího stavěl, což já jim oběma sem vykonati a před sebe s pomocí boží vzíti připověděl, z kteréžto příčiny i kamení k stavení takovému mně lámati a sobě připravovati poručeno bylo. Což sem i učinil a kamení takové, kteréž by k témuž stavení hoditi se mohlo, sobě připravil, nad to vejše i s oběma pány ouředníky k vyměření stavení toho sem chodil. Nyní pak již k tomu se způsobuje a dílo takové před sebe vzíti chtějíc, nenadále toho jistou zprávu přijal sem, že jinší mě předjíti chtějí a mě od díla takového nyní teprva odstrčiti, když jim jako řka k rukám věc připravená j[es]t. A já prve s lámáním kamene dosti se nadělaje, ano i outratu vedouc, posměchem jim toho postoupiti abych musil, na kteréžto dílo já se spoléhajíc, dlouhý čas očekával sem a jinšího nižádného projednati sem nechtěl, obávajíc se, abych v nelibost Vaší Milosti tudy nepřišel. Žádám tedy ponížena Vaší Milost, že mně takového díla dopřítí ráčíte a nade mnou chudým řemeslníkem se smilujíc, k prvnějšímu již mému ousytí prohlédnouti, já také slibuji Vaší Milosti hodně věrně a jakž náleží takové stavení spraviti a postaviti, poněvadž pak také i od pana Nikodéma se mnou mluveno bylo, abych k učení řemesla zednického z dvorů Vaší Milosti jednoho poddaného k sobě přijal. J[es]tliže mě dílem fedrovati ráčíte, i to hotově rád chci učiniti, ano i dílo o Vaší Milosti náležitě se smluviti a porovnati. Kdež té důvěrnosti k Vaší Milosti jsem, že mě odpovědí laskavou

a milostivou poděliti ráčíte a což tu pro mě chudého řemeslníka Vaše Milost učiniti ráčí, Pán Bůh rač toho Vaší Milosti hojná odplata zde časně i potom věčně bejti.

Vaší Milosti k službám hotový Baltazar Liš, zedník.

Odpověď po něm, ač se tak dlouho neohlásil, že zmeškal jej, že sem to svejím poddanejm již jednala.

¹ Třebíčský důchodní písař je zmiňován v návrhu posledního poručení Kateřiny ze Žerotína z 6. 5. 1625. Srv. *Bakalářská práce*, s. 59.

79.

s. l., s. d.

Jan Marbl, perníkář z města Lanškrouna,¹ žádá, aby byl jeho syn Valentin přijat za poddaného Kateřiny ze Žerotína.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínové z Valdštajna [!], paní na Třebíči a Červené Lhotě, paní k lidem nuzným a potřebným laskavě náklonné, Její Milosti ponížená žádost od Jana Marble lanškrounského mp.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní od Pána Boha zde časně zdraví trvanlivého a panování šťastného, po tomto pak životě smrtedlném života věčného a blahoslaveného vinšovati poníženě nepřestávám. Poníženě Vaší Milosti oznamuji, že syn můj Valentin Marbl na prosbu mou a žádost před některou nedělí Vaší Milosti poníženě přednesenou za poddaného ještě až posavad přijat nejni, pro kteroužto příčinu, ačkoliv již i listu (kteréhož sem já mu pro nebezpečství na cestách tak pojednou vyzdvihnouti nemohl) od řemesla dosáhl, však ještě k svobodné podle řemesla svého živnosti nejni připuštěn a k cechu připojen. Čehož aby mohl dojíti od pána ouředníka sem žádal, ale odpověď od něho dána, že od Vaší Milosti strany té věci žádné poručení ještě jim nepřišlo. V kteréžto příčině opět k Vaší Milosti poníženě se utíkám, žádajíc podle možnosti jako i předešle, že jej za poddaného přijíti ráčíte, což když se stane, ihned do cechu přijat bude a na gruntech Vaší Milosti, jakž na poddaného věrného náleží, poctivě a chvalitebně se živiti bude podle řemesla svého perníkářského, což jak já

za něj, tak i on za sebe připovídáme. V tu naději Vaší Milosti vysoce urozená paní paní poníženě vcházím, že tuto mou žádost potřebnou a poníženou laskavou myslí přijíti k splnění jejímu přivéstí ráčíte. Čehož Pán Bůh pak zde plná, tak i potom věčná v nebesích pro tu náklonnost, kterouž k lidem potřebným nuzným míti ráčíte, hojnou odplatou býti ráčí. S tím milosti svrchovaného P[ána] Boha Vaší Milosti poníženě poručena činím.

Vaší Milosti poníženě k ochraně se utíkající Jan Marbl, lanškrounského řemesla perníkářského.

¹ Lanškroun – město založené ve 2. polovině 13. století patřilo do roku 1622 Hrzánům z Harasova, poté přešlo do majetku Karla z Lichtenštejna. Srv. *Ottův slovník* 15, s. 643-644.

80.

Podklášteří¹ (Třebíč), (1623)

Pekař Matěj Svatský prosí o poskytnutí možnosti pozdější splátky dluhu.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíci a Červené Lhotě, paní paní mé milostivé a dědičné tato ponížená žádost.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní, od Pána Boha zdraví a v něm jiného všeho nejlepšího vinšuji Vaší Milosti poníženě a poddaně rád. Na milostivé a laskavé poručení tak jsem se zachoval a 1 met žita na onen čas s jinými pekaři z sejpky Vaší Milosti přijal, přijmouc zpeněžení hleděl, jakož jsem i částku zpeněžil a neprodleně důchodnímu písaři Vaší Milosti nesl, jichž on (že všecky nebyly) přijíti se zpěchoval. V tom nenadále pád mince přišel, brzo potom lid vojenský na nás připadl,² takže tento ostatek obilíčka v hrdlo vstrčiti, na penězích pak velikou škodu (dávajíc je za třetí peníz) vzíti jsem musil. Nemajíc tehdy a nemohouc nyní (bych pak i všecky nábytečky své zpeněžení měl, odkud jinud mimo to obilíčko, kteréhož částku drahnou mezi lidmi sobě jsem přišil) Vaší Milosti zaplatiti, k nohám milosrdenství padám, Vaší Milost za to pro Boha žádajíce, abyšte nyní v této mé škodě a z ní pošlé bídě nade mnou, manželkou a dětmi mými drobnými lidskou citedlnost míti a do sklizení toliko nového obilíčka sečkání mi učiniti ráčili. Rád v tom čase Vaší Milosti chci zaplatiti i za to milosrdného Boha

žádati, aby on sám Vaší Milosti duchovně i tělesně dobrodiní to, kteréž pro mě, manželku mou a drobné dítky mé od Vaší Milosti učiněno bude, bohatě a štědře vynahraditi ráčil. S tím odpovědi laskavé a přívětivé očekávajíc, při všem se dobře a šťastně míti Vaší Milosti poníženě a poddaně vinšuji.

Vaší Milosti ponížený poddaný Matěj Svatský na Podklášteří.

Odpověď, že já s tím nemám nic činiti, nežli s cechem pekařským, poněvač se jim dálo, že já taky k nim hleděti o záplatu chci.

¹ Podklášteří – původně předměstí Třebíče, které tvořila osada pod klášterními hradbami. Dnes je Podklášteří jednou z městských čtvrtí. Urbář z roku 1629 ukládá zdejším usazeným poddaným: „klášterští povinni sou zeli okopávati, každej po 1 dnu...plíti mrkev, cibuli a jiné zahradní věci, každej po 50 dnech...len a konopí trhati, každej po 50 dnech.“ Srv. Urbář 1629, p. 128.

² V letech 1622-1623 se do Třebíče nastěhoval jezdecký pluk císařského generála Baltazara de Marradas et Vique, čítající kromě důstojnického sboru 500 jezdců. Podle výkazu vypracovaného městskou radou 30. března 1622 dostali Marradasovi vojáci během 12 týdnů pobytu jen v hotových penězích 27 278 zlatých rýnských, oves pro jejich koně stál více než 6 500 zlatých a stravování přišlo měšťanské rodiny na dalších 12 000 rýnských zlatých. Následující rok, když Gábor Bethlen vypověděl císaři mír, se město octlo opět ve velkém nebezpečí. I když o několik dní později došlo znovu k dohodám o míru a bezprostřední nebezpečí Třebíči již nehrozilo, neušlo město další, byť jen finanční pohromě - ve městě se ubytovaly dva regimenty slezského vojska. Třídvacetidenní pobyt tří tisíců vojáků ve městě znamenal výdaje přes 90 000 zlatých. Srv. Třebíč v datech, http://www.trebic.cz/v_datech.asp, vyhledáno 23. 3. 2006.

81.

s. l., s. d.

Krumplíř Andres Dioisius je s manželkou opět uvězněn a prosí o propuštění, aby se mohl věnovat své živnosti a postarat se o své děti.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna na Třebíči, Slavičkách a Červené Lhotě, Její Milosti paní paní ke mně milostivé a dědičně ponížená suplikací od Andresa Krumplíře mp.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně milostivá, aby Pán Bůh Vaší Milosti ráčil dáti dlouhověké zdraví, šťastného panování, toho já na modlitbách mých Vaší Milosti žádám rád. Vaší Milosti paní paní [ke] mně chudému milostivá a dědičná opěty snažnou žádostí se utíkám a Vaší Milosti pro Boha žádajíce, že se o mě, manželku a dítky mé milosrdenstvím křesťanské vrchnosti ujíti ráčíte, poněvač sem v minulou sobotu opěty již počvrtý do vězení dán a to těžkého,

kterého sám jakživo ani můj národ nezkusil. Manželku mou v světnici obecní v rathauze k lavici na pouto a řetěz přizamknutou k divadlu každému, kdož tam chce jíti, dali, mě pak v šatlavě do vězení tmavého, kdež račte odpustiti, zločince ztrápené popravec v moci své maje, vsazí, i též v tom vězení i na poutu a řetězu připjatej ve dne v noci jako i manželka má ostávám, takže pro smrad a hrůzu a jiné nepohodlnosti snad do smrti k prvnímu zdraví přijítí moci nebudu. Jeho Milost pán minule [ke] mně ráčil promluviti, že vina moje tak jak jiného hrubá nejní. Na rukojmě mě z milosti propustiti poručiti ráčil, s ní mě pak bez vyslyšení jakého z těch rukojmí nyní vyvzavše [!], kterýchž vosum dostatečných bylo skrz rychtáře oznámeno, že musíme zláště seděti, že budem slyšaný, ale nevědouc času, kdy a snad já, jsouc již skrze to mezi lidmi nanejvyšší zlechčen, o všechno přijdouc, žebrákem s dítkami býti bych musel, nebo prve již od vězení mnohé co meškání škodu maje, nyní opět každej den po 12 krejcařích od vězení dáti-musím a malýho peníze nemám. Čeládka mi zahálí, k jarmarku sem měl něco zhotoviti jako jedný paní Jankovskej čelení, kteráž perel a šteftů zlatých za mnou nemálo má, tak skrze to vězení, jak o chudou mou živnost i vo zlou pověst u jich milostí paních přijdu, prosím rukojmích ostávati do vyjití té věci, poněvadž i jiní toho podle poručení Jeho Milosti pána užívají, já sem hotov vždy svou nevinou od sebe odvozovati, račte se pro ty mé dítky vzpomenouti. Pán bůh ráčí Vaší Milosti hojná odplata bejti.

Vaší Milosti věrný poddaný Andres Dionisius, krumplř mp.

82.

(Třebíč), s. d.

Ovčáci Václav z Třebíče, Prokop z Červené Lhoty, Jan z Vracerova a Bartoloměj ze Slaviček žádají o zvýšení platu a přídavek soli a obilí pro ovce kvůli rostoucím cenám.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Červené Lhotě a Náměšti, paní milostivě k chudým lidem náklonná, ponížena žádost od nás snížených služebníkův Václava při dvoře třebickým, Prokopa při

dvoře červenolhotském, Jana při dvoře vracovském, Bartoloměje při dvoře v Slavičkách, ovčákův, Její Milosti ku přečtení.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní milostivá, k chudým lidem náklonná, od všemohoucího Pána Boha zdraví dobrého, požehnání božského, panování za mnohá prodloužená léta šťastného jak Vaší Milosti, tak též i Jeho Milosti pánu, pánu Vaší Milosti, modlitbami svými sniženými žádáme. Ve vší poníženosti že Vaší Milosti tímto sprostým spisem zaneprázdnění činíme, za dobré že nám to položití ráčíte prosíme. Jakož se nám každých šest nedělí po 3 spišcích soli na dobytek ovčí kromě do Vracerovic na 13 set téhož dobytka ovčího 4 spišky dává, Vaší Milosti oznámiti můžeme, že na tak mnoho dobytka všechněm takové soli málo vychází a dobytek velmi nuzný jest. Co se služby naší, kteráž nám ročně jak na penězích, tak též i na obilí z důchodův Vaší Milosti dává, račte Vaší Milosti jakožto vrchnost milostivá toho posouditi, že nyní všechno tuplovaně draho jest, takže co sme prve, račte odpustiti, pár boků nejdrážeji za 2 zlaté koupili nyní pře [!] 12 zlatých je vzítí musíme a čeládka velice drahá jest, takže sotva taková služba na ni vystačí, kterak my nebozí lidé na tom praví bejtí a obstáti máme. Za což Vaší Milost ve vší sniženosti prosíme, že nám služby jak na penězích, na obilí a soli na takový dobytek přidati a přilepsiti, abychom nebozí lidé při tom obstáti mohli, ráčíte a jakož (račte odpustiti) bez psův k obhajování před zvěří dobytkův býti nemůžeme, žádáme, že nám jakožto prvotnějíc bejvalo nětco ovsa též poručiti dávati ráčíte. S tím Vaší Milost Pánu Bohu k ochraně jeho svatě poručena činíme. Snižení služebnej Vaší Milosti Václav při dvoře třebíčským, Prokop při dvoře červenolhotském, Jan při dvoře vracerovském, Bartoloměj při dvoře v Slavičkách, ovčáci.

Odpověď u zámku, že má prve peněžitou dosti velkou službu [?] jemu že sem tak rok prvý 4 zlaté přidala, v obilí že se jim rovně tolik dává jako prvý, že ho nekupují. Strany psů, že sem jakživa vovčákům jich nevychovala a vosy [!] nedávala a ani o tom nikdá neslyšela, protož že nebudu ještě nic nového zamejšleti, protož aby se s těmi věcmi spokojili, nežli dyž bude po holení vovec, že chci dáti všem na spropitný či budou moci na tom přestati, nežli tomu v zámku

kázala sem těch 18 zlatých navrátiti, strany soli to sem na uznání ouředníka, jak by jí mnoho potřebí byli, odkázala to spraviti.

¹ Červená Lhota – obec ležící na V od Třebíče, poprvé zmiňovaná roku 1436. Srv. Hosák, *Místopis*, s. 55.

² Vacenovice – ves nacházející se u Heraltic na území panství Lesonice. Tamtéž, s. 153.

³ Slavičky – obec nacházející se na V od města Třebíč. První zmínka o ní pochází z roku 1101. Vesnice se skládá z místních částí Slavičky, Okrašovice, Pozďátky a Dobrá Voda. Tamtéž, s. 54.

83.

Třebíč, s. d.

Jan Nygrýn, třebíčský poddaný, žádá o povolení prodat svůj dům řezníkovi Janu Lysickému, aby sám mohl zakoupit jiné stavení.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna a na Třebíči, Červené Lhotě a Náměšti, paní mé milostivé a dědičné, ponížená suplikací.

Dlouhověkého a potěšitedlného zdraví duše i těla, též pokoje, požehnání boží[h]o a šťastného, za mnohá prodloužená léta panování, Vaší Milosti paní má milostivá a dědičná i s Jeho Milostí pánem pokornými modlitbami svými vinšuji a žádám. Ráčíte v paměti snášeti Vaší Milosti paní má milostivá majíce sobě Vaší Milosti od pána ouředníka vědomost danou, že jsem před některým týhodnem dům po nebožtíkovi Řehořovi Něškovským v městě Vaší Milosti v Třebíči na místě sirotkův pozůstalých a vdovy po ouřadu téhož města Vaší milostí koupil, na něž i závdavek s povolením pána ouředníka na místě Vaší Milosti odvedl a složil. Naproti témuž dům svůj, kterýž v ulici blíž kostela leží, že jsem Janovi Lysickému, též poddanému Vaší Milosti, zase prodal na jisté poručení Vaší Milosti mně od pána ouředníka oznámené. Témuž pak Janovi Lysickému že neráčíte povolení Vaší Milosti k takovému kupu dávati, nýbrž abych jinému jej prodal, odpovědí skrze pana ouředníka jsem zpraven. V pravdě Vaší Milosti oznámiti mohu, že žádný se nenachází, aniž koho mohu dostat, kdo by jej chtěl koupiti a pán ouředník na dům ten, kterýž jsem po nebožtíkovi Řehořovi koupil, zápisu se povoliti mi se zbraňuje. Ouřad tolikéž na místě sirotkův ujištění a zápisu takového domu ode mě vyhledává a míti chce. Se vši tehdy ponížeností a šetrností k Vaší Milosti paní mé milostivé a dědičné se utíkám a prosebně žádám, že se

k tomu milostivě nakloniti a témuž Janovi Lysickému k kupu domu mého laskavé povolení své dáti ráčíte, neb on jse člověk střídmý a pokojný bude se moci k pracem obecním dobře a prospěšně hoditi. Já též abych mohl ouřadu města Vaší Milosti na místě sirotkův takový zápis na dům učiniti, nebo já jsouce člověk potřebný a mnoho dobrým lidem zadlužený, nemám a neočekávám v těchto bídnejch a zarmoucenejch dnech odjinud než z toho domu pomoci a zaplacení. Živnosti všeliké nám hynou a přicházeti k nim nelze, úroky též vždy větší a větší nastávají a cokoli z požehnání božího v skrovnosti mám, nerad bych se o to připravil. Žádám tehdy Vaší Milosti paní své milostivé a dědičné pokorně a poníženě, že ráčíte tuto žádost mou potřebnou dle vůle Vaší Milosti milostivě naplniti a laskavé odpovědi mně uděliti. S tím Vaší Milost i s Jeho Milostí pánem v mocnou ochranu a opatrování věčného <poroučím> Boha poroučím.

Vaší Milosti věrný poddaný Jan Nygrýn, obyvatel města Třebíče.

Dána odpověď na toto, že nemohu k tomu dovoliti, aby se mi tu měl kerej řezník vosaditi za příčinou, že by tu nemohlo bez neřáda a smradu v tý ulici bejti, poněvač já tady často jezdívám.¹

¹ Řezníkům byla vyhrazena zvláštní ulice, v níž roku 1629 bydleli čtyři zástupci tohoto řemesla. Zdejší řezníci měli za povinnost jednou ročně odevzdat ke svátku sv. Martina 1 lot centýře nepřepouštěného loje a v termínu od sv. Ducha po sv. Václava dodat „kterýž by koliv velký dobytek byl, toliko v sobotu 1 nohu, jenž slove paznecht z hovada hovězího.“ Srv. Urbář 1629, p. 171-172.

84.

Kožichovice,¹ s. d.

Rychtář, konšelé a obyvatelé obce Kožichovice žádají o odložení splátek pravidelných dávek z důvodu požáru, který zničil celou vesnici.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské z Valdštejna na Třebíči, paní nám milostivé, ponížená žádost k d[odání] od nás chudých poddaných sousedů z dědiny Kožichovice.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní nám milostivá, Vaší Milosti od Pána Boha všemohoucího štěstí, zdraví hojného, božího požehnání a šťastného a dlouhého

nad námi chudými poddanými panování na modlitbách našich snižených Vaší Milosti vinšovati a žádati nepřestáváme. Vaší Milost milostivá paní se vši náležitou uctivostí jakožto věrní a chudí poddaní poníženě a pokorně žádáme a prosíme, že nás milostivě a laskavě chrániti ráčíte a to v příčině té, což se dotýče strany platu, kterýmž povinni Vaší Milosti jsme. Nad to pak vejše nynějších příčinou nepokoje v nově nařízených a nám chudým lidem pohořalým velmi obtížených, kterak jsme minulého roku nemalou zkázu na statečcích svých z dopuštění božího skrze oheň vzali, čehož milostivá paní povědomí bejti ráčíte. Za čež Vaší Milost milostivá paní poníženě a poddaně pro Boha prosíme, že nás poddaných jakožto paní křesťanská chrániti a strany těch platů a nynější výpravy, totiž pátý osoby, lítosti nad námi že dokázati ráčíte. Nebo milostivá paní předešlé vypravování desátý osoby dva drábi do štyrydcýti zlatých nás stojí, nebo milostivá paní nemáme odkud takového vypravování a nákladu bráti. Což tu pro nás chudé poddané učiniti ráčíte, Pán Bůh toho Vaší Milosti zde časně i potom věčně hojná odplata bejti ráčí. Odpovědi milostivé od Vaší Milosti očekávájice, Vaší Milost nebeskému P[ánu] B[ohu] poručena činíme.

Vaší Milosti věrní poddaní rychtář a konšelé i všeka obec dědiny Kožichovice.

Tito pohořalí sou propuštěni z vypravování pátýho člověka i taky splatíno.

¹ Kožichovice – vesnice nacházející se na JV od Třebíče. Obec je poprvé zmiňovaná roku 1101 v souvislosti se založením třebíčského kláštera. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 54.

85.

Třebíč, s. d.

Zástupci třebíčské židovské obce¹ žádají o odpuštění nebo snížení pravidelných poplatků z důvodu veliké chudoby.

Jich Milostem vysoce urozeným panu Karlovi staršímu z Žerotína a paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Rosicích, Náměšti, vrchnosti naší milostivé a dědičné, ponížená žádost Jich Milostem k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozený pane pane k nám milostivý, Pán Bůh všemohoucí Vaší Milosti i s Její Milostí paní paní manželkou Vaší milostivou a naší laskavou a dědičnou paní rač dáti za mnohá a prodloužená léta výborné zdraví, též také šťastné a dlouhé nad námi poddanými Vaší Milosti panování, toho i jiného mnoho dobrého jakožto vrchnosti své milostivé upřímně vinšovati a žádati nepřestáváme. Vaši Milost ve vši poníženosti žádáme, že nám nuzným a bídným židům za zlé míti neráčíte, že touto poníženou žádostí zaměstknání činíme, však to činíme z důležité a nuzné potřeby. Jakož naděje vede, že Vaším Milostem jest to v dobré vědomosti, že předkové naši, užívající laskavé ochrany a péče od vrchnosti své milostivé, za takové dobrodiní uvolili se dávatí každého roku 40 dukátů, každého půl léta 20. Kteréžto dukáty i my až posavad podle možnosti Vaší Milosti každého roku sme odvozovali a tomu zadosti činili. Ale že pak toho času, když sme se to uvolení stalo, platil dukát půldruhýho tolaru, ale nyní již o 3 zlaté až 5 krejcarů více platí, tou příčinou jest nám ten plat dosti těžkej a téměř nemožnej k vykonání, poněvadž mnozí z nás téměř chleba sobě vydělati nemohou, nebo žádných živností nemáme. Vidouce pak to, že z milosti boží nemáme vrchnosti než raději otce a matky a že v mnohých příčinách, když se k Vaší Milosti utíkáme, nikdá oslyšaný nebýváme, tou příčinou ještě my všickni židé ve vši poníženosti a pokoře k Vaší Milosti se utíkáme a žádáme, že se nad námi smilovati ráčíte, pokudž by věc možná byla, aby z takových dukátů sjíti mohlo a my bychom nebyli povinni takový plat na dukátích odvozovati, než jistou sumu na dobrý minci stříbrný, totiž pokudž by proti Vaším Milostem nebylo, za každý dukát 2 zlaté dáti a Vaším Milostem odvozovati, poněvadž také i nyní dosti těžko o dukáty jest a nelze jich nyní dostávatí pro příčinu tu, že tak na nich přibývá, každý chová, aby mohl nětco víc přichovati. Žádáme Vašich Milostí, že to ráčíte učiniti pro Boha a odplatu jeho zde časnou a potom věčnou a my jakožto chudí poddaní Vašich Milostí na svých modlitbách od Pána Boha dobrých věcí žádati nepřestáváme. Dále při tom Vašich Milostí žádáme, jakož sme při těchto vánočních svátcích plat Vaší Milosti spraviti měli, že tak mnoho lásky prokázati ráčíte a takovýho platu do středopostí nejprv příštího² poshověti ráčíte, my při tom čase s poděkováním Vaším Milostem chceme jej odvésti, než za dukáty nyní také odvésti chceme. Byli bychom také i ten plat rádi spravili, než přišlo nám jiný

poručení, aby chom písari 30 zlatých uloženy berně složili a odvedli. Věříme a žádáme pro Boha, že tato žádost jedna i druhá při Vašich Milostech své místo jmíti bude. Pán Bůh rač srdce Vašich Milostí k tomu nastrojiti, aby tato žádost naše od Vašich Milostí naplněna býti mohla. Za laskavou a milostivou odpověď žádáme.

Vašich Milostí chudí poddaní všecka obec židovská při městě Třebíči.

Místo těch 20 dukátů, co měli dát o Vánocích, přijala sem od nich na prostý minci 10 zlatých, však jen tento rok neb termín nežli smlouva předce zůstává na dukáty dávati.

¹ Židovská obec je v Třebíči doložena již k roku 1338. Většina obyvatel bydlela v ghettu na předměstí Zámostí. Srv. Hedbávný, M., *Třebíčské pověsti*, s. 69.

² Od 16. století připadá středopostí na čtvrtek mezi 3. a 4. postní nedělí.

86.

Stará Kamenice, s. d.

Obyvatelé Staré Kamenice žádají o prominutí pravidelného odvodu ryb pro vrchnost, neboť jim příchozí vojsko všechny ryby ukradlo.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Lhotě Červené, paní naší milostivé a dědičné snižená suplikací.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní k vám [!] milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha zdraví výborného, požehnaní božského, hojného i šťastného nad námi panování každého času modlitebně dnem i nocí upřímně vinšujícíce žádati nepřestáváme. Vaši Milost milostivá paní paní se vši náležitou poddaností žádáme, že tuto poníženou zprávu a podle ní žádost milostivě vyslyšeti a laskavě naplniti ráčíte. Jakož sme pominulých dnův Vaší Milosti poníženě zprávu činili, kterak jsme od lidu vojenského nemilostivého v velikou záhubu a podle toho i o statek Vaší Milosti sobě svěřený přišli, utíkajíc se při tom k Vaší Milosti jakožto k paní své milostivé té celé naděje k Vaší Milosti jsouce, že nad námi chudými poddanými lítost jmíti a takový rest od nás do důchodů Vaší Milosti povinný milostivě pasírovati ráčíte. Naproti kteréžto žádosti milostivě jste

se ohlásiti ráčili, že pokudž tomu tak jest a my skrze lid vojenský o takové ryby sme přišli, když to dostatečně ukážeme, na žádost naši milostivě odpověď chtíti dáti ráčíte. I poněvadž tomu tak jest a nejinak a my nemajíce na takové ryby odbytu, jakož se to téměř každoročně trefuje, že teprv netoliko k svátkům vánočním odbejvají, ale i z jara i do postu u mnohých se nevyprodávají. Na milostivé poručení Vaší Milosti tak činíme a kdo co takových ryb sobě vysázeno měl, poznamenání a přitom od purkmistra a starších měst[a] Kamenice pro lepší důvěrnost vyžádané svědectví odsíláme. Vaší Milosti jakožto paní své milostivé a dědičné se vši náležitou poddaností žádáme, že žádost naši milostivě naplniti ráčíte. Pán Bůh ráčiž to zase Vaší Milosti bohatě vynahraditi, jak zde časně, i potom věčnou slávou v nebesích.

Vaší Milosti chudí poddaní sousedé měst[a] Staré Kamenice.

Tato jejich žádost jest naplněná a takový ryby odpuštěný.

Poznamenání Její Milosti paní etc. od sousedů kamenických, kdo co sobě ryb vysázeno jměli:^a jedna každá kopa kaprů za 6 zlatých

Duchek Řezník kop 1 ½

Pavel Něšata ... 1 ½

Tomáš Pruknaš ... 1 ½

těž na tálu ... 1 ½

do rathauzu ... 1 ½

Katrina Smejalka ... 1 ½

Václav Augustů ... 1 ½

Jan Vohauků ... 1 ½

Marek Součků ... 1 ½

Tomáš Cvrček ... 1 ½

Adam Němčík ... 1 ½

Tomáš Sládek ... 1 ½

Jiřík Randulů ... 1 ½

Říha Zkrouků ... 1 ½

Pars 20 kop kaprů

^a Seznam je přiložen k dopisu.

87.

Stará Kamenice, s. d.

Kamenická městská rada zaslá stížnost na vojsko, jehož příslušníci ve městě ukradli ryby.

My purkmistr a rada měst[ská] Staré Kamenice známo činíme tímto listem, že sou před nás předstoupili sousedé naši, kteříž šenkem živnost svou vedou. Žádaje nás snažně, abychom jim v jejich pilné a důležité potřebě své v svědectví vedli, kterak jim ryby od Jejich Milosti vačnosti [!] naší milostivé svěřeno, od lidu vojenského sou pobraný. I nemohše jich žádosti odepřít tak činíme, jsouce toho sami, kteříž sme takového lidu dočkali i někteří z obce povědomi, takto o tom usvědčujem, že sou jim šenkujícím z haltýru takové ryby a do džberů, pytlů nákladní odnesli, nad to vejš rybník Tomáše Prajknara opustili a ryby z něho též podle jiných sousedův je[h]o usazené i jiné vylapali. Tomu na svědectví pečeť naší sme s jistou vůlí naší přitistknouti rozkázali k tomuto listu, jehož datum v sobotu.

Odpověď na tu suplikaci kamenickejm, komu sem <jest> a jak mnoho těch kaprů vysázeno a od těch vosob dostatečně skutkem ukázáno <mně> bude, že sou takový ryby od lidu vojenskýho pobraný <byly>, teda jim na tuto jejich žádost odpověď dáti chci, nebo ryby se vysazovaly v tejdén svatého Šimona [a] Judy¹ a lid vojenský se teprvá na krunty mý dostal okolo Vánoc a tak již v ten čas žádných ryb pod rukami nebylo, že sou s penězi ti byli.

¹ Okolo 28. října.

88.

Trnava, s. d.

Obyvatelé vsi Trnava děkují za povolení stavby kostela a přilehlého hřbitova. Zároveň žádají o převedení tohoto pozemku do obecního majetku, aby mohli v kostele praktikovat takovou víru, pro kterou se sami rozhodnou.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské z Valdštejna, na Třebíči, Červené Lhotě a na Náměšti etc., paní naší dědičné a milostivé ponížená suplikací k dodání od sousedův dědiny Trnavy [!].

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní naše milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha jak dobrého zdraví, tak i všelikého požehnání Vaší Milosti na svých modlitbách ponížených jako věrní poddaní žádati nepřestáváme. Že jste spolu s Jeho Milostí pánem pánem našim milostivým k nám chudým poddaným Vaší Milosti laskavě se nakloniti a vedle předešlé suplikací k tomu, abychom sobě při dědině naší kostel a krchov při něm, kdež bychom se pohřbovati [!] mohli, vystavěti dali, milostivě dovoliti ráčili. Za to s nehlubší [!] pokorou Vaší Milosti i Jeho Milosti pánu poníženě děkujeme, přitom pak před Vaší Milostí netajíme, že sme již toho začátek učinili a místo krchovní zdi obehnati dali. Prve pak, než bychom do stavení kostelíka se dali, Vaší Milosti předešlou žádost se vši ponížeností opakujeme, jak v tom, abyšte nám takové místo osvoboditi ráčili, aby budoucně někdo nás od něho neodlískal, neb učení odporného učení evangelitskému tam neuvozovali, o všem nás neb potomky naše k němu nutiti moci neměl. Tak i v tom abyšte pro odplatu boží nás pomocí nějakou v dříví i což byšte více ráčili k tomu chtítí učiniti, fedrovati ráčili. I za to Vaší Milost s srdečnou pokorou poníženě prosíme, že se k tomu milostivě a laskavě jakožto paní paní křesťanská a dědičná nakloniti ráčíte a nám času letního některou robotu buďto pěšky, anebo s koňmi prominouti a pasírovati ráčíte, abychom k tomu stavení potřeb platných dodávati mohli, na milostivé vůli Vaší Milosti přestáti chceme. A za Vaší Milost i za Jeho Milost pána modlíti se chceme, aby to zde časně i potom věčně Vaší Milost odměniti ráčil. S tím Vaší Milost ochraně boží a sebe v laskavou paměť Vaší Milosti poručena činíme.

Vaší Milosti chudí a robotní poddaní rychtář a starší i všecka obec dědiny Trnavy.

¹ Trnava – vesnice ležící na S od Třebíče. Zdejší kostel sv. Petra a Pavla se hřbitovem byl postaven v letech 1618-1620 jako protestantská modlitebna. Od roku 1620 byla tato modlitebna Nejsvětější Trojice vyhrazena katolíkům z obcí Trnava, Pocoucov a Ptáčov. Roku 1665 byla přebudována na katolický kostel, který byl v roce 1785 klasicistně přestavěn. Srv. Obec Trnava – památky, <http://www.horacko.cz/trnava>, vyhledáno 23. 3. 2006.

89.

Kouty, s. d.

Jan Beránek ze vsi Kouty si stěžuje, že mu byl ve vesnici u Znojma kvůli podezření z krádeže obilí zabaven kůň. Beránek se však žádné krádeže nedopustil, a proto žádá o pomoc a ochranu v této při a o navrácení svého zvířete.

Vaší Milosti paní má milostivá vinšuji Vaší Milosti od Pána Boha dobrý a šťastný den. Vedle toho Vaší Milosti oznamuji, že sem zjednán byl od jednoho dobrého člověka, abych jemu profanty do ležení vezl. Pak když sme přijeli pod Znojmo do jedny vsi, kteráž k Znojmu náleží, postavil sem tam svý herky, nebo sem dále ujítí toho dne nemohl. Trefilo se, že jest tam v té hospodě přede mnou stál jeden vojenskej profantník, kterýž předešle měl v maštali některý snop žita, ale já sem o tom nevěděl, kde jest on je vzal, i tušilo se, že jest se jednomu v té vsi, totiž rychtáři, ztratilo se jest z pole žito a on ho v tý maštali nětco našel, ale já to svým dobrým svědomím říci mohu, že já nevím, odkud jest on takový žito přivezl, z čehož mě ten jistý rychtář z té vsi pro takové obilí obviňuje a jednu, račte odpustiti, Vaše Milost odpustí, herku tam zdržel, což já Vaší Milosti jakožto poddaný Vaší Milosti žádám, že mi k tomu nápomocní býti ráčíte, abych já k svému hovádku zase přijítí mohl. Což důvěrně Vaší Milost žádám, že tato má ponižená suplikací při Vaší Milosti své místo míti bude.

Vaší Milosti ve všem poslušný poddaný Vaší Milosti Jan Beránek, soused ze vsi Koutů.

90.

s. l., s. d.

Pekař Jan Kratochvíle¹ prosí o zvýšení platu. Uvádí, že se stejnými penězi, jaké dostával jeho předchůdce, není možné vyjít, protože se všechno zdražilo.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínce, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní milostivé a laskavé, potřebná žádost Její Milosti.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně milostivá a laskavá, aby Vaši Milost Pán Bůh při dobrém způsobu zdraví zachovajíc, požehnání svého svatého a ve všem dobrém požehnání za mnohá prodloužená léta udělití ráčil, toho jak Vaší Milosti ta[k] i Jeho Milosti pánu na svých ponížených modlitbách žádati nepřestávám. Vaší Milosti, že toto mé psaní, kteréž před Vaší Milostí přednášejíc, ním [!] zaměstknání činím, v dobré obrátiti ráčíte. Kdež před Vaší Milostí poníženě netajím, že dostanouc se sem na zámek Vaší Milosti za pekaře, až posavad žádné vědomosti nemám, co by mně služby roční dáváno býti mělo, taktéž ani na čem líhati nemám. Neb ačkoliv zpráva mi toho dána jest, že by se předešlému pekaři 32 zlatých a 4 páry střevíc [!] do roka dávati mělo, poněvadž pak nyní tak těžká a potízná léta jsou, takže co se prve za jeden peníz dostati mohlo, nyní se za to dva dáti musejí, při kterýchž bych obstáti nemohl. Vaši Milost poníženě žádám, že mi na touž službu mou nětco více přidati poručiti ráčíte. Já také práci a povinnost svou se vší pilností, tak abyšte se mnou spokojeni býti moci ráčili, vykonávati chci. Při čemž Vaši Milost Pánu Bohu, sebe pak lásce Vaší Milosti poníženě poručena činím a odpovědi laskavé od Vaší Milosti očekávám.

Jan Kratochvíle, řemesla pekařského mp.

Odpověď že služby nepřidám, pro jiný ne, že radci mu nědo [!] budu darovati, bude-li se dobře chovati.

¹ Jan Kratochvíle vlastnil dům v Třebíči. Zemřel kolem roku 1645. srv. *Purkrechtní kniha města Třebíč (1600) 1604-1760*, p. 342. Jméno Kratochvíle bylo v Třebíči dost časté. Roku 1664 vlastnila dům v Třebíči „*Catharina Cratochwilin*.“ Na předměstí Jejkov patřily domy Václavu a Michalovi Kratochvílům a Martin Kratochvíle byl zároveň majitelem domu v dnešní městské části Horka. Srv. *Registr poplatků k sv. Václavu*.

91.

s. l., s. d.

Obroční písař Zikmund protestuje proti obvinění, že měl zneužít své funkce a okrádal vrchnost. Dokládá, že naopak musel mnoho věcí zaplatit ze svého.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Náměšti, paní mé milostivé, ponížená žádost Její Milosti k dodání.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní milostivá, od všemohoucího Pána Boha zdraví dobrého stálého, za mnohá a prodloužená léta šťastného panování Vaší Milosti spolu s Jeho Milostí pánem na svých snižených nehodných modlitbách dnem i nocí vinšovati a žádati nepřestávám. Vaší Milosti milostivá paní se vši náležitou šetrností poníženě žádám, že ráčíte tuto mou sprostě v spis uvedenou žádost laskavě přijíti a milostivě naplniti. Poněvadž Pán Bůh na mě dopustiti ráčil, žel skrze lidi zlé nyní Vaší Milosti v veliké domnění a nelásku sem přišel, že bych statek mně od Vaší Milosti svěřenej a v roček uvedenej k oužitku svému rozmrhávati měl. Kterouž příčinou i kuň, jehož sem sobě k vejdělků nějakému (nejvíce pak pro ty častý rozjíždky co purkrabího, nejní nemoha pěšky dostatčiti docházeti do dvorův a jinam, kdež mi poručeno jest) za svy vlastní peníze, za pachole ještě zůstávaje, na chování koupil, od Vaší Milosti vzat jest. Nadto více i to mi od pana ouředníka oznámeno, že račte o tom milostivě poroučeti, co kde jakého obilí seto mám, abych tomu taky pokoj dal, v čemž sem se tak zachoval i taky poznamenání, co sem seti dal, panu ouředníkovi od sebe odvedl. Vaší Milost se vši náležitou uctivou šetrností poníženě prosím, že mi v tom za zly jmíti neračte, nebo sem toho pro veliký svy oužitek nečinil, nežli proto sem (nikdá prve, až teprvá letos právě proti tomu neštěstí mému) 13 měř[ic] ovsa, 4 měř[ice] ječmena, 1 čt[vrtec] hrachu a 2 měř[ice] žita jarýho z sejkky Vaší Milosti vypůčil, k tomu ještě 6 měř[ic] ovsa, co sem peněz měl, prikoupil, a to mezi sedláky všecko z polovice seti dal, abych se v nětco toho zásobiti mohl a kdyby mi se co z počtu mého na doplnění restu Vaší Milosti nedostávalo, abych tím snáze Vaší Milost spokojil, pokudž by mi pak co toho zbejvalo, abych na sebe zase (račte milostivě odpustiti) měl zač obuv neb co jiného zjednati. Neboť račte mi Vaší Milosti v pravdě věřiti, kdybych byl toho některýho peníze sobě, pokudž sem ještě za pachole u nebožtíka Pavla Žitavskýho¹ zůstával, nezachoval, že bych byl, jak tu draho bylo, na těch 14 zlatých na sebe nic co zjednati nemohl. Vaší Milost se vši ponížeností prosím, že se milostivě račte nakloniti a takové obilí, jehož namále bude, pasírovati a abych je sobě skliditi dáti mohl, i taky ty peníze, kterýž sem za svrchu dotčeného koně dal, navrátiti poručiti račte. Nebo sem již na sečení a klizení téhož obilí, kde sem který peníz odkud měl, vydal. Takže ani (račte milostivě odpustiti) co od praní šatu dáti, ani střeví [!] na zimu zač koupiti míti nebudu. Nad to vejš, co sem z počtu svého z sejkky Vaší Milosti k seti, jakž nahoře

doloženo, vypůjčil, abych zase odkud to doložití měl, poníženě Vaši Milost prosím, račte milostivě odpustiti a na to popatřiti, poněvadž mně sejkky, ne pivovar poručen jest, kterak já mám za toho (račte odpustiti) zlého člověka sládka aneb za ně dohlídání jich pomáhati platiti. Vaší Milosti po Pánu Bohu lásce a milosti Vaší Milosti sebe poníženého poručena činím. A za milostivou a laskavou odpověď Vaši Milost se vši náležitou uctivostí poníženě prosím. A s tím Vaši Milost v ochranu všemohoucího Pána Boha poroučím.

Vaší Milosti ponížený služebník Zikmund, písař obroční.

¹ Pavel Žitavský jako vrchnostenský úředník předsedal soudům Nového Města. Srv. Pamětní kniha Nového Města 1609-1846, f. 2-8.

92.

s. l., s. d.

Pavel Karaba žádá o povolení ke koupi domu po Janu Elijášovském.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní paní mé milostivé a dědičné potřebná žádost.

Vysoce urozená paní paní k nám poddaným milostivá a dědičná, od všemohoucího Pána Boha Vaší Milosti předně zdraví, Jeho svatého a hojného požehnání a nad námi poddanými Vaší Milosti i s Jeho Milostí pánem pánem sčasného panování za léta prodloužila svými pokornými modlitbami žádati nepřestávám. Vaší Milosti milostivá paní se vši ponížeností žádám, že tuto mou potřebnou žádost, v níž se k Vaší Milosti utíkám v své důležité potřebě, dobrotivě a milostivě vážití ráčíte. Totiž to, že Pán Bůh prostředkem smrti časné Jana Elijášovského i jeho manželku povolati ráčil, i zůstává dům po nich nahoře prázdněj, jest také menší nežli můj, k mé živnosti dosti by ho bylo. Vaši Milost se vši ponížeností žádám, že milostivý poručení k ouřadu města Třebíče učiniti ráčíte, aby takovej dům mně prodán byl podle náležitostí, já pak svůj dům jinším hospodářem dobřejm opatřiti chci, nebo já zůstávaje na Stařečce,³ příjezdem vojákův a jich mě kvartírováním k velikejm škodám sem přicházeti musil a také toliko sem třetí zůstávaje na menším domě, svou živnost provozovati mohu a dosti ho míti. A což tu pro mě Vaší Milosti milostivá paní učiniti ráčíte, Pán Bůh

Vaší Milosti toho hojná odplata bejti rač, v jehož milostivou stráž a ochranu Vaší Milost i Jeho Milost pána pána poručena činím a Vaší Milost za milostivou a poníženou odpověď žádám pokorně.

Vaší Milosti potřebný poddaný Pavel Karaba.

S touto věcí odloženo do mýho tam příjezdu a na ten dům vyptání a zatím má na svůj kupce ptáti.

¹ Stařečka – někdy uváděno také jako Stařice. V této době se jednalo předměstí Třebíče, dnes je Stařečka jednou z městských částí. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 50.

93.

Kožichovice, s. d.

Obyvatelé obce Kožichovice prosí o půjčku peněz a darování dříví na postavení nových domů, o něž přišli při požáru.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské z Valdštejna, na Třebíči a Náměšti, paní naší milostivé a dědičné ponížená suplicí [!] od pohořalých kožechovských.

Požehnání od Pána Boha všemohoucího, zdraví a dlouhého panování Vaší Milosti urozená paní paní naše milostivá žádáme věrně rádi. Vaší Milosti vysoce urozená a milostivá dědičná paní naše, neznámé Vaší Milosti jest, jakým nedostatkům, nouzím, pádům a neštěstím lidé poddaní být musejí, v chudobě jako v trní sedě a zůstávají, ale to téměř obecné jest všem lidem, než nad to z přepuštění božího my kožechovští sousedé, poněvadž v nežalostivější neštěstí sme upadli a v škody nenapravitelné skrze oheň před tímto radostným hodem velikonočním přišli a nevěda, co sobě počítí, v tom zármutku, když netoliko o své nábytky, ale i příbytky sme přišli a již nemaje ani kde hlav svých skloniti ani dobytečku schrániti. Pročež k Vaší Milosti jakožto k vrchnosti milostivé a dědičné se utíkáme a za pomoc pro Boha žádáme, abyšte ráčili nás fedrovati, jak v příčině dříví nějakého k stavení, taky [?], ano pokudž by možné bylo i některým penízem, kteréž zas po rocích Vaší Milosti vypláceti chceme podle vůle Vaší Milosti. Vcházíme k Vaší Milosti v tu naději, že nás i dobrých lidí poddaných Vaší Milosti

opustiti neráčíte. Téhož Bůh ráčí Vaší Milosti hojná odplata býti zde i potom v nebesích věčně.

Vaší Milosti poddaní ubozí pohořalí sousedé kožechovští.

94.

Vladislav, s. d.

Vladislavský poddaný Petr Krejčí se přimlouvá a zaručuje za svého syna a prosí, aby mu bylo odpuštěno jeho provinění.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, paní mé milostivé a dědičné pokorná žádost.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá a dědičná, Vaší Milosti od všemohoucího Pána Boha předně zdraví, Jeho svatého požehnání a nad námi šťastného panování za léla [!] prodloužilá i Jeho Milosti pánu pánu na svejch pokornejch modlitbách žádati nepřestávám. Se vsí ponížeností a poddaností milostivá paní žádám, že tuto mou žádost, v kteréž se k Vaší Milosti utíkám, milostivě vážiti ráčíte. Jakož Vaší Milosti v dobré známosti jest, že na kruntech Vaší Milosti od narození svého zůstávám, nikdá na mě to, což by poctivost mou zohyzďovati mělo, nepřišlo, a nejni shledáno. Nyní pak milostivá paní, což jest na syna mého přišlo a on tu čeho jest se dopustil z mladosti, aj křehkosti své proti Pánu Bohu a Vaší Milosti, toho sem se smutnej nikdá nenadál, aby mělo to k starosti mé přijíti, z čehož lítost a těžkost na srdci svý[m] mám a trápení, kteréhož sem jakživo neměl, okouším a i v nedostatek k zdraví příčinou tou sem přišel a kdyby to déleji tak bejti mělo, Pán Bůh ví, jakého větčího nedostatku na zdraví svým bych okúšeti musil. Tou příčinou milostivá paní Vaši Milost poníženě a poddaně, jakž nejvejše prošeno bejti může, pro Boha a jeho svatou a hojnou odplatu žádám, že ráčíte tak milostivě ke mně nakloniti a vinu synu mému, což tu koli on se dopustil, odpustiti. Já Vaší Milosti připovídám, že jeho z toho vyvésti hci [!] a on též mě prosí a připovídá, že se takovejch věcí víceji dopouštěti nechce a jinému každému raditi a naději ku Pánu Bohu mám, že <že> z toho jemu pomoženo bejti může a jestli by pak kdykoli on co takového se

dopustil, čehož Pán Bůh zachovati rač, o něho bych nechtěl takové starosti míti, ano i zaměstknání Vaší Milosti činiti. A což tu koli pro mě Vaší Milosti milostivá paní učiniti ráčíte člověka potřebného a Vaší Milosti poddaného, Pán Bůh ráčiž Vaší Milosti toho hojná odplata bejti zde časně a poto[m] věčně. V jehož milostivou stráž a ochranu Vaší Milost i Jeho Milost pána poručena činím a za milostivou odpověď žádám.

Vaší Milosti chudej poddanej Petr Krejčí v městě Vadislavi.

Tato jest věc odložená do panskýho příjezdu.

95.

Třebíč, s. d.

Purkmistr a rada města Třebíče žádají, aby jim bylo ponecháno právo rozhodovat o sirotčím majetku, jako tomu bylo dosud.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna a na Třebíči, paní paní naší milostivé a dědičné, Její Milosti.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní naše milostivá a dědičná, Vaší Milosti od Pána Boha všemohoucího zdraví pohodlného, panování šťastného za léta prodloužená ponížene na modlitbách našich žádati nepřestáváme. Vaší Milosti milostivá paní paní naše dědičná, jakož jste dnův pominulých Zachariášovi, ouředníku třebíčkému, o tom, abychom Zuzany, vlastní dcery neb[ožtíka] Matěje Švermera¹ a již manželky Jiříka Cibulky, spravedlnost vyloženou a jí náležející, co by se tak nacházelo, pro nechování její k rukám Vaší Milosti od sebe odvedli, poručiti ráčiti. Takové milostivé poručení mezi sebou uvažující, že by k nemalé újmě otcovské milosti a dobrotivé náklonnosti, lásce a nadání slavné paměti neb[ožtíka] Jeho Milosti pána pána našeho milostivého městu a obci města Třebíče, jak předkům našim, tak i nám věrným Vaší Milosti poddaným učiněné a dané, kteréhož Vaší Milosti pravdivý přípis odsíláme, posloužit mohlo, při sobě nacházíme. Podle kteréhož, poněvadž sirotci s spravedlnostmi svými bez všelikého vymínění ouřadu na místě vši obce od neb[ožtíka] Jeho Milosti pána

pána odevzdaný jsou, Vaší Milosti jakožto vrchnosti naší milostivé a dědičné, že nás při dotčené laskavé milosti a obdarování dobré a svaté paměti neb[ožtíka], již v Pánu odpočívajícího Jeho Milosti pána, milostivě a dobrotivě jakožto vrchnost naše milostivá a dědičná, pozůstaviti ráčíte, se vši uctivostí šetrně a poddaně žádáme. S tím Vaší Milost ochraně Pána Boha všemohoucího poddaně poručena činíme.

Vaší Milosti věrní poddaní purkmistr a starší města Třebíče.

¹ Matěj Švermer byl majitelem domu v Třebíči. Srv. *Urbář Třebíč 1629*, p. 1.

96.

Kamenice, s. d.

Mlynář Jiří Poláček, řečený Hrdlička,¹ žádá, aby vrchnostenský úředník dostal svolení k vyplacení peněz z mlýna, který Poláčkovi patří jako dědictví po manželce.

Vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínové, rozené z Valdštejna, na Náměšti, Třebíči, paní ke mně znuzenému a potřebnému poddanému milostivě náklonné, Její V[ysoce urozené] Milosti ponížená žádost ode mě Jiříka Hrdličky, řemesla mlynářského.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní ke mně potřebnému poddanému milostivě náklonná a dědičná, od Pána Boha věčného Vaší Milosti z obojí strany jak zdraví, prodlouženého panování šťastného za mnohá a hojná léta vinšuji a přeji poddaně věrně rád. Vedle toho milostivá paní p[aní] milostivá k milostivé paměti přivozují, jakož jsem na onen čas za správy pana Viléma Khynusa² ponížené suplikování v příčině peněz gruntovních, které mi po manželce prvnější na mlejně slove Poláčkovém patří, Vaší Milosti učinil. Že pak jakožto milostivá vrchnost jsoucí litedlná našich nynějších mě, vida potřebnost mou a znuzení veliké, ježž na mlejně velice pustém a sešlém snáším, milostivě takové peníze propustiti i také, jakož nepochybnou naději o Vaší Milost mám, panu Khynusovi i o tom poručiti (aby se to vyhledalo) ráčila, že pak až posavad oboje mý k Vaší Milosti suplikování pan Khynus za sebou zadržané bez odpovědi má a ani z register těch peněz, co tak mě

náleží, nevyhledal a odpovědi nezpravil. Nevěda pak nyní, poněvadž Pán Bůh spravedlivý podle dobré líbezné vůle své a Milosti Vaší hodného a bohabojného správce nám vystaviti ráčila, kterýž bez povolení Vaší Milosti toho učiniti nemůže. V té tehdy své potřebě jakožto k milostivé vrchnosti své ještě ponížene jse utíkám a pro Boha žádám, že aspoň nyní okem milosrdenství svého ke mně vzhlédnouti a nynějšímu pánu ouředníku o tom, aby se to vyhledalo, poručiti milostivě ráčíte. Tak abych na gruntech Vaší Milosti s dítkami svejmi malejmi do vůle boží jse živiti i také mlejn sešlý zbořený a na díle (v Bohu tomto) všecken zpusťovaný spravovati a opatrovati mohl. Což v nepochybné naději po Pánu Bohu předně a potom po Vaší Milosti ustavený jsa, že žádost má zkroušená při Vaší Milosti své místo jmíti bude. Což já jakožto věrný a poslušný poddaný za takovou milost a lásku i ochranu předně modlitbami mně povinnými ku Pánu Bohu za Vaší Milost jse z obojí strany modliti, aby on jakožto otec laskavý předně zde v bídnosti této na světě tomto zdravím pohodlným a prodlouženým žehnati a potom po rytěřování zdejší svou svatou milostí příbytek v neskonale slávě věčný dáti a do něho uvésti ráčí. Odpovědi učinlivé s potěšením od Vaší Milosti očekávati budu.

V[áš] V[ysoc]e urozený M[ilost] věrný a znuzený poddaný Jiřík Poláček, mlynář v Kamenici.

Jest tý spravedlnosti sto zlatejch, avšak ještě nejdou, má se to vyhledati, kdy půjdou a po čem se mají klásti, až zvím, že se mu dá odpověď, avšak <jest>tento člověk zběhl, byl pa[fn] Kinost ho zase přijal do Kamenice.

¹ Jiřík Poláček vlastnil mlýn ve Staré Kamenici, z něhož kromě poplatků odváděl také slepice a 30 vajec. Srv. *Urbář 1629*, p. 300.

² Vilém Kynost z Kynostu, třebečský správce.

97.

(Náměšť nad Oslavou), s. d.

Poddaný Pavel Předmostský si stěžuje na to, že jsou mu uloženy daleko větší poplatky než je obvyklé a žádá proto o nápravu.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině z Žerotína, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, Její Milosti paní mé milostivé, Její Milosti.

Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá, od Pána Boha Vaší Milosti šťastného a potěšeného za mnohá léta v dobrém zdraví panování i jiného všeho nejlepšího ponížene a poddaně vinšujíc žádám. Milostivá paní, ač nerad Vaší Milosti příčinou svou zaměstknání činím, věda, že beze mě jinejmi věcmi hojně zanešení bejti ráčíte, avšak z nuzné potřeby přiveden jsa tímto spisem Vaší Milost zanepřázdni, ponížene Vaší Milost prosím, že mě to na dobrou stránku milostivě položití ráčíte. Jakož Vaší Milosti nejní nevědomo, kterak ted' po několika let pořád sousedstvo zdejší téměř v ustavičným ssouzení [!] a mnohých těžkých nepřiležitostech s lidem vojenským pozuostává, v takových bídách i mně, také chudému poddanému Vaší Milosti, dostalo se zde osudem božím až posavad trvati a jich okoušeti, znajíc já však, že ty tak dobře ke mně jako k jiným patřily a patří a že Pán Bůh spravedlivě nás všecky nimi pro naše hříchy trestati ráčí, je sem vždycky trpělivě podle jiných snášel a vyhejbatí jim nikdá bez hodné a slušné příčiny nechtěl. Až při začátku tohoto přítomného roku, když sme zde dvěma velikými durchcugy, totiž lidem vojenským slízským a lidem hraběte z Kolaltu¹ navštíveni býti, přišed já skrze něj na svém chudým a skrovným jměníčku k znamenité škodě a nedoufaje sobě tu dále podobného štrafu (pokudž by následovati měl) vystátí, hned tehdáž časně sem se o to staral, jak bych sebe, manželku a dítky své nějakým postranním místem pro vyvarování a ujiti dokonalé záhuby opatřiti mohl, jakož sem i při Jeho Milosti pánu, aby mi na Náměšti buď při zámku, neb dole v domě svém, nějakého koutu k bytu poněkud popřítí ráčil, ponížene a žádostivě vyhledával, což když se za jistejmi příčinami od Jeho Milosti pána mě oznámenejmi státi nemohlo. A v tom mi se v Náměšti domeček koupiti nahodil, ten sem s vuolí a vědomím Jeho Milosti páně vzal, na jiným nebyv, než do něho se co nejdřívěji vstěhovati, ale za příčinou manželky mé (která ten čas těhotná byvši, každé chvíle, aby jí Pán Bůh šťastně pomoci ráčil, očekávala) s tím sem prodlívati musel. Mezitím pak jsa od některých sousedů zdejších nejednou v tom napomínán, abych maje tu na místě manželky své v pozůstalosti předka mého k něčemu právo a moha toho poněkud užívati, jeho se

tak těchce [!] nespouštěl, nýbrž raději dům po témž předku mým zuostalej, na kterýmž sem již tak mnohý těžkosti vystál a přetrpěl, koupíc, živnůstku svou tu při městě provozoval, neohlídaje se tudy tak dalece ani na ty obtížnosti vojenské, kteréž mě v cestě sou, poněvadž ty věčně trvati nebudou, ale taky časem svým brzkým pominou. Jakož se pak tehdaž zdálo, že jim již konec nastává, čemuž zase těšíc a chtěje se rád zde, pokud by se Pánu Bohu líbilo, živiti, dal sem se namluviti, že sem týž dům koupil a potom polovici jeho (abych vždy v těchto nynějších těžkostech pomoc nějakou míti a retovati se mohl) pod jistý plat a do jistého času projednal a podlí toho již předce kontribuci domácí po dvou zlatých na nízký počet na každý tejdén na mě uloženou, dlužíc se v ní na rozdílných místech s velikou těžkostí a nesnadností, přes půl líta pořád sem spravoval, vždy v té naději byv postaven, že aspoň po odtažení odsud těch posledních rejtarů, již nějak přílišně lidem vojenským obtěžování zde nebudeme a pakli se co toho kdy ještě stane, že to snesitelnější nežli prve bude, což v pravdě velmi chytilo, nebo majíc zase zde dva praporce lidu pěšího, ním dvojnásob více než prve dotčenejmi rejтары, ssouzení [!] sme, takže mimo předešlý způsob tuplovaná kontribucí na ně vycházeti musí, odkudž milostivá paní nepozůstává mně jinšího, než když sem se již ze všeho vydal a nad to vejše do dluhu uvedl, abych, jak říkají, otra ruce ode všeho pryč ustoupiti musel, neb jisté jest, pokud na domě zuostávati budu, potud vždy násilně a mocně budu také k tomu přinucován, abych co na mě uloženo, vem kde vem, odbejval a spravoval, jakž se již to se mnou i s jinými potřebnými děje s tím ohlašováním. Kdyby toho, co naň uloženo jest, neodvozoval, aby od domu, nechaje v něm všeho svého pryč odešel, že z toho, což zanechá, bude potud, pokud postačí kontribucí, spravovaná. I vidouc já milostivá paní, že takových velikých dávek nikterakž mně možné nejní dáleji vystáti a že nevzíti, jich odkud spravovati již nemám, než ani jak se sám s manželkou a dětmi mejmi v těchto největších ouzkostech, vydav se ze všeho všudy, živiti budu, nevím, ouřadu sem se v tom opovídal, pokudž bych nemohl domu svého tak brzy, jakž bych rád, prodati a z nouze (nemajíc odkud peněz na kontribuci bráti) musil od něho odstoupiti, aby mi to k nějaké všetečnosti aneb obmyslnosti přičítáno nebylo. V kteréžto věci i Vaší Milosti, vrchnosti mé milostivé, v poníženosti se ohlašujíc, Vaši Milost pokorně prosím, poněvadž sama nemožnost a nouze mě v tomto

zdejší nynějším způsobu bytu brání, že mě v též příčině neráčíte u sebe nějak zle a nepříjemně vykládati, ale milostivě omluvná míti. Nebo i toho Vaší Milosti v poníženosti tajiti nemohu, že nerci-li nadepsané nemožnosti odsud mě tlačí, ale i jiné mnohé nátisky a příkoří mně činěná, jichž sem zde po ten všecken čas, jakž sem se sem do sousedství dostal, nemálo pocejtiti musil, o nichž o všech kdybych měl Vaší Milosti v známost uvésti, mnoho by se jich vskutku a v pravdě našlo, ale pro ušetření a zaměstknání Vaší Milosti zanechávám jich na svém místě. Toliko samýho toho podotknu, že při ukládání na sousedy domácí kontribuci vždycky s téměř tak bohatejmi sousedy, kteří proti mýmu krejcaru na sta mají, zároveň položen sem, ješto na jiné, kteříž by mně jméním rovní a snad ještě možnější nežli já byli (poněvadž ti na podstatnějších domích nežli můj jest, zuostávají, a živnost řemesla šenkem i jinou (s kterouž já bejti nemohu) provozují), oni polovice tolik jako na mě neukládají, nýbrž někteří z těch po štyrcítí i po dvacítí krejcařích svejch kontribucí odbejvati a tím že se ušetřují, dáleji taky s jinými tu obtížnost než já snášeti mohou. A zatím nechť i to Vaší Milosti tejno nejní, že po přitažení sem vejš dotčených dvou praporců lidu pěšího a rozdávání ho po kvartýřích, taky v tom nejedni bohatší a možnější svých fortelů (jakž to i prve vždycky činili) požívali a nepochybně forýrům uplacovali, aby jim nebo žádný soldát dáván nebyl anebo byl-li by dán, aby se to namnoze nestalo a takový aby se jim dostal, jakýhož by sobě sami vyvolili, čehož se zde nyní dosti stalo, ano i tento příklad může toho bejti ukázán: měl sem milostivá paní hned zpočátku téměř (což na tři neděle bylo) dva vojáky do domu svýho daný, kteréž sem již podle možnosti jako jeden spolutrpící s sousedy choval, ti že byli bez manželek, jsou ode mě vzati a dvěma sousedům předním z ouřadu, Konvářovi a Solnickýmu po jednom dáni, mně pak zase na jejich místa ti všickni, kteříž z domu Matěje Stolaře vyzdvižení byli (jichž všech šestero s ženami a dětmi bylo) do domu vstrčeni, což vše milostivá paní lítostivě a bolestivě trpěti přichází, když se ve všem tom taková nerovnost a zjevný zkrácení děje a nemalou příčinou jest, aby člověk takovým sousedům z očí poustoupil, což že i já za vejš oznámenejmi bezelstnejmi příčinami před sebe vzíti oumysl mám, vždy Vaší Milost poníženě žádám, abyšte mně to milostivě vážiti ráčili. Při čemž Vaší Milost ochraně mocné všemohoucího Pána poddaně poručena činím.

Vaší Milosti poníženež poddanej Pavel Předmostský mp.

¹ Jedná se pravděpodobně o Rombalda XIII. hraběte z Collalta et San Salvatore (1579-1630), který pocházel ze starého šlechtického rodu z Benátek. Roku 1623 získal výhodnou koupí od císaře Ferdinanda II. zkonfiskované panství Brtnici nedaleko Jihlavy. Srv. *Ottův slovník V*, Praha 1892, s. 308-309.

98.

Židovka Koplová zasílá šafrán, který sháněla velmi obtížně.

Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, Její Milosti paní mé milostivé a dědičné. Její Milosti ponížena žádost od židovky Koplové z Třebíče.

Modlitby své přednášejíce Vaší Milosti vysoce urozená paní paní má milostivá, zdraví výborného, šťastného a dlouhověkého panování spolu i s Jeho Milostí pánem, va [!] Pánu Bohu vinšuji. Vaší Milosti milostivá paní ačkoliv s velikou prací a těžkostí šafránu ostatního půl funtu jsem shledala, však na milostivé poručení Vaší Milosti o něj tak sem se starala, abych Vaší Milosti jej dáti mohla, což bych byla dávno učinila, kdybych jej jen dostati byla mohla. Nyní tak činím a Vaší Milosti jej posílám. Žádajíc abyšte jej ráčili ve zdraví strávit. Děkujíc přitom Vaší Milosti za trestání, žádám přitom Vaší Milosti, že již mi to milostivě vážití ráčíte. Já i moji synové připovídáme nic toho před sebe nebrati, což by mohlo Vaší Milosti hrubě urážeti. S tím Vaší Milost i s Jeho Milostí pánem ochraně boží poručena činím.

Vaší Milosti poddaná chudá vdova Koplová židovka.

Že ten šafrán tu sem zanechati poručila, avšak že ho nepřijímám, až na Náměšť se navrátím, dále o tom poručím.

Navrátil se ten půl funtu, má zase jinej o Vánocích dáti.

¹ Blíže neurčená poddaná. Bernard a David Koplovi vlastnili dům a pole na Dubině. Srv. *Vejtah z urbaru 1674*, Beamtenstand, VII. 1802-1839, fol. 1-245.

99.

Vladislav, s. d.

Městská rada a obyvatelé města Vladislavi si stěžují Karlu staršímu ze Žerotína na plnění vojska a vypočítávají škody.

Jeho Milosti vysoce urozenému panu panu Karlovi [z] Žerotína staršímu na Náměšti, Rosicích, Brandesi a na Dřevohosticích, Jeho Milosti císaře tejně rady, Jeho Milostem [!] ponížená suplikací k dodání, Vaší Milosti od nás chudých poddaných purkmistra, starších a vši obce měst[a] Vadislavě.

Vaší Milosti vysoce urozený pane pane, Vaší Milosti k nám chudým poddaným milostivě laskavý, Vaší Milosti žádáme na milým a věčným Pánu Bohu jak Vaší Milosti, tak i Její Milosti vysoce urozený paní paní Vaší Milosti a naši nejmilostivější a dědičný vrchnosti po Pánu Bohu dobrého zdraví v hojným božským požehnání a nad námi za mnohá léta šťastného panování, toho Vaším Milostem na svech [!] (ač nehodných modlitbách) žádati nepřestajíce žádáme věrně a upřímně rádi. Vaší Milosti se vši ponížeností a uctivostí poníženě žádáme, že nám Vaší Milosti v této prosté [!] a poníženém suplikování za zlé míti neráčíte, kteréž <kteréž> k Vaší Milosti, ač dosti neradi, zaneprazdňujeme, ale z veliké žalosti ubozí poddaní Vašich Milostí to činíme. Vaší Milosti se vši ponížeností oznamujeme: Vaší Milosti lid vojenský, kterýž pondělního dne, táhnuce z Jihlavy a něco z Třebíče, se jest v měst[ě] Vadislavi položil v pravý poledne a přes noc se zdržoval, kdež jest Vaší Milosti nám chudým lidem Vaší Milosti nemalý škody zdělali, na tom Vaší Milosti nepřestávajíce, což z opatření Pána Boha před ně předkládáno bylo, ale předně na samý pánvi v piv[ov]aře škody udělali více nežli za 50 zlatých, též u Smrčky a u Prachaře truhly, lavice, vokna, peřiny zvysepali a u jinších kamna stloukli, kotli v kamnách potloukli, též lidí chudý[ch] šacovali po 10 renských [!]. Předně pán a starší musili dáti 10 ren[ských], Matěj Kořánek 10 ren[ských], Jan Kratochvíle 10 ren[ských], Jan Kuchař 10 ren[ských], Adam 5 ren[ských], Žďárský ren[ské], Peštál 4 ren[ské], Sova mlynář 2 ½ r[enských], Vítek Jaroš 1 r[enský], Pijáček 1 r[enský], 2 groše, Totína 2 ½ r[enských]. Rychtáře za uši po světnici vodíc, vzavši pilku, chtěli mu

uši uřezati a jej utloukši, 3 r[enský] dáti musil. Prachaři, co škody mu nad hospodářství pobrali a ještě 10 r[enských] dáti musil. Též i jinších, co po třech a po 2 renský, vychovávajíce je, sečteno dáti musili 29 renských, natloukli se dosti tě[ch] nahoře psaných, berouce sobě tu příčinu, že bychom měli jednu vojačku zamordovati a my nebozí, nevědouce o tom nic, nejša tím žádný nic vinný, než toliko jí ještě náležitě pohřeb učinili a pochovali sme u kostela, Vaší Milosti milostivý pane a milostivá paní se vši ponížeností oznamujem, když bychom o takových vojácích zvěděli, již musíme jich nedočkávat, nerci-li i od živnosti upustiti musíme, Vaší Milosti se vši uctivostí a ponížeností prosíme, že nás ráčíte jakožto milostivá vrchnost chrániti, nebo sobě již nevíme, jak rady dáti, jedno s platy a hroznými dávkami Vašich Milostí pro spravedlnost boží prosíme, že nás ochrániti ráčíte. S tím milosti boží poručena činíme.

Vaší Milosti věrní poddaní my purkmist[r] a starší i všicka obec měst[ská] vadislavská.

2/3 Korespondence úřední – berně a posudné

100.

Brno, 28. listopad 1614

Václav Kolumban z Hochdamu¹ vybírá berně z třebíčských poddaných za termín sv. Šimona a Judy.²

Václav Kolumban z Hochdamu, měštěnin brněnský, vejběřčí zemský, známo činím, že sem od Její Milosti urozenej paní paní Kateřiny Žerotínské, rozené z Valdštejna, na Třebíči, Dřevohosticích a Červené Lhotě z 5 koní zbrojných na statek třebíčkej uložených 125 zlatých, z lidí poddaných usedlých z 695 osob po 15 groších 347 zlatých, 15 grošů, ze 14 židův ženatých a 2 neženatých 7 zlatých, 15 grošů. Což všeho v jednej sumě štyry sta osmdesáte zlatých mora[vských] za termín první svatého Šimona a Judy 1614 přijal. Actum v městě Brně dne 28 novembris A[nno] 1614.

Václav Kolumban, mp.

¹ Václav Kolumban z Hochdamu pocházející ze zámožné brněnské rodiny působil od roku 1609 ve funkci zemského výběřčího daní. Zároveň byl jedním z radních města Brna. V roce 1614 byl povýšen mezi vladyky. Jeho manželkou byla Kateřina Černovská ze Švarcova. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 256. Kolumban mezi léty 1613-1620 vybíral berně také u Karla staršího ze Žerotína. Srv. Rejchrtová, N. (ed.), *Karel starší*, s. 265-348.

² 28. říjen 1614.

101.

Brno, 14. září 1618

Václav Kolumban z Hochdamu vybírá berně z třebíčských poddaných za termín sv. Bartoloměje.¹

Václav Kolumban z Hochdamu, Jeho Milosti císařské služebník a vejběřčí kraje brněnského, známo činím, že sem přijal berně za ter[mín] svatého Bartoloměje léta 1618 podle patentu svolené.

Z 712 podd[anych] na statku třebíčskejm usedlých

Z každého po 15 d[enářech]...356 zlatých

Z 0 dom[ů] novok[řesťanských]...0

Z 0 dom[ů] židov[ských]...0

A tak v sumě učiní ut supra.

Actum v m[ěstě] Brně 14 septembris 1618.

Václav Kolumban, mp.

¹ 24. srpen 1618.

102.

Brno, 4. prosinec 1615

Václav Kolumban z Hochdamu vybírá posudné za termín sv. Václava.¹

Václav Columban z Hochdamu, vejběřčí zemský, známo činím, že sem přijal posudnýho za termín svatého Václava 1615 od Její Milosti urozenej paní paní Kateřiny Žerotínské z Valdštejna, na Třebíči a Červené Lhotě, z 480 sudův z pivovaru čechtínského vystaveného, též od poddaných z města Třebíče měst Kamenice a měst[a] Vadislavě z 620 sudův piva vystaveného, z každého sudu po 3 groších, v sumě činí 183 zlatých, 20 grošů bílých. Actum v městě Brně dne 4. decembris A[nno] 1615.

Václav Kolumban, mp.

¹ 28. září 1615.

103.

Brno, 3. srpen 1618

Václav Kolumban z Hochdamu vybírá posudné za termín sv. Jana.¹

Václav Kolumban z Hochdamu, Jeho Milosti císařské služebník a vejběřčí kraje brněnského, známo činím, že sem přijal posudnýho za ter[mín] svatého Jana 1618. Ze 1244 sud[ů] piva z pivovaru čecht[ínského], třeb[íčského], kame[nického] a vadi[slavského] na prodej vystaveného, z každého sudu po 5 groších bílých, učiní dvě stě dvanácte zlatých, dvyceti [!] pět grošů.

Act[um] v m[ěstě] Br[ně] 3. augu[sti] 1618.

V[áclav] Kolumban mp.

¹ 24. červen 1618.

Berně

Tab. 1

Datum výběru	Počet osob/ zaplaceno za ně			
	Poddaní	Židé ženatí	Neženatí	Celkem
28. 11. 1614	695/ 347 zl., 15 gr.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr.		480 zl.
23. 2. 1615	695/ 347 zl., 15 gr.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr.		480 zl.
3. 6. 1615	686/ 343 zl.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		475 zl., 15 gr.
10. 8. 1615	686/ 343 zl.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		475 zl., 15 gr
4. 12. 1615	686/ 343 zl.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		475 zl., 15 gr
15. 2. 1616	695/ 347 zl., 15 gr.	14/ 7 zl.	4/ 5 zl.	480 zl., 15 gr.
16. 7. 1616	686/ 343 zl.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		475 zl., 15 gr.
27. 8. 1616	683/ 341 zl., 15 gr.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		474 zl.
18. 11. 1616	683/ 341 zl., 15 gr	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		474 zl.
19. 8. 1617	679/ 679 zl.	14/ 15 zl.		944 zl.
25. 11. 1617	679/ 339 zl.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		472 zl.
26. 5. 1618	661/ 330 zl., 15 gr.	14 + 2/ 7 zl., 15 gr		463 zl.
3. 8. 1618	661/ 330 zl., 15 gr.	14/ 4 zl.	2/ 11 d.	655 zl., 25 gr., 5 d.
14. 9. 1618	712/ 356 zl.	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno
23. 11. 1618	661/ 330 zl., 15 gr.	14/ 7 zl.	4/ 15 gr.	463 zl.
7. 1. 1619	712/ 356 zl.	neuveďeno	neuveďeno	neuveďeno

Posudné

Tab. 2

Datum výběru	Z pivovaru v Čechtíně/ Od poddaných z Třebíče, Kamenice a Vladislavi		
	Počet sudů	Počet zlatých za 1 sud	Vybráno celkem za všechny sudy
3. 6. 1615	690/ 909	5 gr.	266 zl., 15 gr. bílých
4. 12. 1615	480/ 620	3 gr.	183 zl., 20gr. bílých
16. 7. 1616	541/ 765	5 gr.	217 zl., 20 gr. bílých
17. 2. 1617	520/ 814	5 gr.	222 zl., 10 gr. bílých
19. 8. 1617	508/ 595	5 gr.	183 zl., 25 gr. bílých
21. 2. 1618	489/ 786	5 gr.	209 zl., 15 gr. bílých
3. 8. 1618	1244	5 gr.	212 zl., 25 gr. bílých
7. 1. 1619	1431	5 gr.	238 zl., 15 gr. bílých

3. Různé

104.

Jemnice,¹ 1. březen 1558^a

Bratři Jindřich, Jáchym, Ludvík, Václav a Thas Meziříčští z Lomnice² dávají úředníku Jiříku Somrovi do dědičného užívání louku pod městem.

My Jindřich, Joachim, Ludvík, Václav a Thas, vlastní a nedílní bratři Mezeříčští z Lomnice a na Jemnici vyznáváme tímto listem všickni jednostejně přede všemi, kdežkoli čten anebo čtúc slyšán bude. Jakož j[es]t na nás bratří svrchu psané po smrti nebožtíka urozeného pana pana Jindřicha Mezeříckého z Lomnice a na Jemnici,³ pana otce naše[h]o milého dobré paměti, louka pod městem podle haltýřův našich ležící, kderáž někdy Bulmovská sloula jakožto jiné zboží naše dědičné a žádnému nezávadně připadla. I souc my svrchu psaní bratří od Jiříka Sumra, ouředníka našeho, nejednú poníženě vo tu louku svrchu psanú prošení, abychom ji jemu a dědicóm jeho k užívání dali. I znajíc my svrchu psaného Jiříka Sumra slušnú prozbu a přitom prohlédajíc k jeho věrnejm, platným a užitečným službám, kteréž jest od mno[h]a let nebožtíku panu otci našemu dobré paměti až do smrti rád činil povolně a nám bratřím též až posavad činiti nepřestává a nám je na potom tím volněji činiti mohl a protož my svrchu psaní Jindřich, Joachim, Ludvík, Václav a Thas bratří vlastní a nedílní z naší dobré a svobodné vůlí s radou pánův a přátel našich svrchu psanému Jiříkovi Sumrovi, ouředníku našemu, tuto milost činíme a jemu a erbóm jeho louku nahoře psanú sami od sebe, erbuov a budoucích potomkův našich i každého člověka, kdož by k tej louce na místě našem jaké právo míti chtěl nyní i na potom ku pravému a dědičnému jeho a dědicóm jeho jmění, držení a užívání mocí listu tohoto dobrovolně dali sme a dáváme, žádné[h]o práva panství ani jakého vlastenství sobě ani erbóm a budoucím našim na tej louce svrchu jmenované nyní i na časy budoucí nepozůstavujíc, než tomu chtíce, aby svrchu psaný Jiřík Sumr, ouředník náš, tu louku často psanú nicméně než jakž sme jí sami po smrti nebožtíka pana otce našeho drželi, držeti, jí užívati a s ní působiti a řídití mohl, jako svejm vlastním a dědičnejm a žádnému nezávadným zbožím bez překážky naší, erbův a budoucích našich i každého člověka. Tomu na svědomí já svrchu psaný Jindřich

Mezeříčský z Lomnice i na místě Joachima, Ludvíka, Václava a Thasa, bratří svezích vlastních mladších a nedílných pečet' svou vlastní s mejm a bratří mejch jistým vědomím a vůlí dal sem přivěsiti k tomuto listu. A toho pro lepší vědomost připrosil sem urozených vladyk pana pana Tavíkovského z Tavíkovíc a na Polici,⁴ pana Jindřicha Koňasa z Vydří a na Knihnicích,⁵ pana Mikuláše Klouzala z Rynarce a na Slavíkovících,⁶ že sou pečeti své podle mé k tomuto listu na svědomí přidávali [!] sobě a erbóm svezj [!] bez škod. Jenž j[es]t psán a dán na Jemnici v outerý po svatém Matěji, léta Páně tisící[h]opětistého padesátého vosmého počítajíc.

¹ Jemnice – město se zámekem, nacházející se na JV od Dačic, patřilo rodu Meziříčských od roku 1530, kdy jej postoupil císař Ferdinand I. Jindřichu Meziříčskému z Lomnice. Těmto pánům patřilo město až do roku 1609, kdy byla Kateřina z Lomnice donucena císařem Rudolfem II. prodat statek svému manželovi Zikmundovi z Tiefenbachu. Srv. Kol. aut., *Hrady 3*, s. 117.

² Jáchym, Jindřich, Ludvík, Václav a Thas Meziříčští z Lomnice byli synové Jindřicha staršího Meziříčského z Lomnice. Ze všech bratrů byli nejvýznamnější Thas (1562-1595), jehož manželkou byla Johanka Černoorská z Boskovic a Jindřich mladší (před 1546-1573), který měl za manželku Braxidu z Boskovic. Srv. *Ottův slovník 17*, s. 240.

³ Jindřich starší Meziříčský z Lomnice (zem. 1554) byl majitelem Špilberku, Jaroměřic nad Rokytnou a Jemnice. Jeho první manželkou byla Markéta Litvicová ze Staré Roudné. Srv. Kol. aut., *Hrady 3*, s. 315.

⁴ Jan Tavíkovský z Tavíkovíc a na Polici byl majitelem tvrze v Polici u Jemnice, kterou nechal okolo roku 1534 přestavět v renesanční zámek. Do roku 1534 působil ve funkci purkrabího znojemského hradu. Tamtéž, s. 269.

⁵ Jindřich Koňas z Vydří a na Knihnicích byl synem Jana Koňase z Vydří. Roku 1520 zakoupil ves a tvrz Budeč, kterou nechal přestavět na renesanční zámek. Jeho manželkou byla Anežka Krokvicarová z Nové Vsi. Srv. *Ottův slovník 14*, s. 666.

⁶ Mikuláš Klouzal z Rynarce a na Slavíkovících byl od roku 1567 majitelem vsi a tvrze v Dolních Němčicích u Bystřice nad Pernštejnem, která byla za třicetileté války opuštěná a postupně zanikla. Kromě toho vlastnil tvrz ve Slavíkovících u Jemnice, podle nichž se rod jmenoval. Srv. Kol. aut., *Hrady 3*, s. 93, 212.

^aText je napsán na pergamentu.

105.

Velké Meziříčí, 11. listopad 1582

Vladislav Helt z Kementu¹ s nabytím plnoletosti ukončuje poručnictví své matky a přebírá od ní dědictví po otci.

Já Vladislav Helt z Kementu a na Meziříčí známo činím tímto listem, kterýž slove kvitancí obecně přede všemi, kdež čten anebo čtoucí slyšán bude. Jakož jest někdy urozený pan pan Zikmund Helt z Kementu a na Meziříčí,² na onen čas Jeho Milosti císařské rada a místokanclíř Království českého, pan otec můj milej dobré

paměti, poručenstvím pořádným svým na mocný císařský list udělaným Její Milostí urozenou paní paní Alinu Mezřickou z Lomnice,³ paní manželku svou a paní mateř mou nejmilejší, mocnou otcovskou poručnicí bez počtu činěný i nápadnicí nade mnou i nad jinejmi dítkami svejmi a statkem po sobě pozuostalým vedle urozených pánuov pánuov pana Pertolta z Lipého a na Krumlově,⁴ nejvyššího maršálka Království českého, Jeho Milosti římského císaře, uherského a českého krále rady a komorníka a toho času hejtmana Markrabství moravského pana Albrechta Černoorského z Boskovic a na Černé Hoře,⁵ nejvyššího komorníka Markrabství moravského, a urozeného a statečného rytíře pana Joachima Zoubka ze Zdětína a na Zdoukách,⁶ podkomořího téhož markrabství, nařídil a ustanovil. Kderážto dotčeného paní mateř má, že jest vedle duověření se jí toho pana otce mého milého, jak spolu s dotčenými pány poručníky [?], tak i potom přeckavši je všecky živností sama mě, nebožtíka bratra mého i sestru mou věrně a mateřsky k bázni buoží a všemu dobrému vedla a vésti dala, poctivě a náležitě jak doma, tak na učení i v cizích zemích chovala. V statku pak našem věrně a pravě hospodařila a jej zlepšovala a v ničem neopouštěla. A když sem přeckajíc bratra staršího živností k letuom svým zdaru buožího přišel, mně jest takového statku jakožto dědici na čemž jest ten koli mně podle poručenství nebožtíka pana otce mého náležel, buďto na statku, pozemkem, klínotech, svrščích, nábytcích a na všem, jakž by se jmenovati mohlo, zouplna i více nad povinnost postoupiti a mně v tom ve všem podle jí duověření pana otce mého věrnou ruku odevřiti jest ráčila, takže nic více, což by mi spravedlivě po pánu otci mém náleželo a mně od ní postoupeno a odvedeno bejti jmělo (kromě statku veselského s jeho příslušenstvím, kderéhož paní mateř má podle poručenství nebožtíka pana otce mého až do živnosti své v pokojném užívání bejti má zůstavena), za Její Milostí nepozůstává. A protož já nadepsaný Vladislav Helt z Kementu etc. již jmenované Její Milostí paní Alině Mezřické z Lomnice, paní mateři mé nejmilejší, z takového laskavého mateřského opatrování a mě z dětinství mého vychování předkem synovsky a velice děkuji a Její Milostí z toho ze všeho, což mi zouplna tak, jakž dotčeno od Její Milostí odvedeno a mně náleželo, tímto listem sám od sebe, erbuov a budoucích potomkuov svých kvituji, propouštím a mocně prázdna činím.

Slibující sám za sebe, erby a budoucí potomky své na touž paní Alinu z Lomnice, paní mateř svou, erby a budoucí potomky její na žádnéj otcovskej statek (kromě jakž nahoře dotčeno statku veselskejho), na čem by ten koli a kdekoli bejti, aneb jakemikoli jmény jmenovati se mohl, více se žádným právem ani jakým vymyšleným způsobem a obmyslem nenavracovati a nepotahovati nyní i na časy budoucí. Tomu na svědomí pečeť svou vlastní k tomuto listu sem přivěsiti dal. A pro lepší jistotu připrosil sem urozených pánuov pánuov pana Hynka Brtnického z Valdštejna a na Brtnici,⁷ hejtmana Markrabství moravského, pana Smila Osovského z Doubravice a na Třebíči⁸ a urozených vladyk pana Bořivoje Bořka Nepolického z Záchrašťan,⁹ pana Jozue Kytlice z Rudolce,¹⁰ pana Jiříka Přepického z Rychmburku a na Mezříčku¹¹ a pana Prokopa Lhotského ze Ptení a na Křižanově,¹² že jsou též pečeti své podle pečeti mé sobě a erbům svejm beze škody k tomuto listu přivěsiti dali. Jenž jest psán a dán na Mezříči v neděli den svatého Martina, léta Páně tisícího pětistého osmdesátého druhého počítajíc.^a

¹ Vladislav Helt z Kementu (1559-1584) byl synem Zikmunda a Aleny z Lomnice. Pobýval na studiích v Lipsku a Itálii, byl majitelem Velkého Mezířčí. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 226.

² Zikmund Helt z Kementu a na Mezířčí (kolem 1514-1564) byl vlastníkem panství Velké Němčice a Mezířčí nad Oslavou (dnešní Velké Mezířčí). Roku 1556 byl povýšen do panského stavu. Jeho manželkou byla Alena Mezířčská z Lomnice. Tamtéž.

³ Alena Mezeříčská z Lomnice (zem. 1585) byla provdána za Zikmunda Helta z Kementu, majitele panství Velké Mezířčí, které na ní po jeho smrti roku 1564 přešlo. Jejím druhým mužem se stal Václav Berka z Dubé. V roce 1576 zařídila pro své panství luteránský církevní řád a zároveň založila v tamním městě luteránské gymnázium. Tamtéž, s. 59.

⁴ Pertolt z Lipé a na Krumlově (nar. 1542), dědičný nejvyšší maršálek, byl synem Jana z Lipé a Mariany ze Šternberka. Vlastnil panství Kurdějov a Moravský Krumlov. Jeho manželkou byla Zuzana Černoorská z Boskovic. Srv. Kol. aut., *Hrady 3*, s. 313

⁵ Albrecht Černoorského z Boskovic a na Černé Hoře (zem. 1571), císařský komoří, rada a moravský hejtman, byl synem Václava Černoorského z Boskovic a Marie Žabkové z Limperka. Jeho manželkou byla Božena z Lipé, sestra předchozího. Vlastnil Bučovice, Černou Horu a Úsov. Tamtéž, s. 297.

⁶ Jáchym Zoubek ze Zdětína a na Zdoukách, podkomoří Moravského markrabství, byl majitelem tvrzí Kurovice u Holešova a Zdounek u Kroměříže, které nechal přestavět na renesanční zámky. Tamtéž, s. 133, 266.

⁷ Hynek Brtnický z Valdštejna a na Brtnici (1545-1595) byl synem Zdeňka Brtnického a Anny z Krajku. Od roku 1580 zastával úřad nejvyššího sudí Markrabství moravského a o dva roky později se stal moravským hejtmanem. Ze zdravotních důvodů z funkce brzy odešel a až do roku 1588 působil jako nejvyšší komoří. Jeho manželkou byla Kateřina Zajímačka z Kunštátu. Srv. *Ottův slovník 26*, s. 336.

⁸ Smil Osovský z Doubravice, první manžel Kateřiny ze Žerotína.

⁹ Bořivoj Bořek Nepolický ze Záchrašťan – blíže neurčený člen vladyckého rodu Nepolických ze Záchrašťan, kteří v 15. století sídlili ve vesnici Záchrašťany u Nového Bydžova a jimž patřily také nedaleké Nepolisy. I když od 15. století v těchto místech již nebydleli, nadále se příslušníci rodu psali s těmito predikáty. Srv. Sedláček, A., *Hrady, zámky 5*, s. 308.

¹⁰ Jozue Kytlice z Rudolce vlastnil kolem roku 1582 dům v Tišnově. Byl bratrem pernštejského úředníka Mikuláše Kytlice a synem vladky Johanna Kytlice z Rudolce, jemuž byl roku 1534

vylepšen znak. Srv. Schimon, Anton, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, Böhmisch Leippa 1859, s. 14.

¹¹ Jiřík Přepýšský z Rychmburku a na Mezříčku (zem. po 1613) byl synem Václava Přepýšského a Elišky z Doubravice. Vlastnil statek Dřínov a Andělskou zahradu v Praze. Srv. *Ottův slovník* 20, s. 636.

¹² Prokopa Lhotského ze Ptení a na Křižanově pocházel z vladyckého rodu. Držel panství Křižanov a zanechal po sobě pět synů. Srv. *Ottův slovník* 15, s. 1005.

^aText je napsán na pergamenu.

106.

s. l., (1612)

Seznam písemností, vztahujících se k dědictví po Aleně Berkové, rozené Meziříčské z Lomnice.

Paměť zaznamenání od všelijakých listů a smlouv, co v tyto truhličky zůstává, předně v jedny škatuli dva listy mocný královský, jeden panu Václavovi staršímu Berkovi z Dubé a z Lipého a na Mezeříčí¹ svědčící a druhé též list mocný královský panu Zikmundovi Heltovi z Kementu a na Mezříčí.

Též smlouva se pány Berky učiněná kvitancí od pana Vladislava Helta z Kementu a na Mezříčí.

Též poručenství nebo[žtíka] pana Václava Berky z Dubé a z Lipého na Rychmburce, Budišově a Osovém.

Též svědomí od práva tý vši pře se dotejkající, i také vejpis z desk zemských věna 10 000 zlatých.

Též smlouvy nebo[žky] paní Aliny Berkové Meziříčské z Lomnice s panem Václavem nejstarším Berkou² a panem Lvem Burianem Berkou³ o statek budišovský,⁴ osovský⁵ a vořechový⁶ učiněné.

Též všelijaké listy běžný.

Též smlouva mezi urozenou paní paní Alinou Berkovou Meziříčskou z Lomnice a na Budišově, mateří, z jedné a urozeným panem panem Vladislavem Heltem z Kementu a na Mezříčí, synem vlastním jmenované paní Aliny z Lomnice, z strany druhé učiněná.

Též svědomí vztahující se na to, že se pan Lev Burian Berka na nic jinšího nepotahuje než toliko na samý statek veselský.⁷

Též některé obzvláštní spisy a listy i poznamenání, oč tak se pánem Lvem Burianem Berkou činiti jest.

Těž list neb pořízení nebo[žky] paní Aliny Berkové Mezřické z Lomnice učiněné, co tak paní komu z lásky poroučí a odkazuje.

V druhý škatuli:

Poručenství nebo[žky] paní Aliny Berkové Mezřické z Lomnice i s mocným listem královským. To samé poručenství při právě brněnským zůstává.

Těž druhý poručenství na pergameně tolikéž od paní Aliny Mezřické z Lomnice na všelijaké svršky paní Kateřině z Valdštejna odkázané.

Těž smlouva na zástavu vsi Hodova.⁸

List od desk na věno 10 000 zlatých.

Nález od práva, léta 1611 stalý.

Těž vejpis nálezu od práva i s púhonem, léta 1612 stalého.

Těž inventář statkův budišovského, osovského a vořechovského.

Verzeichnis verhehie denen !!!!!,^a die Familien Berka v[on] Dub u[nd] Lipá u[nd] Helt v[on] Kement betreffenden in einer eisernen Kense (wo? wann?)

Zuruckgelassenen Akten.

Poznamenání, co v tý železný truhličce od všelijakých listů a smlouv zůstává.

¹ Václav starší (zem. 1600) byl synem Zdeňka Berky z Dubé a Kateřiny z Biskupic. Vlastnil panství Rychmburk, Budišov, Osovou a Nový Ořechov. V letech 1589-1597 působil ve funkci dvorského maršálka a v letech 1597-1599 byl nejvyšším sudím. Jeho manželkou byla Alena Meziříčská z Lomnice. Srv. *Ottův slovník* 3, s. 817.

² Václav nejstarší Berka (zem. před 1612) byl synem Zbyňka Berky z Dubé, císařského rady a komorníka. Byl majitelem panství Zákupy. Působil v úřadě císařského rady a hejtmana hlohovského knížectví. Tamtéž.

³ Lev Burian Berka byl synem předchozího. Roku 1614 koupil panství Rosice, v roce 1622 Dačice a o rok později Slatiňany. V době stavovského povstání stál na straně císaře Ferdinanda II., za což mu byla dědičně udělena hodnost nejvyššího maršálka. Dne 13. 2. 1623 byl povýšen do hraběcího stavu. Tamtéž, s. 818.

⁴ Budišov – městečko nacházející se na S od Třebíče. Nalézá se zde zámek a chrám Nanebevzetí Panny Marie. Od roku 1573 byl zdejší majitelem Václav Berka z Dubé. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 55, 56.

⁵ Osová – městečko ležící na SZ od Velké Bíteše, jež na konci 16. století vlastnil Lev Burian Berka z Dubé a Lipé, který roku 1612 prodal zdejší zámek s celým panstvím Jiřímu Humpoleckému. Dnes je Osová jednou z osad Osové Bítýšky. Srv. Kol. aut., *Hraďy* 3, s. 183, 184.

⁶ Nový Ořechov – město se zámekem na JZ od Uherského Hradiště. Tamtéž, s. 183.

⁷ Veselí – ves ležící na JZ od Žďáru nad Sázavou, kterou od 15. století vlastnili páni z Lomnice. V 16. století se stal majitelem Zikmund Helt z Kementu, po jehož smrti roku 1562 přešel tento majetek na jeho druhou manželku Alenu Meziříčskou z Lomnice. Od roku 1563 byl obci upraven název na dnešní „Nové Veselí“. Srv. *Ottův slovník* 26, s. 603.

⁸ Hodov – vesnice na budišovském panství, která patřila již od 14. století k Velkému Meziříčí. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 57.

^a Takto zapsáno v původním textu.

107.

Olomouc, 14. květen 1613

Jan Skočovský ze Skočova¹ zastupující Karla Pergera z Pergu² kvituje část dluhu od Václava Molleho z Modřelic.³

Jan Skočovský z Skočova, měštěnin olomúcký, známo činím túto kvitancí obecně přede všemi. Jakož jest urozený pan Karel Perger z Pergu a na domě v městě Olomúci ke mně zápis, svědčící na sumu deset tisíc zlatých počtu moravského na urozeného pana Václava Molle z Modřelic a na Hranicích a Krasicích do hospody k napomínání dal, že sem na tenž zápis šest oddílův činíc na šest pánův rukojmí, tři oddíly sumy hlavní na tři pány rukojmě, jmenovitě pět tisíc zlatých na počet moravský. Týž na štvrtý oddíl jeden tisíc. Čehož všeho šest tisíc zlatých, vše počtu moravského od vyslaných dotčeného pana Václava Molle přijal, z kterejžto přijaté sumy, totiž 6000 zlatých, týž vyslané pana Václava Molle na místě jmenovaného pana Karla Pergera kvituji a prázdná činím. Toho pro jistotu sekrýt svůj vlastní sem přitiskl. Datum v městě Olomúci 14. dne měsíce máje léta 1613. Item škod na posly 1 zlatý, 9 grošů.

Kvitancí na 6000 zlatých, položených do hospody k Janovi Skočovskému v městě Olomouci od pana Karla Pergera podle zápisu 10 000 zlatých napomenutejch.

Kvitancí na 6000 zlatých, položených do hospody k Janovi Skočovskému v městě Olomouci od pana Karla Pergera podle zápisu 10 000 zlatých napomenutejch.

¹ Jan Skočovský ze Skočova, příslušník drobné šlechty, byl od roku 1608 olomouckým měšťanem. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 340.

² Karel Perger z Pergu a na Bůzově (uváděn také jako Berger z Bergu), byl dvakrát ženatý. Vlastnil dům v Olomouci, kde 25. 2. 1614 ve 46 letech zemřel. Tamtéž, s. 40.

³ Václav Mol z Modřelic pocházel z rytířského rodu. Dne 8. 11. 1614 byl povýšen do panského stavu. Jako evangelík se aktivně zúčastnil stavovského povstání, po jehož porážce byl odsouzen k doživotnímu vězení. Byl majitelem hranického a napajedelského panství, které mu bylo zkonfiskováno a roku 1621 věnováno kardinálu Františku Ditrichštejnovi. Václav Mol zemřel ve vězení roku 1625. Tamtéž, s. 238.

108.

Olomouc, 8. červen 1613

Jan Skočovský ze Skočova zastupující Karla Pergera z Pergu kvituje další část dluhu od Václava Molleho z Modřelic.

Jan Skočovský z Skočova, měštěnin olomúcký, známo činím túto kvitancí obecně přede všemi. Jakož jest ke mně do hospody urozený pan Karel Perger z Pergu a na domě v městě Olomúci zápis svědčící na sumu deset tisíc zlatých počtu moravského na urozeného pana Václava Molle z Modřelic a na Hranicích a Krasicích do hospody k napomínání dal, že sem na tenž zápis od urozeného pana Václava Molle z Modřelic dva tisíce zlatých na počet moravský týž obzvláště zápis na sumu dva tisíce zlatých svědčící na urozeného pana pana Ladislava mladšího z Lobkovic na Štrejstejně, Nejštatu, Rybejcích a Holešově¹ k zaplacení urozenému panu Karlovi Pergerovi z Pergu a na domě v městě Olomúci. Čehož datum den s[vatéh]o Jiří léta 1613 přijal. Z kterýžto přijatě sumy dvů tisíc zlatých i tolikéž z zápisu jmenovaného téhož pana Václava Molle z Modřelic kvituji a prázdná činím. Toho pro jistotu sekrýt svůj vlastní sem přitiskl, datum v městě Olomúci 8. dne juni léta 1613.

A pan Karel Pergar přijal zápis od Jeho Milosti pána z Lobkovic, nejvyššího pana komorníka Markrabství moravského na sumu 2000 zlatých svědčící.

Kvitancí na 2000 zlatých, kteréž sou u p[ána] Skočovského položený za termín svatého Jiřího, léta tohoto nynějšího.

¹ Ladislav mladší z Lobkovic a na Štrejstejně (kolem 1570-1621) byl synem Ladislava z Lobkovic z chlumecké větve rodu. Byl jedním z předních katolíků na Moravě. Vlastnil panství Holešov, na němž zahájil protireformaci. Od roku 1607 byl místodržícím hejtmanem na Moravě, o rok později byl jmenován nejvyšším komořím a od roku 1615 byl moravským hejtmanem. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 45.

109.

Ptyně,¹ 29. září 1619

Vilém Oneš z Březovic² a Hynek Šárovec ze Šárova³ podávají zprávu o problémech s plánovaným přesunem vojska, usazeného v Plumlově.⁴

Urozeným pánům pánům, urozeným a statečným pánům rytířům, slovutné a vzáctné opatrnosti pánům z měst, pánům k nám milostivě a laskavě příznivým a pánům a přátelům našim zvláště milým, nařízeným pánům direktorům, radám a správcům zemským v mark[rabství] moravském, Jich Milostem k dodá[ní].

Služby naše povolné Vaší Milosti a vám vzkazujeme urození páni páni, urození a stateční páni rytíři, slovutné a vzáctné opatrnosti páni z města, páni k nám milostivě a laskavě přízniví a páni a přátelé naši zvláště milí, zdraví a v něm jiného všeho nejlepšího prospěšného dobrého na Pánu Bohu Vaší Milosti a vám věrně a upřímně žádajíce vinšujeme. Jakož ste nám psaní, jehož jest datum v městě Brně 25. dne septembris, učiniti ráčili, z přečtení jeho sme vyrozuměli, co se odeslání 100 centejřů prachu z Plumlova dotejče, Vaší Milosti oznamujeme, že takového prachu žádného dělaného se nenachází, jedině sirka a sanytr, jakž ste z předešlého inventáře, kterýž sme prvotně Vaší Milosti odeslali, porozuměti moci ráčili. Dále pak kdež nám poroučeti ráčíte, abychom ten všecken lid vojenskej, kterejž na Plumlově pozůstává, zanechajíce jich toliko na zámku asi 50, vyzdvihli a sami zatím na ten zámek dobrý pozor dali, Vašich Milostí za to služebně žádáme, že nám v tom za zlý jmíti neráčíte, domyslíti se nějakž nemůžeme, kam ten lid, kterýž by vyzdvižen byl, obrácen aneb komu by odveden bejti měl a nad tím 50, kteří by tu zanechaní bejti měli, koho jim představití, tak aby se věděli kým řídití a spravovati, aneb jakejm by způsobem tu pozůstávati měli, i tolikéž, jakž bychme my pozor na týž zámek dáti měli, od Vašich Milostí zpravení bejti služebně žádáme. A s tím milosti a ochraně všemohoucího Pána Boha Vaše Milosti poroučejíce, na všem se dobře a šťastně jmíti vinšujeme. Datum na Ptyni 29. dne septembris 1619.

Vaší Milosti každého času povolní k službám zůstáváme Hynek Šárovec z Šárova a na Ptyni, Vilím Oneš z Březovic a na dvoře svobodným v městě Kostelci.

Hynek Šárovec undt Wilým Onesch vom 29. Septembris 1619.

Což jest hejtmanu z Puchamu⁵ o témž lidu poručeno.^a

¹ Ptyně – dnes Ptení, městečko v okrese Prostějov, které od roku 1499 vlastnil rod Šárovců ze Šárova. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 56.

² Svobodný pán Vilém Oneš z Březovic byl majitelem městečka Kostelce u Ivančic. Zemřel před rokem 1658. Srv. Pilnáček, J., *Staromoravští rodové*, s. 40.

³ Hynek Šárovec ze Šárova a na Ptni, pocházející z rytířského rodu, se zapojil do stavovského povstání, za což mu byl roku 1625 zkonfiskován majetek. Tamtéž, s. 216.

⁴ Plumlov – město s farním kostelem a zámek, cetrum stejnojmenného panství. Dne 29. 7. 1619 bylo město obsazeno stavovským vojskem. Podobná situace nastala 24. 6. 1643, kdy se zde usídlili Švédové pod vedením generála Torstenson. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 516.

⁵ Hejtman z Puchamu (tento rod se uvádí i jako z Puchoma, Buchoma, Pucheimu, Buchheimu) – zde se patrně jedná o Jana Kryštofa z Buchheimu (1615-1657), císařského vojevůdce a plukovníka, který se vyznamenal zejména boji se švédskými vojsky, která vytlačil od Kremže a Kornneburku. Srv. *Ottův slovník* 20, s. 970.

^a Poznámka je psaná stejným písařem jako text celého dopisu, patrně se tedy jedná o opis pro potřebu kanceláře.

110.

Třebíč, 29. leden 1625

Třebíčská městská rada podává zprávu o vyřizování pozůstalosti a splácení dluhů po zemřelém Janu Jankovi.

Vaší Milosti vysoce urozený pane pane náš milostivý a dědičný, od věčného Pána Boha milosti dlouhověkého zdraví.

Na milostivé poručení Vaší Milosti tak jsme učinili a kde by co nebo[žtíku] Janovi Janko buď na gruntech aneb na jiných věcech, co a od koho náleželo, bedlivě to vyhledávali. Na svrších aby kde se co nacházeti jmělo, toho ničeho nejni, jedině toliko na gruntech těchto při purkrechtu z bedlivého vyhledání, kteréž Vaší Milosti příležitostě odsíláme, se nachází. Naproti tomu Matěj Košeranda ozvání učinil, že na ty všecky dluhy od nebo[žtíka] Jana Janky i nebo[žky] manželky jeho k vyupomínání jich zmocnění má a z těch dluhův z vyupomínaných nějakého kupce Nejhofa z Prahy¹ třmi sty zlatých rejnských spokojiti má, však až posavad nadepsaný kupec o takový dluh na žádného nenastupuje, nenapomíná ani se nenahlašuje. I obáváme se Vaší Milosti milostivý pane pane, kdyby byl jiný mimo samého Samuele Hunky jakožto nápadníka po manželce na takový dluhy nastupoval, aneb je vyzdvihnouti chtěl, že budoucně právu z toho nějaké zaneprázdnění pojíti mohlo, nýbrž raději kohož se dotejče, aby sám se té věci, jak by rozuměl, ujal a ji řídil. Čehož jsme Vaší Milosti pro přijetí zprávy poníženě tejná učiniti nechtěli. S tím Vaší Milost v milostivou ochranu Boží i s Její Milostí paní paní poníženě poručena činíme. Datum v městě Třebíči 29. januarii 1625.

Vaší Milosti ponížení poddaní purkmistr a rada města Třebíče.

Přepis listu od ouřadu třebíčského pánu daného, dotejkající se spravedlnosti po nebo[žtíku] Janovi Janko léta 1625 29. janu[arii].^a

¹ Zde je patrně míněn kupec Nerhof z Prahy, který je roku 1611 uváděn jako pražský měšťan, majitel velkého domu v Melantrichově ulici. Srv. Winter, Zikmund, *Šat, strava a lékař v XV. a XVI. věku*, Praha 1913, s. 141.

^a Poznámka napsána stejným písařem jako text celého dopisu.

111.

Přerov n. Bečvou,¹ 6. červenec 1637

**Zápis na 1100 zlatých zapůjčených Kateřinou z Valdštejna městské radě
Přerova nad Bečvou.**

My purkmistr a rada i všeckna obec nynější i budoucí města Přerova nad řekou Bečvou v Markrabství moravském známo činíme tímto listem vůbec všechněm, že jsme dlužní dluhu pravého a spravedlivého k obci města Přerova, vděk a na pilnou potřebu s jistěm vědomím a povolením k vrchnosti naší milostivé na vyplacení malého mlejna zapůjčeného sumy, totiž jedenácte set zlatých počtu moravského, za 1 zlatý 30 grošů a za 1 groš 7 denárů bílých počítajíce na minci dobré stříbrné v Markrabství tomto moravském obecně berné, Její Milosti urozené paní paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna a na Brandejse nad Orlicí, paní předešlé naší a nyní nám vždycky milostivé i erbům a potomkům Její Milosti paní i tomu každému, kdož by tento list náš od Jich Milostí pánův věřitelův našich již oznámenejch s pořádnou dobrou vůlí sobě náležitě odvedený jměl, ten má a jmiti touž plnou moc a totéž plné právo ke všechněm věcem v tomto listu obsaženejm a zapsanejm, tak jako sami Jich Milosti páni věřitelé naši svrchu psaní beze všelijakého umenšení. Kteroužto oznámenou sumu jedenácte set zlatých moravských my jistcové nahoře psaní slibujeme a svou dobrou a jistou vírou připovídáme Jich Milostem pánům věřitelům našim často psaným i tomu každému (jakž již nahoře doloženo jest) zaplatiti a hotovejmi penězi náležitě beze všech dalších průtahův a excipírování na minci dobré v markrabství tomto moravském obecně berné spokojiti a to o svatém Jiří léta následujícího 1638 nejprve příštím

i s ourokem obyčejným. Pakliže bychom my nahoře jmenovaní jistcové tomu, což se v tomto listu obsahuje, zadosti neučinili a sumy nadepsanej při jmenovaném termínu nic sobě naprosto, což by koliv v příčině a jakýmkoliv jménem jmenováno bejti mohlo, za obranu neberouce, nezaplatili (čehož Pán Bůh uchovati rač), tehdy dáváme Jich Milostem pánům věřitelům našim již oznámeným tu plnou moc a právo k tomu, aby když by se toho od nás nestalo, ihned bez dalších průtahův komorníka práva menšího zemského (pokudž by se Jich Milostem líbilo) sobě vyžádajíce v jmění a důchody od starodávna obecní přerovské naše, kteréž v držení stálém až posavad máme: totiž mlejn veliký a valchu při něm v nově vystavenou, v malý mlejn za mostem, ve dva rybníky v svém způsobu zůstávající, v lesy tři, zejména Žebračka, Tmeň a Bobroviska, v dvůr v ulici široké postavený se všechněmi rolemi k němu přináležejícími obecními až i v mejto (kterýchž také nižádnějm způsobem od toho času prodávati neb zastavovati ani dokonce žádnýmu zapisovati dáti moci a práva míti nemáme a nechceme dotud, dokudž by tento všecken dluh zaplacen a zápis náš řádně vyvazen nebyl) se podle libosti své uvázati, jich v držení a užívání beze všech počtův z toho a porážek činění i se všelijakejmi škodami při tom pro nečasné placení naše vzešlejší bez právního ratificování pořádně a náležitě zůstávati a to vždy posud, pokudž bychom svrchu psané sumy s ourokem i se škodami odtud vzešlejší Jich Milostem pánům věřitelům našim i tomu každému list tento řádně sobě odvedenej majícímu nezaplatili. Proti čemuž my nadepsaní jistcové i budoucí naši potomkové žádnějm vymyšlenejm způsobem bejti a Jich Milostem pánům věřitelům našim často jmenovaným a nižádněmu jinému v tom žádné překážky činiti nemáme dotud, dokudž pečeť naše a též list ctně a řádně vyvazen nebude. Na potvrzení a pro lepší toho stálost a pevnost i zdržení všeho toho, což se v tomto listu píše, pečeť obecní městskou s jistějm vědomím a povolením našim i vší obce k tomuto listu přitisknouti jsme dali. Čehož jest datum v městě Přerově nad řekou Bečvou v Markrabství moravském, v pondělí po památce svatého Prokopa, léta Páně 1637. L[ocus] S[igili]

Vejpis zápisu ouřadu přerovského nebožce Její Milosti paní Kateřině Žerotínské, rozené z Valdštejna na 1100 zlatých moravských vykonaného.^a

¹ Přerov nad Bečvou – ochranné municipální město se zámkem, poprvé zmiňované roku 1174, prodali v roce 1596 Pernštejnové pánům ze Žerotína. Srv. Hosák, L., *Historický místopis*, s. 438, 639.

^a Poznámka je psána stejným písařem jako text celého dopisu.

112.

(Třebíč), 28. březen 1638

Uředníci a poddaní Jan Stárek,¹ Tobiáš Hlaváček Kamenický,² Pavel Turín,³ Mates purkrabí,⁴ Ondra Zahradník⁵ a brandýský polesní Martin přijímají věci, které jim ve své závěti odkázala Kateřina z Valdštejna.

My níže poznamenání známo činíme touto kvitancí obecně přede všechněmi a zvláště tu, kdež náleží, že sme přijali od Jeho Milosti vysoce urozeného pana pana Rudolfa, svatě římské říše hraběte z Valštejna, na Třebíči, Rožďalovicích, Novém Ronově a Brandejse nad Orlicí, Jeho Milosti císaře římského, uherského a českého krále rady, komorníka, soudce zemského a maršálka dvorského v Království českém, titul, nám od někdy dobré a slavné paměti Její Milosti vysoce urozené paní paní Kateřiny Žerotínské, rozené z Valštejna, na Třebíči a Brandejse nad Orlicí, Její Milosti paní paní naší milostivé kšaftem odkázaného a vykázaného, z kteréhožto odkazu, což tak jednomu každému z nás zapsáno a poznamenáno jest, vejš dotčeného Jeho Milosti vysoce urozeného pana pana Rudolfa, svatě římské říše hraběte z Valštejna i s erby a budoucími potomky Jeho Milosti páně tak zcela a zouplna přijatého a nám odvedeného, sami od sebe i na místě budoucích svých touto kvitancí kvitujeme, prázdná a svobodná činíme nyní i na časy budoucí a věčné. Pro lepší toho jistotu sekryty své, kterýchž v potřebách užíváme, k této kvitanci sme přitiskli a v ní se též každý svou rukou vlastní podepsal. Jíž jest datum 28. dne martii, Anno 1638.

Verlassenschaft der Frau Katharina Zierotin

Jan Stárek, písar důchodní mp., Tobiáš Hlaváček Kamenickéj mp., Pavel Turín mp., Mates pulkrabí, Ondra Zahradník Třebickéj mp., Martin polesní brandejský mp.

¹ Jan Stárek, důchodní písař z Brandýsa nad Orlicí, je zaznamenán v posledním poručení Kateřiny ze Žerotína, kde mu odkazuje 50 zlatých. Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské zemské desky z let 1348-1642*, Brno 1931, s. 65.

² Tobiáš Hlaváček Kamenický je uveden jako příjemce 20 zlatých v závěti Karla staršího ze Žerotína i v testamentu Kateřiny jako „*předešlý lokaj můj*.“ Tamtéž, s. 65 a Müller, Karel, *Poslední vůle Karla staršího ze Žerotína z roku 1636*, Sborník SOKA Přerov 1996, s. 14.

³ Krejčímu Pavlu Turínovi odkázala Kateřina 25 zlatých. O jeden zlatý víc dostal podle závěti od Karla staršího. Tamtéž.

⁴ Matouš, brandýský purkrabí přijal od Karla staršího 10 zlatých. Srv. Müller, K., *Poslední vůle*, s. 14.

⁵ U Kateřiny je uveden „*Vondra Zahradka*“ jako příjemce 15 zlatých, Karel jej uvádí jako „*zahradníka starýho*“, který má dostat 20 zlatých. Tamtéž.

V. Závěr

Kateřina ze Žerotína, rozená z Valdštejna prožila celý svůj život v přelomovém historickém období. Patřila k příslušníkům starého šlechtického rodu, jehož členové často stáli v popředí důležitých dějinných událostí a zastávali významné funkce u císařského dvora. Totéž platí také pro dva aristokraty, za něž byla provdána, pro Smila Osovského z Doubravice a ještě více pro Karla staršího ze Žerotína, který se dá bez nadsázky označit za jednoho z nejvýznamnějších a nejučenějších mužů své doby a obratného politika na evropské úrovni. Zvláště díky svému druhému manželskému svazku se dostala do popředí důležitých dějů své doby, neboť Žerotín dlouhou dobu udával tón a směr politického myšlení na Moravě, kde se jeho názorem řídila většina členů předních aristokratických rodů. Kateřina se ukázala být velice reprezentativní manželkou pána takového významu jako byl Karel starší ze Žerotína. Předurčoval ji k tomu nejen její původ, ale také výchova, vzdělání a pro ženu na tuto dobu neobvyklý široký obecný rozhled. Šlechtična vedla bohatý společenský život související s jejím postavením. Kromě účasti na mnoha různých svatbách, pohřebních slavnostech, křtech a jiných společenských událostech často navštěvovala své bohatě rozvětvené příbuzenstvo. Když nebylo možné vykonávat návštěvy u známých a příbuzných osobně, udržovala s nimi alespoň pravidelný bohatý písemný styk, ze které lze dodnes vyčíst hluboké přátelské vztahy a zájem o své blízké.

Žerotínka prokázala také nemalé vlohy k vedení rozlehlého panství Třebíč, jež na ní přešlo po smrti prvního chotě Smila Osovského. Byla schopná postarat se nejen o samotný panský dvůr, jeho zázemí a zaměstnance, ale dokázala s přehledem řešit problémy svých poddaných, kteří se na ni obraceli s nejrůznějšími záležitostmi i v době, kdy už bylo panství formálně převedeno na jejího bratra Adama mladšího, respektive jeho syna Rudolfa z Valdštejna a ona sama pobývala v emigraci ve Vratislavi, kam jako evangelička odešla dobrovolně po boku svého manžela.

V souvislosti s organizací panství je zajímavá zcela prokazatelná existence Kateřininy kanceláře, což opět poukazuje na výjimečnou roli této ženy ve své době. Její kancelář byla zcela nezávislá na úřadě Karla staršího ze Žerotína a fungovala zcela samostatně na moderním principu.

Korespondence, která je předmětem této práce, dává nahlédnout do soukromých vztahů šlechtičny a ukazuje, jak vnímaly probíhající události nejen osoby z aristokratických kruhů, ale stejně tak „obyčejní“ poddaní. Reflektuje válečné útrapy, celkové zdražování a rozmáhající se chudobu, vpády vojsk do měst, jejich usazování se v nich a povinnost obyvatel podílet se na jejich vydržování. Doplnuje tak celkový pohled na toto historické období z hlediska jeho každodenního života a pomáhá více pochopit danou dobu.

Přínos této práce spočívá zejména v obsahu dopisů. Jak již bylo řečeno výše, korespondence Kateřiny ze Žerotína, kterou vydal František Dvorský,¹⁵⁸ je dnes hojně využívanou historií raného novověku, kteří se soustředují na zobrazení každodennosti především v životě šlechty. Dvorského edice má však jeden vážný nedostatek: dopisy v ní zveřejněné zasahují pouze do období let 1631-1635, listy z předchozího období Kateřinina života se v daném fondu nenalézají.¹⁵⁹ Několik dopisů z dřívější doby se nachází v edici Františka Hrubého.¹⁶⁰ Zde uvedená korespondence začíná rokem 1620. Oproti tomu některé listy uvedené v této diplomové práci zasahují nejen do let před rokem 1620, ale zahrnují i dopisy z let, které se doposud nikde jinde v editované podobě neobjevily. Dalším přínosem této edice je fakt, že zatímco dopisy vydané Dvorským jsou edicí kopiářů pocházejících z kanceláře a tudíž se v nich ani neobjevuje písarská ruka samotné Kateřiny, v této práci se u většiny dopisů objevují její vlastní přípisky, které plnily funkci instrukce, jak se má záležitost obsažená v listě, vyřídit. Což je zcela jedinečným dokladem, který poukazuje nejen na moderní fungování kanceláře, ale především vnáší více světla do způsobu organizace a vedení správy panství. Ve fondu, v němž jsou tyto dopisy uloženy, se navíc nachází také několik dopisů, které jsou celé psané Kateřinou.¹⁶¹

Závěrem lze říci, že se tato práce může stát zdrojem informací pro historiky raného novověku, zkoumajícím již zmíněný každodenní život a to nejen

¹⁵⁸ Srv. Dvorský, F. (ed.), *Listy paní Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna I, II.*

¹⁵⁹ Originály těchto dopisů - kopiáře pod názvem „*Codex Pernsteinensis*“ jsou uloženy v MZA Brno, ve fondu Sběrka rukopisů Františkova muzea G 11, inv. č. 599.

¹⁶⁰ Srv. Hrubý, F. (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620-1636, I, II.* V této Hrubého publikaci uvedené dopisy vztahující se ke Kateřině ze Žerotína pocházejí z fondů Nová sbírka a Bočkova sbírka z MZA, ve kterých se nachází několik jednotlivin. Ve většině případů se jedná o dopisy adresované Kateřině. Kromě toho se v edici nalézají také tři dopisy, které jsou součástí této diplomové práce, jak již bylo uvedeno výše v ediční poznámce.

¹⁶¹ Srv. Bakalářská práce.

z hlediska šlechty, ale i neurozených obyvatel. Zcela jistě obsahuje informace, které by se mohly hodit badatelům, jež shánějí údaje k regionální historii (s tím souvisí i možné genealogické bádání, vycházející z informací v dopisech) a samozřejmě nelze opomenout historiky, kteří se zabývají některými významnými osobnostmi a kteří by mohli využít korespondenci šlechtických příslušníků, např. Adama mladšího z Valdštejna. Celá řada informací by mohla být čerpána také z listů, jejichž autory byli hejtmané jednotlivých panství a ne zcela využitým materiálem zůstávají i kvitance k výběru berní, kterých se zde nachází souvislá řada pro léta 1614-1619.

VI. Seznam použitých zkratek

AČ	Archiv český
AMM	Acta Musei moraviae
ČČH	Český časopis historický
ĐaS	Dějiny a současnost
FHB	Folia Historica Bohemica
J	jih
JSH	Jihočeský sborník historický
JV	jihovýchod
JZ	jihozápad
L. S.	locus sigilli (místo pečeti)
mp.	manu propria (vlastní rukou)
MZA	Moravský zemský archiv
OH	Opera historica
PSH	Pražský sborník historický
S	sever
s. d.	sine dato – bez udání data
s. l.	sine loco – bez udání místa
SAP	Sborník archivních prací
SH	Sborník historický
SOKA	Státní okresní archiv
SRN	Spolková republika Německo
SV	severovýchod
SZ	severozápad
V	východ
Z	západ

VII. Malý slovník pojmů

B

balšánková voda – pálenka z máty peprné nebo máty kadeřavé (balšán – lidový název pro tuot bylinu)

barchan – barchet, bavlněná příze

barvíř – barbíř, bradýř – lazebník, ranhojič, který pouštěl žilou, sázel baňky, trhal zuby, tahal kulky z ran, amputoval a vázal rány

bephelikshaber – **befelshaber** – velitel, vojevůdce

C

cedule řezané – listiny shodného znění napsané na 1 listu a oddělené určitým slovem nebo písmeny, přes něž byly listiny klikatým řezem odříznuty a rozděleny oběma zúčastněným stranám

centejř – jednotka váhy, 100 liber, závaží

Č

čelení – čelenka, ozdobný pásek

D

dědiny – dědictví, statek, půda, pozemek

dubec – doubek

durchzujk – durchcug – průtah

F

favora – přízeň, blahovůle (z ital.)

fedruňk, fedrovati – podpora; podporovat, pomáhat

feldšer – felčar – vojenský chirurg (z něm. Feldscher)

feldšrajber – polní písař

feldvábl – rotmistr, šikovatel

fendrych – praporčík

fleky – dětská nemoc, nejčastěji spála, jinak také označení pro kosmetické vady pleti

fortel – lest, úskok, podvodný úmysl

forýr – furýr – ubytovatel vojska

funt – libra, jednotka váhy a měny

fýrer – velitel u vojska

G

gefrajt – svobodník

H

haltýř – sádka na ryby

J

Jistec – věřitel, dlužník (a ručitel)

K

kaur pepř – kari

kerporál – kaprál

komenda – komanda, základna

koně zbrojné – stará berní jednotka vojenského charakteru. Každý pozemkový vlastník musel postavit ze svého majetku jistý počet ozbrojených koní do boje. Místo skutečného stavění válečných koní se postupem času ujalo placení, při čemž suma na jednoho berního koně byla určena sněmem.

konfekty – lahůdky, pamlsky

kontentýrovat – uspokojit, spokojit se; zásobovat

kout – šestinedělí

kreditoři – věřitelé

krumplíř – vyšívač; vyšíval šaty perlami, kovovými drátky, drahými kameny, zlatem

kunštovat – žertovat, posmívat se

kvartýrovat – usadit se, ubytovat vojsko

knecht – pěší voják

L

landposat – landpasant – dočasně umístěný voják

lejtnant – poručík

lemony slané – blíže neurčený druh citrusů, snad se jedná o grapefruity

líkařství – lék, lékařské umění

los – osud

lozument, ložument – místo k přenocování

M

maldřík – druh sýra nebo tvarohu

máz – dutá míra, 1, 4147 litru

měřice – dutá míra, 61, 487 litru

met – sutá míra; met obilí = 30 měřic

mezelán – mezulán – druh tkaniny

moratorium – odklad splátek, prodloužení platební lhůty

N

nápad – dědický nárok, dědictví, odúmrt'

naschvální – rychlý

návěští – oznámení, zpráva

na zduru – na vzdůry – navzdory

nelibka – nelibost, zlá vůle

notule – zápis, poznámka

nůše – břemeno; nosítka, přenosné lůžko

O

obedýrovat – být povinen

odpolu – napůl, z poloviny

ofěrovat – obětovat; dát na církevní účely

ordinancí – ordonancí – příkaz, rozkaz

ouvod držeti – církevní obřad, jímž je matka novorozence po šestinedělí uvedena do kostela a očištěna

P

pačesný plátno – pačes – vyčesaná krátká vlákna z textilní suroviny

pálené vody – pálenky obsahující alkohol

pasírovat – povolit, schválit

pohon – púhon – obeslání k soudu

postav – míra pro sukno (cca 39 pražských loktů)

preceptor – vychovatel

profant – proviant; dát na profant – na přípřež vojenským zásobovacím vozům

profantník – osoba, která měla na starosti zásobování vojska

příměnek – přiměňovati – připojit, podotknout

psíš – tupit někoho, trápit; být nevěrný s někým

puchalter – účetní

puntovat – spojovat se, dávat se dohromady proti někomu

purkrecht – dědičný pacht, zákupní právo; každý rolnický pozemek, jehož vlastnické právo náleží statkáři

R

rascha – rasca, rošt – kmín

ratificování – potvrzení, schválení

revizí – odvolání projednávané u zemského soudu

relací – slavnostní zápis sněmovního jednání do zemských desek

retunk – pomoc, záchrana

resolvírovat – otevřít, zahájit spor

řecké víno – rozinky

retovati – pomoci, zachránit

renuncióvat – vzdát se práva nebo nároku na něco

recogniti – rekognice – ověření, potvrzení

rytéřování – bojovat, sloužit, rytířovat

S

soldát – zoldát – voják

spišce, špišce – špišek, špich – bečka (z han. nář.)

svědomí od práva – vědomí, svědomí, svědectví

svobodníci – osoby, které nepatřily k žádné vrchnosti, ale byly podřízené přímo panovníkovi

štefty – ozdoby na klobouk

štráf – trest

šuldprýf – dlužní úpis

U

ujíti – ujmout se

uvrci – uvrhnout, vhodit

V

vejruňky - veruňky, vejrunky – plat; peníze odváděné v lhůtách

verbunk – najímání vojska

věrování – dovolávání se víry, ujištění, zapřísahání

viktuálie – potraviny

vychování (vojska) – povinnost postarat se o zásobování a ubytování armády

vylapat – chytat, lovit ryby; krást

Z

znuzení – ožebračení

VIII. Seznam pramenů a literatury

1. Nevydané prameny:

MZA Brno

Rodinný archiv Ditrichštejnů Mikulov G 140

Korespondence Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna, inv. č. 3007, sign. 147, inv. č. 3015, sign. 154/b.

Velkostatek Třebíč F 200

Urbář Třebíč 1629, inv. č. 133.

Urbář Třebíč 1654, inv. č. 134.

Urbář Třebíč 1670, inv. č. 135.

Úředníci a služebnictvo třebíčského magistrátu 1620-1782, *Vejtah z urbaru 1674*, *Registr poplatků k sv. Václavu 1664*, inv. č. 300.

SOKA Třebíč

Archiv města Třebíč

Purkrechní kniha města Třebíč (1600) 1604-1760, inv. č. 206.

Purkrechní kniha předměstí Stařečka 1604-1823, inv. č. 55.

Archiv obce Nové Město

Kniha konšelů Nového Města 1553-1727, inv. č. 1.

Pamětní kniha Nového města 1609-1846, inv. č. 2.

Archiv obce Podklášteří

Kniha zápisů podklášterských soudů se soupisy příjmů a vydání 1587-1640, inv. č. 2.

Kniha purkrechní 1590-1810, inv. č. 5.

Římskokatolický farní úřad v Třebíči – vnitřní město u sv. Martina

Pamětní kniha (1621) 1636-1708, inv. č. 1.

2. Vydané prameny

Brandl, Vincenc (ed.), *Spisy Karla staršího z Žerotína, Listové psaní jazykem českým, svazek I - III*, Brno 1870-1872.

Dvorský, František (ed.), *Dopisy Karla staršího z Žerotína 1591-1610*, AČ 27, Praha 1904.

Dvorský, František (ed.), *Listy paní Kateřiny ze Žerotína, rozené z Valdštejna, I, II*, Praha 1894, 1895.

Hrdlička, Josef (ed.), *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*, České Budějovice 2003.

Hrubý, František (ed.), *Moravské korespondence a akta z let 1620-1636, I, II*, Brno 1934-1937.

Hrubý, František (ed.), *Moravské zemské desky z let 1348-1642*, Brno 1931.

Kalista, Zdeněk (ed.), *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*, Praha 1941.

Kalousek, Josef (ed.), *Řády selské a instrukce hospodářské 1350-1626*, AČ 22, Praha 1905.

Koldinská, Marie – Mařa, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana Adama mladšího z Valdštejna 1602-1633*, Praha 1997.

Pánek, Jaroslav (ed.), *Václav Březan: Životy posledních Rožmberků I*, Praha 1985.

Paprocký z Hlohol, Bartoloměj, *Zrcadlo slavného Markrabství moravského*, Ostrava 1993.

Ratajová, Jana (ed.), *Alžběta Lidmila z Lisova. Rodinné paměti*, Praha 2002.

Rejchrtová, Noemi (ed.), *Karel starší ze Žerotína. Z korespondence*, Praha 1982.

Rohlík, Miloslav (ed.), *Moravské zemské desky III., 1567-1641, Kraj brněnský*, Praha 1957.

Václavek, Bedřich (ed.), *Český listář*, Praha 1949.

3. Literatura

Bahlcke, Joachim – Eberhard, Winfried – Polívka, Miloslav, *Lexikon historických míst Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2001.

- Bartošíková, Jarmila, *Krevní kniha městečka Morkovic*, in Studie Muzea Kroměřížska 1991, Kroměříž 1992, s. 115-148.
- Bělič, Jaromír – Kamiš, Adolf – Kučera, Karel, *Malý staročeský slovník*, Praha 1978.
- Bible svatá*, Praha 1950.
- Bobková, Lenka, *Česká exulantská šlechta v Pirně v roce 1629*, FHB 19, Praha 1998, s. 83-116.
- Burdová, Pavla, *Vývoj intabulací svobodnického majetku v knihách svobodnických*, SAP 26/1976, s. 261-189.
- Bůžek, Václav, *Zahraniční trhy a kultura šlechtických dvorů v předbělohorských českých zemích*, ČČH, 89/1991, č.5-6, s. 692-713.
- Bůžek, Václav – Hrdlička, Josef – Král, Pavel, *Věk urozených. Šlechta v českých zemích na prahu novověku*, Praha-Litomyšl 2002.
- Císařová-Kolářová, Anna, *Žena v Jednotě bratrské. Zásady, postavy a dědictví*, Praha 1942.
- Denis, Ernst, *Čechy po Bílé hoře, I. díl*, Praha 1904.
- Dvorský, František, *O hrobce Žerotínův v Brandýse nad Orlicí*, Časopis Musea Království českého 52, Praha 1878, s. 413-420.
- Dvorský, František, *Selské a panské inventáře v době předbělohorské*, ČČH 33, Praha 1927, str. 21-59.
- Dvorský, František, *Vlastivěda moravská, II. Místopis, Třebický okres*, Brno 1906.
- Francek, Jindřich, *Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic*, Pecka 1994.
- Friedrich, Gustav, *Rukověť křesťanské chronologie*, Praha-Litomyšl 1997 (reprint).
- Fukala, Radek, *Karel starší ze Žerotína*, Ostrava 1996.
- Gebauer, Jan, *Slovník staročeský 1, 2*, Praha 1903-1904.
- Haas, Antonín, *Karel Bruntálský z Vrbna*, Praha 1947.
- Haas, Antonín, *Menší fondy a sbírky různé provenience. Archiv žerotínsko-vrbenský: listiny a listy z let 1497-1624*, Praha 1948.
- Hedbávný, Miroslav, *Třebíčské pověsti a zajímavosti*, Třebíč 1997.
- Hlaváček, Ivan – Kašpar, Jaroslav – Nový, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1993.

- Holý, Martin, *Výchova a vzdělání české a moravské šlechty v 16. a v první třetině 17. století*, FHB 21, Praha 2005, s. 111-210.
- Horáčková, Ladislava – Vargová, Lenka, *Nejnovější lékařsko-antropologický výzkum kosterních pozůstatků z žerotínské hrobky v Bludově*, AMM 82, 1997, 1/2, s. 200-208.
- Hosák, Ladislav, *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Brno – Olomouc 1996.
- Hosák, Ladislav, *Historický místopis země moravskoslezské*, 2000 (reprint).
- Hrdlička, Josef, *Potravinny na předbělohorském dvoře pánů z Hradce (Způsoby zásobování a finanční náklady)*, in: OH 4, České Budějovice 1995, s. 5-62.
- Hrejsa, Ferdinand, *Luterství, kalvinismus a podoboří na Moravě před Bílou horou*, ČČH 44, 1938, s. 296-326.
- Hrubý, František, *Etudiants tchèque aux écoles protestantes de l'Europe occidentale á la fin du 16e et au début du 17e siècle*, Brno 1970.
- Hrubý, František, *Ladislav Velen ze Žerotína*, Praha 1930.
- Hrubý, František, *Moravská šlechta roku 1619, její jmění a náboženské vyznání*, Časopis Matice moravské 46, Brno 1922, str. 133-145.
- Chocholáč, Bronislav, *Poddaní na Moravě v 16. a 17. století*, in: Knoz, Tomáš (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, str. 33-44.
- Chlumecký, Petr von, *Carl von Zierotin und seine Zeit 1564-1615*, Brno 1862.
- Janáček, Josef, *Valdštejn a jeho doba*, Praha 1978.
- Janáček, Josef, *Valdštejnova pomsta*, Praha 1992.
- Janáček, Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1977.
- Kameníček, František, *Zemské sněmy a sjezdy moravské, jejich složení, obor působnosti a význam, 3. díl*, Brno 1905.
- Knoz, Tomáš, *Brandýs nad Orlicí kolem roku 1625. Komenský a Balbín, reformace a protireformace*, ĎAS 3/2000, s. 6-9.
- Knoz, Tomáš, *Državy Karla staršího ze Žerotína po Bílé hoře*, Brno 2001.
- Knoz, Tomáš, *Karel starší ze Žerotína – subjektivní anamnéza*, AMM 82, 1997, 1/2, str. 209-258.
- Knoz, Tomáš, *Pobělohorské konfiskace na Moravě*, in: Knoz, Tomáš (ed.), *Morava v době renesance a reformace*, Brno 2001, str. 88-92.

- Knoz, Tomáš, *Rezidence a dvůr Karla staršího ze Žerotína*, in: OH 7, České Budějovice 1999, s. 409-439.
- Knoz, Tomáš, „...s pomocí boží dosti mírně se mám...“ *Zdraví a nemoci Karla staršího ze Žerotína*, AMM 82, 1997, 1/2, s. 183-199.
- Knoz, Tomáš, *Správní a hospodářská reforma na náměšťském panství po roce 1628*, Časopis Matice moravské, roč. 116/1, Brno 1997, str. 137-158.
- Kol. autorů, *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I, III*, Praha 1981, 1984.
- Kol. autorů, *Staročeský slovník 15*, Praha 1985.
- Koldinská, Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha-Litomyšl 2001.
- Král, Pavel, *Pohřby posledních pánů z Hradce*, in: OH 6, České Budějovice 1998, s. 401-512.
- Kubeš, Jiří, *Zásobování sídel Petra Voka z Rožmberka potravinami (1592-1602)*, JSH 1999/LXVIII, s. 255-290.
- Kumprecht, Karel, *Malý unikum německo-český slovník*, Praha 1942.
- Lukášek, Josef, *Jáchym Ondřej hrabě Šlik*, Praha 1913.
- Machek, Václav, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha 1971.
- Maťa, Petr, *Soumrak venkovských rezidencí. „Urbanizace“ české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem*, in OH 7, České Budějovice 1999, s. 139-162.
- Matějek, František, *Osídlení Moravy před třicetiletou válkou*, SH 33, Praha 1986.
- Matějek, František, *Škody způsobené na Moravě řáděním vojáků za třicetileté války*, Časopis Matice moravské, roč. CXIII, 1994, s. 83-94.
- Müller, Karel, *Poslední vůle Karla staršího ze Žerotína z roku 1636*, Sborník SOKA Přešov 1996, s. 9-15.
- Musilová, Milada, *Sbírka rukopisů Františkova muzea G 11. Inventář*, Brno 1973.
- Myslivoček, Milan, *Erbovník*, Praha 1993.
- Mžýková, Marie, *The Collection of Chateau Velké Losiny, Cour d'honneur 1*, 1998, s. 24-34.
- Neudertová, Milena, „Item ve velkém fraucimře před lusthausem se nachází...“ (*Příspěvek ke studiu inventářů pozdně renesančních rezidencí v severozápadních Čechách*), in: OH 7, 1999.
- Odložilík, Otakar, *Karel starší ze Žerotína 1564-1636*, Praha 1936.

- Ottův slovník naučný 3-27, Praha 1892-1908.
- Pánek, Jaroslav, *Moravští novokřtěníci (Společenské a politické postavení předbělohorských heretiků, sociálních reformátorů a pacifistů)*, ČČH 92/1994, č. 2, s. 242-256.
- Pánek, Jaroslav, *Život na šlechtickém sídle v předbělohorské době*, in: Bobková, Lenka (ed.), *Život na šlechtickém sídle v 16.-18. století*, Sborník příspěvků z konference na pedagogické fakultě UJEP v Ústí nad Labem, 1991.
- Peřinová, Helena, *Teuflové z Zeilperka*, PSH XXXII, Praha 2003, s. 39-65.
- Pilnáček, Josef, *Staromoravští rodové*, Vídeň 1930.
- Polišenský, Josef (ed.), *Kniha o bolesti a smutku. Výbor z moravských kronik XVII. století*, Praha 1940.
- Prozatímní inventář Římskokatolický farní úřad v Třebíči – vnitřní město "U sv. Martina" (1621) 1636-1947*, Třebíč 1973.
- Průvodce po státním archivu v Brně, Brno 1954.
- Reichert, Josef, *Poznamenání dluhů pana Karla staršího z Žerotína za léta 1616-1628*, Časopis Matice moravské, roč.33, Brno 1909, str. 284-293.
- Rejman, Ladislav, *Slovník cizích slov*, Praha 1966.
- Rieger, František Ladislav (ed.), *Slovník naučný 4, 9, 10*, Praha 1865-1873.
- Rypáček, František Josef, *Paní Kateřina Žerotínová z Waldštejna a Třebičtí*, Časopis Matice moravské 19, Brno 1895, str. 172-174.
- Sedláček, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého 2, 5, 15*, Praha 1927-1932.
- Sedláček, August, *Martina Koláře českomoravská heraldika, 1.část*, Praha 1902.
- Schimon, Anton, *Der Adel von Böhmen, Mähren und Schlesien*, Böhmisch Leippa 1859.
- Svoboda, Jan, *On the trial of the Lion, Cour d'honneur 1*, 1998, s. 51-52.
- Šťovíček, Ivan a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*, Praha 2002.
- Šůla, Jaroslav, *Hospodářská korespondence Václava Králíka, komendátora novoměstského panství, s Walterem hrabětem z Leslie v letech 1635-1643*, in Stopami dějin Náchodska 4, 1998, s. 177-210.
- Tobolka, Zdeněk, *Žerotínská knihovna*, Praha 1926.

- Válka, Josef, *Česká společnost v 15.-18. století. Bělohorská doba*, Praha 1982.
- Válka, Josef, *Dějiny Moravy, díl 2. Morava reformace, renesance a baroka*, Brno 1996.
- Válka, Josef, *Hospodářská politika feudálního velkostatku*, Brno 1962.
- Válka, Josef, *Věrnosti a zrady Moravanů*, *ĎAS* 3/2003, roč. XXV, s. 5-10.
- Vorel, Petr (ed.), *Česká a moravská aristokracie v polovině 16. století. Edice register listů bratří z Pernštejna z let 1550-1551*, Pardubice 1997.
- Winkelbauer, Thomas, *Konfese a konverze. Šlechtické proměny vyznání v českých a rakouských zemích od sklonku 16. do poloviny 17. století*, *ČČH* 98, 2000, č.3, str. 476-540.
- Winkelbauer, Thomas, *Přiliv náboženských exulantů na Moravu od husitství až po třicetiletou válku*, s. 275-283, in Komlosyová Andrea – Bůžek, Václav – Svátek, František (edd.), *Kultury na hranici*, Vídeň 1995.
- Winter, Zikmund, *Šat, strava a lékař v XV. a XVI. věku*, Praha 1913.

IX. Rejstříky

1. Osobní rejstřík

A

z **Althanu**, rod 12

B

Bartoloměj, ovčák 141n.

Bartoň, zahradník 74

Barviř, *Daniel*, poddaný 75-77

Beránek, *Jan*, poddaný 150n.

Berka z Dubé

- *Lev Burian* 173n.

- *Václav* 172-174

- *Václav nejstarší* 173n.

- *Václav starší* 173n.

- *Zbyněk* 173n.

- *Zdeněk* 173n.

Bethlen, *Gábor* 140

Bizata

- *Dominik*, poddaný 86n.

- *Mikuláš*, městský radní 87

Bližkovský, *Řehoř*, poddaný 86n.

Boček, *Pavel*, poddaný 86

Bočkaj, *Štěpán* 135n.

Brandl, *Vincenc* 4

Brtnický z Valdštejna, rod 75

- *Hynek* 172

- *Zdeněk* 75

Bruntálský z Vrbna, rod 63

- *Hynek*, zeť Karla staršího ze Žerotína 172

- *Karel*, vnuk Karla staršího 25n., 35, 72, 78

Břečka, *Havel*, poddaný 134n.

Březan, *Václav* 8

Březnická z Náchoda

- *Alena*, roz. ze Žerotína, dcera Karla staršího 11, 40

- *Renata Maria*, roz. z Hodic, 2. manželka Jiřího z Náchoda 40

Březnický z Náchoda

- *Ferdinand Leopold*, syn Marie Renaty a Jiřího z Náchoda 40

- *Jiří* 40

z Bubna

- *Anna*, roz. *Bořkovna Dohalská* z Dohalic 34n.

- *Jan mladší* 35

z Buchheimu, *Jan Kryštof* 178

Bůžek, *Václav* 5

C

Cainemer, *Mauric Krabat*, výběrčí vína 83

Calligarda, *František*, poddaný 86

Cihlář, *Martin*, posel 136

Cupek, posel 68

Č

Častotická, Lída, manželka následujícího 125

Častotický, Marek, poddaný 125

Černá, poddaná 68

Černínová, Zuzana, roz. z *Harasova* 6

Černoorská z Boskovic

- *Braxida* 170

- *Johanka* 170

- *Zuzana* 172

Černoorský z Boskovic

- *Albrecht* 171n.

- *Jan Šembera* 68

- *Václav* 172

D

Dionisiová, Dorota, manželka následujícího 105

Dionisius, Andres, krumplář 95, 97, 100, 105, 141

z Ditrichštejna, František 19, 20, 35n., 39n., 49, 72, 135, 175

Dobříkovský, Vilém 23

Dominik, kupec 85

Dvorský, František 4, 5, 28, 184

F

Ferdinand II. Habsburský 18n., 47, 50, 52, 62n., 162, 171

Fridrich Falcký 18, 37, 58, 75

Fukala, Radek 4

G

de Gonzaga, Eleonora 50

H

Harant z Polžic a Bezdrůžic, Kryštof 6

Harantová z Polžic a Bezdrůžic, Anna Salomena, roz. z *Hořovic* 6
z Harrachu, Arnošt Vojtěch 25

Helt z Kementu

- *Vladislav* 170, 173

- *Zikmund* 171-174

Heltová z Kementu, Zuzana 75

Heský, sklenář 130-132

Hladík, Jan, poddaný 89

Hlaváček, Tobiáš, lokaj 181n.

Hlavatý

- *Lukáš*, poddaný 124

- *Pavel*, písař 122-124

Vavřinec, poddaný 122

z Hodic, rod 12

- *Jiří* 39, 69

- *Karel Václav* 37, 39, 41

- *Marie Anna*, roz. z *Náchoda* 39, 69

z Hohenlohe, Eva 18

Horáček, Jeremiáš, soukeník 126

Hořovský, Jan Rosacius, kněz 13

z Hradce, Lucie Otýlie, roz. *Slavatová* 9

Hranický, Bartoš, městský radní 90-92, 191

Hronovský, Pavel, poddaný 23

Hrubý, František 4, 27, 184

z Hrušnice, Jaroslav 6

CH

Chlumecký, von Petr 4

Chomutovna z Cimburka, Alžběta 6

Chroustenský z Malovar, Jan Rafael

96-97

Chudoba, Pavel, poddaný 89n., 105n.,

184

J

Jan, lokaj 68

Jan, ovčák 141n.

Jan, zahradník 74n.

Jan Jiří Arnim 43

Jan Jiří, saský kurfiřt 43

Janáček, Josef 5

Janko

- **Jan, třebečský poddaný** 86, 94-108,
110, 178n.

- **Martin, bratr předchozího** 99n.

Janková, Dorota, manželka Jana

Janky 110-112

Jankovská z Vlašimě, Anna, roz.

Koňasová z Vydří 40

Jankovský z Vlašimě a na Rešicích

- **Hynek** 40

- **Jindřich Václav** 39n.

Jezbera viz Pavel Petrovský

Jašínská z Jašina, Benigna, roz.

Haugvicová z Biskupic 63

Jašínský z Jašina

- **Ferdinand** 63

- **Hans Georg** 63

- **Jáchym Ludvík** 62

- **Karel** 63

- **Melchior** 63

- **Niklas** 63

z Jungen

- **Bohumil** 43

- **Františka Maxmilian, roz.**
ze Šternberka 43

Jungmann, Josef 4

Justýn, Vavřinec, kněz 22, 24

K

Kamenický, Zachariáš, purkrabí 16,

67-70, 72, 89n., 157

Karlová ze Žerotína viz **Kateřina** ze
Žerotína, roz. z Valdštejna

Khynast, Khynost z Khynastu viz

Kynast z Kynastu

Klouzal z Rynárce, Mikuláš 170

Knoz, Tomáš 5

Kocová z Dobrše, Kateřina 35-37

Koldinská, Marie 5, 31

Kolumban z Hochdamu, Václav,

berní výběrčí 30, 166n.

Komenský, Jan Ámos 22

Koňas z Vydří

- **Jan** 170

- **Jindřich** 170

Konvář, Václav, poddaný 89, 162

- Košeranda, Matěj**, městský radní - *Jozue* 172
86n., 168 - *Mikuláš* 172
- z Kounic, Marie** 39
- Koželuh, Daniel**, poddaný 89n., 97
- Krabice z Weitmile, Jan Lorenc** 43
- Krajíčková**, poddaná 73n.
- Krajíř z Krajku, Jiří** 6
- Krajířová z Krajku**
- *Barbora*, 1. manželka Karla staršího ze Žerotína 10
- *Eliška*, 2. manželka Karla staršího ze Žerotína 11
- Král, Pavel** 5
- Krašovský z Vlach, Jan**, úředník 69, 116
- Kratochvíle**
- *Jan*, pekař 17, 151n., 166
- *Martin*, poddaný 152
- *Michal*, poddaný 152
- *Václav*, poddaný 152
- Kratochvílová, Kateřina**, poddaná 152
- Krčal, Jakub**, poddaný 119n.
- Kristián I.**, saský kurfiřt 15
- Krokvicarová z Nové Vsi, Anežka** 170
- Kynast z Kynastu, Vilém**, úředník 69n., 72, 120, 137, 158
- Kynastová z Kynastu, Barbora**, roz. *Hejdová z Poříče*, služebná 15, 70
- Khynus** viz *Kynast z Kynastu*
- Kytlice z Rudolce**
- *Johann* 172
- L**
- z Landštejna**, rod 9
- Leopold Vilém**, biskup pasovský 51, 53
- Lhotský ze Ptení, Prokop** 173
- Libštejnská z Kolovrat, Anna** 65
- Ličík, Eliáš**, poddaný 117n.
- z Lichtenštejna, Karel** 83, 135, 139
- z Lipé**
- *Božena*, roz. *Černohorská z Boskovic* 171
- *Čeněk Hovora* 7
- *Jan* 6-7
- *Mariana*, roz. ze *Šternberka* 172
- *Marie*, roz. *Zárubová z Hustířan*, manželka *Pertolda Bohobuda* 63
- *Pertold Bohobud*, bratr *Kateřiny ze Žerotína* 7, 10, 13n., 18, 48, 171n.
- Liš, Baltazar**, zedník 136n.
- z Lobkovic**
- *Eliška*, matka *Kateřiny ze Žerotína* 6
- *Ertman Jan* 37
- *Jiří Popel* 6
- *Ladislav* 176
- *Ladislav mladší* 176
- *Polyxena*, roz. z *Pernštejna* 6
- Lysický, Jan**, rezník 143

M

Malcan, Jan Bernart, úředník 76

Malcanová, Anna Voršila, roz.
z *Hohenzollernu*, manželka
předchozího 76

Manda, děvečka, 76n.

Marbl

- *Jan*, poddaný 138n.

- *Valentin*, syn předchozího 138

Marie Anna Bavorská 50, 52

de Marradas et Vique, Baltazar 140

Matouš, purkrabí 181n.

Maxmilián III. Habsburský 6, 15, 47

Měchura, Ondřej, poddaný 86

Měřínský

- *Pavel*, poddaný 106-108

- *Šimon*, poddaný 108

Meziříčská z Lomnice

- *Alena* 171-174

- *Libuše* 31

Meziříčský z Lomnice, rod 13, 28, 31

- *Jáchym* 169n.

- *Jindřich* 169n.

- *Jindřich mladší* 170

- *Jindřich starší* 169n.

- *Ludvík* 169n.

- *Thas* 169n.

- *Václav*

Mol z Modřelic, Václav 175n.

Monk, Honza 86, 97n., 106, 115

Monková

- *Lukrécie* 86

- *Mandalena* 86, 106n.

N

Nepoliský ze Záchrašťan, Bořivoj
172

Nerhof, kupec 178n.

Nešklebse, Matěj, poddaný 74

Neuhof viz *Nerhof*

Nikodém, důchodní písař 69, 93n.,
121, 137

Novoveselský, Martin, vratslavský
správce 75-78

Nygrýn, Jan, poddaný 143n.

O

Odložilík, Otakar 4

Olbramský ze Štěgře 15

Ondra, zahradník 181n.

Oneš z Březovic, Vilém 176-178

Osovská z Doubravice

- *Bohunka*, 1. manželka *Smila*
Osovského 8

- *Kateřina* viz *Kateřina ze Žerotína*,
roz. z *Valdštejna*

Osovský z Doubravice, rod 26

- *Burian* 8

- *Smil*, 1. manžel *Kateřiny ze Žerotína*
4, 8-10, 14, 26, 172, 183

z Ostešova, Ondřej 39

P

Paprocký z Hlohol, *Bartoloměj* 9, 22

Pavlovský, *Stanislav*, biskup 22

Perger z Pergu, *Karel* 175n.

Perníkář

- *Jan*, poddaný 127n.

- *Martin*, poddaný 128

Perníkářová, *Anna*, manželka
předchozího 128

z Pernštejna 8, 9, 181

- *Vratislav Eusebius* 9

Petrovský, *Pavel*, městský radní 88-91

Petrozelin

- *Jakub*, kněz 12, 76, 78, 88n., 91n.

- *Tomáš*, kněz 76

Plucar

- *Jarolím*, kounický měšťan 135

- *Lorenc*, kounický měšťan 134n.

Prajknar, *Tomáš*, poddaný 17, 149

Prokop, ovčák 141

Přemyslavová ze Žerotína viz *Anna Marie ze Žerotína*, roz. *Šliková z Pasounu*

Přepyšský z Rychmburku

- *Jiří* 173

- *Václav* 173

z Puchheimu viz *z Buchheimu*

R

Ramach, *Jan*, řezník 126

Rechmberk ze Želetic a na Louce,
Jiří 131

Rejchrtová, *Noemi* 4

Remšová, *Markyta*, poddaná 134n.

z Roupova

- *Kateřina*, roz. *z Valdštejna* 56n., 76

- *Vilém* 76

- *Zdeněk* 76n.

z Rožmberka, *Petr Vok* 9

Rudolf II. Habsburský 170

Ryšavá, *Reyna*, manželka
následujícího 130

Ryšavý, *Jakub*, poddaný 129n.

Ř

Řehořovský, *Nikodým*, čechtínský
písař 93n.

z Říčan, *Kateřina* 41

S

Samuel, poddaný 86, 130

Sedláček, *August* 4

Sedlnická z Choltic, *Anna Kateřina*
63

Seidemelzer ze Seidenberku, *Tobiáš*
113n.

Sezima z Ústí, *Jan* 59

Sezimová z Ústí

- *Sibyla*, roz. *Penczik von Pentzing* 59

- *Zdislava* 59

Schäutlich, *Tomas* 115

Skočovský ze Skočova, *Jan* 175n.

Skřivan, *Skřivánek*, kuchař 41

Sládek

- *Jan*, písař 21
- *Tomáš*, poddaný 148
Slatinský, Daniel, písař 21
Slavata z Chlumu, Vilém 18
Slezanská, Anna, poddaná 134n.
Smiřický ze Smiřic, Albrecht 9
Sokolovský ze Sokolova, rod 62n.
- *Abraham* 63
- *Martin* 63
Sokolský, Zikmund, purkrabí 73n.
Stárek, Jan, duchodní písař 181n.
ze Stitten, Hartvík 22
Svatský, Matěj, pekař 139n.

Š

Šalo, hejtman 79
Šamikovský, Matěj, městský radní 89n.
Šárovec ze Šárova, Hynek 176-178
Škréta Šotnovský ze Závořic, Pavel 76
Šlejnic ze Šlejnic
- *Jan* 41
- *Ladislav* 41
Šlik z Pasounu, Jáchym Ondřej 65
Špalek
- *Nikodém*, duchodní písař 69
- *Šťastný*, městský radní 89n.
ze Šternberka
- *Adam* 46
- *Polyxena*, roz. z *Valdštejna* 13, 46
- *Štěpán Jiří* 43

- *Veronika*, roz. z *Weitmile* 19, 41, 43
Šťoviček, Ivan 31
ze Švamberka, rod 9

T

Tanfelfeld z Tanfeldu, Jiří 44n.
Tavíkovský z Tavíkovíc, Jan 170
Teufel z Guntersdorfu na Enzersdorfu, Karel 48
Teufl z Zeilberku a Hellensteina
- *Jan* 58
- *Tomáš Ferdinand* 58
Teuflová z Zeilberku a Hellensteina, Ester, roz. *Hebnštreitová ze Štrejtnfeldu* 58
z Thurnu
- *Anna Veronika*, roz. *Kocová z Dobrše* 36n., 43
- *František Mikuláš* 36n.
- *Jan Jakub* 37
- *Jeroným Václav* 37
- *Martin* 36n.
- *Polyxena* 69
- *Polyxena Františka* 43
- *Vít Jindřich* 37
z Tiefenbachu
- *Bohunka*, roz. ze *Žerotína* 10, 14
- *Zikmund* 10, 25, 170
- *Zuzana* 25, 37
Tomášek, poddaný 68
Trautnar, Adam, soukeník 115n.
Trčkové z Lípy, rod 9

- Tunkl z Drahanovic, Eichholze, Brnička a Zábřeha, Mikuláš** 70
Turín, Pavel, krejčí 181n.
- V**
- Václav**, ovčák 117
- Vadeborn**, lékař 24
- Vadislavský, Pavel**, poddaný 122
- z Valdštejna**, rod 6n., 10, 41, 46
- *Adam mladší*, bratr Kateřiny 7, 9n., 14n., 17, 20, 23-26, 27, 31, 45-49, 67n., 185
 - *Albrecht* 5n., 10n., 14, 20, 22, 43
 - *Alžběta* 15
 - *Anna*, sestra Kateřiny 7
 - *Apolonie*, sestra Kateřiny 6n.
 - *Eliška*, sestra Kateřiny 6
 - *Jan starší*, otec Kateřiny 6n., 48
 - *Jiří*, bratr Kateřiny 6
 - *Johana Emílie*, roz. z Valdštejna 10, 46, 50, 68
 - *Karel*, bratr Kateřiny 7
 - *Magdalena*, sestra Kateřiny 7
 - *Maxmilián*, synovec Kateřiny 46n.
 - *Polyxena*, sestra Kateřiny 13, 46
 - *Rudolf*, synovec Kateřiny 15, 21, 25n., 51-55, 57, 59, 183
 - *Sibyla*, sestra Kateřiny 7, 37
 - *Sobina* 46n., 71
- z Vartemberka**
- *Jaroslav* 6
 - *Magdalena*, nevlastní matka Kateřiny 6-8, 48
 - z Verdenberka, Jan Křtitel** 20
 - Vorel, Petr** 32
- W**
- Wangler, Jan**, císařský důstojník 58
- Z**
- Zahrádecký ze Zahrádek, Jan** 68n.
- Záruba z Hustiřan, Hartvík** 63
- Zárubová z Hustiřan**
- *Elisabeth*, roz. z Oppersdorfu 63
 - *Marie Alžběta* roz. ze Šternberka 43
 - *Marie*, roz. z Lipé 63
- Zbudovský, Kašpar**, duchodní písař 28
- Zenftář, Říha**, poddaný 75, 77
- Zoubek ze Zdětína, Jáchym** 171n.
- Zrinská ze Serynu, Magdalena** 37
- Zuzana**, pradelna 78
- Ž**
- ze Žampachu**
- *Karel* 63
 - *Karel Zdeněk* 61-63
 - *Johana Eusebie*, roz. Haugvicová z Biskupic 61-63
 - *Magdalena*, roz. Černčická z Kácova 63

ze **Žerotína**, rod 7, 10-14, 22, 29, 31,
34, 47, 181

- *Anna Marie Sidonie, roz. Šliková*
z *Pasounu* 16, 63, 65-66

- *Bedřich*, syn Karla staršího 11

- *Bedřich* viz *Fridrich*

- *Eliška, roz. z Valdštejna* 18

- *Fridrich* 13, 14, 31, 49

- *Jan Diviš*, bratr Karla staršího 13, 20

- *Jan Jetřich* 100

- *Jan starší*, otec Karla staršího 9, 13

- *Karel mladší* 34-35

- *Karel starší* 4, 5, 9-15, 18-20, 25, 27,
30, 31, 34, 40, 49, 56, 72, 76, 97, 98,
145, 163, 166, 182, 183

- *Kašpar Melichar* 18, 35

- *Kateřina Anna, roz. z Valdštejna*, 3.
manželka Karla staršího 5, 11

- *Kateřina, rozená z Valdštejna* –
průběžně v celém textu

- *Ladislav Velen*, bratranec Karla
staršího 13

- *Přemysl* 65

- *Uršula Žofie* 64-65

- *Viktorin* 10

2. Místní rejstřík

B

- Benedice**, ves v okrese Třebíč 13
Betenice, ves v okrese Třebíč 8
Boňov, ves v okrese Třebíč 130n.
Bounov viz Boňov
Brandýs nad Orlicí, panství a město v okrese Ústí nad Orlicí 11, 13, 20n., 23, 34n., 42, 44, 54-57, 65, 75-77, 181
Brno 4n, 13n., 20, 25, 36, 44, 47, 59n., 73n., 135, 166n., 177
Brtnice, město v okrese Jihlava 74n., 162
Břeh (Brzeg), město v Polsku 75-77
Budíkovice, ves v okrese Třebíč 8
Budišov, město v okrese Třebíč 173n.
Bystřice nad Pernštejnem, město v okrese Žďár nad Sázavou 170

C

- Cvrčovice**, ves v okrese Brno-venkov 36n.

Č

- Čechtín**, ves v okrese Třebíč 8n., 133, 167n.
Červená Lhota, ves v okrese Třebíč 8, 142
Čihalín, ves v okrese Třebíč 8
Číchov, ves v okrese Třebíč 8
Číměř, ves v okrese Třebíč 8

D

- Dolní Kounice**, město v okrese Brno-venkov 37, 43, 134n.
Drážd'any (Dresden), město v Sasku (SRN) 24, 50, 67
Dřevohostice, ves v okrese Přerov 13
Dřínov, ves v okrese Kroměříž 58, 173

F

- Freiberg**, město v Sasku (SRN) 19, 41

H

- Hodov**, ves v okrese Třebíč 174
Holešov, město v okrese Kroměříž 172, 176
Horní Smrčné, ves v okrese Třebíč 9
Hostákov, ves v okrese Třebíč 8
Hostinné, město v okrese Trutnov 6, 41
Hradec Králové 18
Hrádek nad Sázavou viz Komorní Hrádek

Ch

- Chlum**, ves v okrese Třebíč 13, 132n.

I

- Itálie** 25, 172

J

Jaroměřice nad Rokytnou, město v okrese Třebíč 131, 170

Jejkov, ves v okrese Třebíč 26, 76, 152

Jemnice, město v okrese Jihlava 169n.

Jihlava 69n., 75, 86, 113n., 162, 164

Jinošov, ves v okrese Třebíč 13, 81n.

K

Kamenice viz Stará Kamenice

Kamenička, ves v okrese Třebíč 8

Karlovy Vary 14, 22n., 46

Komorní Hrádek, město v okrese Benešov 7-9

Koněšín, ves v okrese Třebíč 81n.

Kouty, ves v okrese Třebíč 8, 119n., 150n.

Kožichovice, ves v okrese Třebíč 8, 144n., 155

Kracovice, ves v okrese Třebíč 8

Kralice nad Oslavou, město v okrese Třebíč 12, 82

Kroměříž 48n., 172

Kunštát, město v okrese Blansko 76

Kurovice u Holešova, ves v okrese Kroměříž 172

L

Lanškroun, město v okrese Ústí nad Orlicí 138n.

Lešno (Lezsno), město v Polsku 21-23

Linec (Linz), město v Dolních Rakousích 15

Lipsko (Leipzig), město v Sasku (SRN) 116, 172

Lysice, město v okrese Blansko 40

M

Mirotslav, ves v okrese Znojmo 40n.

Moravský Krumlov, město v okrese Znojmo 8, 14, 67, 172

N

Náměšť nad Oslavou, město v okrese Třebíč 12-14, 18, 20, 48, 68, 74, 82, 92, 159n., 163

Neuhübel dnes Nová Horka u Příbora, panství a město v okrese Nový Jičín 61-63

Norimberk (Nürnberg), město v Bavorsku (SRN) 116

Nová Ves, ves v okrese Třebíč 9

Nové Dvory, městská čtvrť v Třebíči 9, 28, 115, 128

Nové Město, městská čtvrť v Třebíči 9, 72, 116, 125, 127, 154

Nový Ořechov, město v okrese Uherské Hradiště 173n.

Nymburk 55

O

Okarec, ves v okrese Třebíč 81n.

Okrašovice, ves v okrese Třebíč 8, 69n., 143

Okřešice, ves v okrese Třebíč 8

Olomouc 14, 20, 54, 62, 77, 107, 175

Osová, město v okrese Uherské Hradiště 173n.

P

Pardubice 18

Pecka, hrad v okrese Jičín 8

Petrůvky, ves v okrese Třebíč 8

Plaveč, ves v okrese Znojmo 37, 40

Plumlov, město v okrese Prostějov 176-178

Pocoucov, ves v okrese Třebíč 8, 150

Podklášteří, městská čtvrť v Třebíči 8n., 68n., 86, 90, 108, 120, 128, 130, 139n.

Police u Jemnice, ves v okrese Jihlava 170

Polsko 19, 22, 57, 69

Pozd'átky, ves v okrese Třebíč 8, 143

Poznaň (Poznaň), město v Polsku 69

Praha 18n., 22, 43, 45n., 48, 50, 55, 178n.

Prštice, ves v okrese Brno-venkov 35-37, 43, 45

Přerov 13, 14, 16, 20n., 25, 40, 121, 124, 179, 180-182

Ptáčov, ves v okrese Třebíč 8, 150

Ptyně, ves v okrese Prostějov 176n.

R

Račerovice, ves v okrese Třebíč 9, 124

Radošov, ves v okrese Třebíč 9

Rosice, město v okrese Brno-venkov 10, 12-14, 18, 20, 67, 90n., 174

Rožd'alovice, město v okrese Nymburk 54n., 57

Rožná, ves v okrese Třebíč 76

Rychmburk, hrad v okrese Chrudim 174

Ř

Řezno (Regensburg), město v Bavorsku (SRN) 118

Řím (Roma), město v Itálii 20

Řípov, ves v okrese Třebíč 9

S

Sasko 19, 41, 43

Sedmíhradsko 136

Slavičky, ves v okrese Třebíč 9, 143

Slavíkovice u Jemnice, ves v okrese Jihlava 170

Slavonice, město v okrese Jihlava 18

Slezsko 7, 12, 21, 43, 65, 76, 135, 140

Slovensko 19, 86

Sokolí, ves v okrese Třebíč 9

Stará Kamenice, ves v okrese Třebíč 8n., 13, 17, 117n., 147-149, 158n., 167n.

Stařečka, městská čtvrť v Třebíči 9, 75, 86, 89, 108, 154n., 193

Strážnice, město v okrese Hodonín 99n., 105, 110-112

Střítež, ves v okrese Třebíč 9, 53, 131

Střížov, ves v okrese Třebíč 9, 13

Svatoslav, ves v okrese Třebíč 9

Š

Špilberk, hrad Brně 75, 170

T

Telč, panství a město v okrese Jihlava 18

Trnava, ves v okrese Třebíč 9, 149n.

Trnava, město na Slovensku 135

Troubsko, ves v okrese Přerov 13, 76

Třebíč - průběžně v celém textu

Týn, ves v okrese Třebíč 9, 90

U

Uherské Hradiště 174

Úsov, město v okrese Šumperk 172

V

Vacenovice, obec v okrese Znojmo 142

Vadislav viz Vladislav

Valdíkov, ves v okrese Třebíč 9

Velké Losiny, město v okrese Šumperk 12, 65

Velké Meziříčí, město v okrese Žďár nad Sázavou 68, 170, 172, 174

Věstoňovice, ves v okrese Třebíč 9

Vídeň (Wien), město v Rakousku 15, 50, 58, 136

Vízmburk dnes Loučná nad Desnou 63, 65

Vladislav, město v okrese Třebíč 8n., 13, 17, 68, 122, 124, 156n., 163n., 167n.

Vratislav (Wroclaw), město ve Slezsku (Polsko) 12, 20n., 23, 25, 57, 75-78, 183

Vržanov, ves v okrese Třebíč 9

Z

Záchrašťany, ves v okrese Hradec Králové 172

Zákupy, město v okrese Česká Lípa 174

Zdounky, ves v okrese Kroměříž 172

Ž

Žamberk, panství a město v okrese Ústí nad Orlicí 34n.

Židlochovice, město v okrese Brno-venkov 14, 36, 44n., 47-49, 70

X. Přílohy

Všechny uvedené přílohy jsou uloženy v MZA Brno ve fondu Rodinný archiv Ditrichštejnů Mikulov G 140, inv. č. 3015, sign. 154/b.

1. **Dopis č. 13:** Praha, 3. duben 1623; Adam z Valdštejna píše o svém zdravotním stavu a o plánovaném příjezdu císaře do Prahy.
2. Rub předchozího dopisu.
3. **Dopis č. 24:** Třebíč, 23. srpen 1617; Zachariáš Kamenický, hejtman třebíčského panství, podává zprávu o návštěvě Adama mladšího z Valdštejna a jeho manželky a o uložení obilí a slámy, svezených z panství.
4. **Dopis č. 40:** (Třebíč), s. d.; Seznam koření a jeho ceny.
5. Rub předchozího dopisu.
6. **Dopis č. 68:** (Třebíč), s. d.; Řezník Jan Ramach prosí o povolení ke koupi domu od soukeníka Jeremiáše Horáčka.
7. Rub předchozího dopisu.
8. **Dopis č. 72:** s. l., s. d.; Sklenář Heský podává zprávu o svém přepadení sedláky ze sousedního panství a žádá o ochranu a přímělu, protože ačkoli byl okraden, byla vina svalena na něj a má za to ještě zaplatit.
9. Rub předchozího dopisu.
10. **Dopis č. 74:** Chlum, s. d.; Poddaní z obce Chlum prosí o dřevo na opravu tamějšího kostela.
11. Rub předchozího dopisu.
12. **Dopis č. 101:** Brno, 14. září 1618; Václav Kolumban z Hochdamu vybírá berně z třebíčských poddaných za termín sv. Bartoloměje.

Uváženo Vám Vám Religióne šverolína
Rozom Práclýšajna a na týs dny Vám
Čestně me nej milijši kladej jay

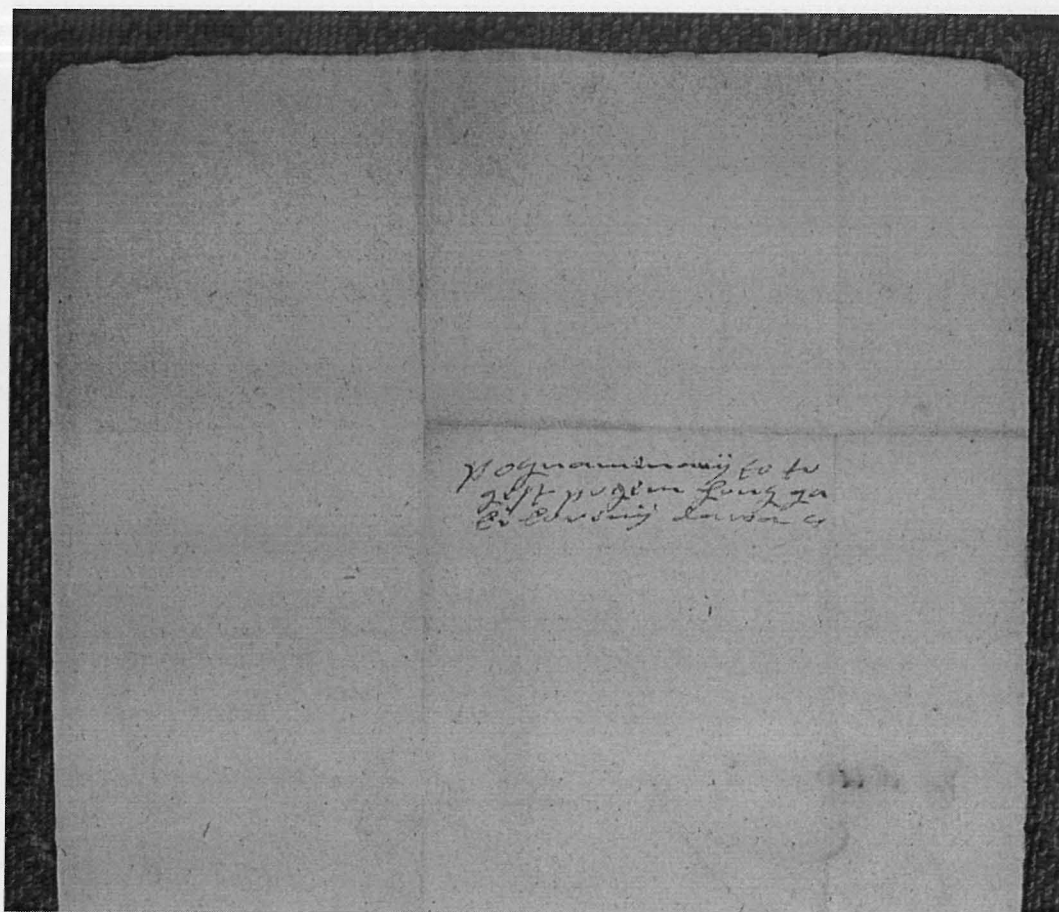
7. April. 16 v3p

Příloha 2

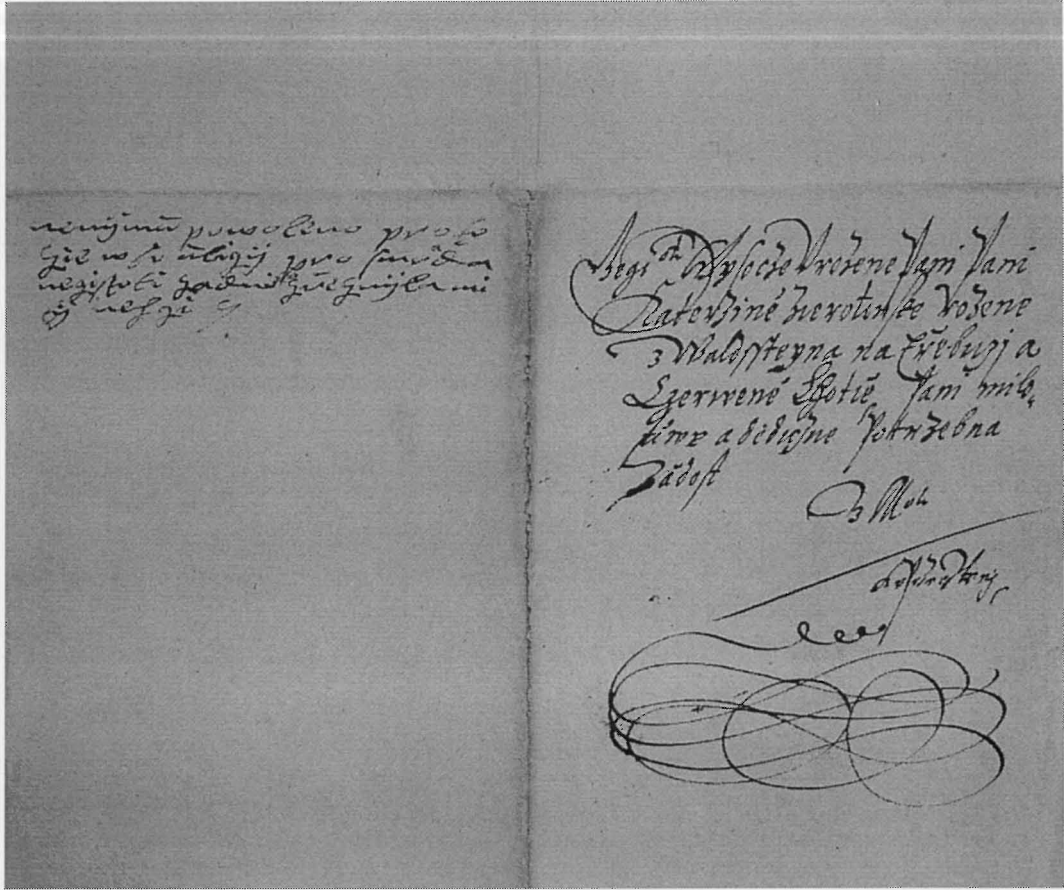
Leopold Kaiser	100	zu	1/2	7239
Steffen in Gemenge	100	zu	3/4	
Wolfgang Steffens	100	zu		
Burggüter	100	zu		169
St. Georg	100	zu	2/3	
St. Michael	100	zu	4/5	300
St. Martin	100	zu	4/5	300
St. Nikolaus	100	zu		171/2
St. Peter	100	zu		221/2

Dono Moly

Příloha 4

Пříloha 5

Příloha 7

Wassil Hilosti Weysoce Drožená Bani, Bani temne
Miloširva, a dedičná, Bani Dub Wessernobaucy Wassy, W^{ch}
rac datí Wouborné Zdravj, též také štástré, y slaubě nadnámi
panování, toho yginého mnoho Dobřeho od Wessernobaucyho
Bana Boha vprjmní žadati nepřestávám.

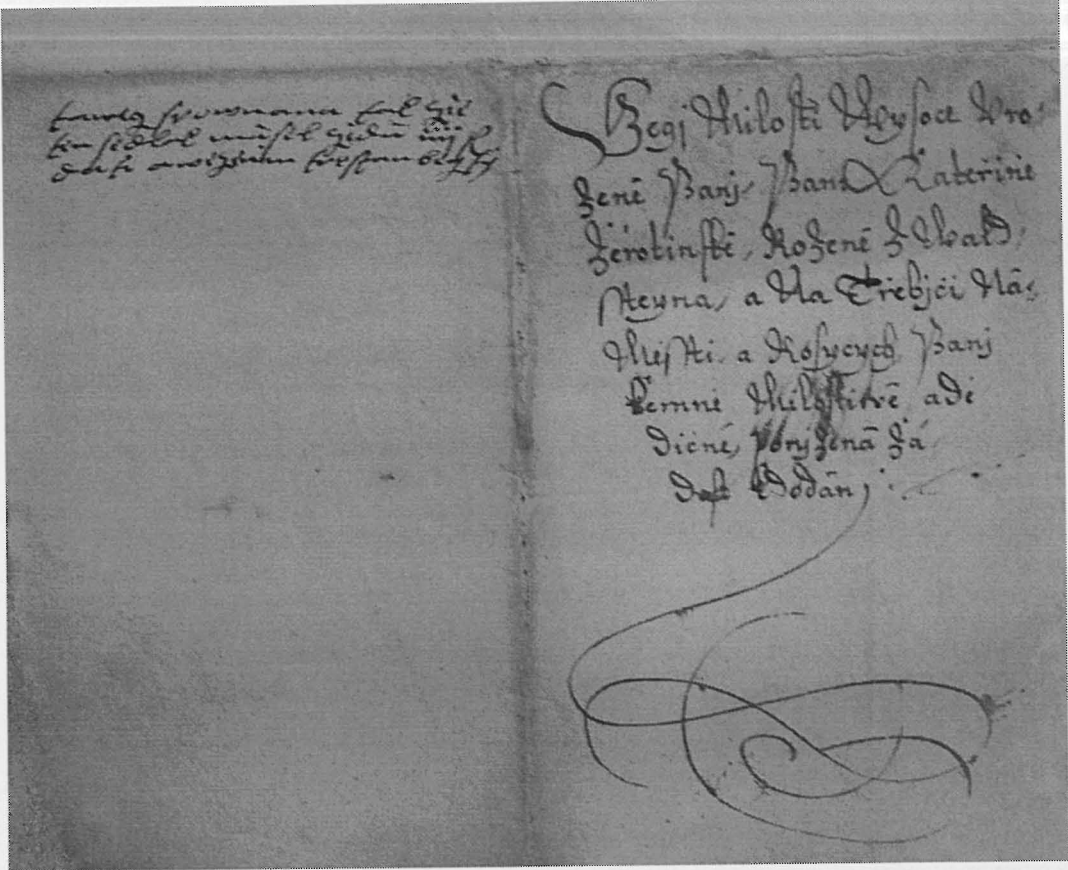
Wassy W^{ch} porjženi žadám, že rudo bré obrátiti rájíte, že tauš
to swas porjžehaw žado štj žané štlnarj ejmim r^o pal to ejmim
šprjcinj této. Žnarnugi Wassy W^{ch}, že též pře,
Wesslebo caje gda poswé šjrnosti, narwacuje se domu podlaj mne
Wedlacy Z Baunorra poddany Bana Rechnberla, w štrjžete tu
saw mne obšocili ach teli abych gjm do štly dal anebo na štias
Wjna, Edyž sem gā pal štěl gjm datj ale na pul štias Wjna,
r^o pal sem štissce špenězj, tedy geden dal mne požlawel až
sem k štětel artom mne bilj y ten štissce štimi penězj r^o,
li, též pal g^o ště do štlychām že Bani Rechnbert žané g^o ště
lmy štłode semnar se chce štāditi, amne wrijnyti, Wrotož
gā št Wassy W^{ch} se w štłam a žadám pro Boha, že mne r^o ště
prjcinj štřamti rájíte, ubo ga nemam nac se štāditi, přjžda
te štłož štłelily štłode, y na štřarj, swim y na štjrnosti, abych
g^o ště též m^o štřaceti a štłodu štłode přjštładati. Wrotož
žadám Wassy W^{ch} že mne tu r^o ště prjcinj rájíte přjštřamti
w nad štlyby nyti ště štłat w mto štłost, w štłaliby to štłodrubj,
atal bychom my ště ště nemogli g^o štłat m^o štłam poswé štjrnosti
nygiti, ale obštjři štj

Štm Wassy W^{ch} w štřarj B^o štj porucená ejmim štłala,
štław a štłostiraw štłowed porjženi žadám.

Wassy W^{ch}

Budy poddany

Wassy W^{ch}
103

Příloha 9

Wajtimi Džyouse Drosena Panj Pani nas je milo stiva a dedizna, ed
attemobaviczgo Pana Zoba Wajtimi na Duzes nebotryjes Mlod,
litbas zadame Zdravij a šťastneho panowanj za mnoha a prodlaviss,
na leta.

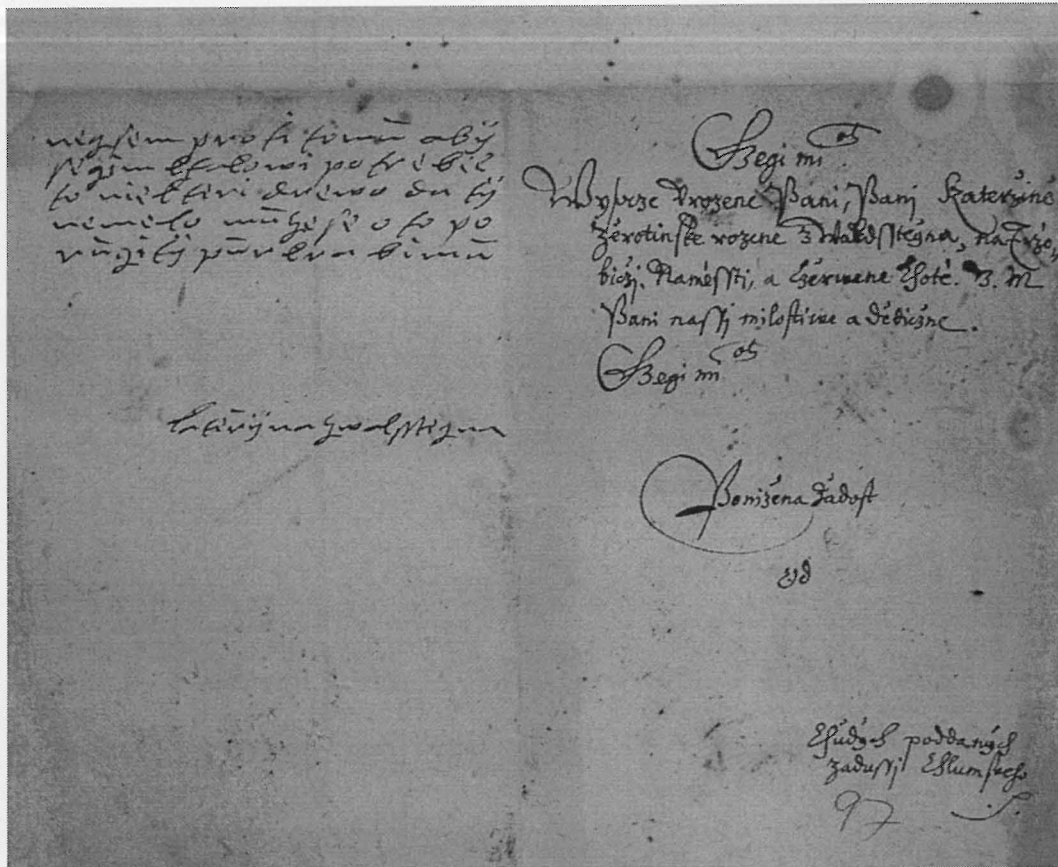
Przed Wajtimi netagine ze u dedine nasji mage Efran Bozj ueliose
opusticnij a Drazojitnij, smimili gme ges troisju Dpraviti Daj, aby
nam do konice ne padl, a poniewad' kromu ueliose natlonen gest, doosne,
moza byti tak gat bosom cistic, Wajtimi poddane a potorne za
adame, abijte nam na Dfindel duse dvezicaj a na korna Dfekt, kto,
mi dva Dubeze darowati ruczil. Zafos mis udecsnij gfaucise
poddanogmj slusbanj Wajtimi se odsluhowati, aby tobo D. M.
logna odplata zde ccajne y potom ueliose odmeniti ruczil zadati
csceme. Otim D. M. wfrané Bozj poruczena ezimime.

Wajtimi

Doddany esdy

Jadimj Glumfesa.

Příloha 10

Příloha 11

Wacław Columban; Hochdamü G. D. C. Služebnik
a weybierzi frage Brnienstecho. Znamo czynim ziesem
przığal / Bernieja Ter: s: Bartholomiege Ectha /
1618. podle Patentu s wolene
Z 7 12 podd: na Statki Trziebickym Osedlych
Z kazdeho po 15 g.
Z 0 Dom: Krowol: 0
Z 0 Dom: Zidow: 0
Itak w Summie bezinij. *Usupra*

Act: w M: Brno 14 7 1618

119

Columban

Wacław Columban; Hochdamü G. D. C. Služebnik
a weybierzi frage brnienstecho. Znamo czynim zie-
sem przığal / Posudniho za Ter: s: Jana 1618.
Ze 1579 Sud: piwa z piwowaru kriebiczych Trzieb. kam: am: s:
naprodech wystaweneho / kazdeho Sudu po 3. gr: alb
Dezinij. *Imie dte Swanagie glattyc Swaweti Piet*
Act: w M: Br: 3. Augu: 1618.

119

Columban